

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**GÖÇÜN KENTLEŞME ÜZERİNDEKİ
SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL ETKİ-
LERİ: BATMAN ÖRNEĞİ**

DOKTORA TEZİ

**Hazırlayan
Muzaffer BİMAY**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Şafak KAYPAK**

Hatay-2019

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**GÖÇÜN KENTLEŞME ÜZERİNDEKİ
SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL ETKİLERİ:
BATMAN ÖRNEĞİ**

DOKTORA TEZİ

**Hazırlayan
Muzaffer BİMAY**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Şafak KAYPAK**

Hatay-2019

ONAY

Muzaffer BİMAY tarafından hazırlanan “**GÖÇÜN KENTLEŞME ÜZERİNDEKİ SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL ETKİLERİ: BATMAN ÖRNEĞİ**” adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile **SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALINDA DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

.... / /2019

Jüri Üyeleri	İmza
Doç. Dr. Şafak KAYPAK (Tez Danışmanı - Başkan)	
Prof. Dr. Yakup BULUT (Üye)	
Prof. Dr. Hüseyin ALTAY (Üye)	
Prof. Dr. Ahmet YATKIN (Üye)	
Prof. Dr. İbrahim Ethem TAŞ (Üye)	

Muzaffer BİMAY Tarafından Hazırlanan “**Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Ve Kültürel Etkileri: Batman Örneği**” adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunana jüri üyelerince kabul edildiğini **onaylarım.**

Doç. Dr. Mustafa Onur KAN
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

İnsanlığın ortaya çıktığı andan itibaren toplumların sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarını oluşturan, değiştiren ve etkileyen en önemli sosyal unsurlarından biri olan göç olgusu, sonuçları itibarıyla her dönemde olduğu gibi bugün de en önemli gündem maddelerinden biridir. Modern toplumların ana mekanı olan kentlerin oluşumu, gelişimi ve küresel kentlere dönüşmesi, göçler sayesinde gerçekleşmektedir. Bu çalışmanın fikri temellerinin atılmasında en önemli husus, araştırma sahasının yarım asır içerisinde aldığı göçlerle büyük bir kent haline gelmiş olmasıdır. Bu araştırmanın temel hedefi, göçler temelinde Batman'ın ülkemizde meydana gelen göçler ile benzer ve ayrışan yönlerinin araştırılması ve göçlerin sosyal, ekonomik ve kültürel etkilerinin tespit edilmesidir. Araştırma yapılırken ülke içinden yapılan iç göçlerin yanında savaş vb. nedenlerle yapılan dış göçlerde bu kapsam içine dahil edilmiştir.

Bu araştırmadan iki netice elde edilmeye çalışılmıştır. Birincisi, Batman'ın kentleşmesi üzerinde göçlerin sosyal, ekonomik ve kültürel etkilerinin ortaya çıkarılmasıdır. İkinci olarak, söz konusu etkilerin olumlu ve olumsuz sonuçları gözönünde bulundurularak kentleşme süreçlerinde merkezi ve yerel yönetimlerin göçlerin yönetilmesi konusunda neler yapması gerektiğine yardımcı olmaktadır.

Tez çalışmasında Batman'a yapılan göçlerin daha iyi anlaşılabilmesi için göçün kavramsal ve kuramsal yapısı incelenmiş, göçlerin dünyada ve ülkemizde kentleşme üzerindeki sosyal, ekonomik ve kültürel etkileri bu bağlamda ele alınmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular yapılan analizler sonucunda değerlendirilerek öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır. Kuşkusuz hiç bir sosyal araştırma toplumsal olguların neticesinde ortaya çıkan olumsuz etkilere yönelik kökten çözüm üretmez. Bu yüzden bu çalışma ile ilgili amacımız, göçlerden kaynaklanan sorunların minimize edilmesini sağlamaktır.

Tez çalışmasının planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve tamamlanmasında ilgi ve desteğini esirgemeyen, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım tez danışman hocam Doç. Dr. Şafak KAYPAK'a, fikir ve düşünceleri ile bana yeni açılımlar sunan ve doktora programına ilk başladığım günden itibaren değerli bilgilerini benimle paylaşan ve paylaştığı her kelimenin hayatıma kattığı önemini asla unutmayacağım saygıdeğer hocam Prof. Dr. Yakup BULUT'a, çalışmama doğrudan

veya dolaylı iştirak eden Prof. Dr. Huseyin ALTAY hocama, doktora proğramı sũre-since yaptığım çalışmalardan dolayı ihmalime gũsterdikleri sabır ve anlayışı için sevgili eşim Betũl hanıma, ocuklarım Gũlistan Zũhre, Zeynep İrem, Zerya ve Zehra'ya sonsuz teřekkũr ediyorum. Ayrıca bũtũn ۆđrenimim boyunca maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman eksik etmeyen 2000 yılında kaybettiğim sevgili Annemi ve 2006 yılında kaybettiğim değerli babamı rahmetle anarak minnet ve řũkranlarımı sunuyorum.

GÖÇÜN KENTLEŞME ÜZERİNDEKİ SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL ETKİLERİ: BATMAN ÖRNEĞİ

Muzaffer BİMAY

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2019

Danışman: Doç. Dr.Şafak KAYPAK

ÖZET

Bu çalışma, mekân üzerinde toplumsal değişim ve dönüşümün sürekliliğini sağlayan göç olgusunun Batman özelinde sosyal, kültürel ve ekonomik etkilerini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, küçük bir yerleşim birimi olan İluh (Batman) Köyü'nün yarım asır içerisinde büyükşehir olmaya aday bir kente dönüşüm hikâyesinde en büyük rol oynayan göçlerin sonuçları ve etkileri yapılan alan araştırmasıyla ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Saha araştırması sonucu elde edilen veriler, paket programı aracılığıyla geçerlilik ve güvenilirliği test edildikten sonra karşılaştırmalı tablolar ve hipotezlere dayalı analizler ile değerlendirilmiştir.

Analizler sonucunda göç ile ilgili elde edilen verilerin anlamlı olduğu, kentin sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel yapısının ve kente özgü kimliğin oluşumunda göçlerin belirleyici olduğu ve bu sonuçların Batman özelinde ortaya çıktığı öne sürülebilir. Nitekim bu konuda yapılan çalışmaların aksine bu araştırma sonucunda göçlerin genel olarak kentleşme süreci üzerinde uyum vb. sosyal etkilerden çok ekonomik ve kültürel etkiler bıraktığı anlaşılmaktadır.

Buradan hareketle sistematik bir durum haline gelen göçlerin, politik kaygılardan uzak şekilde merkezi ve yerel yönetimlerin işbirliğiyle yerel göç politikası oluşturularak göçlerin hangi ölçüde engelleneceği veya destekleneceği belirlenmelidir. Özellikle göç veren bölgelere kamu hizmetlerine erişim ve istihdam imkânlarının artırılması, yoksulluğun önlenmesi, kentin kültürel ve ekonomik imkânlarının artırılması, çarpık kentleşmenin önüne geçmek amacıyla imar planlarının ve kentsel dönüşüm alanlarının yeniden düzenlenmesi, çevre kirliliği, aşırı trafik gibi kentsel sorunların en aza indirilmesi göçlerin olumsuz etkilerinin azaltılması konusunda yarar sağlayacaktır. Dış göçlerde göçün ilk muhatabı olan yerel yönetimlere geniş yetkiler sağlanarak göçün ilk şoklarının azaltılması konusunda daha etkin mücadele sağlanması açısından önem taşımaktadır.

ANAHTAR KELİMELER

Göç, Uluslararası Göç, Uyum, Kentleşme, Batman

THE ECONOMIC AND SOCIO-CULTURAL EFFECTS ON URBANIZATION OF IMMIGRATION: THE CASE OF BATMAN

PHD Thesis, Muzaffer BİMAY

Public Administration Program, 2019

Supervisor: Doç. Dr.Şafak KAYPAK

ABSTRACT

This study was carried out in order to examine the social, cultural and economic effects of the immigration phenomenon which provides continuity of social change and transformation on the space, and as a case study in Batman. In the study, the results of the immigration which played the greatest role in the story of conversion of a small settlement unit, Iluh (Batman) Village, to a candidate metropolis in half a century were sought to be revealed through the field research. The results of the field study were evaluated by means of comparative tables and hypothesis-based analyzes after validity and reliability were tested by means of packet program.

As a result of the analyzes, it can be argued that the obtained data about the migration is meaningful, the immigration determines the social, cultural, economic and political structure of the city and the urban identity, and that these results have emerged in Batman. As a matter of fact, contrary to the studies made in this respect, this study shows that immigration generally affects the urbanization process economically and culturally rather than social effects such as integration.

In this regard, it should be determined to what extent immigration, which has become a systematic situation, will be prevented or supported by establishing a local immigration policy in cooperation with central and local governments far away from political concerns. In emigrating places to increase the Access to the public services and employment opportunities to prevent poverty, to increase to cultural and economic opportunities of the town, to rearrange the developmental plans of the town in order to prevent the unplanned urbanization, to minimize the urban problems such as environmental pollution and excessive traffic will be beneficial for reducing the unfavorable effects of migration. Giving the local governments broader authority will enable them to deal with international migration more efficiently especially to minimize the initial shocks.

KEY WORDS

Migration, International Migration, Integration, Urbanization, Batman

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (...../...../2019)

Muzaffer BİMAY

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE VE GÖÇ SÜRECİ.....	4
1.1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	4
1.1.1. Göç ve Kentleşme	4
1.1.1.1. Göç ve Göçe İlişkin Kavramlar.....	4
1.1.1.1. Kentleşme.....	13
1.1.2. Göç Kuramları	15
1.1.2.1. Neo-Klasik Kuramlar	18
1.1.2.1.1. Neo-Klasik Makro Kuram	19
1.1.2.1.2. Neo-Klasik Mikro Kuram	20
1.1.2.2. İşgücü Göçünün Yeni Ekonomisi Kuramı	21
1.1.2.3. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı	22
1.1.2.4. Dünya Sistemleri Kuramı.....	23
1.1.2.5. Göç Sistemleri Kuramı.....	24
1.1.2.6. Ağ (Network) Kuramı	25
1.1.2.7. Kurumsal Kuram	27
1.1.2.8. Kümülatif Nedensellik Kuramı	28
1.1.3. Göç Türleri.....	28
1.1.3.1. İrade (SebeP) Esasına Göre Göçler: Gönüllü ve Zorunlu Göçler	29
1.1.3.2. Akışın Boyutuna Göre Göçler: Bireysel Göçler, Grup Göçleri, KitleseL Göçler ve Zincirleme Göçler	31
1.1.3.3. Yerleşme veya Zaman Esasına Göre Göçler: Geçici Göçler ve Sürekli Göçler.....	32
1.1.3.4. Nüfus Hareketlerinin Yöneldiği Mekâna Göre Göçler: İç Göçler ve Dış Göçler	33
1.1.3.4.1. İç Göç	33
1.1.3.4.2. Dış Göç.....	34
1.1.3.5. Yasal Olup Olmadığına Göre Göçler: Yasal Göçler ve Yasadışı Göçler.....	36
1.1.4. Göç Nedenleri	38
1.1.4.1. Ekonomik Nedenler	39
1.1.4.2. Sosyo- Kültürel Nedenler.....	42
1.1.4.3. Siyasal Nedenler.....	43
1.2. GÖÇE İLİŞKİN SÜREÇ	45
1.2.1. Dünya’da Göç Süreci.....	46
1.2.1.1. Modern Öncesi Göçler	46
1.2.1.2. Modern Göçler	48
1.2.2. Türkiye’de Göç Süreci.....	51
1.2.2.1. Osmanlı’ya Kadar Olan Türk Göçleri.....	51

1.2.2.2. Osmanlı'da Göçler	52
1.2.2.3. Cumhuriyet Dönemi Sonrası Göç Hareketleri	54
1.2.2.3.1. Cumhuriyet Dönemi Sonrası İç Göç Hareketleri	55
1.2.2.3.2. Cumhuriyet Dönemi Sonrası Dış Göç Hareketleri	58
İKİNCİ BÖLÜM	62
DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE GÖÇÜN KENTLEŞME SÜRECİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	62
2.1. DÜNYA'DA GÖÇÜN KENTLEŞME SÜRECİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ ..	62
2.1.1. Ekonomik Etkiler	62
2.1.1.1. İstihdam Ve Kentsel İşgücüne Etkileri	63
2.1.1.2. Ücretler Üzerinden Gelir Dağılımına Etkileri	67
2.1.1.3. Göç ve Yoksulluk İlişkisi	69
2.1.2. Sosyo-Kültürel Etkiler	71
2.1.2.1. Ulus, Milliyetçilik, Irkçılık, Etnisite ve Çok-Kültürcülük Temelinde Göç	72
2.1.2.2. Küreselleşen Göç, Ulus Devlet ve Global Kent	75
2.1.2.3. Göç Sonrası Kent Yaşamı, Kentte Tutunma Tarzları ve Entegrasyon	83
2.1.3. Kentin Fiziki Dokusuna Etkileri	93
2.1.4. Kent Yönetimine Etkileri	95
2.2. TÜRKİYE'DE GÖÇÜN KENTLEŞME SÜRECİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	99
2.2.1. Ekonomik Etkiler	101
2.2.1.1. İstihdam Sorunu	103
2.2.1.2. Yoksulluk	107
2.2.2. Sosyo-Kültürel Etkiler	108
2.2.2.1. Barınma ve Konut Sorunu	109
2.2.2.2. Gecekondulaşma	111
2.2.2.3. Hızlı ve Çarpık Kentleşme	115
2.2.2.4. Çevre Sorunları	118
2.2.2.5. Bütünleşme, Ötekileştirme ve Uyumsuzluk	119
2.2.2.6. Sosyal Değişme	125
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	128
GÖÇÜN BATMAN KENTİ ÜZERİNDEKİ SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL ETKİLERİ	128
3.1. ARAŞTIRMA ALANINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER	128
3.1.1. Araştırma Alanının Demografik, Sosyo- Ekonomik ve Kültürel Yapısı	128
3.1.2. Araştırma Alanının Kentleşme Süreci ve Göç	132
3.2. ARAŞTIRMANIN TASARIMI VE YÖNTEMİ	135
3.2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	136
3.2.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	136
3.2.3. Araştırmanın Yöntemi	138
3.2.3.1. Araştırma Verilerinin Toplanması	139
3.2.3.2. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Belirlenmesi	140
3.2.3.2.1. Normallik Testleri	140
3.2.3.2.2. Güvenirlilik ve Geçerlilik Analizleri	141
3.2.3.3. Araştırmada Kullanılan İstatistiksel Testler	145

3.3. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	148
3.3.1. Frekans Değerlerine Göre Verilerin Analizi.....	148
3.3.1.1. Katılımcıların Demografik ve Sosyo-ekonomik zelliklerine İlişkin İstatistiki Bilgiler.....	148
3.3.1.2. Gç Sürecine İlişkin Değişkenler.....	152
3.3.2. Karşılaştırmalı Tablolar Aracılığıyla Tanımlayıcı Bilgilerin Analizi.....	155
3.3.3. Araştırmada Kullanılan lçeklere Yönelik Yapılan Analizler.....	161
3.3.4. Hipotezlere Yönelik Yapılan Analizler	212
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	230
KAYNAKÇA	242
EKLER.....	270

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Başka Vilayette Doğanlar(1935-1960)	56
Tablo 2. Türkiye’de Kentsel ve Kırsal Nüfus Oranları.....	100
Tablo 3. Yıllara Göre Genel Nüfus Oranları (Türkiye, Batman).....	130
Tablo 4. Yıllara Göre Göç Edilen Yerler	134
Tablo 5. Batman Merkezde Anketlerin Mahallelere Göre Dağılımı.....	137
Tablo 6. Alfa Katsayısına bağlı Olarak Ölçeğin Güvenirliği.....	142
Tablo 7. Reliability Statistics (Alfa Katsayısı)	142
Tablo 8. Barlett Testi ve KMO Testi Sonuçları	143
Tablo 9. Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) Değer Aralıkları Ve Yorumu	143
Tablo 10.Göçün Kentleşme Süreci Üzerindeki Etkileri Ölçeğine Ait Faktör Ve Güvenirlik Analizi Sonuçları	144
Tablo 11. Katılımcıların Cinsiyeti.....	148
Tablo 12. Katılımcıların Medeni Durumu	148
Tablo 13. Katılımcıların Yaşı.....	149
Tablo 14. Katılımcıların Aylık Geliri.....	149
Tablo 15. Katılımcıların Eğitim Durumu.....	149
Tablo 16. Katılımcıların Okur- yazar Olmama Nedeni	150
Tablo 17. Katılımcıların Göç Etmeden Önceki Mesleği.....	150
Tablo 18. Katılımcıların Mesleği	150
Tablo 19. Katılımcıların Evlerinde Yaşayan Kişi Sayısına İlişkin İstatistiki Bilgiler	151
Tablo 20. Katılımcıların Göçten Önce ve Göçten Sonra Evlerinde Beraber Yaşadıkları Akrabalara İlişkin İstatistiki Bilgiler	151
Tablo 21. Katılımcıların Evlerinde Çalışan Kişi Sayısına İlişkin İstatistiki Bilgiler	152
Tablo 22. Katılımcıların Yaptığı Göç Türüne İlişkin İstatistiki Bilgiler	152
Tablo 23. Katılımcıların Kaç Yıl Önce Göç Ettiklerine İlişkin İstatistiki Bilgiler ..	152
Tablo 24. Katılımcıların Göç Etme Nedenine İlişkin İstatistiki Bilgiler	153
Tablo 25. Katılımcıların Nereden Göç Ettiklerine İlişkin İstatistiki Bilgiler.....	153
Tablo 26. Katılımcıların Göç Ettikleri İlk Günlerde Karşılaştığı Sorunlara İlişkin İstatistiki Bilgiler.....	153
Tablo 27.Katılımcıların Şu Anda Karşılaştığı Sorunlara İlişkin İstatistiki Bilgiler.	154
Tablo 28. Katılımcıların Kent yaşamında Hoşnut Olmadıkları/Beğenmedikleri/Eksik Buldukları Yanına İlişkin İstatistiki Bilgiler.....	154
Tablo 29. Katılımcıların Göçten Önce ve Sonra Oturdukları Konuta İlişkin İstatistiki Bilgiler	155
Tablo 30. Katılımcıların Göçten Önce ve Sonra Oturdukları Konutun Mülkiyetine İlişkin İstatistiki Bilgiler	155
Tablo 31. Göçün Kentleşme Üzerindeki Kültürel Etkilere İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler	156
Tablo 32. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal Etkilere İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler	158
Tablo 33. Göçün Kentleşme Üzerindeki Ekonomik Etkilere İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler	160
Tablo 34. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımına İlişkin T Testi (N=490)	161
Tablo 35. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımına İlişkin T Testi (N=490)	162

Tablo 36. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Yaşına Göre Dağılımına İlişkin Homojenlik Testi.....	163
Tablo 37. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Yaşına Göre Dağılımına İlişkin ANOVA Testi (N=490).....	163
Tablo 38. Göçün Kentleşme Üzerindeki Genel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Yaşına Göre Dağılımı İlişkin Tukey Testi (N=490)	164
Tablo 39. Göçün Kentleşme Üzerindeki Kültürel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Yaşına Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490)	166
Tablo 40. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Homojenlik Testi.....	166
Tablo 41. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımına İlişkin ANOVA Testi (N=490).....	167
Tablo 42. Göçün Kentleşme Üzerindeki Genel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490)	168
Tablo 43. Göçün Kentleşme Üzerindeki Kültürel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490)	170
Tablo 44. Göçün Kentleşme Üzerindeki Ekonomik Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490)	172
Tablo 45. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Meslek Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Homojenlik Testi	172
Tablo 46. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Meslek Durumuna Göre Dağılımına İlişkin ANOVA Testi (N=490)	173
Tablo 47. Göçün Kentleşme Üzerindeki Genel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Meslek Durumuna Göre Dağılımı Tukey Testi (N=490).....	174
Tablo 48. Göçün Kentleşme Üzerindeki Kültürel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Meslek Durumuna Göre Dağılımı İlişkin Tamhane's T2 Testi (N=490)	176
Tablo 49. Göçün Kentleşme Üzerindeki Ekonomik Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Meslek Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490).....	177
Tablo 50. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkileri ile Katılımcıların Gelir Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Homojenlik Testi.....	178
Tablo 51. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Gelir Durumuna Göre Dağılımına İlişkin ANOVA Testi (N=490) .	178
Tablo 52. Göçün Kentleşme Üzerindeki Genel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Gelir Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490)	180
Tablo 53. Göçün Kentleşme Üzerindeki Kültürel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490)	182
Tablo 54. Göçün Kentleşme Üzerindeki Ekonomik Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490).....	183
Tablo 55. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Göç Etme Nedenlerine Göre Dağılımına İlişkin Homojenlik Testi .	183
Tablo 56. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Göç Etme Nedenlerine Göre Dağılımına İlişkin ANOVA Testi (N=490).....	184
Tablo 57. Göçün Kentleşme Üzerindeki Genel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Göç Etme Nedenlerine Göre Dağılımı Tamhane's T2 Testi (N=490).....	186
Tablo 58. Göçün Kentleşme Üzerindeki Kültürel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Göç Etme Nedenlerine Göre Dağılımına İlişkin Tamhane's T2 Testi (N=490).....	188
Tablo 59. Göçün Kentleşme Üzerindeki Ekonomik Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Göç Etme Nedenlerine Göre Dağılımına İlişkin Tamhane's T2 Testi (N=490).....	190

Tablo 60. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkileri ile Katılımcıların Şu Anda Yaşadıkları En Önemli Soruna Göre Dağılımına İlişkin Homojenlik Testi.....	191
Tablo 61. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Yaşadıkları En Önemli Soruna Göre Dağılımına İlişkin ANOVA Testi (N=490)	192
Tablo 62. Göçün Kentleşme Üzerindeki Genel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Yaşadıkları En Önemli Soruna Göre Dağılımına İlişkin Tamhane's T2 Testi (N=490).....	193
Tablo 63. Göçün Kentleşme Üzerindeki Kültürel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Yaşadıkları En Önemli Soruna Göre Dağılımına İlişkin Tamhane's T2 Testi (N=490).....	195
Tablo 64. Göçün Kentleşme Üzerindeki Ekonomik Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Yaşadıkları En Önemli Soruna Göre Dağılımı(N=490).....	196
Tablo 65. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Oturdukları Konutun Çeşidine Göre Dağılımına İlişkin Homojenlik Testi.....	196
Tablo 66. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Oturdukları Konutun Çeşidine Göre Dağılımına İlişkin ANOVA Testi (N=490)	197
Tablo 67. Göçün Kentleşme Üzerindeki Genel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Oturdukları Konutun Çeşidine Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490)	198
Tablo 68. Göçün Kentleşme Üzerindeki Ekonomik Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Oturdukları Konutun Çeşidine Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490).....	200
Tablo 69. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Oturduğu Konutun Mülkiyet Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi	201
Tablo 70. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Oturduğu Konutun Mülkiyet Durumuna Göre Dağılımına İlişkin ANOVA Testi (N=490)	202
Tablo 71. Göçün Kentleşme Üzerindeki Genel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Oturduğu Konutun Mülkiyet Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490).....	203
Tablo 72. Göçün Kentleşme Üzerindeki Kültürel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Oturduğu Konutun Mülkiyet Durumuna Göre Dağılımına Tukey Testi (N=490).....	204
Tablo 73. Göçün Kentleşme Üzerindeki Ekonomik Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Oturduğu Konutun Mülkiyet Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490).....	206
Tablo 74. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Evlerinde Yaşayan Kişi Sayısına Göre Dağılımına İlişkin Homojenlik Testi.....	206
Tablo 75. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Evlerinde Yaşayan Kişi Sayısına Göre Dağılımına İlişkin ANOVA Testi (N=490).....	207
Tablo 76. Göçün Kentleşme Üzerindeki Genel Boyuttaki Etkilerinin Katılımcıların Evlerinde Yaşayan Kişi Sayısına Göre Dağılımına İlişkin Tamhane's T2 Testi (N=490).....	208

Tablo 77. Göçün Kentleşme Üzerindeki Kültürel Boyuttaki Etkilerinin Katılımcıların Evlerinde Yaşayan Kişi Sayısına Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490)...	210
Tablo 78. Göçün Kentleşme Üzerindeki Ekonomik Boyuttaki Etkilerinin Katılımcıların Evlerinde Yaşayan Kişi Sayısına Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490).....	211
Tablo 79. Katılımcıların Cinsiyetleri ile Göç Etme Nedenleri Arasındaki İlişki.....	212
Tablo 80. Katılımcıların Cinsiyetleri ile Eğitim Durumları Arasındaki İlişki	213
Tablo 81. Katılımcıların Cinsiyetleri İle Kent Yaşamında En Çok Hoşlarına Gitmeyen/Beğenilmeyen/Eksik Bulunan Yönler Arasındaki İlişki	214
Tablo 82. Katılımcıların Göç Etmeden Önceki Mesleği ile Göç Etme Nedenlerine İlişkin Ki-kare Testi Sonuçları	215
Tablo 83. Katılımcıların Aylık Gelir İle Batman'a Göç Edilen İlk Günlerde Karşılaşılan Sorunlar Arasındaki İlişki	217
Tablo 84. Katılımcıların Aylık Gelir İle Şu Anda Şu Anda Oturdukları Konut Çeşidi Arasındaki İlişki	219
Tablo 85. Katılımcıların Aylık Geliri İle Şu Anda Batman'da Yaşanılan En Önemli Sorun Arasındaki İlişki	220
Tablo 86. Katılımcıların Eğitim Durumu İle Şu Anda Batman'da Yaşanılan En Önemli Sorun Arasındaki İlişki	222
Tablo 87. Katılımcıların Eğitim Durumu İle Kent Yaşamında En Çok Hoşlarına Gitmeyen/Beğenmedikleri/Eksik Buldukları Yönler Arasındaki İlişki	223
Tablo 88. Katılımcıların Mesleği İle Şimdi Oturduğunuz Konutun Çeşidi Arasındaki İlişki	225
Tablo 89. Katılımcıların Batman'da İkamet Etme Sebebi (Göç Türü) İle Göç Ettikleri Yıl Arasındaki İlişki	226
Tablo 90. Katılımcıların Aylık Geliri İle Kent Yaşamında En Çok Hoşlarına Gitmeyen/Beğenmedikleri/Eksik Buldukları Yönler Arasındaki İlişki	228

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Dengeye Yol Açan Neo-Klasik Mekanizmaları (Jenissen, 2006: 1).....	19
Şekil 2.Yıllara Göre Birleşmiş Milletler Küresel Göç Verileri (International Migration Report, 2017).....	50
Şekil 3. Entegrasyon Çerçevesinin Göstergeleri (The Indicators of Integration Framework) (Ager ve Strang, 2004: 3).....	85
Şekil 4. P-P-Plot testleri	141
Şekil 5. Serpilme Diyagramı (Scree Plot).....	143

KISALTMALAR LİSTESİ

Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
E.	Esas
Ed.	Editör/yayına hazırlayan
F	Frekans
H	Hipotez
K.	Karar
N	Sayı
P	Pearson
s./ss.	Sayfa/sayfalar
SS	Standart Sapma
\bar{X}	Ortalama
vb.	Ve benzeri, ve benzerleri
vd.	Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	Adrese Dayalı Kayıt Sistemi
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AİDS	İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (Acquired İmmune Deficiency Syndrome)
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	Anavatan Partisi
ANOVA	Tek Yönlü Varyans Analizi
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BMKP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DB	Dünya Bankası
DIW	Alman Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü
DİKA	Dicle Kalkınma Ajansı

DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
EU	European Union
HUGO	Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi
HÜNEE	Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
IAB	İstihdam Piyasası ve Meslek Araştırmaları
ICEM	Intergovernmental Committee for European Migration
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	International Monetary Fund
IOM	International Organization for Migration
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
KMO	Kaiser Mayer Olkin
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
LSD	Fisher's Least Significance Difference
MÖ	Milattan Önce
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development,
PİSA	Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
PKK	Kürdistan İşçi Partisi
RP	Refah Partisi
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TESEV	Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı
TOKİ	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TPAO	Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
TÜPRAŞ	Türkiye Petrol Rafinerileri Anonim Şirketi
TUİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UGÖ	Uluslararası Göç Örgütü
UNDP	United Nations Development Programme

UN-HABİTAT

Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Program

UNHCR

The United Nations Refugee Agency

UPÖ

Uluslararası Para Örgütü

WB

World Bank

WTO

World Trade Organization

GİRİŞ

Dünya var olduğundan beri tüm canlı varlıklar, belli bir hareketlilik içindedirler. Herhangi bir sebeple bir varlığın yer değiştirme hareketliliğine “göç” adı verilmektedir. Göç, insanlık tarihi kadar eski olmasına rağmen hemen her dönemde etki ve sonuçlarıyla güncelliğini korumaktadır. Tarihsel süreçte bu olgu farklı şekil ve yöntemlerle gerçekleşmiş olsa da genel olarak sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel sebeplerle ortaya çıktığı için sonuçları da bunlara bağlı olarak değişmektedir. Yaşanan bu süreçte gerek göçün faili olan insanlar gerekse söz konusu göçe maruz kalan coğrafyalar açısından önemli sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle göç olgusu bugün bile devletlerin ve toplumların en önemli ve değişmez gündem konularından birisi olarak görülmektedir.

Birbirinden farklı ve genelde birbiriyle ilişkili olan çok sayıda nedenden kaynaklanan göç olgusu, bağımsız değişken olarak sosyal ve kültürel yaşam ile siyaset, ekonomi gibi birçok bilim dalıyla etkileşimde olduğu için geniş çaplı ve oldukça etkili toplumsal değişmelere, birçok soruna ve çözümsüzlüğe neden olabilmektedir. Literatürde göç konusu incelenirken sadece göç nedenleri değil, aynı zamanda göç sonrası oluşan sosyo-ekonomik ve kültürel etkilerin de incelenmesi gerekmektedir. Çünkü göç eden kişiler sadece mekânsal bir değişiklik yapmamakta, aynı zamanda inançlarını, kültürlerini, maddi ve manevi tüm değerlerini göç ettikleri yere taşımaktadırlar. Bu sebeple göç süreçlerinin iyi yönetilmesi ve yönlendirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde göç hareketleri ülkelerin iç ve dış güvenliğini tehdit eden bir dizi olumsuz sonuca neden olabilmektedir.

İç ve dış göçlerin toplumda oluşturduğu kaotik ortama bağlı olarak kentlerin yapısında da önemli değişimlere sebep olduğu bilinmektedir. Göçün kentte yarattığı bu değişimlerin sonucunda kentleşme olgusu her şeyden önce demografik bir olay olarak karşımıza çıkmaktadır. Demografik olay, doğum oranlarının artması ve ölüm oranlarının azalmasına bağlı olarak nüfusun artması veya kente yönelik göç akımları sonucunda gerçekleşmektedir. Bu nedenle göç ve kentleşme ilişkisi doğrudan bir ilişki olup kentleşme göç olgusuna bağlı olarak oluşan bir süreçtir.

Modern dünyada göçler, modernitenin dayattığı kapitalist ekonomik yapılanma içerisinde ortaya çıkan mekân değişimlerine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Ancak I. ve II. Dünya Savaşları'ndan sonra başlayan kitlesel göç hareketleriyle birlikte göç olgusu,

hem ortaya çıkış gerekçeleri hem de toplumlar üzerinde bıraktıkları etkiler açısından eski dönemlere göre farklılaşmıştır.

Ülkemizde kitlesel anlamda yaşanan göç hareketleri Osmanlı Devleti'nin son döneminde ortaya çıkan savaşlar sonucunda meydana gelen etnik ayrılmalar ve buna bağlı olarak yaşanan mekânsal yer değiştirmeler sonucu gerçekleşmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde yeni kurulan devletin homojen bir toplum yaratma çabası da kitlesel göç dalgalarının önemli sebeplerindendir.

Ülkemizde göç denilince 1950'lerden itibaren gerçekleşen kırsal alanlardan kentlere yapılan iç göçler anlaşılmaktadır. 1950'lerden itibaren başlayan bu göç dalgaları, kentleşme süreçleri üzerinde önemli etkiler bırakmıştır. Başlangıçta ekonomik ve sosyal nedenlerle isteğe bağlı yapılan iç göçler; 1990'lı yıllardan sonra terör vb. gerekçelerden dolayı zorunlu kitlesel göçlere dönüşmüştür.

Türkiye, 2011 yılında patlak veren Suriye iç savaşı sonucu 3,5 milyon üzerinde göçmen ile tarihimizin en büyük dış göç dalgasına maruz kalmıştır. Etkisi halen devam eden bu göç dalgasının özellikle sınıra yakın illerde bıraktığı sosyo-ekonomik ve kültürel etkiler, hem merkezi yönetim ve hem yerel yönetimler açısından yönetilmesi ve planlaması oldukça zor bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında henüz küçük bir köy olan Batman'ın, günümüzde büyükşehir olmaya aday bir kent haline gelmesi iç ve dış göçler sonucunda gerçekleşmiştir. Önemli oranda iç ve dış göç dalgasına maruz kalan ve kısa süre içerisinde büyüyen Batman'ın durumu ayrı bir önem kazanmaktadır. Batman, I. ve II. Körfez Savaşları sonrasında da önemli oranda dış göçe maruz kalmıştır. Ancak Batman kentinin şekillenmesinde asıl rol oynayan 1940'lı yıllardan itibaren keşfedilen petrol yatakları sonucu kırdan kente oluşan iç göç dalgaları, 1989-1996 yılları arasında tırmanan terör olayları nedeniyle yaşanan köy boşaltmaları ve kentten kaçmalar ile Batman, önemli ölçüde hem göç alan ve hem göç veren bir yer haline gelmiştir.

Bu çalışma, insanoğlunun ortaya çıktığı andan itibaren çeşitli nedenlerle gerçekleştirdiği mekânsal hareketlilik sonucu oluşan göç olgusunun sebep olduğu toplumsal sorunları irdelemekte ve Batman ili özelinde göçün kent yaşamında meydana getirdiği sosyo-ekonomik ve kültürel etkilerini ortaya koymaktadır. Çalışmada, Batman'ın pratik çalışma için araştırma alanı olarak seçilmesinin birkaç nedeni bulunmaktadır. İlki, Batman'ın Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde iç ve dış göçler sonucunda hızlı bir kentleşme süreci yaşamış bir kent olmasıdır. İkincisi, Batman'ın bölgedeki en

önemli petrol sahasına sahip olması nedeniyle göç ve kentleşme açısından önemli sonuçlar doğurmuş olmasıdır. Üçüncüsü, kırsal göçün en fazla yaşandığı illerden biri olmasıdır. Son olarak Batman'ın, Suriye ve diğer Ortadoğu ülkelerinden gelen göçlere bir köprü vazifesi görmesidir.

Çalışma üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde, göç ve kentleşme ile ilgili kavramsal ve kuramsal çerçevenin içinde göç kuramları, türleri ve nedenleri açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra dünyada ve ülkemizde göç sürecinin tarihsel bağlamında geçirdiği değişim ve dönüşüm ile birlikte yaşanan göç hareketleri incelenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde dünyada ve Türkiye'de göçün kentleşme üzerindeki etkileri dünyada ve ülkemizdeki örnekler üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, Batman'a yapılan iç ve dış göçlerin kentin mekân ve toplumsal yapısı üzerinde bıraktığı sosyo-ekonomik ve kültürel etkileri, yapılan saha araştırmasının verilerine dayanarak açıklanmış ve değerlendirmeler yapılmıştır. Bu çerçevede Batman'da yaşanan kentleşme süreci ve göçlerin bu kentleşme sürecindeki sosyo-ekonomik ve kültürel etkileri irdelenmeye çalışılmıştır. Sonuçta gerek teorik bilgiler gerekse saha çalışmasından elde edilen veriler dikkate alınarak bir takım değerlendirme ve öneriler yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE VE GÖÇ SÜRECİ

1.1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Kavramsal ve kuramsal çerçeve içerisinde göçlerin anlaşılmasında önemli bir yeri olan göç kavramı ve bu kavramla ilişkili diğer tüm kavram ve kuramların yanında kentleşme kavramına da değinilmektedir. Daha sonra göç türleri ve nedenleri, örneklerinden yola çıkarak detaylı bir şekilde açıklanmaya çalışılmaktadır.

1.1.1. Göç ve Kentleşme

Göç toplumların sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarını oluşturan, etkileyen, değiştiren en önemli unsurlardan birisidir (Akkayan, 1979: 19). Göç edenler, fiziksel bir yer değiştirme olayının yanında maddi ve manevi tüm değerlerini de göç ettikleri kentlere taşıdıklarından dolayı ciddi anlamda toplumsal değişimin ana unsuru haline gelmektedirler (Bulut ve Eraldemir, 2015: 16).

Diğer yandan kente göç ettikten sonra geri dönüş yapanları daha önce bıraktıkları toplumun değerleri ve yargıları üzerinde dönüştürücü bir etkiye sahip olmaktadır. Göçmenler kentte öğrendikleri yeni bilgi ve becerileri bu mekânlara taşıyarak bu toplumda alternatif yaşam biçimlerinin (özellikle kadınlarda ataerkil tutumların azalmasına) oluşmasına aracılık ederler (Kaygalak, 2009: 19). Dolayısıyla çift yönlü etkileşimin ana merkezinde bulunan kentleşme, genel anlamda kente yapılan yerleşmelerin yaygın adıdır.

1.1.1.1. Göç ve Göçe İlişkin Kavramlar

Bir toplumsal olgu olarak göç, kişilerin mekândaki yer değiştirmelerini ifade eder. Bu yer değiştirmeler mekânda nüfus hareketliliklerini arttırmakta, ekonomik, sosyal, kültürel birçok etkiye neden olabilmekte ve tarihçiler, coğrafyacılar, ekonomistler, yönetim bilimcileri, antropologlar, sosyologlar, planlamacılar tarafından ilgi odağı olması bakımından çok boyutlu bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Göçün bu çok boyutluluğu, tanımlanması zor olan bir kavram olmasına yol açtığından (Akşit,

1998: 67) göç konusu sürekli araştırmacıların gündeminde kalmaktadır (Oris, 2003: 208).

Göçün tanımı, ne gönüllü salt bir demografik yer değişimi olarak ne de toplumsal tek bir nedene bağlanarak yapılır. Çünkü salt demografik açıdan ela alınan göç olgusu, modern öncesi göçleri açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Modern öncesi toplumlarda insanlar, toprağa bağımlı oldukları için nüfusun yer değiştirmesi bireyin kendi iradesine dayanmamaktaydı. Özellikle feodal yapıya sahip toplumlarda üretimin işgücüyü yapıldığı yere göre hareket etmesi söz konusu değildi. Diğer yandan modern anlamda göç kişinin iradesine bağlı bir yer değiştirme hareketi ise, bu kategorinin ortaya çıkabilmesi için modern toplumun, ulus devletin ve özgür bireyin oluşması gerekmektedir. Bu şekilde göç hem daha rasyonel ve hem de daha kolay bir eylem olarak karşımıza çıkmaktadır (Tekeli, 2007: 447-448).

Modern toplumlarda bireyler; sosyal, ekonomik fırsatlar yaratma adına göç etme kararı almaktaydılar (Kaygalak, 2009: 10). Bu dönemde göç, “kayıp kıtalara yolculuktan”, “yeniden doğuşa” dönüşerek bireysel tarihlerin bir kopuşu hatta yeniden yazımına hizmet eden “biricik eylem” olarak karşımıza çıkmaktadır. Birey, içinde bulunduğu toplumda güdülerini en üst düzeyde gerçekleştirmek istediği için, göç kişilerin kullanabilecekleri fırsatların sayısını arttırmakta, kişiye mesleki ve sosyal hareketlilik sağlamaktaydı (Tekeli ve Erder, 1978: 17). Dolayısıyla kapsamlı bir göç tanımı için göçlerin neden ve sonuçları, modern öncesi veya sonrası, ulusal veya uluslararası, mikro ve makro birçok yaklaşım ve modellemeden yararlanarak yapılması gerekir (Etzo, 2008: 2).

Göç, “ insanların belirli bir zaman boyutu içinde bir yerleşim alanından başka bir yerleşim alanına geçişi” (İçduygu ve Ünalın, 1998: 38); “belirlenmiş bir zaman dilimi içinde, belirli bir yerleşme alanından dışarıya olan yer değiştirmelerin sayısı” (Tekeli ve Erder, 1978: 62); “bireylerin ya da grupların sembolik veya siyasi sınırların ötesine yeni yerleşim alanlarına ve toplumlara doğru kalıcı hareketleri” (Marshall, 1999: 685); “insanların yaşadıkları yeri terk edip devamlı olarak yaşayacakları başka bir yere gitmeleri ” (Özcan, 1998: 78); “süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleri” (Çiçekli, 2009-a: 22); “kişilerin hayatlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere, tamamen yahut geçici bir süre için bir iskan ünitesinden (sehir, köy gibi) diğerine yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafî yer değiştirme

olayı” (Akkayan, 1979: 21); “kişilerin zamanda, fiziki mekânda veya sosyal yapılarıdaki her tür devinimine veya göçüne işaret etmesi” (Fichter, 1990: 154); “kişilerin ekonomik, sosyal ve siyasal nedenlerle yaşadıkları mekanları geçici veya sürekli olarak terk edip diğer bölgelere veya ülkelere gitmesi” (Şimşek, 2006: 78); “kişinin köken yerinden başka bir yere giderek orada kalıcı yerleşmesi ve böylece ikamet yerinin değişmesi” (www.unhcr.org.tr, 2016); “genellikle yerleşmek amacıyla bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine, bir ülkeden başka bir ülkeye gitme eylemi” (Keleş, 1998: 58) olarak literatürde çeşitli şekillerde tanımlanabilmektedir.

Buraya kadarki tanımlamalarda göç hareketleriyle ilgili üç özellik ortaya çıkmaktadır: Birincisi, hareketliliğin “mekân” boyutuyla alakalıdır. Aslında tarih boyunca insanların toplu hareketleri istila, işgal, sömürgecilik, göç olarak çeşitli şekillerde gerçekleşmiştir. Ancak göç olayı istila, işgalden ayrı olarak zorla veya özgür bir şekilde gerçekleşebilmektedir (İsaac, 1947: 1-2). Bu sebeple göç, kişinin yaşamakta olduğu mekândan başka bir yerleşim birimine yerleşmek üzere yaptığı her türlü coğrafi yer değiştirme hareketi olarak tanımlanabilir (Durugönül, 1997: 95; Keleş, 1998: 58; Çağlayan, 2008: 301-302; Ünalın, 1998: 91; Karpat, 2013: 71; Gündüz ve Yetim, 1997: 110; İçduygu ve Ünalın, 1998: 38; Tümertekin ve Özgüç, 2002: 308).

Bu tanımın içinde özellikle I. ve II. Dünya Savaşı’ndan sonra çatışma, baskı ve zulüm gibi nedenlerden dolayı evlerinden, yurdundan ayrılan “mülteciler, modern köle işçiler, kitlelesel sürgünler” gibi zorunlu nedenlerle ortaya çıkan göçlerin yanında (İsaac, 1947: 2-3); daha müreffeh bir yaşam sürmek gibi ekonomik sebeplerle daha gelişmiş bir ülke ya da bölgeye giden insanlar da yer almaktadır (Tok ve Korkut, 2012: 2). Ancak mekân hareketliliğine dayanan tanımlamalarda terk edilen mekânın yönetsel sınırlarının nereden başlayacağı ve nerede biteceğine ilişkin “mesafe” ile ilgili soru karşımıza çıkmaktadır. Örneğin bir büyükşehirin bir ilçesinden başka bir ilçesine yapılan zorunlu veya gönüllü yer değiştirmeler, bir kentin bir mahallesinde yaşayan bir ailenin siyasi veya ekonomik baskılardan dolayı başka mahalleye gitmesi olayı, mevsimlik işçisi olarak çalışanların yılın belli dönemlerinde kendi köy veya kırsal mekânından ayrılarak çoluk çocuk tüm aile ile birlikte başka bir kente çalışmaya gitmelerini, göç olarak kabul edilip edilmeyeceği ile ilgili bir tartışma karşımıza çıkmaktadır.

Genel olarak bakıldığında bu konuda çok farklı yorumlar yapılmaktadır. Bazı yazarlar, 20 km gibi bir uzaklığı temel alırken bazıları da daha kısa ve bazıları daha

uzun mesafeyi ölçü olarak kabul etmektedir (Özcan, 1998: 79). Örneğin Akkayan, bir iskân ünitesinin (köy veya şehir) dâhilinde, mahalle veya semtler arasında vaki olan yer değiştirmelerin (ikametgâh değişikliği) göç olarak kabul edilmeyeceğini, bunların ancak mahalli hareketler olarak tanımlanabileceğini belirtir (Akkayan, 1979: 22). Göç bu şekliyle doğum ve ölüm gibi tekil demografik olaylardan farklı olarak, bir kişi birçok defa, farklı süreler için birçok bölgesel ayrımın dışına doğru göç edebilmektedir. Böylece bu hareketlilik, önceki bağları zorlayabilmekte, koparabilmekte, değiştirebilmekte ya da güçlendirebilmektedir (Faist, 2003: 41-42).

Bir diğer özellik göçün “süresi” ile ilgilidir. Bu konuda Endonezya ve Solomon adaları gibi birçok bölgede yapılan göç ile ilgili çalışmalarda 24 saat, bazıları altı ay ya da bir yıl zaman kriteri ölçü alınırken (Ünalın, 1998: 91); bazıları da 1 ile 10 yıl arasındaki sayım yıllarını esas almaktadır (Özcan, 1998: 80). Uluslararası bağlamda göç için belirli bir sürenin varlığı şart koşulmaktadır. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), süresi bir yıldan az olan yer değiştirme hareketlerini, göç olarak saymamaktadır (Kaypak ve Bimay, 2016: 88). King (2012: 7), tarım, turizm ve inşaat gibi bazı ekonomik sektörlerdeki mevsimlik göçmenleri dışarda bırakmak için göç için en az bir yıllık süreyi temel alırken; Faist (2003: 42) ise, aynı idari birim içinde yapılan ve süresi üç aydan kısa olan hareketlilikleri göç olarak kabul etmemektedir. Bu nedenle bireylerin iş seyahati, tatil, tedavi, ziyaret vb. amaç için yapılan yer değiştirmeleri göç olarak değerlendirilmemektedir (Akkayan, 1979: 22).

Üçüncü özellik ise, göç hareketinin kalıcı olup olmamasıyla ilgilidir (Ünalın, 1998: 92). Lee (1966: 49) ’e göre göç, yaygın olarak kalıcı veya yarı ikametgâhın kısa değişikliği olarak tanımlanır. Hareket mesafesine veya hareketin gönüllü veya istemsiz doğasına hiçbir sınırlama yapılmadığı gibi, dış ve iç göç arasında da hiçbir ayrım yapılmaz. Bununla birlikte, her türlü hareketlilik bu tanıma dâhil değildir. Örneğin, uzun süreli ikamet yeri olmayan göçebeler ve göçmen işçilerin sürekli hareketleri ve yaz mevsiminde dağlara gidenler gibi geçici hareketsiz olanlar bu tanım kapsamına girmez. Ne kadar kısa veya ne kadar uzun, ne kadar kolay ya da ne kadar zor olursa olsun, her göç eylemi bir köken, bir varış noktası ve engeller içermekte ve bu şekliyle her mesafe, bu tanım kapsamına alınmaktadır. Bu yönüyle göç uzun soluklu ve nihayete varan bir süreçtir. Göç süreci, zaman ve neden-sonuç unsurları, durağan bir olgudan çok süreç olması onun tanımlama, ölçülme, çözümlene, açıklanma ve yorumlama ko-

nularını hem kuramsal hem de görgül anlamda karmaşık hale getirmektedir. Göç kavramı bu karmaşıklığı içinde bir yandan uzun bir sürecin farklı ama birbirleriyle ilişkili birimlerinin toplamı olarak ele alınmakta, diğer yandan farklı bilimsel disiplinlerin çok özgül konuları olarak değişik boyutları ile incelenen bir tanım kapsamına girmektedir (İçduygu ve Ünal, 1998: 38).

Yukarıda açıklanan göçe ilişkin özelliklerden yola çıkarak göçü, sosyal, ekonomik, siyasi, kültürel ve ekolojik nedenlerle, bireysel veya kitlesel olarak bir yerden başka bir yere yapılan geçici veya kalıcı yer değiştirme hareketleri olarak tanımlayabiliriz.

Göç sadece terk edilen mekânları değil göç edilen yerleri de etkilemektedir. Karşılıklı etkileşime dayanan göçler sonucunda kalıcı izler görülebilmekte ve buna bağlı olarak göç ile ilgili yapılan çalışmalarda göçe ilişkin çeşitli kavram ve tanımlamalar ortaya çıkmaktadır.

Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (UNHCR)¹ anayurtlarından ayrılmak zorunda kalan insanları yedi farklı statüye ayırmaktadır. Bunlar; mülteciler (refugees), sığınmacılar (asylum-seekers), geri dönenler (returnees), ülke içinde yerlerinden edilenler (internally displaced persons-IDPs), vatansızlar (stateless persons), ülke içinde yerlerinden edilipte eve geri dönenler (IDPs who have returned home) ve bu kategorilerin herhangi birine girmeyen fakat BM Ofisi'nin koruma ve / veya yardım faaliyetlerini genişlettiği diğer insanlar olarak sınıflandırılmıştır (UNHCR, 2009: 5).

Literatürde ekonomik ve diğer sosyal sebeplerle başka bir ülkeden, bir yerden ya da yöreden hareket eden bir kişi “göçmen (immigrant)” olarak tanımlanır (Papademetriou, 1997-1998: 21). Uluslararası Göç Örgütü (İOM)² göçmen tanımını yaparken normal ikamet yerinden uzaklaşarak başka yöne yapılan hareketliliği esas almaktadır.

¹ **Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği**(UNHCR): II. Dünya Savaşı sonrasında evlerinden kaçan veya evlerini kaybetmiş milyonlarca Avrupalıya yardım etmek amacıyla 1950 yılında kuruldu. UNHCR mültecileri korumak için insanî ancak politik olmayan bir örgüt olarak ortaya çıkmıştır (Bkz.: <http://www.unhcr.org/>); Papademetriou, 1997-1998).

² **Uluslararası Göç Örgütü** (International Organization for Migration - IOM): 1951 yılında Intergovernmental Committee for European Migration (ICEM) adıyla II. Dünya Savaşı'ndan etkilenerek göç eden insanlara yardım etmek amacıyla kurulan örgüt daha sonra isim değiştirerek bugünkü halini aldı. Merkezi İsviçre'nin Cenevre kentinde bulunan, hükümetler arası bir kuruluş olan IOM, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerden toplam 132 üye devletten oluşmaktadır (Bkz.: <http://www.iom.int>).

Bu hareketliliğin kişinin yasal statüsü, hareketin gönüllü veya istemsiz olup olmadığı, hareketin nedenleri, kalış süresi önem kazanmaktadır (İOM, 2017).

Ülkemizde göçmen yerine Arapça bir kelime olan “muhacir” tabiri de kullanılmaktadır. Bu tabir ile sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasi nedenlerle yurt dışına gidenler kastedilmektedir. Bu kavram, yüksek vasıflı, kaçak, mülteci, transit, kadın, öğrenci göçmenler gibi çeşitlilik arz etmektedir (Danış, 2011: 7-8).

Ülkemiz mevzuatı açısından bakıldığında 1934 yılında çıkarılan İskân Kanunu, Avrupa Birliği (AB) uyum süreciyle ilişkilendirmek amacıyla 2006 yılında değiştirilmiş, ancak göçmen tanımı konusunda farklı bir uygulama getirmemiştir. 5543 sayılı yeni İskân Kanunu'na göre “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu kanun gereği kabul olunanlar” şeklinde belli şartta bağlanmıştır (İçduygu, 2010: 34). Bunun dışındakiler ise henüz vatandaşlığa kabul edilmeyen “yabancılar” olarak kabul edilmektedir.

Arapça’ da ‘iltica’ fiilinden türeyen ve mültecilerin hukuki statüsüne ilişkin 1951 tarihli sözleşme ve 1967 tarihli protokol uyarınca bir ülkenin iç hukuk kurallarına göre kabul ettiği veya BMMYK tarafından devletler hukukuna dayandırılarak tanımladığı “mülteci (refugees)” kavramı aşağıdaki şekilde açıklanmıştır.

“İrki, dini, tabiiyeti, belli bir gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istenmeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs” olarak tanımlanmaktadır (www.unhcr.org, 2018; bkz. Papademetriou, 1997; Mutluer, 2003; Kımk, 2010).

BMMYK, Birleşmiş Milletler (BM) Antlaşması ve 10 Aralık 1948’de Genel Kurulca kabul olunan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin, insanların ana hürriyetlerden ve insan haklarından ayırım yapılmaksızın faydalanmaları ilkesini teyit ettiğini dikkate alarak Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşmeyi Cenevre’de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalamıştır. Ülkemiz “coğrafi sınırlama” şartı ile 1961 yılında söz konusu anlaşmaya³ imza atmış ve 1967 yılında Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Protokol’ü de onaylamıştır.

Türkiye, coğrafi sınırlama ile ırkı, dini, uyruğu, belli bir gruba aidiyeti veya politik düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında vatansız muameleye tabi olmak isteyen her kişiyi

³ 05/09/1961 tarih ve 10898 sayı ile Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

mülteci statüsüne kabul etmemektedir. Yalnız Batı ülkelerinden gelenleri mülteci statüsüne kabul etmektedir. Ancak Avrupa dışında meydana gelen olaylar nedeniyle, mülteci tanımındaki şartlara haiz olduğunu iddia ederek üçüncü ülkelere iltica etmek üzere Türkiye’den uluslararası koruma talebinde bulunan kişi “şartlı mülteci” olarak kabul edilmektedir. Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

- Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,
- İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,
- Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit sebebiyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statü “ikincil koruma” verilebilmektedir (www.goc.gov.tr.).

Ülkemizin mülteciler konusunda coğrafi kısıtlamaya gitmesinin nedeni, II. Dünya Savaşı’ndan sonra iki devlet olarak ortaya çıkan İsrail ile Pakistan çevresinde meydana gelen olaylar nedeniyle yoğun göç akını ihtimalinden kaynaklanmıştır. Gerçekleşmesi muhtemel bu akınların kendisine yöneleceği ihtimali üzerine Türkiye, mülteciler konusunda coğrafi kısıtlamayı şart koşmuş ve menşe ülke ve hedef ülke olmaksızın çok geçiş ülkesi durumunda olduğunun farkında olmasına rağmen günümüze kadar devam ettirmiştir (TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, 2010: 157). 1994 yılında çıkarılan İltica Yönetmeliği⁴ ile coğrafi sınırlama koşulu kaldırılmadan gelen sığınmacılara “geçici sığınma” hakkı verilerek ve mülteci statüsü elde edenlerin onlara üçüncü ülkelere yerleşme hakkı tanıyarak bu konudaki taleplerin karşılanmasını kolaylaştırmıştır. Türkiye, 2005 yılında İltica ve Göç Alanındaki Türkiye Ulusal Eylem Planı ile Cenevre Sözleşmesindeki coğrafi kısıtlamayı 2012 yılına kadar kaldırmayı

⁴ 14/9/1994 tarihli ve 94/6169 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik.

planlamıştı (İçduygu, 2010: 33). Ancak 2011 yılında patlak veren Suriye Savaşı nedeniyle maruz kalınan yoğun göç akımları karşısında coğrafi kısıtlamayı devam ettirmektedir.

Sığınmacı (asylum) ise, mülteci statüsü almaya yönelik başvurusu henüz karara bağlanmamış kişi veya kişiler olarak tanımlanmaktadır (İltica ve Sığınma Yönetmeliği, m:3). Bir ulus, elçilik veya diğer kurum tarafından yapılan zulüm, tutuklama veya iade işlemlerine karşı önemli bir koruma sistemidir (Papademetriou,1997-1998: 21).

Ülkemizin hukuk sisteminde sığınmacı kavramı olmadığı için, 2014 yılında Bakanlar Kurulu tarafından 6458 sayılı kanun kapsamında çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği ile Suriye'deki iç savaştan kaçıp gelenleri "geçici koruma (temporary protection)" statüsüne kabul etmektedir. "Geçici koruma, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen ya da sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma" olarak tanımlanır (www.goc.gov.tr, 2018). Bu durum, genellikle istisnai bir durum olarak görülmektedir. Kitlesel göç olaylarında sığınmacı olarak kabul edilmesinin risk taşıyacağı durumlarda acilen koruma altına alınması gereken durumlarda başvuru bir yöntemdir. Suriye savaşında kaçan göçmenlerin büyük kitleler halinde olması, hemen kayıt altına alınmalarının zorlaştığı bir dönemde ülkemizde geçici koruma uygulamasına yönelik çıkarılan yönetmelikle geçildi. Söz konusu yönetmelikte kampların içinde veya dışında ikamet eden tüm Suriyeli göçmenlerin yararlanacakları haklara yer verildi. Türkiye'nin savaşın başından beri sürdürdüğü bu politika, genel olarak sağlığa, eğitime, sosyal yardıma ve iş piyasasına erişimi kapsamaktadır (World Migration Report, 2015: 94). Sosyal yardım ve iş piyasasına erişim gibi haklardan bazılarının uygulanması, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı dâhil ilgili bakanlıkların kararları ile daha kapsamlı hale getirilmektedir (www.unhcr.org.tr, 2015). Geçici koruma, aynı zamanda geri dönmek istemeyenlerin zorla geri gönderilmemesi, sınırın açık tutulması ve kayıt altına alma işlemlerinin uygulanması, yasadışı giriş ve kalmalardan dolayı cezalandırılmaması ve kamp alanları içinde desteklenmeleri gibi haklardan faydalandırılmaktadırlar (Özden, 2013: 5).

Bir diğer göç ile ilgili önemli kavram, göçlerin yönetilmesi ile ilgilidir. Göç Yönetimi (migration management), sınır ötesi veya sınırların içine kadar taşan göçleri

düzenli bir şekilde yönetebilmek için devlet kurumlarından oluşan ulusal bir sistemin adıdır. Bu sistemle hem devlet sınırları içerisinde yabancıların girişi ve varlığını, hem de ülke sınırları içinde veya dışındaki mültecilere ve korunma ihtiyacı bulunan kişilere sağlanan korumayı yönetmek için çeşitli devlet kurumları ile ulusal bir sistemden oluşan yönetimi açıklayan bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Çiçekli, 2009-b:22).

Yerinden olmuş kişiler, ulusal sınırlar içerisinde şiddet, çatışma ya da zulüm yüzünden (yaklaşık 24 milyon dünya çapında) evlerinden kaçmak zorunda kalan kimselerdir (Papademetriou, 1997-1998: 21). Geri dönenler (Returnees), kendi menşe ülkesine gönüllü olarak ya da ikamet ettikleri ülkeye geri dönen mültecilere atıfta bulunmak amacıyla bu tanımlama yapılmaktadır. Vatansızlar (Stateless Persons), ulusal yasalar çerçevesinde herhangi bir devlet tarafından vatandaş olarak kabul edilmeyen veya resmi olarak bir vatandaşlığa sahip ancak etkisiz yerlerde olan kimselerdir. BMMYK, vatansızlığın önlenmesi ve azaltılmasına ve vatansız kişilerin korunmasına katkıda bulunmak için Genel Kurul tarafından Yürütme Komitesi'ne, 1961 tarihli Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Sözleşme'nin 11. maddesi uyarınca özel işlevler yüklenerek raporlar hazırlanmasını ve üye ülkelerin de katkıda bulunmasını öngörmüştür. Diğer gruplar veya endişe uyandıran kişiler, yukarıdaki gruplardan herhangi birine doğrudan girmeyen ancak insanî yardım veya diğer özel gruplara dayalı olarak UNHCR'nın korumasını ve/veya yardım hizmetlerini genişlettiği bireyleri ifade etmektedir.

Bunların dışında mekânsal açıdan da çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır. İnsanları yaşadıkları topraklardan göç ettiren sebeplere sahne olan göç kaynağı ülkeye “kaynak ülke”; çeşitli sebeplerle göç eden yabancı uyruklu şahısların uğrak ülkeleri, geçici yaşama amacıyla kaldıkları ya da hedef ülkeye ulaşmak için mecburiyetten yol tuttukları ülkelere “transit ülke” (Sever ve Sever, 2013: 97) ve çeşitli sebeplerle göç eden yabancı uyruklu şahısların varmayı hedefledikleri ya da beklentilerini gerçekleştirebileceklerine inandıkları ülke “hedef ülke” olarak tanımlanabilir. 1951 yılında imzalanan Sığınmacılar Sözleşmesi'nde açıkça yer alan “geri vermeme (non-refoulement) ilkesi”, sınırları aşarak sığınma veya iltica talebinde bulunan kişilerin kaçtıkları eski ülkelerine geri verilemeyeceği belirtilmiştir. Yine soykırım riskinin olması durumunda yapılan toplu sığınmaların uluslararası koruma altına alınarak kendi ülkelerinde oluşturulacak toplanma merkezi için “güvenli bölge” terimi kullanılmaktadır (TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, 2010: 225).

1.1.1.1. Kentleşme

Kentleşme, modern dünyada kentlerin yaşam kalitesini yükselttiği önemli bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple kentleşmeyi açıklamadan önce kent ve kente ilişkin kavramlara yer vermek gerekmektedir.

Kent, ekonomik, sosyal ve kültürel açılardan gelişmiş bir yaşam ve yerleşim birimidir (Kaypak, 2014: 7). İnsanın toplumsal yaşama geçmesiyle birlikte meydana gelen ve tarihi geçmişinin Paleolitik (Yontmataş) ve Neolitik (Yenitaş) çağlara dayandığı düşünülen kent kavramının bilime konu olması, Sanayi Devrimi ile birlikte kent olgusunun geleneksel anlamındaki işlevinden -tüketim birimi olması- ayrılmasıyla oluşmuştur. Değişen ekonomik ve sosyal koşulların, siyasal yapılarda meydana getirdiği yeni yönetim anlayışları ve yeni yaşam koşulları kenti meydana getirmiştir (Süher, 1991: 5-6). Kıray (1998:,8) demografik, ekonomik, toplumsal ve yönetsel ölçütleri birlikte kullanarak kenti, “tarımsal olmayan üretimin yapıldığı ve hem tarımsal, hem de tarım dışı üretimin dağıtımının kontrol işlevlerinin toplandığı belirli teknolojik seviyelere göre büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme biçimleri’ olarak tanımlamıştır. Keleş (1998: 75) ise kenti şu şekilde tanımlamaktadır.

“Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun yerleşme, barınma, gidiş geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerin karşılandığı, pek az kimsenin tarımla uğraştığı, köylere oranla nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimidir”.

Kentler, bireylerin özgür olarak ortaya çıktığı heterojen bir toplum yapısının olduğu, siyasal, dinsel, sanatsal hoşgörüden /özgürlükten, laik düşünce ve demokrasi-den, bilimsel bilgi ve nesnellikten oluşan bir kültürün yaşandığı, ekonomik ve sosyo-kültürel yapının kurumsallaştığı yerlerdir (Kızıılçelik, 2000: 114; Bumin, 1982: 2). Kent yalnızca, günümüz insanına daha büyük bir oranda iş ve yerleşim olanakları sunan ekonomik amaçlı bir yer değildir; aynı zamanda dünyanın en uzak yerlerini kendine çeken, türlü bölgeleri, insanları ve faaliyetleri bir düzene göre biçimlendiren sosyo- ekonomik, siyasal ve kültürel yaşamın öncüsü ve denetleyicisi konumunda olan bir merkezdir (Wirth, 2002: 77-78). Gündelik yaşamımızın her alanında toplumun ve bireylerin ilişki ve davranışlarını etkileyen kent, göçün sonlandığı ve sonuçlarının ortaya çıktığı cazibe merkezleridir. Kentleşme ise bu cazibe merkezlerinin sayısı ile içinde yaşayanların sayısındaki artışa bağlı olarak ortaya çıkar (Wirth, 2002: 77; Tekeli, 2015: 261; Adıgüzel, 2016: 49; İspir, 1982: 7-8; Keleş, 2010: 205; Es ve Ateş, 2004: 213). Ancak kentleşmeyi salt demografik ölçütlerle tanımlamak, eksik ve dar bir

tanımlamadan öteye geçmez (Kıray, 1998: 115; Sezal,1992: 21). Bu sebeple kentleşmenin gerçekleşebilmesi için demografik ölçütlerin yanında kent yaşamında kentsel yaşam kalıplarının da benimsenmesi ve kültürel norm ve kurallarına da uyulması gerekmektedir (Tekeli, 2015: 262). Bu haliyle kentleşme ekonomik, siyasal ve kültürel süreçlerin kesintisiz ve bütünleşmiş olarak yaşanması anlamına gelmektedir (Sezal, 1997: 147).

Kentleşme, toplumların yapısal değişmelerinin en dikkat çeken yönüdür ve her şeyden önce nüfusun büyük oranda tarımdan ve topraktan kopup tarım dışı alanlarda, sanayide, karmaşık örgütlerde ve dolayısıyla köyden başka yerlerde, hayatlarını kazanmaya ve yaşamaya başlamaları demektir (Kıray, 1982: 57). Kentleşme, kırsaldan kopuş ile birlikte nüfusun kentlerde yoğunlaşması ve bu şekilde yaşanan alanların genişleme sürecidir (Ozankaya, 1975: 63). Bu nüfus artışı aynı zamanda sosyo-ekonomik yapıdaki değişimi de belirlemektedir (Gökçe, 1977: 8). Bu değişimler, kentte yaşayanların özel hayatlarında, sosyal, ekonomik ve siyasal davranışlarında meydana gelen ve devletin de belirli bir takım faaliyetlerini gerektiren yönelimlerdir (İsbir, 1982: 8-9). Dolayısıyla kentleşme, kentlerin büyümesiyle beraber ortaya çıkan yaşam biçiminin belirgin niteliklerinin ve kentin kurumlarıyla kentlilerin, iletişim, ulaşım araçları sayesinde oluşturduğu büyümenin etkisi altında kalan bireylerin kentleşmesinde yaşanan değişiklikleri vurgular (Wirth, 2002: 79).

Kentleşme, kent haline gelme sürecidir. Kentsel hareketliliği doğurur. Kentleşme, insanın varoluşu kadar eski olmasa da, geçmiş yıllar öncesine kadar uzanan ve kentin oluşma süreciyle meydana gelen bir olgudur. Demografik anlamda, kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması (Koçak, 2011: 261) olarak tanımlamanın yanında; toplumun ekonomik ve sosyo-kültürel değişmelerini de içine alan daha geniş bir anlamda da tanımlanabilir. Kentleşme, 'sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim sürecidir' (Keleş, 2010: 27).

Kent sanayileşmeden önce de var olmasına rağmen, kentleşmenin sosyal bilimler literatüründe ele alınışı Batı'nın tarihi evrimine özgü bir aşamaya geldiği 19. yüzyıldan sonra gerçekleşmiştir (Vergin, 1986: 27). Ancak 20. yüzyılın sonu ve 21. yüzyılın başlarında toplumsal anlamda yaşanan değişim ve dönüşümler neticesinde

yeni bir kentleşme evresine girilmiştir. 1990'lı yıllarda sanayi toplumundan bilgi toplumuna, fordist birikim rejiminden esnek birikim rejimine, modernizmden postmodernizme, ulus devletler dünyasından küreselleşmiş bir dünyaya doğru büyük değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Bu dönüşümler yeni mekânsal hareketliliklerin yaşanmasına ve bilgiyi toplumun uyum süreçlerinde yeni bir sorunsal alanın ortaya çıkmasına neden olmuştur (Tekeli, 1998: 8).

Yaşanan bu gelişmelerin sonucu olarak ortaya çıkan iç ve dış göçlerin ekonomik ve sosyo- kültürel etkileri sonucu kentlerde sanayileşmeye koşut olmayan kentleşme ortaya çıkmıştır. İç göçlerde kırdan kente yapılan göçlerin etkileri dışında günümüzde teknolojik ve iletişim ağlarındaki ilerlemelere bağlı olarak özellikle hizmet sektöründe kentten kente birçok göç olayının doğrudan etkisi bulunmaktadır. Dış göçlerde ise küresel tehditler ve bunlara bağlı olarak yapılan savaşlar nedeniyle de uluslararası birçok kent yıkılmakta başka kentlere göçler yaşanmaktadır. Dolayısıyla kentleşme olgusunun yaratılmasında ekonomik sebeplerle yapılan iç göçün büyük etkisinin yanında kentten kente ve uluslararası göçlerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır.

İnsanların kent ile bütünleşmesini ifade eden kentlileşme kavramı, kentleşme sonucunda toplumsal değişimin insanın davranış biçimlerinde ve ilişkilerinde değer yargılarında maddi ve manevi yaşam biçimlerinde değişiklikler ortaya çıkarması süreci olarak tanımlanır (Es ve Ateş, 2004: 215). Kentlileşme, ekonomik ve sosyal bakımdan değerlendirilmektedir. Kartal (1983: 92)'a göre "ekonomik bakımdan kentlileşme" kişinin geçimini tamamen kentte veya kente özgü işlerde sağlar bir hale gelmesiyle gerçekleşir. "Sosyal bakımdan kentlileşme" ise, kır kökenli insanın çeşitli konularda kentlere özgü tavır ve davranış biçimlerini, sosyal ve tinsel değer yargılarını benimsemesi ile gerçekleşir. Özetle kentlileşme kentli insana özgü davranışlar olarak oluşan bir yaşam biçimidir (Wirth, 2002: 79; Bal, Aygül, Oğuz ve Uysal, 2012: 197). Bu yaşam biçimi sadece kentin fiziksel yapısıyla sınırlanamayacak kadar kapsamlıdır. Wirth (2002: 79) kentlileşmeyi, katı bir biçimde mekânla sınırlandırdığımız ve kentsel tutumların keyfi yasal sınırların sonlandığı yerde birdenbire kesileceğini düşündüğümüz sürece bir yaşam biçimi olarak tanımlanamayacağını belirtir.

1.1.2. Göç Kuramları

Göç olgusunun çok eski bir tarihi olmasına rağmen bilimsel anlamda ele alınması tüm pozitif bilimlerde olduğu gibi Aydınlanma Çağı'na rastlar. 18. yüzyıla kadar

ihmal edilmiş olan ve pozitif araştırmacıların uzak durduğu bir konu olan göç olgusunun bilim literatürüne girişi Ernst George Ravenstein'in ilki⁵ 1885 yılında, ikincisi⁶ 1889 yılında yayınlanmış makaleleriyle gerçekleşmiştir. Bu dönemden itibaren göç; sosyoloji, demografi, coğrafya ve ekonomi gibi birçok bilimi de içine alan karmaşık bir bilimsel olgu haline almıştır (Etzo, 2008: 2). Ancak, veri sınırlaması vb. birçok faktör nedeniyle göç ile ilgili bilimsel verilere ulaşmak güç olduğundan 1930'lu yıllara kadar göç araştırmaları, geniş çaplı bir sosyal bilimlerin araştırma konusu olarak yerini alması uzun bir zaman almıştı. Ravenstein'in çalışmaları bile ancak otuz yıl sonrasında incelenebilmişti (Greenwood and Hunt, 2003: 2). Bu tarihten sonra insanların hareketlerini daha geniş bir perspektifte anlamaya yönelik bilgi sağlamak ve ekonomik, sosyal, hukuki, politik, kültürel, etnik veya diğer olgularla ilgili göçleri açıklamaya yönelik farklı görüşleri ortaya koymak amacıyla göç kuramları ortaya çıktı.

Ülkemizde ve dünyada yaşanan göçlerin anlaşılmasında ve yorumlanmasında bilimsel anlamda göçleri açıklamada göç kuramlarının önemli etkisi bulunmaktadır. İnsanların daha geniş bir perspektifte hareketlerini anlamaya yönelik bilgi sağlayan göç kuramları; ekonomik, sosyal, hukuki, politik, kültürel, etnik veya diğer olgularla ilgili olabilmektedir. Göç kuramları genellikle; göç edilen yerin mesafesi, göç edilen yerde kalınan süre, göç edilen yerin ekonomik koşulları ve idari durumu, göç edilen yerdeki akrabalık ilişkileri ve sosyal ağlar, göç edenlerin kişisel profili, göç edenlerin etnik kimlikleri, göç edenlerin cinsiyetleri vb. gibi unsurlardan yola çıkarak sosyolojik göç araştırmalarını ortaya koymaktadır (Marshall, 1999: 685).

Göç kanunları, fizik kanunları gibi katı ve kesin olmadığı için, göç akımlarına yönelik kuram ve açıklamaların, tarihsel süreç içerisinde dönemsel olarak siyasi ve ekonomik uygulamalardan etkilenmektedirler (Sinha ve Atallah, 1987: 23). Zamanla bu etkenler değiştikçe, kapsam ve etki alanları arttıkça yeni kuramlar literatüre girmektedir (Tekeli, 2011-a: 18–23). Her kuram, disiplin alanına yerleşmiş varsayımlara, ön yargılara ve fikri ilgiye bağlı olarak uluslararası göç sürecinin arkasındaki nedensel faktörlerin belirli bir yönünü vurgular. Bu kuram ve modellerden bazıları, göç politikası, göçmen yerleşimi ve zengin ülkelerle bütünleşme hakkında akademik ve politik söylemin ana fikri temelini oluşturmaktadır (Robinson, 2005: 4–5).

⁵ The Laws Of Migration

⁶ Laws Of Migration

19. yüzyılda Ravenstein'in bilimsel olarak göç olgusunu açıklamasından itibaren ortaya atılan kuramlar sayesinde çeşitli araştırmacılar tarafından göç olgusu daha geniş perspektifte açıklanmaya çalışılmıştır. Lee (1966: 47), söz konusu çalışmayı göç çalışmalarının başlangıç noktası olarak görmektedir. Ancak tarih öncesi insanların avcılık ve balıkçılıkla başlattığı varsayılan göç olgusunun günümüzde hem ekonomik boyutu ve hem de sosyal boyutlarıyla mekâna olan etkisi küreselleşme ile birlikte liberal ekonomi politikalarının genişlemesiyle daha da çok arttırdığı düşünüldüğünde, bilimsel anlamda göç olgusunu erken dönemde ortaya atılan Ravenstein'in "Göç Kanunları"⁷ ve Lee'nin "İtme-çekme Kuramı"⁸ ya da Thomas R. Malthus, William Farr gibi yazarların çalışmaları ile açıklamak günümüz göçlerinin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır (Sinha ve Ataullah, 1987: 25).

Günümüzde göçü tutarlı bir şekilde ele alan tek bir uluslararası göç kuramı yoktur. Hemen hemen tüm kuramlar, belli bir göç çeşidi üzerinden yaklaşımlar sergilemektedir. Modern anlamda göçü açıklamaya bu analizlerin hiçbiri, tek başına yeterli olamamaktadır. Bu sebeple farklı yaklaşım, düzey ve varsayımları içeren sofistike bir kuram gerektirmektedir (Massey, Arango, Hugo, Kouaouci, Pellegrino ve Taylor, 1993: 432).

Massey ve arkadaşları, iyi analiz edilmiş bir göç kuramını dört temel unsurun varlığına bağlamaktadır. Bunlar; menşe alanlarında göçü destekleyen yapısal güçlerin değerlendirilmesi, hedef konumlarda göçe olanak sağlayan yapısal etkenlerin ortaya çıkartılması, göç eden kişilerin motivasyon, hedef ve isteklerinin belirlenmesi ve son olarak da iç ve dış göç alanlarını birbirine bağlamak için oluşturulan toplumsal ve ekonomik yapıların incelenmesidir (Massey vd., 1993: 455).

Genel olarak çeşitli biçimlerde analiz edilmiş kuramlar, pek çok yazar tarafından belli bir sınıflandırma biçimine sokulmaktadır. Örneğin; Pryor, göç kuramlarını sınıflandırma aracı olarak temel gelişim modelini kullanmakta ve işlevselcilikle bağdaştırılanları klasik, Marksizmle bağdaştırılanları çatışma, genel kuram sistemleriyle

⁷ Ravenstein, 1885 ve 1889 yıllarında yayımladığı Göç Kanunları (The Laws of Migration) başlıklı iki makalesinde belirlediği göç kanunları şunlardır: Göç ve mesafe, göç ve basamakları, yayılma ve emme süreci, göç zincirleri, doğrudan göç, kır kent yerleşimcileri farkı, kadın erkek farkı (Ayrıntılı bilgi için; Çağlayan, 2006: 69-71).

⁸ Lee, 1966 yılında Bir Göç Kuramı (A Theory of Migration) adıyla yayımladığı makalesinde Ravenstein'in analizinden yola çıkarak bir teori oluşturmuştur. Lee, bu çalışmada göç kararında ve göç sürecinde etkili olan itme-çekme faktörleri üzerinde durmuş ve bu faktörleri çıkış yerine ilişkin faktörler, varış yerine ilişkin faktörler, araya giren engeller ve bireysel faktörler olarak sıralamıştır (Ayrıntılı bilgi için; Lee, 1966: 49-50).

bağdaştırılanları da sistemler olmak üzere kuramda üçlü ayrıma gitmektedir. Benzer şekilde Goss ve Lindquist işlevselci, yapısalci ve entegre yaklaşımlar arasında bir ayrıma gitmektedir. Bu sınıflandırma, yeni emek göçü ekonomisi sistemleri, ağları ve birikimli nedensellik kuramlarını da içermektedir. Diğer yandan göç kuramlarının açıklanmasında makro ve mikro düzeyde açıklamalar da yapılmıştır. Makro düzeydeki açıklamalar, daha çok göçün nedenlerini ve göç akımlarını sorgularken, mikro düzeydeki açıklamalar göçmenlerin deneyimlerin, emeğin kullanımı ve sosyo-kültürel uyum gibi konulara odaklanmıştır (Portes ve Bach, 1985: 3- 26). Massey ve arkadaşları, göç başlangıcı; neo-klasik, yeni ekonomi, ikili emek piyasası ve dünya sistemi kuramı ve göçün başladıktan sonraki devam süreci; ağ, kurumsallık, birikimli nedensellik ve göç sistemleri şeklinde kapsamlı bir sınıflandırma yapmışlar (Bakewell, 2015: 193-194). Bu çalışmada tüm bu sınıflandırmalar göz önünde bulundurularak çeşitli kuramlar açıklanmaya çalışılmıştır.

1.1.2.1. Neo-Klasik Kuramlar

Uluslararası göçün nerede ve nasıl başladığı ile ilgili benzer argümanları açıklamayı amaçlamasına karşın birbirinden farklı kavramlar, varsayımlar ve referans noktaları kullanmakta olan çeşitli kuramlar ortaya atıldı. Rasyonel beklentiler, fayda maksimizasyonu, beklenen net getiri, faktör hareketliliği, ücret farklılıkları gibi bilinen ilkelere dayandırılmış en çok geliştirilmiş kuram Neo-Klasik Göç Kuramıdır (Arango, 2000: 285). Neo-Klasik Kuram, bireylerin faydayı en üst seviyeye çıkarmaya çalıştığını ve göç için ülke arayışlarını faydayı maksimize etmesine göre sürdürdüklerini belirtir (Borjas, 1989: 461). Bu sebeple, ülkeler arasındaki ücret ve istihdam şartlarındaki farklılara ve göçün maliyetine odaklanmakta ve göç hareketini geliri maksimize etmek amaçlı bireysel bir karar olarak kabul etmektedir (Massey vd., 2013: 13). Dolayısıyla, bu disiplinlerdeki araştırmacıların, göçün parasal ve beşeri sermaye açısından fayda ve maliyetlerini hesaplama eğiliminde oldukları görülmektedir (Brettell ve Hollifield, 2000: 6).

Bu kuramda varsayılan amaç, iki kapitalist ekonomi arasında emek ve sermaye dengesinin sağlanmasıdır. Bu dengeye ulaşıldığında net işgücü ve sermaye akışı sıfırlanacaktır. Bu yüzden neo-klasikler, net işgücü olayını geçici bir durum olarak görmektedir. Dolayısıyla bu ekolün kurucuları ücret farklılığından kaynaklanan eşitsizlikleri gideren göçmen üzerinden yapılan yaklaşımın yanında mekânsal özellikleri de dikkate almaktadır (Jenissen, 2006: 1).

Düşük ücretli bölgeler		Yüksek ücretli bölgeler
İşgücü	Göç →	İşgücü
Sermaye	← Sermaye Akışı	Sermaye

Şekil 1. Dengeye Yol Açan Neo-Klasik Mekanizmaları (Jenissen, 2006: 1).

Bu kurama göre bölgeler ve kentler, ticaretle aynı ölçüde ilgili olmazlarsa ve benzer avantajlardan yararlanmazsa dış ticaret mekânsal eşitsizliği arttıracaktır. Çünkü doğal kaynaklar açısından eşitsiz konuma sahip bölgeler arasında bu dengenin sağlanamaması durumunda emek arzına dayalı göç hareketleri kaçınılmaz olacaktır (Abadan-Unat, 2002: 7-8). Neo-Klasik Kuram, ekonomik göstergelere (istihdam, arz, talep, fayda, maliyet) bağlı olarak Neo-Klasik Makro Kuram ve Neo-Klasik Mikro Kuram olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

1.1.2.1.1. Neo-Klasik Makro Kuram

Ünlü coğrafyacı Ravenstein'in 19. yüzyılda ortaya attığı ilk sistematik kuramdır. 1950'li yıllardan itibaren Lewis, Ranis, Fei ve Todaro tarafından geliştirilen kuram, yapısal anlamda göçün sebebini, sermaye ve işgücünün gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde işgücü piyasasını dengesizleştirmesinin bir sonucu olarak görmektedir. Bu kuram, ülkeler arası ücretler ve istihdam koşullarındaki farklılıkların göçün temel sebebi olduğunu belirtir (Güllüpinar, 2012: 58). Bu kuramın temel varsayımları fayda maksimizasyonu, beklenen net getiri, rasyonel beklentiler, faktör hareketliliği ve ücret farklılıkları gibi birtakım ilkelere dayanmaktadır (Arango, 2000: 285).

Genel olarak göçler; nüfus artışı, düşük gelir düzeyi, siyasal baskılar ve ekonomik fırsat yoksunluğu gibi itici faktörlerin bulunduğu yerlerden; cazip ekonomik fırsatlar ve emeğe olan talebin olduğu yerlere doğru gerçekleşir. Ücret ve yaşam standardı işgücünü hareket ettirmekte, göç veren ülke ile göç alan ülke arasındaki işgücü arz-talep farklılıkları göçün yapısal nedenlerini oluşturmaktadır. Zengin ve fakir ülkeler arasındaki emek ve sermaye kaynaklarında ortaya çıkan faktör donanım farklılıkları, hem emek arzı hem de talep arasında ücret dengesizliklerine sebep olmaktadır. Emek fazlasına sahip olan ülkeler, düşük bir ücret piyasasına sahiptir; buna karşılık sermayeye kıyasla sınırlı bir emek piyasasına sahip olan ülkelerin ücret düzeyi yüksek olmaktadır (Robinson, 2005: 5). Ücret farklılığından ileri gelen bu farktan dolayı, düşük ücretli ülkede çalışan işçiler yüksek ücretli ülkelere göç eder (Massey vd, 1993:

433). Bu kurama göre ücret farklılıkları ortadan kalktıkça ve ulusal ekonomiler birbirine bağımlı hale geldikçe işgücünün dolaşımı azalacak ve geri dönüşler de tetiklenebilecektir (Robinson, 2005: 5).

1.1.2.1.2. Neo-Klasik Mikro Kuram

Bu kuram, göç sürecinin yüksek kazanç hedefleyen bireyler tarafından başlatıldığını ve bireylerin faydayı maksimize etmek için daha iyi bir ülke arayışına girdiklerini belirterek göç kararında bireysel tercihleri ön plana çıkartmaktadır (Todaro ve Maruszko, 1987: 102; Sjaastad, 1962: 85). Birey, göç öncesi ve sonrasına ilişkin maliyet karşılaştırması yaparak göçe karar vermektedir. Burada bireyler, göç edecekleri yerde kazanmayı umdukları yüksek ücretler, göç sırasında maruz kalacakları maliyetten daha yüksek ise göç gerçekleşecektir (Castles ve Miller, 2008: 31). Sjaastad, Borjas ve Todaro'nun geliştirdikleri bu modele göre bireyler, çeşitli alternatiflerin değerlerini (genellikle varılan ülkeye yerleşme veya başka bir bölgeye göç varsayımı) ve uluslararası göç sürecini düzenleyen mali ve yasal kısıtlamaları göz önüne alarak fayda-maliyet analizi çerçevesinde göç kararını en rasyonel şekilde vermektedir (Kaygalak, 2009: 14-15; Abadan-Unat, 2002: 7). Bazı ülkelerdeki yasal düzenlemeler göçü kolaylaştırırken; bazıları da ceza ve benzeri uygulamalarla caydırma yoluna gitmektedir (Borjas, 1989: 460).

Mikro-ekonomik kuram, makro-ekonomik kuramın aksine, insan sermayesi kuramsal çerçevesi içindeki bireysel tercihi vurgular ve öncelikle zengin bir ülkenin bakış açısıyla uluslararası göçe bakar. "Chicago School of Economics" tarafından öncülük edilen, gelişmiş ülke göçü ve entegrasyon politikaları üzerinde önemli bir etkiye sahip olan bu model, göçü insan sermayesine bir yatırım şekli olarak öngörmekte ve uluslararası göç kararını, riske taraf olmayan bireylerin yatırım kararı olarak görmektedir (Robinson, 2005: 6; Massey vd., 1993: 434).

Bu kuram, tek boyuttan göç olayına baktığı için birçok eleştiriye maruz kalmaktadır. Bakıldığında Neo-Klasik Kuram, Avrupa'daki 19. ve 20. yüzyıllardaki gerçekler dikkate alarak geliştirdiği için sadece ekonomik konulara vurgu yapmakta ve göçün sosyal, kültürel ve politik boyutlarını göz ardı etmektedir (Wickramasinghe and Wimalaratana, 2016: 25-26).

1.1.2.2. İşgücü Göçünün Yeni Ekonomisi Kuramı

İşgücü Göçünün Yeni Ekonomisi Kuramı, Klasik Kuramın varsayımlarına ve sonuçlarına itiraz etmek amacıyla yakın zamanda geliştirilmiştir. İşgücü göçünün yeni ekonomisi teorisyenleri analiz birimini bireylerden aileye kaydırmakta ve göçmenlerin kendi bölgelerinde sürdürdükleri aile ile ilgili ekonomi politikalarına dayanan güçlü ve kalıcı mali bağları göstererek göç etme kararının yalnızca bireyler tarafından geliri artırmak amacıyla alınmadığını, bir risk yönetim stratejisi şeklinde haneler veya ailelerin ortak bir kararı şeklinde birimler tarafından alındığını belirtirler (Wickramasinghe and Wimalaratana, 2016: 23). Bu model göç kararını veren ailelerin gelirlerini belirli bir rasyonel çerçevede oluşturacağı havuzlar sayesinde topladığı ve bir güvenceye bağladığını belirtmektedir. Bu açıdan bakıldığında gelir havaleleri bireyin göçünün bir uygulaması değil, aksine ailenin bir stratejisi olarak ortaya çıkmaktadır (Robinson, 2005: 6). Ailedeki bireyler, hem kolektif olarak beklenen geliri maksimize etmekte hem de işgücü pazarı dışındaki pazarlarda başarısızlığa neden olacak riskleri azaltmaya çalışmaktadır (Massey vd., 1993: 436).

1990'lı yıllarda Oded Stark tarafından geliştirilen bu kurama göre, göçün bir aile stratejisi olduğu, nispeten daha iyi gelire sahip kişilerin göç etme nedenlerini de açıklamaya çalışmaktadır. Göç süreci için gelirini riske etmek istemeyen yoksul aile üyeleri ülkelerinde kalırken riskten çekinmeyen üyeler ise göç sürecine katılmaktadırlar (Stark ve Bloom, 1985: 173-178). Diğer yandan, aile içinden bir ya da birkaç kişinin göç sürecine katılması hem aile gelirini arttırmakta hem de çeşitlilik kazanmakta ve gelecek açısından güvence sağlamaktadır (Güllüpinar, 2012: 62). Örneğin, gelişmiş ülkelerde aileler, özel sigorta piyasaları, kredi imkânları veya hükümet programları sayesinde kendilerini güvenceye bağlayan mekanizmalara sahip iken gelişmekte olan ülkelerde söz konusu mekanizmalar yoksul aileler için ya mevcut değildir, ya erişilemezdir ya da mükemmel olmaktan uzaktır. Bu nedenle ortaya çıkacak olumsuz risklerin çeşitlendirilmesi için göç teşvik edilmektedir (Massey vd.,1993: 436).

Arango, İşgücü Göçünün Yeni Ekonomisi Kuramı'nın yasadışı göçmenler, mülteciler, sığınmacılar gibi uluslararası göçün en önemli unsurlarını dışladığını belirtir. Kurekova, gönderen ülkeye yönelik önyargının olması ve pazar ile ilgili sorunlar, bu kuramın kullanılmasını sınırlandırdığını açıklar. Ayrıca, aile içi cinsiyet rollerini dikkate almaması ve ağırlıklı olarak geleceğe dönük olması kurama yönelik en önemli eleştirilerdir (Wickramasinghe and Wimalaratana, 2016: 25-26).

1.1.2.3. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı

1970’li yılların sonlarında ortaya çıkan ve ekonomik argümanlar içerisinde geniş yorumlar ortaya koyan “İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı” ile daha güncel çözümler ortaya atılmıştır. Bu kuram Neo-Klasik anlayışının ileri sürdüğü savlara ek olarak güvenli iş imkanı, yatırım sermayesine erişim ve uzun dönemli risk yönetimi ihtiyacı gibi etmenlerle göçü açıklamanın daha genel geçer yeni ekonomik yaklaşımını ortaya koymaktadır.

1970’li yılların sonlarında Michael J. Piore ve diğerlerinin geliştirdiği bu kuram, göçü modern sanayi toplumlarının yapısal ihtiyaçlarıyla bağlamakta ve alıcı ülkelerin göç motiflerine vurgu yapmaktadır (Arango, 2000: 288; Toksöz, 2006: 17). Michael J. Piore, göçün sanayi toplumlarının sürekli bir gereksinimi olduğunu ileri sürmekte ve kapitalizmin varlığını sürdürebilmek için olumsuz koşullarda düşük ücretlerle çalışabilecek kişilere sürekli ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedir. Gelişmiş ülkelerin zorunlu yapısal özelliği nedeniyle yerli işçilerin bu gibi işlerde çalışmayı kabul etmediği ve bu nedenle bu ülkelere göçün sürekli arttığı ortaya çıkmaktadır (Güllüpnar, 2012: 64-65). Bu yapısal özellikler yapısal enflasyon, motivasyonel problemler, ekonomik düalizm ve işgücü arzının demografik yapısıdır (Develi, 2017: 1348).

İşgücü piyasasında yukarı doğru hareketliliğin zor olması nedeniyle işgücü ikincil sektörde kalmakta, diğer yandan enflasyon baskısı nedeniyle ücretler ve çalışma koşulları hükümetler tarafından düzeltilmemektedir. Yine de bu ücretleri kendi ülkelerindekinden yüksek bulan göçmenler ikincil işleri kabul etmektedirler. Dolayısıyla göç hareketleri, gönderen ülkenin yüksek işsizlik ya da düşük ücret gibi itici faktörlerden değil, kabul eden ülkelerin kaçınılmaz ve kronik düşük ücretli işgücü ihtiyaçlarından dolayı ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple gelişmiş ülkeler kendi vatandaşları tarafından yapılmayan ikincil işlerde göçmen işgücü istihdam ederek ekonomik sistemlerini ayakta tutabilmektedirler (Güllüpnar,2012:65)

İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramının zayıf yönlerini yorumlayan Prakash, kuramın uluslararası göçün nedenlerini yeterince açıklayamadığını söyler. Çoğunlukla, ev sahibi ülkelerdeki yabancı emek için yapısal talebin önemi üzerine vurgu yapmakta ve yalnızca işçinin bulunduğu ülkedeki olumsuz koşullara kısaca değinmektedir. Arango, kuramın düşük ücret ve emek gönderen ülkelerdeki yüksek işsizlik gibi itme faktörlerini dışlar ve emek veren yerlerin çekici faktörlerini açıkladığını belirtir.

Ayrıca bu kuram yurtdışına kendi arzusuyla göç edenleri de dışarda bırakmaktadır (Wickramasinghe and Wimalaratana, 2016: 26).

1.1.2.4. Dünya Sistemleri Kuramı

Dünya Sistemleri Kuramı, 1974 yılında Wallerstein tarafından geliştirilen kavramlara dayanmaktadır. İmmanuel Wallerstein'ın Marksist politik ve ekonomik sistemden yola çıkarak entelektüel temellerini ortaya koyduğu bu yaklaşımın temelinde göçün sermayenin emek ihtiyacını karşılamaya yönelik bir olay olduğunu savunmaktadır. 1970'lerde ortaya çıkan bu yaklaşım, dünya üzerindeki ekonomik ve siyasal güç dağılımındaki eşitsizliğe değinmektedir. Göç, sermaye için bir çeşit ucuz emek hareketi olarak görülmekte; eşitsiz kalkınmanın ve yoksul ülkelerin kaynaklarının sömürülmesinin bir aracı olarak kabul edilmektedir (Castles ve Miller, 2008: 34-35).

Bu yaklaşım aynı zamanda, Tarihsel-Yapısalcı Kuram olarak da adlandırılır (Toksöz, 2006: 18). Klasik anlayışın ekonomik göstergelerinin ötesinde göçlerin zaman ve mekânların değişen özgülüklerine uygun dikkat gösterdikleri için tarihselci; bireysel değil, yapısalcı; etkileşim halindeki bireyler arasında gerçekleştiği için küresel ve sonuç odaklıdır. Göç kuramının tarihselleştirilmesi, değişen sosyal gerçekler ışığında kuramsal endişelerin ve vurguların değiştirilmesi gerektiğini ima etmektedir. Dolayısıyla, son çeyrek yüzyılın tarihi ve kuramı arasındaki bağlantıları gözden geçiren şey, bir sonraki dönemlerde neler bekleyebileceğimizi yansıtmaya çalışmaktadır (Zolberg, 1989: 403-404).

Dünya Sistemleri Kuramına göre uluslararası göç, kapitalist gelişmenin sebep olduğu kopma ve yer değiştirmelerin doğal sonucudur (Abadan-Unat, 2002: 31). Uluslararası göçün yönü, az gelişmiş çevre ülkelerden sanayileşmiş ve kapitalleşmiş merkez ülkelere doğru gerçekleşen işgücü ve beyin göçü olarak belirlenmektedir (Sallan-Gül, 2002: 82). Bu işgücü göçü, Kapitalist ekonomilerin kapitalist olmayan toplumlara nüfuz etmesi sonucunda (Massey vd., 1993: 444), sahtekârlıkla oluşturulmuş olan tahakküm ilişkisinin ana yollarından biri olarak gerçekleşmektedir (Castles ve Miller, 2008: 35). Görünürde devletlerin siyasal ve ekonomik sistemleri farklı olsa da; tarihsel olarak dünyada var olan tek bir olgu ve tek bir sistemin olduğunu ve karşılıklı bağımlılık için de göç hareketlerinin gerçekleştiğini savunur (Çağlayan, 2006: 78-79).

Diğer yaklaşımlarda olduğu gibi Dünya Sistemleri Kuramında tek boyutlu bir bakış açısı bulunduğundan günümüzde birçok eleştiriye maruz kalmaktadır. Emek

göçü politikasından sürekli yerleşme politikasına geçişte planlanmamış bir durumun varlığı bu yaklaşımla nasıl açıklanacağı konusunda herhangi bir veri sunmamıştır.

1.1.2.5. Göç Sistemleri Kuramı

Göç Sistemleri Kuramı, daha kapsamlı ve disiplinler arası bir anlayışın parçasıdır. Bu kuram, göçün birçok sebebinin olduğu ve dolayısıyla göç olayının tek bir yaklaşıma bağlanmasının doğru olamayacağını savunur. Buna göre iki ya da daha fazla ülke karşılıklı olarak insan değişimiyle bir göç sistemi ve ilişkiler ağı oluştururlar. Zamanla zaman ve mekan boyutunda içeren bir coğrafi yapıyı da buna eklerler (Massey vd., 1993: 61). Bu ilişki ve ilişkiler bütünü, sadece iki ülke için değil, birbirleriyle tamamen uzak bulunan ülkeler ve bölgeler arasında da kurulabilir. Göç sisteminin merkezinde genel olarak bir ülke veya ülke grubundan oluşan çekirdek bir alıcı bölge, bu bölgenin çevresinde ise olağandışı büyüklükteki göçmen akımları ile buraya bağlı olan göç veren ülkeler bulunmaktadır (Develi, 2017: 1347). Yakın coğrafyalar arasında yapılan göçlere Meksika ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) arasındaki göç ve göçmen ilişkisi; uzak coğrafyalar arasında yapılan göçlere Batı Afrika ve Fransa arasındaki göç ve göçmen ilişkisi, göç sistemleri ilişkisine iyi birer örnek olarak gösterilebilirler (Çağlayan, 2006: 82).

Bu kuram, göç hareketlerinin göç alan ve veren ülke arasında sömürgecilik, siyasal etkileşim, ticaret, yatırım ve kültürel bağlara dayanan ve önceden var olan bağlantılar üzerinden gerçekleştiğini ileri sürer. Hem yapılan göçlerin amaçlarının belirlenmesi hem de sonuçlarının tüm yönleriyle analizini irdeler. Örneğin İngiltere'deki Hint, Pakistan ve Bangladeş göçünün İngiltere'nin Hint coğrafyasındaki sömürgeci faaliyetlerine, Fransa'ya olan Cezayirli göçü yine Fransa'nın sömürgecilik faaliyetlerine dayandırılırken; 1960'lardan sonra Almanya'ya Türk göçü, 19. yüzyılda Meksika'dan ABD'ye yaşanan göç bu ülkelerin emek talebine bağlanmaktadır. 1960'larda Dominik Cumhuriyeti, Vietnam ve Kore'den ABD'ye yaşanan göçler ise işgal ve asker bulundurma ile ilgili olduğu belirtilir (Castles ve Miller, 2008: 34-35).

Göç Sistemleri Kuramı, diğer kuramlarla bağlantılı olarak göç akımlarının zaman ve mekâna göre tutarlı bir ölçüm ve yapı elde ettiğini ortaya koymaktadır. Faist (2013: 82-83), Göç Sistemleri Kuramını dünya sistemleri kuramı ile ağ kuramı arasında bir bağlantı, bir geçiş kuramı olarak görmekte uluslararası göçün yönünü ve baş-

lar başlamaz göç ağlarıyla zenginleştirdikleri vakit göç dinamiklerinin açıklanabileceğini belirtmektedir. Bu kuramın arkasındaki esas varsayım, göç alan ve göç veren ülkelerin, sosyal, kültürel ve kurumsal koşulları değiştirmesine katkıda bulunmasıdır. Bu sebeple bu yaklaşımın ana amacı, tüm bu yaşanan göçlerin mikro ve makro ölçekte yaşadığı süreçleri ortaya koyabilmektir. Göç alan ve veren iki ülke arasında kurulan makro boyuttaki ilişkiler, enformel yapılar sayesinde göçe ait bir sosyal hareketin organizasyonunu ve planlanmasını kolaylaştırmaktadır (Çağlayan, 2006: 83). Bu enformel yapılar çeşitli yollardan göçü teşvik ederek uluslararası akışların sistemli yapısını güçlendirmekte ve ekonomik gelişmenin yanında toplumsal gelişmeyi desteklemektedir. Örneğin, geri gönderilen havale, emek gönderen ülkelerin sosyal ve ekonomik bağlarını değiştirebilir (Wickramasinghe and Wimalaratana, 2016: 26). Dolayısıyla aynı sistem içerisinde olmasa da, göçün menşe ülkenin sosyo-ekonomik kalkınmasını etkileyebileceği ve aynı zamanda göçü teşvik edebileceği varsayılır (Özgür ve Deniz, 2015: 73).

1.1.2.6. Ağ (Network) Kuramı

Ağlar, bir örgüt veya birimin birden fazla örgütü ya da örgüt parçasını içeren birimlerle resmi ve hiyerarşik olmayan karşılıklı bağımlılık ilişkisi içindeki yapılardır. Bu yapılar otoritenin veya hâkim başka unsurların dışında kendi kendine örgütlenmişlerdir (O'Toole, 1997: 45). Göçmenlerin akrabalar, arkadaşlar veya kendi ülkesindeki vatandaşlarla ilişki kurması göç ağları sayesinde gerçekleşmektedir. Göçmenlere mali desteği sağlayan ve çeşitli destekleyici yollarla istihdam olanakları ve konaklama olanaklarını kolaylaştıran göç ağları, sosyal sermaye kavramıyla bağlantılı çağdaş bir kavramdır (Wickramasinghe and Wimalaratana, 2016: 24).

Yirmi beş yıl öncesine kadar Avustralya, Kanada ve Birleşik Devletler'e yapılan göçlerin temelinde emek göçüne dayanan ve kısmen Ravenstein'in yasalarına, kısmen de Lee'nin İtme-Çekme Kuramını içinde barındıran ekonomik temelli göçlerdi. 1980'lerin sonunda, göç akımlarının şekli, bileşimi, yönü ve sosyal ağların rolü göç eden nüfusun yerleşim ve entegrasyonu konusunda giderek karmaşıklaşan bir durum haline geldi. Bu süreçte sosyal ağlar, zaman ve mekân içerisinde var olan uluslararası göç çalışmalarında etkili olmuştu. Uluslararası göçte ana öğeler olarak aile, arkadaşlık ve toplum bağları önem kazanmış ağlar sayesinde bilgi ve sosyal ve finansal yardım alabilme kolaylaşmıştı (Boyd, 1989: 639). Ayrıca bu ağlar, göçmenlere ülkesi dışında

iş bulma, yüksek ücret, para biriktirme ve bunları kendi ülkelerine gönderme gibi olanaklar da sunmaktadır (Arango, 2000: 291). Göç bağlantıları arttıkça göçmenler için daha fazla hedef ülke ve faaliyet alanı ortaya çıkmaktadır (Massey vd., 1993: 24-32). Crisp, 1980'lerden itibaren Batı Avrupa'ya yapılan göçleri sosyal ağların bu etkilerine bağlamaktadır (Crisp, 1999, 5).

Ağlar, göçlerin ilk dönemlerinde olması gereken en önemli unsurlardır. Özellikle enformel ağ ilişkilerinin göçlerin yaşanmasında ve uyumun sağlanmasında etkili olduğu bilinmektedir (Kaygalak, 2009: 23). Göçmen ağları; göçmenler, eski göçmenler ve göçmen olmayan insanlar arasındaki ilişkiyi, akrabalık, arkadaşlık ve toplumun kökleri aracılığıyla kurar. Ağlar arasındaki hareketliliğe bağlı maliyet ve riski düşürmesi ve göçe ilişkin beklenen geri dönüşleri arttırması nedeniyle uluslararası hareketliliğin olasılığını artırır (Massey vd.,1993: 448-449). Ağlar sayesinde göç menşei ülkede bir pazar mekanizması oluştururken göç edilen ülkenin de kalkınmasını sağlamakta ekonomik, sosyal ve kültürel bağların güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır (Wickramasinghe and Wimalaratana, 2016: 24). Ağlar, aynı zamanda bilginin yaygınlaştırılması ve himaye ya da yardım için bir temel oluşturmakta ve toplumu birbirine bağlamaktadır. Toplumsal ağlardaki etkileşimler, hareket etmenin maliyetlerini ve risklerini azaltarak göçü kolaylaştırmaktadır. Toplumsal ağ, ulus ötesi göç ağlarının kurulmasına yol açmakta, ağların çoğaltıcı etkisiyle göç zinciri meydana gelmektedir (Haung, 2008: 588-589). Örneğin Tilly, son Avrupa göçlerine ilişkin tipolojisinde bu süreci hem dairesel hem de zincir göçlerle ve özellikle birinden diğerine geçişle ilişkilendirmektedir. Benzer şekilde, McDonalds'ın zincir göç analizleri, Güney İtalya'daki köylerin nüfusunu azaltarak Kuzey Amerika'nın "Küçük İtalya'sına dönüştürmesi ağ oluşturma sürecine dayanmaktadır. Yine 1970'lerde Meksikalı göçmenlerin yüzde doksanın enformel ağları kullanarak aile veya işveren bağlantılarıyla ABD de yasal oturma izni aldıkları belirtilmektedir (Portes ve Bach, 1985: 60-61).

Günümüzde ağların önemi özellikle dil, kültür ve etnik aidiyetine dayalı benzerliğin göçmenler için gittikleri yerlerde hayatlarını kolaylaştırıcı bir unsur olarak görülmektedir. "Etnik ağlar" denilen bu yaklaşımda göç edenin gittiği yerde hayatını ve kalıcılığını belirleyen temel unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Ünver, 2015: 249).

Massey ve arkadaşları (1993: 448-449), ağ ilişkilerini insanları cezbetmek için yabancı emek göçünü mümkün kılan bir toplumsal sermaye olarak görür. Toplum ya-

pısı içerisinde bulunan birimlerin (aile, akrabalar) ekonomik ve sosyal konularda karşılıklı yardımlaşma ağı ilişkileri aynı zamanda göç ağı içerisindeki aktörlere gerçek veya sanal bir toplumsal sermaye oluşturur (Bordieu ve Wacquant, 1992: 119). Bu tür ağlar, işçilere eşit olmayan şekilde dağıtılan fırsatları ve resmi ekonominin dışında kazanç yollarının araştırılmasını kolaylaştırmaya olanak sağlamaktadır (Portes ve Bach, 1985: 30).

Ağ Kuramına çeşitli eleştiriler yapılmıştır. Portes ve Landolt'a (1996) göre, belirli bir grup insan arasındaki güçlü şebekeleşmeler, dışardan birilerinin bu ağa girmesini zorlaştırmaktadır (Wickramasinghe and Wimalaratana, 2016: 24). Bunun yanında istihdam olanaklarına erişim konusunda teknolojinin gerisinde kalmaktadırlar.

1.1.2.7. Kurumsal Kuram

Günümüz Kapitalist düzenlerde piyasa sömürüye ve mağduriyete sebep olan koşulları ortaya çıkarttığı için gelişmiş ülkelerde izinsiz göçmenlere yönelik haklarını korumak ve daha iyi şartlar sağlamak amacıyla gönüllü yardım kuruluşları ortaya çıkmıştır. Kâr amacı gütmeyen bu kuruluşlar göçmenlerin kayıt dışı çalıştırılan piyasalarındaki hizmet çeşitliliğinden göçmenler ile işverenler arasında sözleşme yapma, varılacak yerde kalacak yer, vize, el altından nakliye gibi birçok desteği sağlamaktadır (Massey vd., 1993: 450-451). Özellikle sanayileşmiş ülkelerdeki emek talebi ile göçmenlerin yaşadığı vize sıkıntıları konularında danışmanlık, sosyal hizmetler, hukuksal tavsiyelerde bulunurken; aynı zamanda göçmenlerin sınırları geçerken karşılaştıkları zorluklar, sahte belge düzenlemeleri, kredi imkânları, evlilikler vb. birçok sosyal olayda yardımcı olmaya çalışmaktadırlar (Wickramasinghe and Wimalaratana, 2016: 25).

Kurumsal Kuram, hem emek gönderen hem de kabul eden ülkeler için daha elverişli ve güçlü bir politika çerçevesi oluşturmak için günümüzde çok önem kazanmıştır. Özellikle göçmen sayısında meydana gelen artışa bağlı olarak hükümetlerin göç akımlarını denetleme hassasiyetlerinin artması nedeniyle insan hakları bağlamında buna benzer kurumların artacağı varsayılmaktadır (Abadan-Unat, 2002: 21). Zamanla direnç kazanan bu kurum ve kuruluşların uygulamaları sayesinde bireyler, firmalar ve kuruluşlar, göçmenler tarafından tanınmakta ve uluslararası hareketlilik bağımsız bir hale gelmektedir (Massey vd., 1993: 451). Dolayısıyla devlet ve hükümetlerin aciz kaldığı konularda daha kolay bir düzenlemeyle bu kurum ve kuruluşlar yardım ve destek sağlamaktadır.

1.1.2.8. Kümülatif Nedensellik Kuramı

1956 yılında Gunnar Myrdal, Douglas Massey ve arkadaşları tarafından geliştirilen kuram, göç eden göçmenlerin sayısının zaman içinde ne kadar arttığını açıklamaktadır. Çünkü ilk göçmen, menşe ülkesindeki akrabalarına, dostlarına ve diğerlerine sosyal sermaye sağlamakta, sonuçta onları daha kolay bulmayı ve göç edilen ülkelerde daha az riske maruz kalmalarını sağlamaktadır. Bu durum insanları daha fazla göç etmeye teşvik etmekte ve etkilemektedir (Wickramasinghe and Wimalaratana, 2016: 25).

Toplulaştırılmış nedenler üzerinden göç olgusuna bakan bu kurama göre göçleri etkileyen birçok sosyo-ekonomik faktör bulunmaktadır. Bunlar; göç ilişkiler ağının yaygınlık ölçüsü, gelirin dağılımı, kültür, beşeri sermayenin bölgesel dağılımı, tarım kuruluşları, arazinin dağılımı ve çalışmanın toplumsal anlamı gibi birçok neden sayılabilir (Massey vd., 1993: 451; Abadan-Unat, 2002: 22). Söz konusu kümülatif faktörler nedeniyle yaşanan göçlerin yönetilmesinde hükümetlerin yetersiz kalması daha fazla göçün meydana geldiğini varsayılmaktadır (Abadan-Unat, 2002: 22).

Göç kuramları genel olarak uluslararası göç olaylarının açıklaması ve yorumlaması için ortaya atılmış açıklamalardır. Genel olarak herhangi bir göç olayının tek başına bir uluslararası göç kuramını veya iç göçleri açıklaması mümkün değildir. Bu sebeple Batman özelinde yapılan araştırmada göçlerin nedenleri açısından değerlendirildiğinde ekonomik anlamda Neo- Klasik Kuram, sosyo-kültürel nedenlerle Kümülatif Nedensellik Kuramı, akraba ve yakın arkadaş ilişkilerin sebep olduğu göçlerde Ağ Kuramı, TPAO'ya işgücü alımı olduğu dönemlerde yapılan göçler İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı ile kısmen açıklanabilmektedir.

1.1.3. Göç Türleri

Göç olgusunun incelenmesinde karşılaşılan en önemli güçlüklerinden birisi de sınıflandırmadır. Göç geçmişten günümüze ve daha sonraki nesillere kadar tüm toplumları ilgilendiren önemli bir fenomen olmasından dolayı birçok yazar tarafından nedenselliği içinde birçok sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Literatürde “nedenleri”, “mekânsal”, “gidilen yer”, ”göç etme kararı”, “statüsü”, ” süresi”, ”amacı” vb. birçok açıdan sınıflandırmalar yapılmıştır (İçduygu ve Ünal, 1998; Toksöz, 2006; Yalçın, 2004; Tümertekin ve Özgüç, 1998; Çiçekli ve Demir, 2013). En yaygın göç türleri

olarak sürekli yerleşimcileri, geçici sözleşmeli işçileri, geçici meslek misafirleri, gizli ya da illegal işçileri, mültecileri ve sığınma hakkı arayanları kapsar (Faist, 2003: 47).

William Petersen, göçün dört farklı türde olduğunu belirtir. Bunlardan ilki, insanlığın ilkel dönemlerinde karşılaştığı doğal afetler karşısındaki çaresizliğinden kaynaklanan göçlerdir. Bu göçlerin en önemli özelliği modern öncesi toplumlarda görülen muhafazakâr eğilimlerdir. Göç eden topluluklar, eski yaşam tarzlarına uygun yerlere göç etme eğiliminde olmaktadırlar. İkincisi, zorlama ile yapılan göçlerdir. İkel göçlerde itici faktör doğal yapı iken zorlama göçlerde ise sosyal yapıdır. Bu göç tipi iki gruba ayrılabilir: zoraki ve zorlayıcı olarak yapılan göçler. Birincisinde, göçe tabii topluluk göç etme konusunda kısmen kontrolü elinde tutabilirken ikinci grupta bu kontrol tamamen topluluğun elinden alınmış kamusal bir otoritenin eline geçmiştir. Üçüncüsü serbest göç denilen bireylerin göç etme kararını kendileri verdiği göç tipidir. İlk iki göç tipinde bireysel karar söz konusu değilken serbest göçte kararı birey vermektedir. 19. yüzyıl Avrupa'sından dışa göç hareketleri, bireysel arayışlardan kaynaklanan göç hareketlerine verilecek örneklerden sadece bir tanesidir. Dördüncü olarak serbest göçlerin sonucu olarak gerçekleşen kitlesel göçlerdir. Serbest göçte az sayıda öncü bireyin başka bir yere göç ettikten sonra kendi ülkeleriyle kurduğu bağ sayesinde o ülkeden göç edenlerin sayısı hızla artar ve kısa sürede çekici etmenlerinde etkisiyle göç, kitlesel bir niteliğe bürünür (Yalçın, 2004: 14 -16; Çağlayan, 2006: 75).

Yukarıda sayılan göç türleri dışında günümüz göçlerini kendi ölçütleri kıstas alınarak daha kapsamlı sınıflandırabilmek amacıyla göç türleri İrade, boyut, yasallık, yerleşme veya zaman esası ve yöneltilen mekâna göre beş başlık halinde incelenecektir.

1.1.3.1. İrade (Sebep) Esasına Göre Göçler: Gönüllü ve Zorunlu Göçler

Göç kararının verilmesi açısından göçler zorunlu ve gönüllü olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Fichter, 1990: 154). Karmaşık ve çeşitli olmasına rağmen bu kararın çeşitli sosyo-kültürel gerekçelerle bireyin iradesiyle gerçekleştirilen göçlere “gönüllü göçler”; savaş, doğal afetler gibi bireyin istemi dışında gerçekleşen olaylar yüzünden yapılan göçlere de “zorunlu göçler” denilmektedir. Fichter ve Peterson'un yaptığı bu sınıflandırmada gönüllü ve gönülsüz göç arasındaki ayrım net olmadığı ve bu nedenle göç kararının ne dereceye kadar zorla alındığı konusundaki ayrımın netleştirilmesi ge-

rekmedir. Bu ayırmda göçmenlerin buldukları mekânı terk edip terk etmeme konusunda vereceği kararda etki gücü az olması veya hiç olmamasıyla alakalıdır (Hugo, 1996: 106).

Zorunlu ve gönüllülük esasına göre yapılan göçlerde ikili ayırmdan çok bir bütün üzerinde sebep aranarak irdelemek daha açıklayıcı olacaktır. Çünkü bu sınıflandırma tipi ulus devletler ile diğer kolektif aktörler tarafından kullanılan basit bir işçi göçmen ile mülteci ayırımının ötesinde bir sınıflandırma olduğu için bu devamlı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, kuraklıktan kaçan Sahra'daki köylüler, anayurtlarındaki yüksek işsizlik oranından kurtulmayı çabalayan göçmenler ve ekonomik sebeplerle kriz anlarında ülkelerini terk edenlerin gönüllü veya gönülsüz olduğu konusunda birçok gri alan kalmaktadır. Petersen, söz konusu gri alanın göçmenlerin göç etme kararlarında kısmende olsa müdahale etme güçlerinin bulunduğu "mecburi göç" ile hiçbir müdahale şansı kalmayan "zorunlu göçü" birbirinden ayırarak açıklık getirmeye çalışmıştır. Bu nedenle ulus devletlerin zorunlu göçmenlere "mültecileri", gönüllü göçlere de "işçi göçmenleri" örnek verdikleri görülmektedir. Bu ayırımın içine ailevi göçle hareket edenleri ve daimi yerleşikçiler haline gelen kalış sürelerini aşmış turist ya da ziyaretçileri yasadışı göçmenleri de ekleyebiliriz (Yalçın, 2004: 15-17).

Tekeli (1998: 10), gönüllü ve zorunlu göçleri tarım toplumundaki birey ile modern toplumlardaki birey açısından bakmakta ve aşağıdaki şekilde açıklamaktadır.

"Tarım toplumlarında insan toprağa bağlıdır. Bu durumda hiç olmazsa kuramsal olarak kendi isteğiyle yer değiştirmesi söz konusu değildir. Modern sanayi toplumunda ise birey, gelişmekte olan ekonomik fırsatları algılayabilmekte bu ve benzeri nedenlerle kendi isteğiyle göç etmekte, yaşam yerini değiştirmektedir".

19. yüzyıla kadar, Afrika'dan Güney ve Kuzey Amerika'ya, Avrupa ülkelerinden Kuzey Amerika'ya, Doğu ve Güney Avrupa ülkelerinden Batı Avrupa'ya fetihler, köle ticareti, ekonomik zorluklar vb. nedenlerle yapılmaktaydı (Şahin, 2001: 59). Modern öncesi göçlerde genellikle zorunlu göçlerin hâkim olduğu bir göç süreci yaşanırken 19. yüzyıldan itibaren ortaya çıkan ulus devletin modern toplumlarında özgür bireyin ortaya çıkmasıyla birlikte gönüllü göçlerin de göç sürecine dâhil olduğunu görebilmekteyiz (Tekeli, 2011-a: 42-43). Gönüllü göçlerde göç sürecinin başından sonuna kadar karar verme bireylerdedir. Bu bireyler, macera arama, değişik yerde ve kültürde yaşam isteği, yaşadığı yerden çeşitli nedenlerle duyulan bıkkınlık gibi nedenlerle göç etmektedir. Söz konusu göçlerin oluşumunda yerleşim biriminde yaşamayı zorlaştırıcı sebeplerin derecesi en önemli sebep olarak görülmektedir. Bunun yanında yaşlılara

oranla gençlerin; evlilere göre bekârların ve kadınlara göre erkeklerin daha çok göç ettikleri ortaya çıkmıştır (Yalçın, 2004: 15-17).

Zorunlu yer değiştirmelerinin kaynağı üç şekilde açıklanabilir. Bunlar, devletin belirli amaçlarını gerçekleştirme, savaşlar sonucunda yeniden uyum sağlama ve doğal afetler sonucunda yerinden yurdundan olanlara yer temin edilmesidir (Tekeli, 2011-a: 141). Savaşlar, ulus devletlerin şekillenmesi, devletler ve imparatorluklar zorunlu ve gönüllü göçlere neden olmuştur (Castells, 1997: 273). Dolayısıyla zorunlu göç savaş, şiddet ve baskı gibi nedenlerle olabileceği gibi “ekolojik göç/mültecilik”⁹ şeklinde depremler, baraj yapımı, büyük yangınlar, iklim değişiklikleri gibi devletin sosyal ve ekonomik konularda aldıkları kararların uygulamasında da zorunlu göçler gerçekleşmektedir (Akkayan, 1979: 23).

Ülkemizde zorunlu ve gönüllü göç ayrımının belirginleştiği dönem olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde 1980 ile 1990 yılları arasında gerçekleşen savaş ve benzeri durumlar nedeniyle can ve mal güvenliğinin olmadığı ve siyasi nedenlerin ağır bastığı yıllardır (İçduygu ve Ünalın, 1998: 44). Bu dönemde 2 milyondan fazla insanın yerinden edildiği, nüfusu 350.000 olan Diyarbakır ilinin nüfusunun 1990’ların sonuna doğru yaklaşık 500.000’e ulaştığı belirtilmektedir (Faist, 2003:134). Klasik “iten” ve “çeken” faktörlerinin dışında “ülke içinde yerinden edilme “olgusu olarak karşımıza çıkan bu travmatik göçlerin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel birçok sonucu olmuştur. Kendi ülkelerinde sığınmacı konumuna düşenlerin yaşadığı psikolojik sorunlar diğer göç olaylarının sonuçlarından çok farklıydı. Kentlere göç edenler başta yoksulluk ve suç olguları olmak üzere bir dizi sorunla karşı karşıya bırakılmışlardır (Kaya, 2015: 23-24).

1.1.3.2. Akışın Boyutuna Göre Göçler: Bireysel Göçler, Grup Göçleri, Kitlesel Göçler ve Zincirleme Göçler

Bireysel göçler, bireylerin kendi iradesiyle veya zorunlu nedenlerle gerçekleştirdiği göçlerdir. Bireyler macera arama, değişik yerde ve kültürde yaşama isteği, yaşadığı yerden farklı nedenlerle duyulan bıkkınlıktan dolayı göç etmesinin yanında; sürgün, resmi görev, kan davaları gibi benzer nedenlerle de göç edebilmektedir.

⁹ İlk kez 1976 yılında L. Brown tarafından kullanılan “ekolojik göç/mültecilik” kavramı kuraklık, deprem, sel baskını veya tsunami gibi ani veya uzun süreli felaketlerin insanların yaşamlarını, ekolojilerini ve ekonomilerini tehdit ettiği durumlarda hayatta kalabilmek için gerçekleştirilen zorunlu göçlerdir (Mutlu, İrdem, Üre, 2015: 85).

Tarihte yapılan göçlere bakıldığında ilk göçlerin genellikle bireysel olarak gerçekleştiği zamanla yoğunluğun arttığı görülmüştür. Kitle iletişim araçlarındaki gelişmeleri ve küreselleşmeyi hesaba kattığımızda öncü olarak göç eden bireylerin gittikleri yerlerdeki fırsatları kolay bir şekilde iletme şansına sahip olur. Bu durumda bireyin hemen arkasından ailesi, akrabaları ve köylülerinin grup veya kitleler halinde göç etmeye başladığını görmekteyiz. Bunun en güzel örneğini 1960'lardan itibaren Türkiye'den Batı Avrupa'ya ve köyden kente olan göçlerde görebilmekteyiz.

Kitlesel göçlerin bir çeşit sosyal ağlar sayesinde gerçekleştiğini de görmekteyiz. Nitekim ister yurt içinde gerçekleşen kitlesel göçlerde ister yurtdışına yapılan göçlerde belli bölgelerde yığılma olmasının ana nedeni de bu kitlesel göçlerdir. Yalçın, bazı göç alan kentlerimizde Karslı, Sivash, Erzurumlu vb. adlarla anılan yoğun mahallelerin oluşumunu da göçlerin kitlesel yapılmasına bağlamaktadır (Yalçın, 2004: 50).

Zincirleme göçler ise, göç kararının bireysel ve özerk olarak değil üyesi bulunulan birime bağlı olarak ve onları dikkate alarak verildiği göç türüdür. Bu göç türü, önceden göç etmiş olanlarla aile ve akrabalığa bağlı olarak kurulan ilişki ağları göç edecek bireylere gidilecek yere ilişkin bilgi sunarak olası risk ve maliyetleri azaltmasıyla gerçekleşmektedir (Kaygalak, 2009: 13).

1.1.3.3. Yerleşme veya Zaman Esasına Göre Göçler: Geçici Göçler ve Sürekli Göçler

Geçici göçler genel olarak süresi ve mekânı önceden belirlenmiş olan göçlerdir. Burada akla ilk gelen mevsimlik göçlerdir. Mevsimlik göçler ekonomik amaçlarla bir bölgeden diğerine yapılan hareketlerdir. Mevsimlik göçte kişiler, göç edilen yörenin ekonomik faaliyetlerinin yoğun olduğu dönemler dışında mekânlarını gelecek döneme kadar terk edip diğer bölgelerde çalışmaya gitmektedirler (Akkayan, 1979: 24). Ülkemizde yaygın olarak görülen bu göç hareketlerine örnek olarak Karadeniz Bölgesi'ne fındık toplamaya, Bismil Ovası'na çapa yapmaya, Çukurova Bölgesi'ne pamuk toplamaya giden mevsimlik işçileri örnek gösterebiliriz. Diğer yandan eğitim ve öğretim dönemi boyunca mekân değişikliği yapan öğrencilerin durumu bu kapsama girmektedir. Askere gitmeler, memurlarda geçici görevlendirmeler, sabit süreli tayinlerde bu gruba dâhil edilebilmektedir.

Sürekli göçler, genellikle uzun süreli kalma amacıyla ekonomik, politik ve sosyal nedenlerle gerçekleşen göçlerdir. Başlangıçta geriye dönme fikriyle ile gidenlerin çoğu zamanla çocukların eğitimi, asimilasyon vb. birçok nedenle ailelerin gittikleri

yerlere kalıcı olarak yerleştikleri görülmektedir (Yalçın, 2004: 21). Örneğin, 1960'lardan sonra yaşanan ekonomik temeldeki göçlerin en önemli özelliği kısa süreli göç hareketi olarak görülen işçi hareketlerinin Avrupa'da "Gastarbeiter" (konuk işçiler) ve Birleşik Amerika'da "Bracerolar" örneğinde olduğu gibi kalıcı hale gelmeleridir (Abadan-Unat, 2002: 34). Başlangıçta konuk işçilerin gerekli beceri ve eğitimleri aldıktan sonra ülkelerine geri dönecekleri ve endüstriyel ekonominin gelişmesine katkıda bulunacağı umuluyordu. Ancak daha sonra ailelerini de yanlarına alarak kalıcı yerleşmeye başlamışlardı (İçduygu ve Biehl, 2012: 13).

1.1.3.4. Nüfus Hareketlerinin Yöneldiği Mekâna Göre Göçler: İç Göçler ve Dış Göçler

Nüfus hareketlerinin yöneldiği yerleşim yerlerine göre göçe ilişkin sınıflandırmaların büyük çoğunluğu, hareketin gerçekleştiği birim alanları arasındaki uzaklık kıstası olarak alınmaktadır. Thomas Faist (2003: 42), yaşam yerinin ulus devletler arasında değiştirilmesi göç alma ve göç verme; bir ulus devletin alt birimleri arasındaki hareketliliğini iç ve dış göç olarak ayırtmıştır. Ancak kişi, iç göç ile uluslararası göç arasındaki ayrımı bölgesel birimler kullanarak gerçekleştirmektedir. Bu noktada King (2012: 8), bu tür sınıflandırmanın bir noktaya kadar faydalı olabileceğini, ancak uygulama aşamasında bunun çeşitli sıkıntılara neden olduğunu belirtir. Birçok göçmen hem içte hem de uluslararası olarak hareket edebilir ve bu hareketler de birbirini takip edebilir. Örneğin, AB içi göç hem AB'nin serbest dolaşım alanı içindeki iç hareketlilik hem de uluslararası olarak sınıflandırılabilirliği belirtilir.

1.1.3.4.1. İç Göç

Uzaklık kıstasına dayanarak yapılan ayırım doğrultusunda temel olarak bir ülkenin ulusal sınırları içinde bölge, kent, kasaba ve köy gibi yerleşim yerleri arasında yaşanan nüfus hareketlerine "iç göç" denilmektedir (Lewis, 1982: 15; Üner, 1972: 77; Yalçın, 2004: 19). Sosyo-ekonomik ve politik nedenlerle yapılan iç göç hareketleri daha çok tarımsal üretimdeki sıkıntılar nedeniyle o ülkenin kırsal kesiminden veya geri kalmış bölge ve kentlerinden daha gelişmiş bölge ve kentlerine doğru hareket etmektedir (Keleş, 2010: 27-29)

Bazı ülkelerde farklı dillerin konuşulduğu bölgeler arasındaki hareketlilik iç göç olarak tanımlanmakta; bazı ülkelerde ise göçün orijin veya göçü veren yerleşim yeri ile göçün tanım alanı veya göçü alan yerleşim yeri arasındaki minimum uzaklık

ölçüt alınmaktadır. Ülkemizde ise politik ve idari açıdan tanımlanmış alanlar arasındaki geçişler esas alınır. Bunlar bölge, il, ilçe ve köy ayrımıdır (Hoşgör, 1998: 104).

İç göçler; kırdan kente, kırdan kıra, kentten kıra ve kentten kente de yaşanmaktadır (Akkayan, 1979: 25). Bu süreç, kırsal alanlardan kentlere göç eden köylü nüfusla başlamakta ve büyük kentlerde gecekondulaşma, yarı işsizlik, kent kültürüne uyum sorunlarıyla sonlanmaktadır. Bu yüzden “iç göçler” konusu üçüncü dünyada “sağlıksız büyüme” ve “çarpık kentleşme” ile özdeşleşmiştir (Özer, 2004: 24). Modern dönemin önemli göçlerinden sayılan kırdan kente göç, aynı zamanda kentleşme sürecinin bir sebebi olarak da görülmektedir. Göç veren ve alan birimler açısından birbirinden farklı toplumsal yapılar yer alır. Göçü veren birim olarak “köy” toplumu, kurumsal yapı, ekonomik faaliyetler, sosyal işbölümü ve ilişkiler açısından göçü alan birim olan “kent” toplumundan farklı özelliklere sahiptir. Kentten kıra ve kırdan kıra nadir olarak görülen göç tipleridir. Kırdan kente göç ise ülkemizde en yaygın olarak görülen göç türüdür (Akkayan, 1979: 25).

1.1.3.4.2. Dış Göç

Dış göç, geçici veya kalıcı kalmak üzere çalışmak veya yerleşmek amacıyla bir ülkenin siyasi sınırlarını aşarak başka bir ülkeye doğru olan göç hareketleridir (Lewis, 1982: 15; Üner, 1972: 77; Yalçın, 2004: 19). Dış göç, istikrarsızlaştırma ve halkı tehdit etme unsuru gibi devletlerin reaksiyonlarındaki değişikliklerin sebep olduğu çeşitli nedenlerle ortaya çıkan bir tanımlamadır (Castells, 1997: 273).

Dış göçler, genellikle aile birleşimi ve çocuk bakımı, evlilik göçü, öğrenci göçü, emeklilik göçü, yüksek vasıflı göç ve beyin göçü, çevresel ve iklim değişikliği göçü, mübadele göçü, insan ticareti ve cinsel sömürü şeklinde gerçekleşmektedir (King, 2012: 9). Dış göç, ülkemizde bazen yaşam koşullarına ve işsizliğe alternatif bir seçenek olarak gençlerin önüne sunulmaktadır. Bu yüzden ki çoğu zaman yurtdışında akrabaları olanlar kızlarını veya oğullarını akraba göçmen çocuklarıyla evlendirmeye çalışmakta ve bunun için baskı yapmaktadırlar (Koşar-Akçapar, 2007: 406). Göçler kaynak ülkeden gelen eşlerle yapılan evlilikler aracılığıyla daha da belirgin hale gelmektedir. Bunun dışında eğitim amaçlı, iş bulma amaçlı, daha iyi bir yaşam bulma, savaş vb. birçok nedenden dolayı dış göçler yaşanmaktadır.

Dış göçler, uluslararası beyin göçü ile işçi göçü olarak kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Her ikisinin de nedenleri ile sonuçları ve doğurduğu çeşitli “entegrasyon sorunları” ayrı ayrı incelenmektedir. Beyin göçü; nitelikli, iyi eğitim almış, seçkin,

yetenekli ve uzman işgücünün yetiştiği az gelişmiş veya gelişmekte olan bir ülkeden daha gelişmiş bir ülkeye göç etmesi olarak tanımlanmaktadır. Beyin göçü, bir ülkedeki işsizlik ve işgücünün gelecek endişesi taşıdığı ekonomik istikrarsızlıklardan kaynaklandığı gibi, siyasi istikrarsızlıklar, bilim ve teknolojiye politikalar ve eğitim sisteminden de kaynaklanmaktadır. Bireyler bu safhada göç edecekleri mekânların hayat standartları, araştırma ve geliştirme koşulları, demokratik hak ve özgürlükler, eğitim sistemleri ve çocuklar için güvenli bir gelecek sağlama amacıyla göç ederler. Beyin göçü dört gruba ayrılmaktadır (Şimşek, 2006: 82-83). Bunlar;

- Beyin Bolluğu: Bazı ülkeler, yetişmiş nitelikli işgücünü ihtiyacı olduğu alanlar dışında yetiştirdiği için istihdamını sağlayamamakta ve söz konusu nitelikli işgücü başka ülkeler tarafından istihdam edilmektedir.
- Beyin İhracı: Nitelikli işgücünün başka bir ülkeye ihraç edilmesidir. Örneğin, doktor ihtiyacı olan bir ülkeye doktor gönderilmesidir.
- Beyin Değişimi: Ülkelerin karşılıklı anlaşma çerçevesinde akademisyen, araştırmacı ve öğrenci değişimini yapmasıdır.
- Beyin Kurutma: Genellikle az gelişmiş ülkelerde rastlanan, siyasal ve kültürel nedenlerle elindeki yetişmiş insan gücünden yararlanılamamadır.

Uluslararası göç ve göçmenlik olgusu, gelişmiş ülkelerin özellikle Kuzey Amerika ve Avrupa'nın emek piyasaları ekonomileri ile yerel toplum yapılarının ayrılmaz bir parçası konumuna gelmiştir. Emek piyasalarında göçmenlere ilişkin iyileşmeler, uluslararası emek piyasasının vasıflı emek göçüne neden olmuştur (Bakırtaş, 2012: 248). Son zamanlarda gelişmiş ülkelerin teknoloji kullanımı için gerekli uzman personel ihtiyacının Rusya, Pakistan, Hindistan ve Türkiye'den karşılamaya çalıştıkları bilinmektedir. Ayrıca gelişmekte olan birçok ülkedeki bilim insanı, kendi ülkelerindeki uzmanlık alanlarında maddi ve manevi yeterli çalışma olanakları olmadığı için gelişmiş ülkelere göç etmek zorunda kalmaktadırlar.

Ülkemizde beyin göçleri, özellikle AB üyelik sürecinde YÖK, MEB ve TÜBİTAK gibi kuruluşların yürüttüğü projelerle gerçekleştiğini görmekteyiz. Başlangıçta eğitim ve araştırma amaçlı giden söz konusu işgücünün zamanla gittikleri ülkelere adaptasyonu sağlamaları, daha demokratik koşulların varlığı bu beyin göçünün ülkelere geri dönmelerini engelleyen unsurlardır.

Emek göçü, 18. yüzyıldan beri küresel ekonomik düzenlerin sürekli uğraş alanı haline gelmiştir. Tilly, 1800'lerden I. Dünya Savaşı'na kadar, göçmen göçü hesaba katılırsa, yurtdışındaki Avrupa emek göçünün yaklaşık 50 milyon ile 65 milyon arasında olduğunu ve bazı farklı örnekleri¹⁰ bulunsa da bu göçlerin genel olarak sömürgeleştirilen yerlerden alındığı için adına "göçleri sömürgeleştirmek" olarak denilebileceğini belirtir (Portes ve Bach, 1985: 22).

Küresel emek arzı, son çeyrek asır içerisinde dört kattan daha fazla artmıştır. Küresel emek havuzunun büyümesi, gelişmiş ve gelişmekte olan yeni ekonomilerin nihai mallarının ithalatı, ara malı üretiminin desteklenmesi göç alma kanallarıyla gerçekleşmiştir. Emegın devam eden küreselleşmesi, gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiler için çıktı, verimlilik ve ücretler konusunda katkı sunarken, diğer taraftan 2011 yılı sonunda küresel işgücünün üçte biri ya yoksul çalışan ya da işsiz konumunda kalmıştır. Küresel iş gücü arzı 3 milyar 300 milyon olup 200 milyon işsiz ve 900 milyon da çalışan yoksul (günde 2 \$ altında gelir elde eden) olduğu bilinmektedir (Bakırtaş, 2012: 248).

1.1.3.5. Yasal Olup Olmadığına Göre Göçler: Yasal Göçler ve Yasadışı Göçler

Göçler, yapıldığı yerdeki hukuk kurallarına göre yapılıp yapılmadığına ilişkin veya uluslararası hukuka aykırı olup olmamalarına göre yasal ve yasal olmayan şeklinde bir ayrıma tabi tutulabilir. Göç edilen yerin mevzuatına göre yapılan göçler “yasal göçler”, göç edilen yerin mevzuatına aykırı yapılan göçler ise “yasadışı göçler” denir. Dünyada yaşanan göçlerin büyük çoğunluğu yasal göçlerdir. Göç edilen yerin kurallarına göre yapılan başvurular, hem daha güvenilir ve hem daha uzun süreçli olabilmektedir.

Yasadışı göçlerin tanımlanmasına yol açan üç neden bulunmaktadır. Birincisi, ülkeye giriş veya çıkışta kullandıkları yöntemdir. İkincisi, buldukları ülkenin vize

¹⁰ Omvedt, altın, baharat ve diğer ticaret nesnelерinin birincil amacı olduğu yerdeki eski ticaret kolonizasyonları ile endüstriyel malzemenin istikrarlı arzı olan hammadde temini ve pazarların yaratılması olduğu yerlerde ki göç hareketlerini birbirinden ayırt etmiştir. Benzer şekilde Stein ve Stein, Latin Amerika'daki İspanyol ve Portekiz kolonizasyonları ile on dokuzuncu yüzyılda İngilizler tarafından tercihe dayalı yapılan göçleri birbirinden ayırt eder. Sömürgeye dayalı göçler genellikle sömürgeleştirilmiş topraklardan zorunlu olarak yapılan göçlerdir (Bkz.: Portes ve Bach, 1985: 22).

veya ikamet izni ile ilgili kanunlara uymamalarıdır. Son olarak göçmenlerin buldukları ülkenin çalışma şartlarını belirleyen kanunlara uymamalarıdır (Yılmaz, 2014: 1689).

Düzensiz göçler olarak tanımlanan yasadışı göçler dörde ayrılır. “Transit göç”, asıl ulaşılmak istenen ülkeye giderken başka bir ülkede geçici bir süre için kalınmasına denilir. Avrupa ülkelerine gitmek için Türkiye’yi geçiş mekânı olarak kullananlar da bu tanım kapsamına alınmaktadır (Yılmaz, 2014: 1687). “Mekik göçü”, bir ülkeye kısa süreli olarak gelen, kendi ülkesiyle ilişkilerini sürdürmek isteyen hatta geri dönen, yasal belge almaya ve sınır geçişi ile ilgili mevzuatı zedelememeye gayret eden özel bir göç türüdür (Erder, 2010: 44). Üçüncüsü ise mültecilik talepleri reddedilmiş ve ülkeden ayrılması beklenen sığınmacılardır (İçduygu, 2015: 282).

Yasadışı göç uygulamalarının en önemlisi insan kaçakçılığıdır. Maddi çıkarlar karşılığında yasa dışı göçmenlerin ülkeye giriş ya da çıkışlarının sağlanması “göçmen veya insan kaçakçılığı” olarak ifade edilmektedir. “BM Kara, Deniz ve Hava Yolu ile İnsan Kaçakçılığının Önlemesine Dair Protokol’de” ise insan kaçakçılığı, “bir kişinin vatandaşı ya da daimi ikamet izni olmadığı bir ülkeye direk veya dolaylı yollarla herhangi bir maddi çıkar elde etmek gayesiyle yasadışı yollardan sokulması” olarak tanımlanır (BM Raporu, 2004; Yılmaz, 2014: 1689). Yasadışı yollarla yapılan ve insan kaçakçılığı olarak kabul edilen göç, üç şekilde gerçekleşmektedir. Bunlar; amatör kaçakçılar, küçük organize suç grupları ve uluslararası kaçakçılık örgütleridir (Schloendhart, 2002: 27-28).

İnsanları yasadışı göçe zorlayan temel etmenin daha iyi bir yaşam ve iş bulmak amacı olduğu bilinmektedir. Yasadışı göçler, genellikle istenmeyen göç olarak kabul edilse de gelişmiş ülkeler olarak nitelendirdiğimiz ABD ve AB gibi ülkelerde ekonomilerinin yükseldiği ve işsizliğin azaldığı dönemlerde yasadışı göç de cazip hale gelebilmekte ve teşvik edilmektedir (Johnson and Hill, 2011: 7-8). US Department of Homeland Security verilerine göre ABD’de Ocak 2011 itibarıyla 11 milyon 510 bin kaçak göçmen bulunmaktadır (Bakırtaş, 2012: 246). ABD’deki tarım işçilerinin yarısından fazlası yasadışı göçmenlerden oluşurken yasadışı göçmenlerin daha önemli kısmı tekstil, restoran ve ev işlerinde çalışmaktadır (Johnson and Hill, 2011: 8-9). Yasadışı göçmenlerin menşei ülkelerine baktığımızda genellikle Afganistan, Pakistan, Suriye, Irak, İran, Filistin, Burma, Somali, Nijerya ve Eritre olduğu yapılan araştırmalarda ortaya çıkmıştır (Çiçekli ve Demir, 2013: 42-53).

Ülkemiz, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu "kısıtlama" ile sadece Avrupa'dan gelenleri kabul etmesi, diğerlerini ise sınır dışı etme hakkına sahip olması nedeniyle söz konusu ülkelerden gelenler, ülkemizde ancak kısa süreliğine kalma imkanı bulabilmekte, yasadışı ve düzensiz göçmen olarak görülmektedirler (Erder, 2010: 44).

1.1.4. Göç Nedenleri

Tarihsel olarak göçler, kıtlık, savaşlar, dinsel ve diğer şiddet olayları, soy kırım ve siyasi sürgün gibi nedenlerle ortaya çıkmaktadır (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 260). Günümüzde ise göçler; eğitim, siyasi ve sosyal istikrar, daha iyi teknolojiler, istihdam ve iş fırsatları, alt yapı sorunları, aşırı nüfus, doğal afet, kıtlık ve küreselleşmenin sonucu olarak ortaya çıkan eşitsizliklerden kaynaklanmaktadır (Gimba and Kumshe, 2011: 171; İçduygu, 2010: 24).

Dünyada 2016 yılında yaklaşık 300 milyondan fazla insanın farklı bölgelerden ve farklı sebeplerle göç ettiği bilinmektedir. Dünyanın hemen her yerinden meydana gelen bu hareketlilikler üzerinde savaş, sosyal değişimler, nüfus değişimleri, uluslararası krizler, ekonomik değişkenleri (arz-talep döngüsü, işsizlik vb.), işgücü piyasası değişkenleri gibi birçok etken etkili olmaktadır (Etzo, 2008: 8). Çevresel koşullardaki bozulmalar, deprem, sel, kasırga, volkanik patlamalar gibi doğal afetler göçlere neden olan diğer olaylardır (Tümertekin ve Özgüç, 1998: 312).

Genel olarak göç sebepleri, göçü teşvik eden çekme ve itme faktörlerine göre ikiye ayrılmaktadır. Bu faktörler, göçün kaynak yeri ile varış yeri arasındaki farklılığa bağlı olarak değişebilmektedir (Arsenault, 2011; Tümertekin & Özgüç, 1998; Gündüz ve Yetim, 1997; İçduygu ve diğerleri, 1998; Paas, Tiiu, Eamest, Raul, Room, Marit, Selliov, Rena, Jurgenson, Anne and Masso, Jaan, 2002). Göçmenleri varış yerine çeken çekici nedenler; yaşam koşullarını iyileştirmek için ekonomik fırsatlar, iyi istihdam olanakları, varış ülkesinde yüksek potansiyel gelir, kır-kent gelir farklılığı, daha iyi eğitim ve sağlık sistemi, kentin çekiciliği, ulaşım ve iletişim olanakları, toplumsal ve kültürel olanaklardan yararlanma, kişisel güvenlik, özgürlük ve bağımsızlık şansı gibi kişiye sağlayacağı imkân ve fırsatlar olarak sıralanmaktadır (Paas, vd. 2002: 49; İçduygu, Sirkeci ve Aydingün, 1998: 216-217).

İtme faktörleri arasında demografinin dengesiz büyümesi ve anavatanda elde edilen düşük kazanımlar, tarımda makineleşme sonucu açığa çıkan işgücü, kan davaları, doğal afetler, toprağın mirasla parçalanması, yoksulluk, işsizlik, yaşam biçiminin

sınırlılığı, tarımdaki düşük üretkenlik ve kırsal alandaki işsizlik, eğitim, toplumsal ve siyasi baskı ve çatışma nedeniyle can güvenliğinin tehdit altında olması itme nedenleri olarak sayılabilir (Paas vd., 2002: 49; İçduygu vd., 1998: 216-217; Gündüz, Yetim, 1997: 109-115; Tümertekin ve Özgüç, 1998: 310-314).

Ülkemizde TÜİK tarafından 2011 yılı nüfus ve konut araştırması verilerine dayandırılarak yapılan araştırma da göç etme nedenleri sırasıyla; hanedeki fertlerden birine bağımlı göç (% 41,5), eğitim (% 22,6), iş arama/bulma (% 12,2), tayin ve iş değişikliği (% 13,4), evlilik/boşanma (% 7,5) ve sağlık (% 1) olarak sıralanmıştır (TÜİK, 2017).

Yukarıda kısmen açıklanan göç nedenlerini genel olarak üç başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar; ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasal nedenlerdir.

1.1.4.1. Ekonomik Nedenler

Tarih boyunca göçlerin ekonomik nedenlerle yapıldığı bilinmektedir. İlk insanlar yiyecek temin edebilmek amacıyla kısa mesafeli göçler gerçekleştirmişlerdir. Zamanla bu yiyeceklerin elde edilmesindeki zorluklar, nüfusun artması ve kıtlık gibi nedenlerle insanoğlu daha uzun süreli, mesafeli göçler gerçekleştirmek zorunda kalmıştır.

Gelişmiş geçim kaynaklarının elde edilmesi için bulunduğu yerden başka bir yere hareketliliği şeklinde karşımıza çıkan göç olayı (Jayant, Singh, Yadav, Hansraj and Smarandache, Florentin, 2009: 46), göçebe ve yarı göçebe hayatı yaşayan insanların tek gelir kaynağı olan hayvancılığın, iklimlerde meydana gelen geçici ve sürekli değişimlere bağlı olarak ortaya çıkan kuraklık yüzünden yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalması nedeniyle zorunlu olarak gerçekleşmiştir. Üretilen besin maddeleri ile artan nüfus arasında oluşan dengesizlikler nedeniyle zincirleme ekonomik göçler yaşanmıştır (Todaro, 1997: 43).

Kapitalizmin serbest piyasa ekonomisine dayalı olduğu 16. yüzyıldan itibaren ticaretle gelişen ekonomilerde emperyalist ve sömürgeci politikaların bir sonucu olarak Asya, Afrika ve Avrupa'da kitlesel göçler ortaya çıkmıştı. 16. ve 17. yüzyıllarda Hintli tüccarların Orta Asya'da ve Avrupalıların (İngiliz ve Fransızların) 18. yüzyıldan itibaren Amerika, Afrika, Asya ve Hindistan ve Batı Anadolu'da kurdukları koloniler söz konusu göçler sayesinde gerçekleşmiştir. 17. ve 18. yüzyıldan sonra ABD'ye yapılan yaklaşık 65 milyon insanın göçüde ekonomik amaçlıdır. Ana gıdaları olan patatesin böcek salgını yüzünden yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalması nedeniyle

İrlandalıların 1840 yılında ABD'ye göç etmesi, 3 milyondan fazla Türkiye vatandaşının Avrupa'ya göçünde bu kapsamda değerlendirilmektedir (Karpas, 2013: 76-80).

Genel olarak az gelişmiş bölgelerden gelişmiş bölgelere yapılan göçler ekonomik amaçlı göçlerdir (Çelik, 2007: 88). Göç eden bireyler daha düşük yaşam standartlarını daha yüksek hayat standartlarına yükseltme, durgunluk ve küçülme yaşanan piyasalardan, genişleyen piyasalara, az gelişmiş ve krizler yaşayan ülkelere, gelişmiş ülkelere doğru bir hareketlilik sağlar (Oris, 2003: 194). Dünyada göçlerin Asya, Afrika ve Güney Amerika'dan ABD'ye yapılması ücret ve istihdam koşullarından kaynaklanmıştır. 2010 yılında yayınlanan "Briefing Paper" de Meksika'dan ABD'ye göçlerin yaklaşık yüzde 61'i söz konusu sebeplerle gerçekleştiğini belirtir (Wainer, 2011: 2). Bu bölgelerde günlük ücret 1-2 dolar civarında iken; ABD'de asgari ücretin saatine yaklaşık 6 dolar ödenmektedir (Karpas, 2013: 76). Dolayısıyla gelir, istihdam ve ücretin göç etme kararı üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır (Rogers, 1967: 262; Jacobsen and Levin, 2000: 291).

Dünya servetlerinin eşitsiz paylaşımı sonucu ortaya çıkan ekonomik krizler de göç olgusunu tetiklemede önemli bir etkidir. Örneğin, 1989 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin dağılması ile ortaya çıkan ekonomik kriz, Rusya'dan diğer Avrupa ülkelerine ve ülkemize yoğun göçlerin yaşanmasına neden olmuştur (Mutluer, 2003: 12). Paraguay ve Arjantin örneklerinde yapılan incelemelerde özellikle kriz dönemlerinde yüksek getiriye sahip iş alanlarının bulunduğu bölgelere göçün hızlandığı belirtilmektedir (Parrado and Cerrutti, 2003: 103).

Gelişmiş kapitalist ülkelerin demografik yapısı da göç etme kararı üzerinde etkili olmaktadır. Bu ülkelerde giderek azalan doğum oranları ve yaşam ortalamasının uzamasıyla çoğalan yaşlı nüfus gün geçtikçe belirgin hale gelmektedir. Bu da göçmen işçi gereksinimini arttırmaktadır. Ülkede yaşlanan nüfusun yerini alacak hizmet ve üretim sektöründe çalışacak işgücünden başka bu yaşlı nüfusun emeklilik için gerekli ekonomik imkanların yaratılması için aktif çalışan nüfus oranının sürekli dengede tutulması gerekmektedir. Buna göre, 2025 yılına kadar AB'nin aktif çalışan nüfusun emekli nüfusa oranını koruyabilmesi için 135 milyon göçmen işçiye ihtiyaç duyacağı tahmin edilmektedir (Yılmaz, 2014: 1687).

Sosyo-ekonomik gelişmenin en önemli süreci olarak sanayileşme ve kentleşme, kent yaşamında tarım dışı istihdamın ve nüfus artışlarının ana merkezlerinin

oluşmasını sağlamıştır (Erkan, 1993: 39). İş imkânları sağlayan sanayi ve iş piyasalarının çoğunlukla kentlerde ve bu kentlerin etrafındaki yerlerde bulunan iş merkezlerinde çoğalmasından dolayı bu yerler üretim, dağıtım merkezi haline gelmiş ve göçü tetiklemiştir (Es ve Ateş, 2004: 218; Öztürk ve Altuntepe, 2008: 1591). Kentlerdeki iş imkânları, kırsal kesimlere oranla daha hızlı artmaktadır. Kentlerde marjinal sektör dediğimiz işportacılık, hizmetçilik, hamallık vb. iş kollarındaki artışlarda iş arayanlar için kırsal alanlardan kentlere göçü cazip hale getirmektedir (Şen, 2014: 239).

İşsizlik, göçü üç şekilde etkileyebilmektedir. Bunlardan ilki işsiz bir insanın, iş sahibi bir insana göre göç etmeye daha meyilli olduğudur. İkincisi, işçinin yaşadığı bölgede işsizlik oranı ve bölgelerarası işsizlik farkı yüksek ise, göçün gerçekleşme ihtimali daha yüksektir. Üçüncüsü, ülke genelinde yüksek oranlı işsizlik mevcut ise, göç ihtimali daha azdır (Öztürk ve Altuntepe, 2008: 1593).

Yapılan araştırmalarda ülkemizde 1950'lerden başlayan ve günümüze kadar devam eden göçlerinde en önemli sebebi ekonomik gerekçeler olduğu ortaya çıkmıştır. 1955'lerden itibaren başlayan tarımdaki yapısal değişimlere bağlı olarak ekonomik verimliliğin yetersiz ve düşük olması, toprak mülkiyetinin eşitsiz dağıtımı, miras yoluyla dağıtılan toprağın çok parçalanması, artan nüfusun ihtiyacını karşılayacak istihdam olanaklarının yetersizliği, ekilebilir alanlarının tükenmesi ve teknolojinin kullanımının istihdam fazlasını ortaya çıkartmasıdır (Avşar, 1995: 64-65). 1991 yılında, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından, Türkiye'nin dört ayrı bölgesinden seçilen köylerde yapılan araştırmada itici ve çekici faktörlerin başında ekonomik argümanlar gelmektedir (Şen, 2014: 238). Ergil tarafından 1995 yılında yapılan bir araştırmada, % 40,2 ve Özdağ tarafından gerçekleştirilen diğer bir araştırmada ise % 35,8 olarak işsizliğin göçün birinci nedeni olduğu ortaya çıkmıştır (Dücan, 2016: 172). "Erzurum İli İspir İlçesi Kırık Bucağı Örneği" ile ilgili yapılan araştırmada göçün nedenleri olarak ekonomik nedenler, ekonomik hayatı büyük ölçüde belirleyen tarımsal nedenler göçün en önemli nedenleri olarak sıralanmıştı (Güreşçi, 2007: 63).

Ülkemizde gelir dağılımındaki adaletsizlikler ve kır-kent veya bölgeler arası sosyo-ekonomik gelişmişlik farkı da kırsal göçü hızlandıran nedenler arasında olduğu ortaya çıkmıştır (Gürbüz ve Karabulut, 2008: 58). Ülke içinde net göç veren illerden diğerlerine göç edenlerin dörtte biri yerleşim yerlerini ekonomik nedenlerle terk etmektedir (Şen, 2014: 239; Dücan, 2016: 172). Yamak ve Yamak'ın yaptığı araştırmada da kişi başına düşen ortalama gelirdeki yöresel farklılıkların iller itibariyle, net iç göç

oranındaki değişimin yaklaşık % 63'ü kadar olduğu ortaya çıkmıştır (Yamak ve Yamak, 1999: 23).

Suriye Savaşı nedeniyle ölkemize gelen sığınmacıların göç ettiği kentlerde ekonomik anlamda birçok sorun yaşanmaktadır. Kentteki insanların güvencesiz ve düşük ücretli bulduğu iş imkânlarını kendi lehine çeviren sığınmacıların toplumsal çatışmaya sebep olabileceği bilinmektedir. Diğer yandan sığınmacıların oluşturduğu ağlar sayesinde göç olayının diğer kentlerde yansımalarıyla birlikte göçlerin ekonomik anlamda başlayan sorunları siyasi bir vakaya dönüşebilecek ve toplumda önüne geçilemez olaylara sebep verebilecektir.

1.1.4.2. Sosyo- Kültürel Nedenler

Uluslararası ve yurtiçi emek hareketliliğinin nedenleri arasında ekonomik faktörler dışında; ölkelerin yasaları (ölkeler arasında işçi hareketini düzenleyen mevzuat, iş yasası), siyasi, sosyal, psikolojik, kültürel ve tarihsel yapıları da bulunmaktadır (Paas vd., 2002: 49-50). Tarihi bağlar, coğrafi koşullar mevcut kaynakların artan nüfusu besleyememesi doğal afetler, çevre kirliliği ve küresel ısınmanın ortaya çıkardığı çevresel güvensizlikler nedeniyle adına "iklim mültecileri" denilen yeni göçler ortaya çıkartmıştır (Ekşi, 2016: 14).

Göç gönderen ve alan bölgelerin eğitim seviyelerindeki farklılıklar, buldukları yerleşim yerlerinde eğitim şartlarının yetersiz olması, eğitim ve sağlık gibi kamu hizmetlerine erişim kolaylığı, evlilikler göçü tetikleyen diğer sosyo-kültürel nedenlerdir (Mutluer, 2003: 16). Fırsat eşitsizlikleri, cinsiyet ayrımcılığı, kadına yönelik şiddet, etnik ayrımcılık ve ideolojik sebeplere dayalı ayrımcılıklar, kişileri buldukları ortamlardan başka yerlere göç etmeye zorlamaktadır. İnsanların ister kendi aileleriyle veya başka ailelerle yaşadıkları skandallar ve çatışmalardan dolayı birbirlerine karşı olan geçimsizlikleri göçün diğer sebepleri arasında sayılmaktadır (Parnwell, 1993: 27). Bu gibi göçlerde zorla çalıştırma, cinsel istismar ve sığınmacılık gibi sonuçlar ortaya çıkabilmektedir (Çiçekli ve Demir, 2013: 34-35).

Ölkemizde sosyo-kültürel nedenler açısından yaşanan göçlerde demografik yapının etkisi önemli ölçüde ortaya çıkmaktadır. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli politikalarından biride nüfus artışını desteklenmesi ve nüfusun yeniden dengelenmesiydi. Buna paralel olarak refah seviyesindeki artışa bağlı olarak sağlık alanındaki iyileşmeler, doğurganlık oranlarında artışa neden

olmuştur (Kocacık, 1997: 137). 1927 yılında 13.6 milyon olan nüfus, 1940 yılında 17.8 milyona, 1950 yılında 21 milyon, 1960 yılında 27.7 milyona çıkmıştır (TÜİK, 2016). Marshall Planı'na bağlı olarak gelen yardımların sosyal ve sağlık alanında yarattığı refah sayesinde artış her geçen gün artmaya devam etmiştir. Artan nüfusu besleyemeyen kırsal bölgelerden kentlere göçler yaşanmış, buna bağlı olarak kentleşme olgusu ortaya çıkmıştır (Vergin, 1986: 28).

Hızlı ve çarpık kentleşmenin doğurduğu sonuçları ortadan kaldırmak için 1960'lara kadar devlet politikası olarak desteklenen nüfus artışı 1960'lardan sonra yerini nüfus artış hızını düşürücü politikalara bırakmıştır (Öztürk ve Altuntepe, 2008: 1594). Devletin doğum kontrol politikalarına bağlı olarak 1995 yılından itibaren düşme yaşanmış olsa da genel olarak her yıl artış görülmektedir. 2017 yılında 79.7 milyon nüfusun 2023 yılında 84.2, 2075 yılında 89.1 milyon olması tahmin edilmektedir (TÜİK, 2016).

1.1.4.3. Siyasal Nedenler

Siyasi göçler, gönüllü göçlerin aksine genellikle zorunlu ve kitlesel yapılan göçlerdir. Geride bıraktıkları birçok imkândan yoksun yaşamaya başlanmakta ve güvenlik gerekçesiyle ilk ulaşabilecekleri güvenli bölgeyi tercih etmektedirler (Öztürk ve Altuntepe, 2008: 1596). Göçenler, genellikle etnik, dini ve akrabalık ilişkilerini kullanarak göçmektedirler.

Siyasi nedenlerle göçlerin ortaya çıkması, tek tanrılı dinlerin ortaya çıkmasından sonra gerçekleşmiştir. Ancak tarih sayfası içinde gerçek karşılığını 19. ve 20. yüzyıllarda ortaya çıkan ulus devletlerin tek millet, tek devlet, tek din sloganı etrafında şekillenmesiyle bulmuştur. Bu tür göçlerin ana sebebi, belirli bir toprak parçasını devlet olarak seçen ve siyasi gücü elinde tutan bir etnik grubun, o ülkede yaşayan diğer farklı etnik gruplara ait insanlara ve dini gruplara yaşama hakkı tanımaması, asimilasyon yoluna başvurması nedeniyle yaşanmıştır. Genellikle sığınmacı veya mülteci olarak adlandırılan ve kendi ülkelerinde dini, etnik farklılıkların yarattığı farklı siyasal düşüncelerin birbiriyle çatışması sonucu ortaya çıkan baskı ve zulümden kaçmak isteyenler, göç etmek zorunda kalmışlardır (Çiçekli ve Demir, 2013: 34-35). Bunlara örnek olarak, 1492 yılında Yahudilerin ve Müslümanların İspanya'dan çıkarılmaları, 1830'lu yıllardan sonra ABD'de yaşayan Mormon olarak bilinen bir grup Protestan'ın

ABD'nin birçok eyaletinde (Newyork, Ohio ve Mssouri) dinlerini yaşama şansı bulamayınca başka eyaletlere (Utah Eyaleti) göç etmek zorunda kalmaları ve 1876 yılından sonra başta Sırp, Bulgar ve Yunan olmak üzere birçok ulus devlet içerisinde çeşitli etnik kökenden gelenlere yönelik soykırım ve asimilasyon politikaları nedeniyle yapılan göçlerdir.

Savaş sırasında yaşanan insan hakları ihlalleri, savaş sonrası ortaya çıkan durumlar, insanların göç kararlarını etkilemektedir. I. Dünya Savaşı sonrasında, sınırların yeniden çizilmesi Avrupa, Asya ve Afrika'da birçok ülkenin sınırlarının değişmesine neden olmuş ve bu durum, insanların uluslararası sınırlar dâhilinde göç etmelerini beraberinde getirmektedir. Zira savaş sonrasında yaklaşık 3 milyon insan göç hareketine dâhil olmuştur (Tümertekin ve Özgüç, 1998: 310). 1947 yılında Pakistan ve Hindistan'ın ayrılmasıyla birlikte Hindistan yarımadasında din eksenli tehcirlerden kaynaklanan yaklaşık 7 milyon insanın göçü, 1945 yılında Polonya ve Çekoslovakya'dan bir milyondan fazla insanın yurtlarından çıkartılması, 1978 yılında yaklaşık bir milyon Filistinli Arabın anayurtlarından çıkarılması, 1980'li yıllardan itibaren Bulgaristan'da yaşayan Türklere yapılan asimilasyon politikaları, Afganistan'da yaşanan çatışmalar ve Taliban rejimi dönemindeki uygulamalar nedeniyle yaşanan kitlesel göçleri de siyasi amaçlı olarak gösterebiliriz (Sander, 1998: 219-220; Karpata, 2013: 78-79). Günümüzde hala dünyanın birçok ülkesinde hüküm süren diktatörlüklerin baskıcı rejimlerinin yanı sıra birçok ülkede dini, etnik sorunlar ve buna bağlı olarak baskı gören kesimler bulunmakta ve bunlar göçe zorlanmaktadır (Yılmaz, 2014: 1687).

I. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'yi ulus devlet aşamasına getiren Bağımsızlık Savaşı'nın bitmesinden sonra Türkleştirme ve Müslümanlaştırma politikaları uygulanmış; nüfusun homojenleşmesi amacıyla 1915 yılında "Ermeni tehciri"¹¹ ve İt-

¹¹ Şark Meselesi" nin bir devamı niteliğinde olan ve 1915 yılının Mayıs ayında Suriye ve Mezopotamya olarak adlandırılan bölgelere tehcir edilen Ermenilerin ve Kürtlerin yaşadığı göç dalgası, 20. yüzyıla damgasını vuran en önemli göç hareketlerindedir. 1908 yılından 1914 yılına kadar olan zamanlarda yaşanan Balkan Savaşları ve ardından patlak veren I. Dünya Savaşı nedeniyle cephe gerisinde askeri isyanları çıkartacağı endişesiyle dönemin hükümeti olan İttihat ve Terakki Partisi tarafından zorunlu göçe karar verilmeye başlanılmıştır. Bakanlar Kurulu'nun Kanun Hükmünde Kararname ile karara bağladığı ve 1 Haziran 1915 tarihinde yürürlüğe giren genel olarak "Tehcir Kanunu" olarak bilinen "Sevk ve İskân Kanunu" ile gerçekleştirilmiştir. Aslında çıkartılan kanunda salt Ermenilerin tehcire tabi tutulması ile ilgili bir ifade yer almamış olmasına rağmen uluslararası bağlamda kabul edilen Ermeni halkının tehcirini öngördüğü ile ilişkilidir. Farklı kaynaklarda çeşitli rakamlar telaffuz edilse de genel olarak 1,5 milyona yakın insanın yurtlarından edildiği ve yarısından fazlasının ölüme terk edildiği belirtilmektedir (Çiçek, 2005: 7-44).

tihat ve Terakki hükümetlerinin kurdukları 1914 yılında adı “Aşâir ve Muhacirin Müdüriyet-i Umumiyesi” olarak değiştirilen "Muhacirin Müdüriyet-i Umumiyesi" (Göçmenler Genel Müdürlüğü)'nin yazılı yönetmeliği gereği birçok Kürt Aşireti'nin göçü siyasi nedenlerden dolayı ülkemizde meydana gelen göçlerdir (Kutlay, 1992: 183-184; Martin, 2011: 19-20). 1923 Lozan Antlaşması kapsamında Yunanistan ile Türkiye arasında yapılan “nüfus mübadelesi” sonucu birçok göç dalgası yaşanmıştı (İçduygu, 2010: 25; Macar, 2015: 176).

Ülkemizde 1980'li yıllardan itibaren başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölge'lerinden olmak üzere güvenlik amaçlı siyasi ve zorunlu göçler yaşanmıştı. Söz konusu göçler, kırsal bölgelerde güvenlik gerekçesiyle meracılık, yaylacılık ve hayvancılığın engellenmesi ile ekonomik açıdan zor durumda kalınması gibi nedenlerle köylerin boşaltılması; kırsal alanlarda terör örgütlerine lojistik desteğin kırılması, operasyon için güvenli hale getirilmesi ve korunması mümkün olmayan alanların birleştirilmesi amacıyla Olağanüstü Hal (OHAL) Valiliği tarafından boşaltılması güvenlik amaçlı gerçekleşen göçlerdir (Başel, 2007: 537). Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 14 ilde¹² yapılan araştırmalarda, 1986-1995 yılları arasında güvenlik nedeniyle yapılan göçlerin hacminin arttığı ortaya çıkmıştır (Bilgili, Aydoğan ve Güngör, 1997: 328; HÜNEE, 2006: 72; Gündüz ve Yetim, 1997: 110-115; Erkan ve Bağlı, 2005: 112; Dücan, 2016: 172).

1.2. GÖÇE İLİŞKİN SÜREÇ

Daha önce “insanların belirli bir zaman boyutu içinde bir yerleşim alanından başka bir yerleşim alanına geçişi” olarak göçün durağan bir olgudan ibaret olduğunu gösteren bir soyut tanımlama yapılmıştı. Ancak göç durağan bir olgudan daha çok sebepleri ve sonuçları ile birlikte algılanan ve dolayısıyla bir süreci anlatan dinamik bir kavramdır. Göç kendi özgüllüğü olan bir süreçtir. Göç süreçleri incelemelerinde genel olarak göç sürecinin çok farklı boyutlarıyla ele alınması gerekir. İlk olarak göç sürecini hem nedenlerini hem de sonuçlarını içine alan bütünsellik içinde görmek; ikinci olarak bu bütünselliğe tarihsel ve toplumsal bir bakış açısıyla yaklaşmak ve üçüncü olarak da

¹² Adıyaman, Ağrı, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Hakkari, Mardin, Muş, Siirt, Şırnak, Tunceli, Van.

göç süreci içindeki farklı unsurların birbirlerine göreceli konumlarını bu bütünsellik ve tarihsel bakışı açısından değerlendirmektir (İç duygu ve Ünalın, 1998: 40).

1.2.1. Dünya’da Göç Süreci

Tarihin başlangıç dönemlerinde kaynakların tükenişi, mevsimlerin değişimi, salgın hastalıklar, savaşlar vb. nedenlerden dolayı insanlar, kitleler halinde yer değiştirmişlerdi. İnsanoğlu var olma sürecini devam ettirebilmek için ilk başlarda temel gereksinimlerini doğadan temin etmeye çalışmış; ancak kaynaklar yetersiz hale geldiğinde doğayı dönüştürme yerine savaş ve istila yöntemleriyle başka yerlere göç etme yoluna gitmiştir (Manning, 2005: 1).

Göçün tarihi, insanın var olmasıyla başlar. Bu sebeple uluslararası göç, ne geç 20. yüzyılın ne de sömürgecilik ve kapitalizm olarak vücut bulan modernitenin bir icadıdır. Göçler, erken dönemlerden bu yana insanlık tarihinin birer parçasıdır (Castles ve Miller, 2008: 7). Göçler, erken dönemlerinden itibaren var olmasına rağmen; her dönemde farklı tarz ve şekillerde ortaya çıkmıştır. Bu nedenle göçlerin genel özellikleri göz önünde bulundurularak tarihsel süreç içerisinde modern öncesi ve modern sonrası olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir.

1.2.1.1. Modern Öncesi Göçler

Mekândaki hareketliliği göç olarak tanımlarsak Dünya’daki ilk göçün tek Tanrılı inançların tümünde yer alan ilk insanın yeryüzündeki varlığıyla ortaya çıktığı bilinmektedir. Modern öncesi toplumlarda bireysel olarak hayatta kalmayı güçleştiren koşulların varlığı ve insanların yerleşik hayata geçme zorunluluğu, topluluklar halinde büyük istila ve göçleri ortaya çıkartmıştır.

Fiziksel antropolojideki klasik anlayışa göre ise, insanların Afrika’da ortaya çıktığı, oraları eskittikten sonra kuzeye doğru yol alarak dünyaya yayılmaya başladığı ve bu sürecin hala devam ettiği belirtilmektedir (Tok ve Korkut, 2012: 3). Söz konusu bilimsel bulgular göçün tarihsel sürecine de ışık tutmaktadır. 19. yüzyılın başlarından itibaren yapılan keşif gezileri ve daha sonra gerçekleştirilecek olan arkeolojik kazılar ile dünyada yaşanan ilk göçlere ilişkin bazı bilimsel bilgilere ulaşma imkânı elde edilmiştir.

M.Ö. 4000 yıllarında hız kazanan örgütlü sosyal yaşamın getirdiği sulu tarım, kentleşme ve anıtsal yapıların inşası gibi alanlardaki gelişmeler de dikkat çekicidir. Bu büyük adımlar, uzak bölgelerle ticaret, imparatorluk düşüncesinin gelişmesi ve Yeni

Asur dönemindeki planlı kentlere kadar uzanan bir dizi gelişme tarihsel göç sürecini açıklamaktadır (Koroğlu, 2006: 12-14). Verimli toprakları ve uygun iklim şartları nedeniyle çok eski zamanlardan beri yoğun göçe sahne olan Mezopotamya, birçok farklı halkın ve kültürün karıştığı bir bölge olarak M.Ö. 3500–3000 Sümerler, Akadlılar, Aramiler ve Sami göçleri ile bu günkü Mezopotamya'nın temel topluluklarının ortaya çıktığı belirtilmektedir (Kınal, 1983: 283).

Bilim adamlarının hem arkeolojik hem filolojik hem de yazılı metinleri dikkate aldığına, M.Ö. 1950-1750 yıllarında Anadolu'nun Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda meskûn bulunan üç Hint-Avrupalı halk olduğu ve bunların belli aralıklarla ve çeşitli tarihlerde söz konusu bölgelere göç ile yerleştikleri belirtilmektedir (Taşdöner, 2012: 86).

Modern öncesi toplumlarda tarihte bilinen ilk kitlesel göçlerin 375 yılında Çin devletinin egemenliğinden kurtulmak için batıya doğru hareket eden Hunların, Karadeniz'in kuzeyinde bulunan Gotların yaşadıkları bölgeye girmeleridir. Hunların bu bölgeye yerleşmesiyle buralarda uzun süre yaşayamayan, çoğunluğu Cermen olan Vizigotlar, Ostrogotlar, Gepitler ve Vandallar batıya yönelerek kitlesel göçleri gerçekleştirmişlerdir. Cermen kavimlerinin yıllarca Avrupa Kıtasını istila etmesi olarak kendisini gösteren ve bugünkü Avrupa devletlerinin temelini attığı göç hareketlerine Kavimler Göç'ü adı verilmektedir (Kınık, 2010: 37).

Tarihte en büyük kitlesel göç sayılan 'Kavimler Göç'ünden sonraki büyük göçlerin çoğunun yaşandığı Anadolu coğrafyası, bereketli toprakları ve misafirperverliğiyle tarih boyunca göç hareketlerinin son durağı olmuş ve milyonlarca göçmene ev sahipliği yapmıştır (Deniz, 2014: 180). M.S. 494-507 yılları arasında Urfa, Diyarbakır, Batman (Hasankeyf) illerinin içinde bulunduğu yerleşim alanları ile bugünkü Suriye'nin içinde bulunduğu coğrafi bölgede İran, Bizans ve Araplar arasında meydana gelen savaşlardan dolayı söz konusu bölgelerde günümüze benzer kitlesel iç ve dış göç dalgalarının yaşandığı belirtilmektedir (Mar-Yeşua, 1958: 7-11).

8. yüzyılda İspanya'nın Müslümanlar tarafından ele geçirilmesinden sonra Kuzey Afrika ve Arap Yarımadasından bu günkü Avrupa'ya Müslüman göçleri gerçekleşmiştir. Ancak 15. yüzyılda Haçlı Seferleri'yle başlayan ve kilise hâkimiyetinin ege-men olduğu Avrupa'nın belli bölgelerinin Müslümanlardan alınması süreci ile birlikte Müslüman ve Yahudi göçleri yaşanmıştır (Karpas, 2013: 72).

1.2.1.2. Modern Göçler

Modern göç süreci, modern toplumun temel taşı olan “bireyin” ortaya çıktığı Aydınlanma Çağı ve ulus devletlerin ortaya çıktığı 16. ve 17 yüzyılda başlamıştır (Tekeli, 2011-b: 43). Feodal kentlerin yıkılışı, Coğrafi Keşifler ve beraberinde getirdiği ticaret ve sanayileşme ile yeni yaşam alanları, yeni kentler ortaya çıkmış ve bu büyük göç hareketleri ile bugünkü dünyamız şekillenmeye başlanmıştır (Karpat, 2013: 74).

Wimmer ve Schiller, modern küresel göç süreçlerini dört döneme ayırmaktadır. Bunlar; 1870-1918, 1919-45, 1946-89, 1990’dan günümüze kadar olan dönemlerdir. 16. yüzyıldan itibaren Avrupa’da ulus devletinin inşası sürecinde Afrika, Asya, Amerika ve deniz aşırı ülkelerde uyguladığı sömürge politikalarıyla birlikte bu bölgelere geçici ve sürekli olarak rahip, doktor, çiftçi, tüccar ve asker göndererek göçü başlatmışlardır (Sönmez, 2015: 23). Bu dönem ulus devlet anlayışının yükseldiği, işgücü göçlerinin yaşandığı ve ciddi küresel eğilimlerin belirginleştiği yıllardır (Wimmer ve Schiller, 2002: 312). 15. ve 19. yüzyıl arasında yaklaşık 15 milyon insanın Afrika kıtasından zorunlu göçler şeklinde köle işçiler olarak kullanılması için göç ettirildiler. Daha sonraları imparatorluklar içerisinde göç eden sözleşmeli işçiler ile sanayileşme için gerekli işgücü göçlerle sağlanmaya çalışıldı.

19. yüzyıl ve 20. yüzyıl başlarında bu dalgaların yönleri sermaye birikiminin sanayileşmeye bağlı olarak bu ülkelerde yoğunlaşması nedeniyle çoğunlukla Avrupa dışındaki bölgelerden Batı Avrupa’ya, Amerika’ya ve bir dereceye kadar Avustralya’ya göç akımları gerçekleşmişti. Batı Avrupa’da özellikle İngiltere, Almanya, Polonya, İtalya, İrlanda, Fransa ve benzeri ülkeler sanayileşmek için göçmen işçileri kullandı. 1861- 1920 yılları arasında ABD’de oluşan ulus inşası ve ekonomik büyüme nedeniyle buralara 30 milyondan fazla insanın göç etmesine neden olundu. Bu dönemdeki göçlerin en önemli nedenleri olarak çok uluslu devlet ve onun yarattığı sömürge politikaları görülmektedir (Castells, 1997: 273).

Kapalı tarım toplumunun çözülmesiyle birlikte kentlerde yaşanan birikme ve sonucunda oluşan kentleşme olgusu, toplumsal sistemlerin gelişmesi sırasında sürekli olarak ortaya çıkan dengesizlikler, mekânsal eşitsizlikler, adaletsizlikler karşısında başka yerlerde çok daha iyi fırsatların olduğuna ilişkin farkındalık, toplumun heterojen yapısı ve değişik türdeki insanların mekân üzerindeki farklı davranışları, modern dönemin diğer göç nedenleri olarak sayılabilmektedir (Tekeli, 1998: 12-13).

İkinci dönemde uluslaşan yeni devletlerin ortaya çıkması, sınır denetimleri ve göçmenlerin asimile edilme uygulamalarının yaygınlaştığı ve etnik soykırımlarının arttığı dönemdir (Wimmer ve Schiller, 2002: 312). 20. yüzyılda gerçekleşen iki büyük dünya savaşı milyonlarca insanı mekânlarından etmişti (Giddens, 2010: 522). Özellikle II. Dünya Savaşı ve savaşı takip eden yıllar, yakın tarihin en büyük insan göçlerinden birine tanıklık etmiştir. 1945 yılının mayıs ayında yaklaşık 40 milyondan fazla insan yerlerinden edildiler. 1947 yılında Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılması sonucunda dünyanın gördüğü en büyük göç dalgası meydana gelmiş ve yaklaşık 18 milyon Hindu ve Müslüman mübadele ile yerlerinden edilmiştir. 1945 ve 1961 yılları arasında Berlin duvarının inşasından sonra yaklaşık 3,7 milyon Doğu Alman, Batı'ya göç etmek zorunda kalmıştır (Kınık, 2010, 38). Türklerin Almanya'ya göçü, Yahudilerin Filistin'e göçleri bu döneme denk gelmektedir (Karpas, 2013: 75).

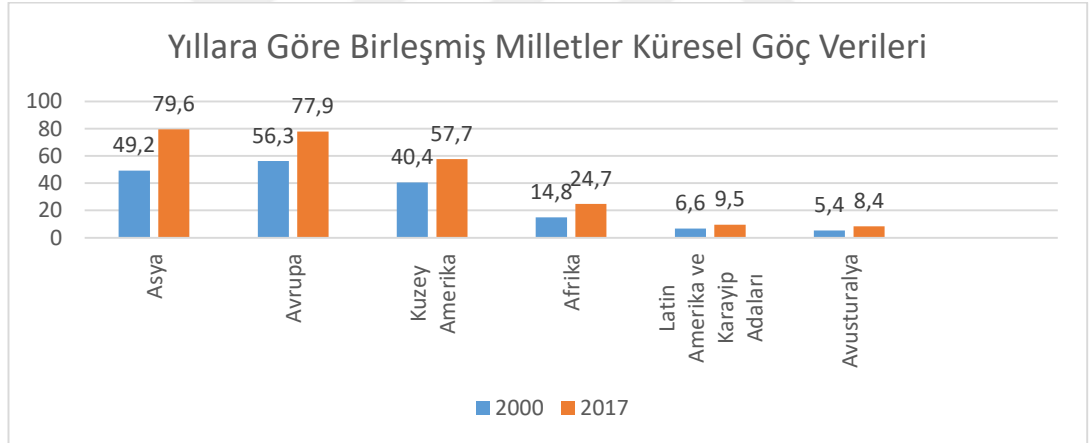
Üçüncü dönemde, etnik çeşitlilik ve çok kültürlülük politikaları çerçevesinde asimilasyon politikaları terk edilmeye başlanmış ve kalıcı yerleştirilme politikaları ön plana çıkmıştır (Wimmer ve Schiller, 2002: 312). Castles ve Miller'e göre, 1945'ten bu yana ve özellikle 1980'lerin ortalarından itibaren uluslararası göçün önemi ve hacmi artmıştır. Nitekim II. Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda Avrupa'da gelişmiş sanayileşmenin doğurduğu canlı sermayeyi dolaşıma koyabilmek için nitelikli ve niteliksiz iş göçü ihtiyacını karşılamak için başta ülkemiz olmak üzere birçok Ortadoğu, Asya ve Afrika ülkelerinden işgücü talep edilmişti (Castles ve Miller, 2008: 7).

1970'lerde meydana gelen petrol krizi, borç krizleri, sanayi istihdamında azalma, Ortadoğu, Afrika, Orta Asya, Doğu'daki karışıklıklar, etnik ve iç savaşlar nedeniyle düzenli emek göçü azalmaya başladı. Bunun yerine savaştan kaçanların yasa dışı göç, sığınmacı ve mülteci şeklinde Sahra altı ve Kuzey Afrika'dan, Güneydoğu Asya ve Orta Asya ve Doğu Avrupa'dan Avrupa Birliği ülkelerine doğru göç akışları meydana geldi (Brewer and Yüksek, 2006: 7-8). Sığınmacılar ve yasadışı ekonomik göçmenler, Avrupa kapılarına akın ettiğinde 1980'ler ve 1990'lar boyunca Güney Avrupa (İspanya, Portekiz, Yunanistan ve İtalya) Asya ve Afrika'dan göç edenler için bir transit güzergâh haline geldi. Çok karmaşık ve bir o kadar belirsizlik taşıyan bu durum konusunda eldeki bilgiler çözüm için sınırlı kalmaktaydı. Örneğin, 1991 ile 1995 yılları arasında, Batı Avrupa'daki 2.4 milyon sığınmacı başvurusunun yaklaşık yüzde 22'sine mülteci statüsü veya başka bir tür oturma izni verilmişti. Ancak geriye kalan

yaklaşık 1.8 milyon insana ne olduğu konusunda elde herhangi bir bilgi mevcut değildi (Crisp, 1999: 2).

Son dönemde Küreselleşme ile birlikte göçe bakış değişmekte, göç karşılıklı ve kısıtlanması gibi politikaların yanında; emek göçü gibi ihtiyaç duyulan istihdam alanlarında işgücü talebine dönüşmektedir (Wimmer ve Schiller, 2002: 312). 1989 yılında SSCB'nin parçalanması ve Berlin Duvar'ının yıkılmasıyla Soğuk Savaş'ın sona ermesi sonucu birçok bölgede başlayan umut ve sevinç dalgalarının yerini belirsizlik ve değişim almaya başladı. Başta Afrika, Latin Amerika, Avrupa ve Orta Asya'nın birçok bölgesinde yıkım ve parçalanmalar meydana geldi. Bunun sonucunda toplumların kaderini değiştirecek kitlesel göç dalgaları ortaya çıktı (İçduygu ve Biehl, 2012: 9).

Günümüzde ise Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği Ekonomik ve Sosyal İşler Nüfus Dairesi tarafından hazırlanan "Uluslararası Göç Raporu" (2017), bölgeler ve dünya ülkeleri için uluslararası göç düzeyleri ve eğilimler hakkında bilgi sunmaktadır.

Şekil 2. Yıllara Göre Birleşmiş Milletler Küresel Göç Verileri (International Migration Report, 2017).

BM küresel göç verilerine göre son elli yıllık dönemde 180 milyondan fazla insanın kitlesel olarak göç ettiği ve 2017 yılında dünya üzerinde 257,8 milyon kişi yani dünya nüfusunun % 3,3'ü kadar uluslararası göçmenin bulunduğu belirtmektedir. 2000 ile 2017 yılları arasında Asya, diğer bölgelere göre daha fazla uluslararası göçmen aldı. Asya, bu dönemde yaklaşık 30 milyon uluslararası göçmen ağırlarken Avrupa, 22 milyon göçmen ile sözkonusu dönemler arasında en fazla ikinci uluslararası göçmen alan bölge oldu. Kuzey Amerika 17 milyon göçmen, Afrika 10 milyon göçmen alırken Latin Amerika ve Karayipler ve Avustralya bu dönemde nispeten daha az sayıda göçmen aldı (3 milyon). Bu sürekli büyümeye rağmen, uluslararası göçmenler Afrika,

Asya ve Latin Amerika ve Karayipler toplam nüfusunun yüzde ikisini veya daha azını oluştururken Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya'da uluslararası göçmenler, toplam nüfusun en az yüzde 10'unu oluşturmaktadır (International Migration Report, 2017: 5).

1.2.2. Türkiye’de Göç Süreci

Ülkemizdeki göç serüveni de çok eski yıllara dayanmaktadır. Anadolu’nun on bin yıllık tarihinde nedenleri ve nitelikleri farklı birçok göç hareketleri yaşanmış ve bu günkü toplulukların oluşmasında en önemli faktör olmuştur. Anadolu coğrafyasının Asya ve Avrupa’yı bir birine bağlayan geçiş yolları üzerinde olması, sahip olduğu jeo-politik ve jeo-stratejik konumu sayesinde sürekli yer değiştirme ile birçok nüfus hareketliliğine sahne olmuştur. Bu sebeple ülkemizdeki göç süreçlerinin incelenmesini çeşitli dönemlere ayırarak incelemekte yarar vardır.

1.2.2.1. Osmanlı’ya Kadar Olan Türk Göçleri

Türklerin tarih sahnesine “geç” çıktıklarını belirten Akşin, ortaya çıkış ve son buluş tarihlerinin M. Ö. 220 ile M. S. 216 yılları arasında Hun Hükümdarlığı ile yaşandığını belirtir. Çin’in kuzeyinde verimsiz toprakların olduğu bölgede bulunan ve bu nedenle hayvancılıkla uğraştıkları için göçebe hayatı yaşayan Hunlar için birçok kaynakta “devlet” yerine “kabile (boy)” denilmektedir. 552 yılında Türklerin ilk anayurtu olan bu topraklarda kurulan Göktürkler de Hunlara benzer bir yaşam sürdürmüşler ve kuraklık, hayvan hastalıkları, olağandışı nüfus artışı gibi nedenlerle büyük çapta uzun mesafeli göçler yaşamış ve bu göçler sonucunda Uygur adı altında ilk devlet kurulmuştur. Daha sonra Uygur Türkleri Maveraünnehir diye adlandırılan Hazar Denizi’nin doğusu, Aral Gölü’nün güneyine doğru göç etmiş ve yeni Türk devletleri kurularak ikinci anayurt oluşturulmuştu (Akşin, 2007: 3-4).

Türklerin İslamiyet’i kabul ettiği 900-1150 yılları arasında Karahanlılar, Gazneliler ve Büyük Selçuklular devlet kurmuşlardır. Büyük Selçukluların Malazgirt zaferiyle Oğuz Türklerinin üçüncü anayurt olan Anadolu ve Rumeli’ye göçü yaşanmış ve yayılma politikası kurulan Osmanlı Devleti ile devam etmiştir (Akşin, 2007: 4).

1.2.2.2. Osmanlı'da Göçler

Üzerinde yaşadığımız toprakların şekillendiği dönem, Sümer, Hitit ve Helen, medeniyetleri dönemlerini saymazsak, büyük ölçüde 8. ve 9. yüzyıllarda yaşanan göçler sayesinde gerçekleşmiştir. Orta Asya göçleri zamanla azalmakla birlikte 16. yüzyıla kadar sürmüştür. Orta Asya'dan Anadolu'ya ve sonra Rumeli'ye göç eden Oğuzlar (Selçuklular) tarafından heterojen bir yapı oluşturulmuş ve Osmanlı Devleti döneminde bu devam etmiştir. Osmanlı döneminde 14. ve 16. yüzyılları arasında iç göçler yaşanmış, ancak bu dönemden sonra azalmaya başlamıştır (Karpas, 2013: 12)

Osmanlı İmparatorluğu kuruluşundan itibaren merkezi otokratik bir yönetim tarzı benimseme, fetih mantığı içinde sürekli büyüme, tımar sistemi ile askeri güç sağlama, farklı din ve etnik gruptan insanları bir arada tutma becerisini yıllarca sürdürebilmiştir. Bu becerisini zorunlu yer değiştirmeler sayesinde gerçekleştirmiş ve izlediği iskân politikası aracılığıyla kuruluşundan beri sürekli göç olgusunu yaşamış ve yaşatmıştır (Tekeli, 2011-a: 142-145). Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşanan göç süreçlerinin temel felsefesi ele geçirilen topraklardaki yerleşim birimlerinin yeniden canlandırılması ve Osmanlı dini değerlerinin ele geçirilen topraklarda yaşatılmasıydı (Yalçın, 2004: 106). Bu nüfus hareketlerinin devlet eliyle ve planlı gerçekleştiğini belirten Erder, nüfus dağıtımına devlet müdahalesinin Bizanslılardan kalan bir politika olarak görülerek devam ettirildiği ve yerleştirme planlarında ve ekonomik amaçlarda odak noktası olarak kullanıldığını belirtir (Tekeli ve Erder, 1978: 46-47).

Osmanlıda, "tahrir kayıtları"¹³ tutulan birkaç yerden biri olan Karahisar örneği üzerinden yola çıkılarak yapılan araştırmada, 16. yüzyılda Osmanlı'da göreceli refah seviyesindeki artışa bağlı olarak göçerlerin iskânı ve ölüm oranlarındaki düşmeler nedeniyle hem imparatorlukta hem de Akdeniz'i çevreleyen diğer ülkelerde nüfus arttığı belirtilmektedir (Tekeli ve Erder, 1978: 164-165). 1683 Viyana yenilgisi ve Celali İsyanları sonucu imparatorluk içinde zorunlu yer değiştirmelere bağlı göçler gerçekleşmiştir (Vergin, 1986: 27; Karpas, 2013: 13). 1453 yılında fethedilen İstanbul'un nüfusu 50.000 iken 1520 yılında 400.000'e ulaşmıştır. Aynı dönemde İzmir'in nüfusu yüz binin üzerine çıkmıştı (Tekeli ve Erder, 1978: 47).

Osmanlı toprakları 18. ve 19. yüzyıl içerisinde genel olarak iç göçler, yurtlarından kovulanlar, toptan göçe tabi tutulanlar, sürgün edilenler, geri gelen göçmenler,

¹³ Tahrir kayıtları hazinenin her yöreden elde edebileceği vergi gelirlerinin ne olacağını kararlaştırmak amacıyla vergilendirilebilir nüfusu dikkate alan bir kayıt sistemiydi.

anlaşmalara bağılı olarak yapılan benzer birçok göçe sahne olmuştur (Eren, 1966: 24). Tanzimat ve Islahat Fermanları, Meşrutiyet ilanları ve İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin iktidarı ile birlikte etnisiteye dayalı eşitlikçi söylemlere bağılı olarak yeni göç politikaları oluşturulmuş; iskân, tehcir ve mübadele politikaları uygulanmıştır (Karpat, 2013: 25).

Kırım Savaşı'yla başlayan denge politikasının gittikçe Şark Meselesi içinde erimesi nedeniyle durdurulamayan Osmanlı- Rus savaşlarının bir sonucu olarak 1859-1864 yıllarında yurtlarından sürülen ve adına "Büyük Çerkez Sürgünü" adı verilen olay sonucunda yarım milyondan fazla insan (Rusya kaynaklarına göre 493.000; Türk kaynaklarına göre ise 1 ile 1,5 milyon civarında) Osmanlı Devleti'ne sığınmıştı (Öz-kiraz ve Çetin, 2015: 13; www.goc.gov.tr, 2017). 1864 yılından itibaren başlayan ve dalga dalga devam eden Kafkas halklarının göçü Bolşevik İhtilali'ne kadar devam etmiştir (Akyüz, 2008: 37). Özellikle Küçük Kaynarca Antlaşması'yla başlayan Osmanlı-Rus ilişkilerinde artan savaşlar sonucunda Kırımdan önemli Tatar göçü yaşanmıştı (Karpat, 2013: 14). 1783-1922 yılları arasında da göç eden Tatarların sayısının 1.800.000 civarında olduğu belirtilmektedir (Tekeli, 2011-a: 150). Balkanlar'dan, Kırım'dan ve Kafkaslardan yaklaşık 5 ile 7 milyon arasında göçmenin geldiği ve Osmanlı'nın son dönemindeki ekonomik, politik ve sosyal reform sürecine ilham kaynağı olduğu belirtilmektedir (Kale, 2015: 162-166).

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra kurulan Bulgaristan ve Romanya gibi ulus devletlerin homojen bir yapı kurma mücadeleleri nedeniyle 1.500.000 civarında göçün yaşandığı ve göç edenlerden 300 bine yakının öldüğü tahmin edilmektedir (Tekeli, 2011-a: 150-154). 1899 yılına kadar Osmanlı İmparatorluğu içinde yaşayan Yahudiler, 1877-78 savaşlarından sonra Balkanlardan göç etmek zorunda kalmıştı. Osmanlı vatandaşı olmadığı için Filistin'e yerleşmeleri yasaklanan Yahudiler, Osmanlı Devleti'nin çeşitli bölgelerine planlı bir şekilde dağılmışlardı. 1862-1914 yılları arasında göç eden toplam Yahudi sayısının yaklaşık 120.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir (Karpat, 2013:294-301). Yine bu savaşın başlamasıyla Osmanlı Devleti 1878'de Kıbrıs'ı İngiltere'ye devretmiş ve Kıbrıs'tan Anadolu'ya 1938 yılına kadar devam eden Türk göçü yaşanmıştır (Çakmak, 2008: 201). 1912-1913 Balkan Savaşları sonucunda Osmanlı topraklarına 640.000 Müslüman Türkün göç ettiği tahmin edilmektedir. Osmanlıdan yapılan göç olarak İngiliz konsolosu 1880 yılında son yirmi yıllık tahmini 200 bin olarak belirtmiştir (Tekeli, 2011-a: 150-154).

I. Dünya Savaşı'ndan önce ve sonra, savaş yıllarında bu günkü Türkiye coğrafyasını oluşturan topraklarda demografik yapının hızlı göç dalgalarıyla oluştuğunu görmekteyiz (İç duygu, 2010: 25). 1912 ile 1922 yılları arasında Balkan Savaşı'nın da etkisiyle yaşanan ulusçuluk politikaları sonucu nüfus mübadeleleri anlaşmaları yapılmıştır. İlki 1913 yılında İkinci Balkan Savaşı sonrasında Bulgar ve Müslüman Türklerin nüfus mübadelesidir. 1915 yılında kimilerine göre 1400.000 (Karpas, 2013: 27), kimilerine göre 500 bin (Çiçek, 2005: 257), kimilerine göre 700.000'e yakın Ermeni tehciri meydana gelmiştir. 1917 Bolşevik İhtilali'ni izleyen yıllarda yaklaşık 135 bin kişiyle birlikte Vrangel'in Osmanlıdan koruma talebi ve Avrupa ülkelerinden Osmanlıya sığınan prensler, krallar ve mahiyetindekilerin yaptığı göçlerde bu dönemde gerçekleşmiştir (www.goc.gov.tr, 2017).

Lozan Anlaşmasından sonra Yunanistan'la yapılan nüfus mübadelesi sonucundan yaklaşık 189.916 Rum, Anadolu'dan Yunanistan'a 355.635 Türk Yunanistan'dan Türkiye'ye göç etmiştir. 1927 yılında yapılan nüfus sayımı sonucunda anadili Türkçe olanlar 11.777.000, Kürtçe olanlar 1.184.000, Rumca olanlar 120.000, Ermenice olanlar 65.000, Yahudice olanlar 69.000, Arapça olanlar 134.000, Tatarca olanlar 11.000, Arnavutça olanlar 22.000, Bulgarca olanlar 20.000, diğer diller 129.000 olarak belirlenmişti (Tekeli, 2011-a: 158).

1.2.2.3. Cumhuriyet Dönemi Sonrası Göç Hareketleri

Osmanlı'dan günümüze Türkiye'nin 150 yıllık toplumsal tarihinde stratejik ve coğrafi konumu nedeniyle doğusunda ve güneyinde istikrarsızlıkların sürekli yaşanması Ortadoğu ve Asya ülkeleriyle gelişmiş Batı ülkeleri arasında bir köprü ve göç geçiş bölgesi konumunda olması nedeniyle siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel nedenlerle milyonlarca kişiyi etkileyen iç ve dış göçler ortaya çıkmıştır. Toplulukların ülke içindeki yerleşmeleri ve sanayileşmeyle birlikte ortaya çıkan kırdan kente göç olgusu ülkemizdeki göç sürecini sürekli dinamik kılmış ve modern Türkiye'nin bir bakıma söz konusu göçlerle inşa edildiğini göstermiştir (İçduygu vd., 1998: 207).

Yaşanan iç ve dış göçlerin belli dönemler içerisinde farklı etkilere sahip olması nedeniyle tarihsel süreç içerisinde dönemseller olarak incelenmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede, bu döneme ait göç sürecini inceleyen ve araştıran başta İçduygu ve Ünalın (1998), Yalçın (2004) ve Akşit (1998) olmak üzere birçok yazar tarafından yapılan dönemseller sınıflandırmalar dikkate alınarak ülkemizdeki iç ve dış göçleri üç döneme ayırarak incelemeye çalışılmıştır.

1.2.2.3.1. Cumhuriyet Dönemi Sonrası İç Göç Hareketleri

Cumhuriyet dönemi sonrası iç göç hareketleri, göçlerin birbirleriyle ilişkilendirilmesine göre üç dönem içinde değerlendirilebilmektedir.

- 1950'lara Kadar Olan Dönem: Ülkemizde ekonomik, sanayileşme ve modernleşme bağlamında ortaya çıkan göçün tarihi 1920'lerde başlamaktadır. Yeni kurulan Cumhuriyetin yıkılan imparatorluktan farklı bir göç politikası olmuştur. Yeni dönemde göç politikalarında genellikle etnisite (dil ve ırk) üzerinden bir politika izlenmiş, dinle ilgili olarak genelde belirgin olmasa da Sünni bir yaklaşımın hâkim olduğu anlaşılmıştır (Kirişçi, 2000: 3). Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte imparatorluğun toprakları üzerinde kurulan ve homojen "Türk" toplumu yaratma amacıyla birçok dini ve etnik azınlığın ya ülkeden çıkarılmasına ya da mübadeleyle yer değiştirilmesine neden olmuştur (İçduygu ve Biehl, 2012: 10). Bununla ülke içindeki Türk ve Müslüman olmayan nüfusun yurtdışına göçü, diğer taraftan Osmanlı'nın eski topraklarında bulunan Türk ve Müslüman nüfusun Türkiye'ye göçünün sağlanması amaçlanmıştı (İçduygu, 2010, 26).

Cumhuriyet döneminde yaşanan Şeyh Sait, Ağrı ve Dersim İsyanları nedeniyle 1927 tarih ve 1097 sayılı "Bazı Eşhasın Şark Mıntıkasından Garp Vilayetlerine Nakline Dair Kanun" ile içerde zorunlu iskân sağlanmış ve 1934 tarih ve 2510 sayılı İskân Kanunu'na göre de dışardan gelenler yerleştirilmeye çalışılmıştır (Tekeli, 2011-a:160-161). 2510 sayılı yasa aynı zamanda İçişleri Bakanlığı'na verilen yetkiyle içeride Cumhuriyet'in getirdiği yapı ve ilişkiler sistemiyle zıt olan aşiret ve benzeri grupların bulunduğu 14 ilde¹⁴ 5.074 haneden 25.831 kişi Batı Anadolu'ya gönderilerek göç ettirilmiş ve 1947 yılında bunların maruz kaldığı muameleler ve haklarındaki tüm kayıtlar ortadan kaldırılmıştı (Kaygalak, 2009: 77-78). Türkiye'nin çok partili hayata geçmesiyle birlikte söz konusu göçlerde bazı geri dönüşler gerçekleşmişti (Tekeli, 2011-a: 162).

19. yüzyıl boyunca yoğunlaşarak süren aşiretlerin ve Yörüklerin iskân edilmesiyle Cumhuriyet Türkiye'si yerleşik bir köylü nüfusu devraldığı için 1950'lere kadar olan dönemde yeni kurulan devlette göç önemli bir sorun olarak görülmemekteydi (Kaygalak, 2009: 76). Bu dönemde yaşanan iç göçlerde göçerliği, mevsimsel göçleri,

¹⁴ Tunceli, Erzincan, Siirt, Bitlis, Bingöl, Van, Diyarbakır, Ağrı, Muş, Erzurum, Elazığ, Kars, Malatya ve Mardin

doğal afetler ve siyasal çatışmalar nedeniyle oluşan zorunlu göçleri saymazsak genellikle köylülükten ve aşiretten kopmama, yani göç etmeme durumu hakim olmuştur. Yine de Zonguldak Maden Ocakları'nda çalıştırılmak üzere ihtiyaç duyulan emek göçü; Ege, Marmara ve Akdeniz'in ovalık kesimleri ile dağlık kesimleri arasında mevsimlik göçlerin olduğu ve toprağı kıt olan, toprak-insan dengesinin sorun olduğu Anadolu'nun çeşitli bölgelerindeki köylerden kopan insanların oluşturduğu göçlere bu dönemde rastlamak mümkün görünmekteydi (Akşit, 1998: 23-24). 1929 Dünya Ekonomik Bunalımının ardından yaşanan on yıllık dönemde izlenen ulusal sanayileşme politikaları sonucunda sanayinin gelişmeye başladığı düşük nüfuslu Batman, Karabük, Kırıkkale, Gölcük, Ereğli ve Nazilli gibi kentlerde göçe bağlı olarak hızlı nüfus artışı yaşanmıştır. Nüfus artış hızı 1935 yılında ülkemiz genelinde kentlerde binde 17,5 iken kırsalda bu oran binde 22,2 civarındaydı (Kaygalak, 2009: 76).

Genel olarak 1935-1960 yılları arasındaki göç hareketlerine ilişkin verileri karşılaştırmak için başka yerde doğmuş olanların oranını temel alarak aşağıdaki tablo üzerinden göçleri değerlendiren Tümertekin, dönem içerisinde büyük oranda genç ve erkek nüfusun göç ettiğini ve bu göçlerin büyük çoğunluğu Karadeniz Bölgesi'ndeki illerden diğer büyük illere ve çevresine yapıldığını belirtir (Tümertekin, 1968: 3-4).

Tablo 1. Başka Vilayette Doğanlar(1935-1960)

Yıllar	Miktar	Genel Nüfustaki Payı(%)
1935	1.104.177	6,8
1945	1.347.402	9,3
1950	1.692.933	8,3
1955	2.504.954	10,4
1960	3.178.722	11,0

Kaynak: Tümertekin, 1968: 3

Yukarıda tablodan da anlaşıldığı gibi başka şehirlerde doğmuş olanlarının oranının 1950'lere kadar az olduğu, bu yıldan sonra hızlı bir şekilde artış gerçekleştiği görülmektedir (Tümertekin, 1968: 16-21). Sami Öngör'ün 1950-1955 yılları arasında incelediği iç göçlere ait araştırmada, Türkiye'de bu dönemde 2.518.100 kişinin doğum yerinin dışında yaşadığı, 891.442 kişinin de doğum yeri Türkiye dışında olup da ülkemizde göçmen olarak yaşayanlardan oluştuğunu belirtmektedir (Öngör, 1961: 64).

Tümertekin (1968: 35), ülkemiz için bu dönemde üç tip iç göçün var olduğunu belirtmiştir. Bunlar; kırdan şehire, kırdan kıra ve şehirden kıra olarak tespit edilmesi ve genel olarak bu dönemde yapılan göçlerin kırdan şehirlere olarak gerçekleştiğini belirtmiştir. Şehirden şehire göç olayının asker ve memur nakli dışında çok az olduğunu, yapılan göçlerin düzenli olarak hem büyük şehirlere hem de nüfusu 10.000'in

altında olan yerlere doğru gerçekleştiğini açıklamıştır. Bu dönemde göç hareketine bağlı olarak yaşanan en hızlı nüfus artışı (% 20'nin üzerinde) Ankara, İstanbul, İzmir ve Kocaeli'nde görülmüştür (Akkayan, 1979: 34).

Bu dönemdeki göçlerin önemli bir özelliği çoğunlukla “kısa mesafeli” gerçekleştiği, “uzun mesafeli” olarak bölgeler arasında bir geçiş yaşandığı bilinmektedir. Daha uygun iş şartları arayan nüfusun önce yaşamakta olduğu en yakın yere yakın bir yerleşmeye göç etmekte ve memnuniyet durumuna göre göç ile ilgili yeni kararlar vermektedir (Tümertekin, 1968: 73).

- 1950-1990 Yılları Arası Dönem: Kırsal alanlardaki ekonomik ve toplumsal değişmelerin etkili olduğu bu dönemde geleneksel toprak sahipliği rejiminin değişmesi, tarımın modernleşmesi ve makineleşmesi¹⁵, ulaşım koşullarındaki gelişmelerin etkisiyle kentlere doğru nüfus hareketleri gerçekleşmiştir. Burada itici güç olarak nüfus artışı, eğitim, tarımdaki düşük üretkenlik ve kırsal alandaki işsizlik gibi unsurları sayabiliriz (İçduygu ve Ünal, 1998: 43; Keleş, 1997: 171-174). 1955 yılında çıkarılan 6541 sayılı Yasa ile yapılan barajlar¹⁶ nedeniyle civar köylerden yapılan nüfus hareketleri dönemin önemli diğer göçleridir (Kaygalak, 2009: 79).

Sanayileşmeye bağlı olarak kentlerde iş imkânları ve inşaat faaliyetlerinin artması, eğitim, eğlence sektörlerinin bu şehirlerde oluşması şehirlerin nüfus çekme kuvveti üzerinde etkili olmuştur (Tümertekin, 1968: 51-59). İç göçler açısından en önemli süreç olarak görülen bu dönemde, aynı zamanda gecekondulaşmanın da ortaya çıkmaya başladığı yıllardır. 1955 yılında 50.000 olan gecekondu sayısı, 1960 yılında 240.000'e yükselmiştir (Keleş, 2010: 386; Kaygalak, 2009: 84)

1965-1970 yılları arasında nüfusun yüzde 14'ünün yer değiştirdiği belirtilmektedir (Tekeli ve Erder, 1978: 148). 1970'lere kadar bu göçlerin yönü kırdan kente gerçekleşirken 1970'lerden sonra kentten kente bir yönelme meydana gelmiştir (İçduygu ve Ünal, 1998: 44). Genellikle üç büyük şehirde¹⁷ yoğunlaşan bu göçler nedeniyle genel olarak kentleşmenin yavaşladığı görülmüştür (Kaygalak, 2009: 80). 1975-1980

¹⁵ 1940'lardan itibaren tarımda traktörün kullanılmaya başlanması olarak kabul edilen tarımsal alanlarda makineleşme sürecini üç döneme ayırabiliriz. İlk dönem olarak 1948 yılından 1955 yılına kadar olan dönemde yaklaşık 44.000 traktörün ithal edilmesi, 1956 yılından itibaren dış ödemeler konusunda yaşanan sıkıntılar nedeniyle bu ithalatın durma noktasına gelmesi ve 1963 yılından 1970'lere kadar traktör üretimine geçilmesiyle birlikte sayının 100.000'e ulaştığı üçüncü dönemdir (Tekeli ve Erder, 1978: 303-305).

¹⁶ Seyhan, Kesikköprü, Hirfanlı ve Keban Barajları.

¹⁷ İstanbul, İzmir, Ankara.

yılları arasında köyden kente göç miktarında ciddi düşüşler yaşanmıştır (Akşit, 1998: 25).

1980'lerden sonra küreselleşme, serbest piyasa ekonomisi, özelleştirme, dünyada ve ülkemizde meydana gelen siyasi gelişmelerin iç göç üzerinde doğrudan etkisi bulunmaktadır (İçduygu ve Ünalın, 1998: 44). Askeri darbe ve ülkenin güneydoğusundaki çatışmalardan kaçanların sığınma arayışında olduğu bu dönemde UNHCR'nin istatistiklerine göre 1981-2005 yılları arasında iç göçler dışında Avrupa ülkelerine 664.000'den fazla Türkiye vatandaşının sığınma talebinde bulunduğu belirtilmektedir (İçduygu ve Biehl, 2012: 13).

- 1990'lardan Günümüze Olan Dönem: 1990'lara kadar olan göçler "akılcı-modernist" olarak görülürken, 1990'lardan sonraki göçler ise küreselleşme ve yerleşmenin köy ve kent ayrımını ortadan kaldırmaya başlamasıyla birlikte göç incelemelerinde post-modernist yaklaşımlar hâkim olmaya başlamıştı (Akşit, 1998: 26). Diğer yandan 1990'lardan günümüze kadar olan dönem içerisinde geçmiş dönemlerde yaşanan göç akımlarının tersine büyük oranda siyasi nedenlerden dolayı zorunlu göçler gerçekleşmiştir. Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde yaşanan çatışmalarda can ve mal güvenliğinin olmamasından dolayı köylerin tamamen boşaltılması ile yoğun göçler yaşanmıştır. Akşit, 1950-1980 yılları arasındaki dönüşümü daha iyi anlamak için Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki 1980-2000 yılları arasındaki göç hareketlerini iyi anlamamız gerektiğini belirtir (Akşit, 1998: 29).

1995–2005 yılları arasında göçe ilişkin yaşanan gelişmelerden birisi de kentten köye olan göçlerde meydana gelen artıştır. 1995-2000 yılları arası nüfusun % 20,06'sı (1.342.518) başta köye dönüş olmak üzere kentlerde oluşan ve gelişen itici faktörler ile tarımdaki değişmelere bağlı olarak köydeki çekici unsurlardan dolayı kentten köye göç etmiştir (Güreşçi, 2010: 82). Köye dönüşlerin diğer bir nedeni de 1990'lı yıllardan sonra boşaltılan köylere geri dönüşlerin sağlanmasıdır.

1.2.2.3.2. Cumhuriyet Dönemi Sonrası Dış Göç Hareketleri

Türkiye'den dışa yönelik göç süreci genellikle siyasi nedenlerden dolayı yurtdışına ve yurtdışından ülkemize yapılan iltica ve anlaşmalarla gerçekleştiğini görmekteyiz. Ülkeden çıkma özgürlüğünün 1961 Anayasası ile yasal hale getirilmesiyle Türkiye'nin dış göç tarihine geç dâhil olmasıyla özgür bireyin dışa yönelik göçleri gerçekleşmeye başlamıştır (Abadan-Unat, 2002: 38-69). 1970'lerden dünyada meydana

gelen petrol krizleri ve 1980’li yıllardan sonra neo-liberalist yaklaşımların ekonomide meydana getirdiği değişimler Türkiye’nin farklı tarihlerde farklı göçlerle tanışmasını sağlamıştır. Genel olarak ülkemizin dışa yönelik göç sürecini üç dönemde inceleyebiliriz.

- 1950’li Yıllara Kadar Olan Dönem: Cumhuriyetin kurulduğu tarihten itibaren Kemalist rejim karşıtı politikacı, gazeteci, işbirlikçi, hilafet karşıtçıları ve Kürt gruplarından oluşan yaklaşık 1350 kişi yurtdışına kaçmıştır. 1960’lardan sonra darbeler sonrası politikalara bağlı olarak dış göçler yaşanmıştır. 1990’lı yıllardan sonra Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yaşanan olaylar nedeniyle iltica talebinde bulunanlar ile ekonomik nedenlerden dolayı göçler gerçekleşmiştir (Yalçın, 2004: 137-138).

1923 ile 1950 dönemleri arasında 850 bine yakın Balkan göçmeni ülkeye giriş yapmıştır (Tekeli, 2011-a: 160). 1923 yılında Yunanistan ile yapılan protokol¹⁸ neticesinde ülkemizde yaşayan ve çoğu zanaatkâr ve ticaret erbabı olan 1.200.000 Rum’un Yunanistan’a; Yunanistan’da bulunan ve çoğu tarımla uğraşan 400.000 civarında Türkün ülkemize mübadelesi gerçekleştirilmiş ve bu göç olayları önemli ekonomik çöküntüye sebep olmuştur (Yalçın, 2004: 107-108). 1934 tarihli İskân Kanunu ile Bulgaristan, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya’dan yaklaşık 1,7 milyon insanın Türkiye’ye göç ettiği tahmin edilmektedir (İçduygu ve Biehl, 2012: 12).

- 1950- 1980 Yılları Arası Dönem: Bu dönemde Avrupa’ya giden işçilerin büyük çoğunluğu vasıfsız oldukları için göçler genellikle ikili anlaşmalar şeklinde gerçekleşmekteydi. Ancak Türkiye’den bu dönemde giden işçilerin önemli bir bölümü, mesleklerini geliştirme amaçlı gittiğinden, yapılan bu göçler, bireysel ya da aracı kurumlar vasıtasıyla gerçekleşmiştir. 1950’lerden itibaren ülkemizde yeterli işgücü alanları kentleşme ve göç hızına paralel yaratılmadığı için yurtdışına önemli işçi göçü yaşanmıştır (İçduygu vd., 1998: 217).

Türkiye’den dış ülkelere yapılan göçü yoğun olarak 1960’lardan sonra Almanya’ya yapılan işçi göçlerinde görmekteyiz. Özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa ülkelerinin yeniden inşası ve büyüyen ve gelişen sanayileşmenin emek kaynağını bulabilmek amacıyla Türkiye ve diğer az gelişmiş Asya ve Afrika ülkelerinden emek transferine girmişlerdir. Başlangıçta geçici olarak düşünülen bu göçlerin kalıcı hale gelmesi özendirici sebeplerin ortaya çıkmasıyla gerçekleşmiştir. Yalçın’a göre,

¹⁸ Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol, 30 Ocak 1923’te imzalanmıştır.

başlangıçta göç edenlerin sayısı 2.495 kişi iken bu sayı gidenlerin yurda döndükten sonra özendirici yanlarını anlatmalarıyla birlikte 591.000'e ulaşmıştır (Yalçın, 2004: 122). Federal Almanya'daki Türklerin nüfusu 1987 yılında 1.530.700'e çıkmıştır (Abadan-Unat, 2002: 38-69).

Bu yıllarda seyahat etme hürriyetinin yasal hale gelmesiyle birlikte özellikle "Beş Yıllık Kalkınma Planları" çerçevesinde devlet eliyle işsizliği azaltma yolu olarak ikili anlaşmalar ve işgücü ihracı şeklinde göç hareketleri gerçekleşmiştir. Bu dönemde ikili hükümet anlaşmalarıyla hızla artan işgücü talebi ve ihracı nedeniyle "Gastarbeiter (Konuk İşçi)" ve "dönüşümlü işçi" kavramları kullanılmaya başlandı. Türk işçilerinin sendikal haklardan yararlanmaya başlaması sayesinde ilk defa buradaki işçiler tarafından ülkemize döviz transferleri yapılmaya başlandı.

1970 yıllarda Avrupalı ülkeler tarafından gelen işçilerin geçici olmadığı kabul edilmiş ve daha sıkı denetimlerle işçiler kabul edilmeye başlanmıştır. 1973'te Dünya'da yaşanan petrol krizinin sonucu işçi talebi durdurulmasının yanında işten çıkarmalarda baş göstermiştir. Krizin Türkiye'ye yansması, istihdam alanlarında önemli ölçüde ortaya çıkınca Avrupa'daki işçiler anayurtlarına dönme yerine kendi ailelerini de yanlarına alarak yurtdışına tamamen yerleşmeye çalıştılar. Tüm bu olumsuzluklara rağmen 1973-1984 yılları arasında sadece Almanya'ya 1 milyonun üzerinde insan göç etmiştir. Bunun en önemli etkisi aile birleşmeleridir. İşçilerin kalıcı olarak yurtdışında kalmayı düşünmesi nedeniyle ailelerini de yanlarına almasıyla göç oranında artışlar kaydedilmiştir (Yalçın, 2004: 136).

- 1980'li Yıllardan Günümüze Olan Dönem: Bu yıllarda Avrupa'da yaşayan Türk işçileri çeşitli sosyal ve kültürel haklardan yararlanamaya başlanmış ve dernekleşme, örgütlenme yollarına gitmişlerdir. Bu dönemde iktidara gelen partiler dönüşleri özendirici politikalar öne sürmüş olsalar da, sosyal hakların en üst seviyede olması, işçilerin bu imkânları kaybetmek istememeleri onların kalıcı olmak için çaba harcamalarına ve sığınma isteklerin daha çok artmasını sağlamıştır.

1985'ten itibaren uluslararası ticaret ve bankacılık, turizm amaçlı birçok kişinin geçici olarak geçiş yaptığı bilinmektedir. Ayrıca eski Sovyet bloğundan önceleri "bavul ticareti" olarak adlandırılan tekstil, ev işi, turizm, eğlence ve seks sektörlerinde çalışan kişilerin göçlerinde, Sovyetlerin çöküşüyle birlikte azalma olduğu görülmektedir (İçduygu ve Biehl, 2012: 14). Bu dönemde Bulgaristan ile daha önce yaşanan

“mübadele krizi” nedeniyle 1990’lı yıllara kadar Bulgaristan’dan Türkiye’ye 300 binden fazla giriş yapılmıştır (Tekeli, 2011-a: 163).

Ülkemizde 1980’lerden itibaren göçlerin çeşitlendiği ve günümüzde genel olarak iç göç, yurtdışına göç, transit göç ve uluslararası göç olmak üzere dört kısma ayrıldığını görmekteyiz. 1980’lere kadar olan dönemlere baktığımızda Türkiye sadece göç veren bir ülke olarak anılmaktaydı. Ancak Ülkemiz, küreselleşmenin hızlandığı 1980’lerin başından itibaren bir sığınma ülkesi olarak rağbet görmeye başladı. Bu gün itibarıyla farklı nedenlerle farklı ülkelere göç alan ve üçüncü ülkelere göç geçiş güzergâhı konumunda olan bir ülke haline geldik (Daoudov, 2015: 40).

Ortadoğu ve çevresindeki ülkelerin baskıcı rejimlerinden kaçanlar ilk mültecileri oluştururken, ülkeye gelen ilk kitlesel mülteci grubu ise 1979 İran Devrimi’nden hemen sonra ülkelerinden ayrılanlardır. 1980-1991 yılları arasında Türkiye’yi transit ülke olarak geçiş yapan yaklaşık 1,5 milyon İranlının genellikle Kuzey Avrupa ülkelerine göç ettiği öne sürülmektedir. I. ve II. Körfez Savaşları ile Suriye Savaşı’nın neden olduğu zorunlu göçlerin ana geçiş güzergâhı yine Türkiye olmuştur. I. Körfez Savaşından sonra 600 bin Iraklı Kürdün sığınmacı olarak Türkiye’ye geldiği bilinmektedir (Kara ve Korkut, 2010:157-158). Yine 1989 yılında Bulgaristan’dan 240 bin Türk göçmen sınırlarımıza dahil olmuştur (Kirişçi ve Karaca, 2015: 303). 2011 yılında yaşanan Suriye Savaşı nedeniyle toplamda 3.589.384 Suriyelinin ülkemize göç ettiği belirtilmektedir (www.goc.gov.tr, 2018).

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE GÖÇÜN KENTLEŞME SÜRECİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

2.1. DÜNYA'DA GÖÇÜN KENTLEŞME SÜRECİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Sanayileşmeye bağlı olarak kentlere yapılan göçlerle birlikte her geçen gün kent nüfusu artmakta ve kentleşme süreçleri sancılı geçmektedir. Yapılan tahminlere göre 19. yüzyılın sonunda kentli nüfus oranı % 5 (yaklaşık 25 milyon)'ten az iken (Ekin, 1986: 78); 1950 yılında %30'a, 2014 yılına gelindiğinde % 54'e (3.7 milyar üzerinde) yükselmiştir. Kentleşme oranının gittikçe artacağı varsayılarak 2050 yılına gelindiğinde % 66'ya yükselmesi tahmin edilmektedir (World Urbanization Prospects, 2014: 7). Dünya genelinde artan nüfus ve yaşanan göçlere bağlı olarak sermaye, bilgi ve emeğin hareketliliğinde de bir hızlanma eğilimi görülebilmektedir (Smith, 2003: 111-112). Kentlere yapılan bu insan akımının geldiği evre sanayileşmeden bağımsız bir kentleşmeyi ortaya koymakta ve etkileri de öncekilerden farklı olabilmektedir.

Genel olarak göçlerin kentleşme üzerindeki etkileri toplumların ekonomik ve sosyo-kültürel özellikleri ve artan nüfusa bağlı olarak göç veren ve alan toplumlarda farklı olabilmektedir. Hatta bu etkiler ülkeden ülkeye değişebildiği gibi ülke içindeki göçlerde de farklı olmaktadır. Genel olarak bu etkiler, ekonomik, sosyo-kültürel uyum ve hızlı nüfus artışları olarak gösterilmektedir. Nüfus artışına bağlı yaşanan hızlı kentleşme sonucunda kentlerin fiziki yapısı değişmekte, uyum sorununa bağlı olarak yönetsel ve çevresel sorunlar ortaya çıkmaktadır (Tekeli, 1998: 16-17).

2.1.1. Ekonomik Etkiler

Göç, küresel ekonominin en önemli meselelerinden birisidir. Günümüzde 210 milyondan fazla insanın doğdukları yer dışında ikamet ettiği, göçlerin yarısından fazlasının az gelişmiş bölgelerden gelişmiş ülkelere yapıldığı ve bu göçlerin gittikçe katlandığı göz önüne alındığında göçü alan ve veren ülke yönünden önemli ekonomik etkileri ortaya çıkmaktadır.

Ekonomik etkiler, birbirine bağı ve birbirini etkileyen unsurlardır. Göçler başta emeğin mekândaki dağılımı olmak üzere, emeğin niteliği, ücretleri ve bütçe durumunu etkilemektedir. Genellikle yaşanan göçün meydana geldiği bölgede kaynak üretim ve tüketimine bağı olarak gelir düzeylerinde yaşanan azalmalar kentin bazı alanlarında önemli bir yoksullaşma meydana getirmektedir. Göçle gelenlerin ekonomik yapıya entegre olmasındaki engeller, işsizliği arttırmakta veya göç edenlerin vasıf gerektirmeyen düşük ücretli işlerde çalışmasını zorunlu kılmaktadır. Örneğin, ABD eksenli son zamanlardaki göçler düşük ücretli göçmen işçileri alma yönünde olduğu görülmektedir (Bakırtaş, 2012: 240-246).

Göç, birçok OECD ülkesinin karşı karşıya olduğu nüfusun yaşlanması sorununa çözüm olabilmesine rağmen (Drinkwater, Levine, Lotti and Pearlman, 2003: 1), açık işsizlik, çalışma koşulları, ücretler üzerindeki negatif etkileri önlenememektedir. Çünkü göç sonrasında sağlık, eğitim ve refah sistemleri yoluyla elde edilenlerin yanında artan vergi gelirleri ve dolayısıyla bunun işçi ücretlerini azaltması gibi sonuçlar ortaya çıkabilmektedir (Taylor, 2006: 1). Bunların sonucunda güvencesi olmayan iş ortamlarının artmasına sebep olmaktadır.

2.1.1.1. İstihdam Ve Kentsel İşgücüne Etkileri

Göçün istihdam ve kentsel işgücüne etkisi Modernleşme Okulu'nun ileri sürdüğü "verimliliği düşük bir artık nüfus"¹⁹ veya Bağımlılık Okulu'nun savunduğu "verimli insan kaynağının transferi"²⁰ görüşlerden hangisi olarak görüleceği önemli bir tartışma konusudur. Yine bu tartışmanın içerisinde "marjinal" duruma düşen göçmen işgücünün "geleneksel" ve "modern" kesimler arasında nerede yer alacağı, bu kesimler içerisinde kalıcı olup olmadığı konusu da yer almaktadır (Ersoy, 1985: 172-173). Diğer yandan uluslararası göçün gittikçe artış göstermesi, göçmen alan gelişmiş ülkelerin nüfus ve işgücünü kaygılandırmıştır. Bu kaygılar, daha çok göç alan ülkelerde, göç

¹⁹ Toplum bilimde "Modernleşme Okulu" diye adlandırılan paradigma yakın zamana dek göç üzerine yapılan araştırmalarda en etkin görüş olarak bilinmektedir. Buna göre, piyasa mekanizmasının herhangi bir müdahaleye gerek kalmaması için gerekli şartların sağlanması durumunda göç mekanizması, mekanlar arasında emek gücü açısından arz ve talep dengesini sağlar. Bu yönüyle göç, dengesizlikleri giderici olumlu bir mekanizma olarak değerlendirilmektedir (Bkz.: Ersoy, 1985: 8-9).

²⁰ Bağımlılık Okulu Modernleşme Okulu'nun ikililik tezlerine şiddetle karşı çıkar. Kırsal bölgelerden kentlere bir emek ve sermaye aktarımı sağlamakla mevcut dengesizliğin daha da artmasına neden olacağını belirtmektedir. Verimli insan kaynağının aktarılmasıyla piyasanın düzenlenebileceğini belirtirler (Bkz.: Ersoy, 1985: 11).

sebebiyle emek arzındaki artışın, yerlilerin ücretlerini azaltıp azaltmayacağı, emek piyasaları tam rekabetçi değilse işsizliği artırıp artırmayacağı üzerinden göçün istihdama olan etkileri incelenmeye çalışılmaktadır (Bakırtaş, 2012: 249).

Göçün kentteki istihdama etkisi gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler açısından farklılık gösterebilmektedir. Günümüzde işsizlik sorunu gelişmiş ülkelerde ekonomik duruma bağlı olarak artıp azalırken gelişmekte olan ülkelerde ise yapısal ve kronik sebeplerden (hızlı nüfus artışı, iç ve dış göç, yatırımların yetersizliği, işsizlik, enflasyon vb.) kaynaklanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde kentleşme yavaş gerçekleştiği için endüstriyel gelişme kente gelenler için ekonomik ve sosyal şartları tam anlamıyla sağlayacak zaman ve kapasiteye sahip olabilmektedir (Irmak, 1997: 513). Gelişmekte olan ülkelerde ise tarımsal yapıdaki dönüşümden kaynaklanan topraksız köylülerin iş bulmak amacıyla tarımsal bir yerleşim yapısından endüstriyel bir yerleşim yapısına bir geçişe neden olmaktadır (Castles ve Miller, 2008: 20). Ancak bu olay, kentleşme hızının sanayileşmeden çok daha hızlı olması ve modern sektörün kentleşme hızına paralel gelişme göstermemesi nedeniyle işgücüne istihdam olanakları sağlamak konusunda yetersiz kalmaktadır (Irmak, 1997: 513). Bunların yanında istihdam sağlayan ve istihdam için aracılık yapan formal örgütlerin ve gidilen yerlerde irtibat kurabilecekleri ilişki ağlarının eksikliği, bu ülkelerdeki işsizliği daha çok arttırmaktadır (Kaygalak, 2009: 23).

Göçün yerel halkın ücret ve istihdam düzeyleri üzerinde olası olumsuz etkilerinin yanında, ekonominin bazı kilit sektörlerindeki beceri sıkıntılarını da azaltabilmektedir (Drinkwater vd., 2003: 1). Göçle birlikte bir yerdeki nüfusun dinamik kesimi gitmekte daha az girişimci ve niteliksiz kesimi kalmaktadır (Sağır, 1997: 3 79). Gelişmiş ülkeler aldıkları beyin göçleriyle hem refah düzeylerini yükseltmekte hem de nitelikli insan kaynağı ihtiyaçlarını gidermektedirler. Gelişmiş ekonomilerin ve sanayi toplumlarının iş gücüne olan aşırı talebi ve yerel işgücünün bu talebi karşılayamaması, kırsala kapalı ekonomilerin çözülmesine ve işgücü göçüne neden olmaktadır. Özellikle sermaye yoğun dönemlerin yaşandığı ortamlarda devletler, tam istihdamı sağlamak için yaptığı işgücü transferi kentlerde işsizliği azaltmasının yanında hizmet sektörünü genişletmekte farklı iş sahaları yaratmaktaydı (Kaygalak, 2009: 20). ABD ve AB için bu göçler, önemli olup bu ülke ekonomilerinin yükseldiği ve işsizliğin azaldığı dö-

nemlerde yasadışı göç de cazip hale gelmektedir. US Department of Homeland Security verilerine göre ABD’de kaçak göçmenlerin geldiği dönemler 1995-1999 periyodu % 26 ve 2000-2004 periyodu % 29 olarak görülmektedir (Bakırtaş, 2012: 246).

Büyük ölçekli göçlerde çalışma hayatında vasıfsız işçilerin ya da göçmenlerin, daha önceki mesleklerinden bağımsız olarak yeni ülkede sadece vasıfsız işçi olarak istihdam edilebilmektedir. Genellikle yeni ülkedeki vasıfsız emek oranından çok daha düşük yaşam standartlarına alıştıklarından ve pazarlık güçleri zayıf olduğundan mevcut zorunlu ücret oranlarına ayak uydurmak zorunda kalmaktadırlar (İsaac, 1947: 200). Özellikle liberal ekonominin yeniden yapılanma sürecine girdiği dönemlerde neo-liberal ekonomi politikalarının uygulandığı süreçlerde, insanları sosyal güvencesiz ve düşük ücretli işlerde çalışmaya zorlanmıştır (Güllüpinar, 2012: 55). Örneğin, işgücünün yüzde 6,4’ünden fazlasını göçmenlerin oluşturduğu İtalya’da GSYH’nin yüzde 25’inden fazlası kayıt dışı ekonomi oluşturmaktadır.

İtalya’ya gelen göçmenlerin genç ve büyük oranda işsiz olmaları nedeniyle başta küçük işletmeler, evde bakım ve temizlik hizmetlerinin yanı sıra hukuk dışı etkinlikler de çalışmaktadırlar. Bunların çoğu asgari ücretten düşük ücretlerle ve yasal menfaatler olmaksızın çalıştırılarak sömürülmekte ve yetkililerden kolayca saklanabilmektedirler. Göçmen nüfusun yüzde 40’ı üretim sektöründe çalışırken yüzde 50’sinden fazlası ise hizmet sektöründe çalışmaktadır. Buradaki işlerin çoğu vasıf gerektirmeyen ve ülkedeki vatandaşların maaş karşılığı bile çalışmak istemedikleri iş grupları olmaktadır. Genellikle pis, tehlikeli ve aşağılayıcı işlerde çalıştırılmaktadırlar (Marconi, 2012: 134-139). ABD’de ise göçmenlerin yüzde ellisinden fazlası tarım, tekstil, restoran ve ev işlerinde çalışmaktadır (Johnson and Hill, 2011: 7-9). Gelişmekte olan ülkelerde bu durum, net göç veren yörelerin gelişme hızlarını ve düzeylerini düşürmektedir. Gelişme hızı düştükçe göç artmakta ve geri kalmışlık sürmektedir. Gidenlere bir tüketici olarak da bakıldığında göç veren yerler pazar olarak görece avantajlarını kaybetmekte ve ekonomik gerilemenin sürdürülebilirliğine neden olmaktadır (Tekeli, 1998: 16). Diğer taraftan, gelen göçmenlerin vasıflı veya vasıfsız işlerde çalıştırılması düşük ücret karşılığında olacağından dolayı işverenler açısından karlı olmakta, yerli emeğin işsiz kalmasına neden olabilmektedir (Ekin, 1986: 80).

Portes’e göre göçmenlerin rolü daha çok yerli işçilerin örgütsel çabalarını etkisizleştirmek ve ücretleri yüksek olan örgütlü işçilerin yerine geçmek şeklinde ortaya

çıkılmaktadır. Böylelikle formel sektörde örgütlü ve kurumsallaşmış işçi kesiminin pazarlık koşulları ortadan kaldırılırken diğer yandan enformel sektör oluşturulmakta, işçilerin örgütlenmesi ve bu örgütlenmeler sayesinde elde edeceği ekonomik ve sosyal hakların işverenlere karşı korunması yok edilmektedir (Kaygalak, 2009: 20-21). Bunun sonucunda kapitalistlerin “çifte pazar” ve Marksistlerin “çifte işgücü pazarı” veya “yedek işgücü ordusu” olarak adlandırdığı işgücü pazarında yeni sınıflar ve birim başına kazanılan ücretlerde de sorunlar ortaya çıkmaktadır (İçduygu, 2010: 19).

Göçmenlerin vasıfsız işlerde düşük ücretlerle çalışmaları nedeniyle yerel işçilerin yerlerini işgal etmelerinin bir sonucu da yabancı düşmanlığını körüklemesidir. Yerel işçilerin çalıştığı işler birer “göçmen işi” haline gelmekte ve “gönülsüz emek arzı” dediğimiz yerli işçilerin bu yeni ücret şartlarına ayak uyduramaması nedeniyle düşmanlıklar başlamaktadır (İsaac, 1947: 202). Örneğin Batı Avrupa’da 1980’li yıllardan sonra artan ırkçı saldırılar ve istihdam alanlarında yabancıların ikinci planda bırakılması bunun en önemli sonucu olarak gösterilmektedir (Yalçın, 2004: 171-173). Artan ırkçı saldırılar ve dışlanmışlığın getirdiği yabancı düşmanlığı ve kimlik tartışmalarına neden olması, özellikle Avrupa’da Müslüman ve Türk kimliğine sahip olan göçmen kitlesinin aileleriyle birleşmelerine ve geleneklerine de sıkı bağlanmalarına neden olmuştur (Abadan-Unat, 2002: 230). Bunun sonucunda göçmenlerin ülkenin büyük kentlerinde yoğunlaşma eğilimini artırarak orada bitişik toprakları işgal etmeye ve etnik ve ulusal birimler oluşturarak yeni ülkenin dil ve geleneklerini benimseme ve bölgede kalma imkânlarını zorlaştırmaktadır (İsaac, 1947: 202).

Hükümetler de yerel işgücü piyasasının korunması ve daha az yabancı işçi çalıştırılmasına yönelik talepleri yanıtlamak amacıyla, daha sıkı göç politikalarının benimseyerek yabancıların sayısında azaltmaya gitmektedir. İşlerini kaybeden göçmenlerin, özellikle AB dışındaki ülkelerden gelenlerin, bu alana kayma dışında başka seçenekleri olamayacağından kayıt dışı işgücü pazarını genişleteceği tahmin edilmektedir (Marconi, 2012: 139). Diğer yandan ekonominin geçirdiği yapısal değişikliklere bağlı olarak istihdamdaki geleneksel endüstriyel dalların oranı azalırken hizmetler sektörünün payı artmakta ve buna paralel olarak niteliksiz işgücünün payı çok düşerken vasıflı olmak istihdamın tek koşulu haline gelmektedir (Toksöz, 2007: 136).

İstihdam ihtiyacına binaen meydana gelen göçlerle ilgili yapılan yeni düzenlemelerle göçün yapıcı ve dengeleyici rolü de ortaya çıkmaktadır (Akkayan, 1979: 20).

Örneğin İtalya’da göçmenlerin önemli bir kesimi ya kendi işlerini kurmakta ya da sanayi ve tarım kesiminde çalışabilmektedirler. Hatta başarılı göçmen girişimcilerin ülkeye sağladığı artı değer oranı gittikçe artmaktadır. 2007 yılında girişimci göçmen ruhunun ülkeye sağladığı fayda yaklaşık 255 milyon € olarak belirtilmektedir (Marconi, 2012: 134-139). Bunun yanında maddi sermayenin ve diğer ekonomik kaynaklarında belli kentsel mekânlara akarak orada yoğunlaşmasını sağlaması da önemli avantajlar olarak görülmektedir (Kaygalak, 2009: 18). Göç alan ülkeler, genç ve vasıflı emeği çalıştırarak maddi ve manevi sermayesini arttırırken diğer yandan ülkeden çıkan “göçmen havaleleri²¹” gibi tasarrufları da engelleyememektedirler (Taylor, 2006: 1). Göç veren ülke açısından göçmenlerin memleketlerine gönderdikleri paralar da milli servet kaybı olarak lanse edilse de göçün uzun vadeli etkisine bakıldığında, sermaye transferi önemli yarar olarak görülmektedir.

Gelişmiş ülkelerdeki cazip ücretler, genişletilmiş AB’de işçilerine serbest dolaşım hakkının tanınması bütün dünyada yüksek vasıflara sahip göçmenler için göçmenlik koşullarının serbestleştirilmesi, demokratik geçiş süreçleri gibi kurumsal değişiklikler, emek piyasalarını da bir anlamda giderek ulusal piyasalardan uluslararasılaşan piyasalara dönüştürmeye başlamış ve yeni istihdam olanakları sağlamıştır (Bakırtaş, 2012: 252). Örneğin, daha önceleri sadece göç veren bir ülke olarak görünen İspanya, Franko dönemi ve AB’ye giriş süreci sonrası ülkede özgürlük alanlarının genişlemesi ve halkın gelecekle ilgili beklentilerinin artmasına paralel olarak düşük standartlı veya vasıfsız işlerde çalışmak istememeleri nedeniyle bu işlerde çalışacak yoğun iş gücüne ihtiyaç duyulmuş ve bu ülkelere yoğun göçün yaşanmasına sebep olmuştur (Serrano, Iglesias ve Alle, 2012: 245). Bu yoğun göçler sonucunda göçmenlerle yerliler arasında çıkan uyuşmazlıkların çözülmesi ülkeden ülkeye farklılık gösterse bile genel olarak sıkıntılı geçmektedir.

2.1.1.2. Ücretler Üzerinden Gelir Dağılımına Etkileri

Toplam gelirin ülke içinde bulunan nüfusa paylaşılması ve bölüştürülmesi olarak tanımlanan gelir dağılımı, eşitsiz paylaşımı durumunda ekonomik gelişmeyi olumsuz etkileyeceği belirtilmektedir. Gelir dağılımı eşitsizliğini ortaya çıkaran en önemli

²¹ Göçmen havaleleri, uluslararası emek göçünün çalıştığı ülkede kazandığı gelirin bir kısmını kendi ülkesine ve ailesine tek yönlü transferidir.

olgu göçtür. Göç eden kitlelerin vardığı kentlerdeki ekonomik potansiyele ortak olmaları ve bu imkânlardan pay alma yarışına girmeleri, eşitsizliği arttırmaktadır. Göç, nüfus artışına sebep olmakta, nüfus artışı işsizliği arttırmakta, işsizlik reel geliri düşürmekte ve bunun sonucunda gelir dağılımını adaletsizliği ortaya çıkartmaktadır.

Ülkelerin vergi ve faiz politikaları, tarımsal verimliliğin azalması, reel ücretlerin düşmesi ve enflasyon gelir dağılımını eşitsizliğini arttıran diğer önemli nedenlerdir (Karabulut, 2014: 30-31). Özellikle tarımdan sanayi sektörüne işgücünün kayması; göç veren yerlerde ortalama gelirin artması, alan yerlerde ise azalması şeklinde görülebilmektedir (Yamak, 1999: 27).

Göçün gelir dağılımına en önemli etkileri, yoğun ve hızlı bir şekilde yaşandığı dönemlerde, göçmenlerin yüksek işgücü olarak emek piyasasına girişleri ile birlikte ücretleri düşürücü etkiler yaratması, diğer yandan söz konusu göçmen işgücünün kentin örgütlü ve kurumsallaşmış yerli işçilerinin sahip olduğu avantajlardan yoksun kalmaları nedeniyle toplumsal sınıflar ve gruplar arasındaki gelir dağılımını adaletsizliğini işçi sınıfı ve onun alt katmanları aleyhinde arttırması olarak gösterilebilir (Kaygalak, 2009: 24). Gelir dağılımındaki eşitsiz ortamın toplumun sosyo-politik istikrarsızlığını bozmanın yanında, yatırımları da engelleyebilmektedir. Dolayısıyla gelir adaletsizliği ulusal büyümenin önündeki en büyük engel olarak görünmektedir (Weede, 1997: 751-764).

Göçün işgücüne katılım oranları ve sektörler arasındaki dağılıma da önemli etkisi vardır. Özellikle iç göçlerde sektörler arası işgücü transferini sağladığı görülmektedir. Emeğin marjinal verimliliğinin azaldığı mekândan, marjinal verimliliğinin daha yüksek olduğu mekânlara yapılan göçler ücretleri etkilemektedir (Bahar ve Bingöl, 2010: 454). Bunun yanında herhangi bir üretim sektöründeki faktörel bir artış benzer birimlerdeki ücret oranlarında etkileyebilmektedir. Örneğin, perakendecilikte Çinli göçmenlerin ortaya çıkması, Yeni Zelanda'daki İngiliz perakende esnaflarına zarar vermekte, düşük dereceli Avrupalı göçmenlerin ABD'ye sürekli göçü, ABD'deki vasıfsız işçilerin ücretlerini düşürmektedir (İsaac, 1947: 201). Bu sebeple ABD'de, Avrupa'da göçün ücretleri düşürdüğü, işsizliğin gittikçe arttığı ve istihdamın kurumsallaşmış yapısı göçmenlerin işe alıp almayacağı tartışmalarını ortaya çıkartmıştır (Brücker, 2011: 2).

Diğer yandan gelişmiş ülkelere yapılan göçlerin iş sahasında verimli değerlendirilmeleri ulusal gelire ve dolayısıyla ücretlere olumlu katkı sağlayabilmektedir. Alman Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü (DIW), 2016 yılında Alman ekonomisinin, sığınmacılara konaklama, eğitim ve uyum hizmetleri verilerek artan kamu harcamaları ile beklenenden yüzde 25 oranında daha fazla büyüme sağlanacağı öngörmüştür. Bunun yanında sığınmacılara yapılan mali yardımların da tüketimi artıracığı kaydedilmiştir. İstihdam Piyasası ve Meslek Araştırmaları Enstitüsü (IAB) ise, sığınmacıların entegrasyonunun uzun vadede istihdam piyasasını olumsuz etkilemesinin beklenmediğini, işsizlik oranının sadece yüzde 0,07 oranında artacağı ve ücretler de ise değişiklik olmayacağını belirtmiştir (www.dw.com., 2017).

Bir endüstri kenti olan ve ancak ekonomisi gittikçe kötüye giden Leicester'de ise 1960'lı yıllardan sonra nüfusunun yarısı Hindistan ve Pakistan dan gelen göçmenlerden oluşmuştur. Göçmenlerin yeni girişimleri sayesinde yeni maddeler üreterek ticaret alanını genişletmiş ve büyük bir ekonomik hamle başlatarak gelişmiş kentler arasına girmiştir (Karpas, 2013: 84).

2.1.1.3. Göç ve Yoksulluk İlişkisi

Yoksulluk, toplumda refah ve mülkiyetin denetimsiz bir şekilde yığılmasını teşvik eden egemen sınıftaki değerler sisteminin varlığına, yukarı doğru sosyal ve ekonomik hareketliliğin alabildiğine hızlanmasına ve aşağılık duygusu sonucu oluşan düşük iktisadi statünün varlığıdır (Lewis, 1971: 69). Bu durumda, nüfusun bir kesimi çeşitli nedenlerle, değişik dönemlerde tarihsel ve coğrafi olarak tespit edilmiş asgari bir yaşam için yeterli kaynaklara ulaşamamaktadır (Kaygalak, 2001: 123-124).

Kentleşmenin sanayileşmeden daha hızlı yaşandığı, sermaye birikimi düşük az gelişmiş ülkelerde, kentte sürekli ve örgütsüz işgücü arzı yaratan göçün, sanayi tarafından emilmeyişi, kentsel yoksulluk olgusunu ortaya çıkaran en önemli nedenlerden birisidir. Kentsel yoksullukla ve onun göstergeleri olan gecekondulaşma, enformelleşme gibi olgular arasında nedensellik ilişkisi olan göçün, günümüzde de yoksulluğun derinleşmesinde, mekânsal olarak yoğunlaşmasında ve sürekli hale gelmesinde önemli bir payı bulunmaktadır (Kaygalak, 2001: 130-131).

Kentler, aldığı iç ve dış göçlerle bir taraftan kırsal yoksulluğun taşındığı mekânlar olurken diğer taraftan da kapitalist sistemin en temel gereksinimlerinden olan ucuz emek ve tüketimin yoğunlaştığı mekânlar haline gelmekte ve “ kent yoksulları” adıyla yeni bir kitle ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu yeni kitle geldikleri kentte

başta işsizlik ve enformel istihdam arasında sıkışarak eşitsizliklere maruz kalmakta ve sosyo-mekânsal olarak da dışlanma ile karşı karşıya bırakılmaktadır (Kaygalak, 2001: 126). Hayatlarının bir parçası haline getirdikleri ve “yoksulluk kültürü” olarak adlandırdıkları bu yaşam tarzını, yönetimde dar görüşlülük, milli işletmelerde bütünleşme eksikliği, katılım eksikliği ve yaşamak için devamlı mücadele etme gibi ilkelere bağlı olarak ortaya çıkar (Es ve Ateş, 2004: 225).

Toplumsal yaşamdan dışlanmış kitlelerle dolup taşan ve yoksullara yaşayabilecekleri yerler olarak varoşları sunan bugünün kentlerinde, yeni kentsel yoksulluk ile göçmenliğin ilişkisi üç noktadan kurulabilir (Kaygalak, 2001: 132-133): Birinci nokta; yeni kentsel yoksulluğun önemli boyutlarını oluşturan toplumsal ayrımcılık, dışlanma ve kronikleşmiş yoksulluğun, kent içinde coğrafi olarak yoğunlaştığı yoksul mahallelere yerleşen göçmenlerin, konut, iş ve gelir bakımından eski göçmenlerin ilk geldiklerinde yakaladıkları olanaklardan bile yoksun kalmaktadırlar. İş bulma olanaklarının azaldığı yeni kentsel yoksulluk koşullarında göçmenlerin kentte tutunmaları da zorlaşmaktadır.

İkinci nokta, sermayenin dünya çapındaki hareketliliğini arttırmasıyla da birleşen bir olgu olarak üretim sürecinin esnekleştirilmesi ve taşeron üretim biçimlerinin yaygınlaşmasına bağlı olarak enformel sektörün hem gelişmiş hem de az gelişmiş ülkelerde 1970'lerin sonlarından itibaren büyümesiyle ilgilidir. Üçüncü nokta, dış borç sıkıntısı altındaki az gelişmiş ülkelerde, IMF ve Dünya Bankası (World Bank)'nın önerdiği yapısal uyum programlarıyla gelir dağılımı adaletsizliğinin ciddi boyutlara ulaşması ve ülke gelirlerinin borç geri ödemesi olarak dışarıya çıkmasının kent yoksullarının ve göçmenlerin durumunu daha da kötüleştirmesidir. Tarımsal ürünlere verilen desteklerin azaldığı bu ülkelerde kırdan kente göç olgusunun devam etmesi, göçün yeni kentsel yoksulluğu artırma yönündeki etkisini sürdürmesi anlamına gelmektedir.

Sonuç olarak bugün hem gelişmiş hem de az gelişmiş ülkelerde, ekonomik yeniden yapılanma sürecinin, göçmenlerin de bir parçasını oluşturduğu kentli yoksulların yaşadıkları eşitsizlikleri daha da derinleştirdiği ve sürekli hale getirdiği görülmektedir. Sermayenin dünya çapındaki hareket yeteneği hızının artması ile küresel düzeyde sömürünün arttığı, esnek üretim tekniklerinin gelişmesi ile işsizlik oranının yükseldiği, istihdam olanaklarının daralmasına bağlı devletin küçültülmesi ile toplumsal adalet

düşüncesinin yok olmaya yüz tuttuğu bu yeni aşamada, kentli yoksulların daha da yoksullaştıkları gözlenmektedir. Diğer yandan, kırdan kente göçün devam ettiği ve göçmenlerin kent yaşamına eklemlenmesini sağlayacak formel örgüt ve demokratik mekanizmalardan yoksun olan az gelişmiş ülke kentlerinde bu olgunun yol açtığı sorunlar daha ağır olmaktadır. Bu kentlerde artan vasıfsız işgücünün istihdam olanağı olmadığı için iş göçü ihracı yaparak bağımlılık yaratmakta ve sonuçta işsizliğin, yoksulluğun ve az gelişmişliğin sürdürülmesine yol açmaktadır (Abadan-Unat, 2002: 36-37).

2.1.2. Sosyo-Kültürel Etkiler

Göç, sadece ekonomik koşullarını iyileştirmek amacıyla yapılmış basit bir olay değildir. Göç süreci, göç eden kişinin geriye kalan hayatını kuşatabilecek ve sonraki nesilleri de etkileyen çok daha uzun soluklu bir süreçtir (Castles ve Miller, 2008: 30). Bu süreçte göç; farklı dil, din, kültür ve geçmişe sahip toplulukları karşı karşıya getirmekte yeni ırklar, yeni kültürler ve yeni yaşam biçimlerinin oluşmasına sebep olmakta ve dünyanın sosyal, kültürel ve etnik yapısını kökünden değiştirmektedir (Karpas, 2013: 9-10).

Göç sürecinde ekonomik faktörler ortadan kalksa bile sosyo-kültürel faktörler sürecin devamında ve kalıcı olmasında önemli rol oynayabilmektedir. Batı Avrupa'nın 1946-1973 yılları arası Akdeniz havzasında aldığı "misafir göçü" buna örnek gösterilebilir. Eski sömürgelerden İngiltere, Fransa ve Hollanda'ya yapılan göçler ile Asya, Avrupa ve Latin Amerika'dan ABD, Avustralya ve Kanada'ya yapılan göçlerin beklenmeyen sonuçları ekonomik olarak başlayan ve sosyal süreç içerisinde yerleşimciliğe doğru giden bir süreç içinde gerçekleşmiştir (Tapia, 2015: 30; Castles ve Miller, 2008: 30).

Göç evlenmeler, istihdam ve benzeri birçok yolla karışıma neden olabilmektedir. Dinsel, kültürel ve sosyal açıdan çok büyük farklılık göstermeyen toplumlarda karışım geniş ve hızlı olabilmektedir (Karpas, 2013: 81-85). Bu durum özellikle göç sonrası farklı toplum ve kentlerin farklı yaşam tarzlarına uyum sağlama konusunda yaşanan kentleşme veya sosyalleşme sürecinde ortaya çıkmaktadır. Ancak ulus devletlerin milliyetçilik ve ırkçılık üzerinden geliştirdiği güvenlik eksenli politikalar bu süreçleri zorlaştırmakta ve dünyada çoğunluğunu göçmenlerin oluşturduğu devlet karşıtı anarşist örgütlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Yine de ulus devletler, küreselleşmenin artan hızı karşısında ekonomik ve demografik olarak büyüyen ana kentlerin önüne geçemediği görülmektedir. Bu sebeple

1980'lerden sonra etnisiteye bağılı olarak küreselleşme, yerelleşme ve katılımcı demokratikleşme konusunda daha öncede var olan, ancak özellikle Avusturalya ve Kanada gibi ülkelerde siyasi literatüre damga vuran “çok kültürcülük” kavramının etrafında uluslararası göç yeniden şekillenmeye çalışılmaktadır. Özellikle küreselleşmeyle önemli ivme kazanan göç hareketlerinde hızlanma, yoğunlaşma ve çeşitlilik yaşanmaktadır (Castles ve Miller, 2008: 7). Göç hareketleri ile ilgili yaşanan bu süreçte hem geçmişin izleri, hem de yeni dönemlere uyum sağlama konusunda yapılan çabaların sonucu olarak birçok sosyo-kültürel etki ortaya çıkmaktadır.

2.1.2.1. Ulus, Milliyetçilik, Irkçılık, Etnisite ve Çok-Kültürcülük Temelinde Göç

Dünyada tarımdan sanayiye, kırsal topluluklardan kentsel toplumlara, imparatorluk ve tebaa ilişkisinden ulus devlet ve yurttaşlığa doğru yaşanan modernite sürecinde ekonomik, toplumsal ve siyasal dönüşümler yaşanmıştır. Bu dönüşümler sonucunda ortaya çıkan göçler ulus devletin inşasında ve korunmasında önemli bir araç olarak işlev görmekte ve ulus devletin nüfusunun nispi olarak bir uluslaşma anlayışıyla en homojen yapıya dönüşmesine neden olmaktadır (İçduygu, 2010: 19-20). Bu sürecin ileriki aşamalarında ise göç edenlerin kalıcı olarak yerleşmeye çalışmaları ve küçük topluluklar halinde kendilerini içinde buldukları toplumda uyum sorunu yaşamaya başlamasıyla birlikte göç alan ülke ve toplum açısından yeni sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Castles ve Miller, 2008: 44-45). Bunların başında sayısız etnik grubun oluşması ve ciddi anlamda çatışmaların yaygınlaşması olarak görülebilmektedir (Giddens, 2000: 253).

20. yüzyılın son çeyreğinde Afrika, Asya ve Latin Amerika'nın hemen tüm ülkelerinde süregelen savaş, baskıcı rejimler ve ekonomik yoksulluk nedeniyle yaşanan yirmi milyonu aşkın insanın göçünü tahmin edemeyen hükümetler, yabancı düşmanlığı ile karşı karşıya kalmışlardı (Abadan-Unat, 2002: 269). Bu durum karşısında göçün etkilerini azaltmak ve ulus devletin korunması için ortaya çıkan heterojen yapıyı bertaraf etmek için asimilasyon, entegrasyon ve çok kültürlülük gibi göçmenlere yönelik politikalar uygulanmıştır (İçduygu, 2010: 19-20). Göç alan birçok bölgede bu mozaik yapılar içinde yabancı düşmanlığı halini alan ve “etnisite” üzerinden dışlanan farklı etnik yapıdan olan insanların şiddete varan uygulamalara gitmesi, etnisite, millet ve ırkçılık kavramlarını tartışmaya açmıştır.

Etnisite kavramı, siyasi anlamda ilk kez 1953 yılında Amerikalı sosyolog David Riesman tarafından kullanılmışsa da geçmişinin Antik Yunan'daki etnos (ethnos) sözcüğüne dayandığı bilinmektedir (Yalçın, 2014: 190). Etnik kimlik ise topluluğun kendisini bir devlet sisteminde örgütleyecek bir organizasyon yeteneğine sahip olması gerekmeksizin, neredeyse verili olarak sahip olduğu özellikler olarak ifade edilebilir (Yanık, 2013: 230). Millet, "Tarihi bir toprağı/ülkeyi, ortak mitleri ve tarihi belleğı, kitlesel bir kamu kültürünü, ortak bir ekonomiyi, ortak yasal hak ve görevleri paylaşan insan topluluğı" şeklinde ifade edilmektedir (Smith, 2014: 75). Milliyetçilik ise, etnisite ve millet kavramı üzerinden beslenen bir ideoloji ve bu ideoloji ile ilişkili kültürel bir karışımın meydana gelmesidir (Yanık, 2013: 233).

Toplumda bir grubun diğeri grubu görünür ve kültürel yaşamlar temelinde farklı veya aşağı statüde sınıflandırması olarak ırkçılık, bu gün dünyanın göç alan tüm ülkelerinde yaşanmaktadır. Irkçılık temelinde ekonomik ve sosyo-kültürel araçlar oluşturmakta ve karşı tarafı sömürme aracı olarak kullanılmaktadır. Irkçılık, bir grubun özel tarihine ve egemen grubun çıkarlarına bağılı olarak farklı biçimlerde ortaya çıkmaktadır (Castles ve Miller, 2008: 49).

Göç genellikle etnik ve kültürel açıdan fiziksel ve yaşam koşulları farklı bir toplum yapısından din, dili ve ırkı farklı bir topluma yapıldığı için, göç alan yerlerde ayrışma ve çatışma ortaya çıkmaktadır (Castles ve Miller, 2008: 20). Göçün sonucunda ortaya çıkan en önemli gerçeklik; farklı ırktan, dilden, dinden, kültürden ve hayat tarzlarından insanların aynı ortamda yaşamalarıdır (Yalçın, 2004: 76). Sınıfsal farklılıklarının yanı sıra göçmenler etnik ve dinsel kimlikleri nedeniyle bir kente yerleşirken veya iş ararken ayrımcılığa maruz kalabilmektedirler (Kaygalak, 2009: 23).

Hem iç göçler hem de dış göçler açısından önceleri, göç eden grupların geçmişte yaşadıkları ortam ile ilişkilerine kısmen veya tamamen son vererek yeni yerleştikleri yerin sosyal ve kültürel ikilemine bir süre "uyumsuzluk" gösterdikten sonra uyum sağlamaya başlayacakları, zamanla göçmenler ile yerleşik nüfus arasındaki farkların yok olacağı düşünülüyordu. Böylece büyük kentlere göçen köylülerin zamanla "kentli" olacağı, bir ülkeden diğeri göçmenler de bir süre sonra yeni ülkelerinin dilini, kültürünü benimseyip asimile olacakları varsayıyordu (Öncü ve Weyland, 2013: 19). Ancak göç alan ülkelerde bir grubun diğeri kültürel özellikler açısından farklı veya aşağı statüde sınıflandırma davranışı, siyasal, ekonomik ve toplumsal gücünü diğeri grupların sömürülme aracı olarak meşrulaştırması ırkçılık ve etnisite temelinde göç

entegrasyonunu zorlaştırmaktadır (Castles ve Miller, 2008: 48). Genel olarak göç alan ülkeye gelen göçmenlerin yerleşimleri için kolaylıklar sağlayıp kültürel farklılığını ve vatandaşlığını aşamalı olarak kabul edip çok kültürlü bir yaşam göç edenlere sunulursa ve etnik olarak cemaatleşmelerine imkân tanırrsa demokratik ve çoğulcu toplum oluşumuna katkı sağlayacaktır. Göç alan ülke, etnik farklılıkları ret edip kendilerini ifade edecek her türlü oluşumlara izin vermezse bu gruplar, çoğunlukla bölücü ve sakıncalı olarak nitelendirilen etnik azınlıkların oluşmasına yol açabilecektir (Castles ve Miller, 2008: 44-45).

Günümüzde her ne kadar biyolojik-fizyolojik özelliklere (kan, kafatası, deri rengi vs.) dayanan bir ırkçılık anlayışı II. Dünya Savaşı'ndan beri terk edilmiş olmasına rağmen Batı'da adına "etnosantrik" ya da eurosantrik (Avrupa merkezli) denilen bir anlayışla kendi grubunu merkeze alarak yabancı düşmanlığı üzerinden egemenliğini ilan ederek göçmenlere karşı ayrımcılığa dayanan hoşgörüsüzlüğün meydana geldiğini ve bunun hızla yayıldığını son zamanlarda görmekteyiz. Özellikle kültür, dil, din ve diğer semboller üzerinden gerçekleşen yabancı düşmanlığının "anti-İslam" örneğinde menşei ülkesi farklı olmasına rağmen yapılmaktadır. Bu tür ırksal ayrımcılık, her ne kadar enformel bir yapı içerisinde gelişse de her geçen gün ülkeleri ve hükümetleri tehdit noktasına varmaktadır. Günümüzde ise aşırı sağ siyasetin Batı'da gün geçtikçe etkisini arttırması nedeniyle göç siyasallaşmış ve yabancı düşmanlığı veya ırkçılık yeniden hortlamıştır (Castles ve Miller, 2008: 49).

Hükümetler, bunun önlemini alabilmek için kısmi olarak kabul ettikleri göçmenlerle ülkenin sosyo-kültürel yapısı arasındaki farkları ortadan kaldırmak adına, onları kısa süreli asimilasyon sürecine sokmaya çalışmakta ya da göçmenlerin kültürel haklarını ve çoğunluk toplumu içinde kendi farklarını koruyarak özgürce yaşamalarını sağlama adına çok kültürlü bir yaşamı ön plana çıkartmaktadır. İtalya'nın Emilia-Romagna Bölgesi'nde bulunan Treviso'da 1980'lerde itibaren artan ekonomik yapılanmasına paralel gelen göçmenlerin düşük ücretli ve beceri gerektirmeyen işlerde çalıştırılması, yerel ekonominin daha çok canlanmasını sağlamıştır. Ancak yerel koalisyonlar bu kesimi ödüllendirme yerine dışlayıcı ve tamamen göçmenleri cezalandırmayı hedefleyen bir yaklaşım içine girmiştir. Yerel yönetimlerin bu düşmanca tavırlarına rağmen dini ve ekonomik amaçlı derneklerin yardımları ve desteği paradoksal bir şekilde göçmenlerin kendileri için yakıştıran olumsuz tüm yakıştırmaları olumluya çevirerek kente entegrasyonu sağlamışlardır (Balbo, 2012: 169-170).

Göçün, sınıf ve cinsiyet ayrımlarının oluşmasında da etkili olduğunu görmekteyiz. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası emek hareketlerinin yoğunlaşmasıyla birlikte emek göçünün yapıldığı ülkelerde böyle bir ayrımların ortaya çıktığı görülmüştür. Milletin kültürel ve biyolojik yeniden üretiminde katkıda bulunan ve değerlerini kuşaktan kuşağa aktararak toplumun değişmesinde en önemli aktör olan kadınların göçten önceki ve sonraki durumları ile çalışma hayatına katkıları, önemli bir değişme faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır (Özkırımlı, 2015: 250). Göçmen kadınların iş deneyimleri erkeklerinkinden farklı olmakla birlikte istihdam alanlarının düşük becerili işler olarak tabir edilen en az tercih edilen mesleklere yoğunlaştıkları görülmektedir. Bu süreçte ayrımcılığın göçmen kadınlar aleyhine genişlemesi üzerine karmaşık iş bölümleri ortaya çıkmış, kadınların kısa dönemli işlerde, kötü çalışma koşullarında düşük ücretli işlerde çalışmak zorunda bırakılmışlardır (Castles ve Miller, 2008: 51).

Göç etmede cinsiyet kadar göç eden kuşaklar ile bunların çocukları arasındaki uyumsuzluk, göç sürecine yansımaktadır. Göç edenlerin çocukları, göç ettikleri ülkede doğup büyümekte olan gençlerin ırkçılık ve ayrımcılığın farkına varmaları karşı kültüre kaymalarına ve ilerde “saat ayarlı bomba” olarak karşımıza çıkmaktadır (Castles ve Miller, 2008: 53). Örneğin, Amerikan çocukları üzerinde yapılan bir araştırmada, göçmen çocuklarının sanıldığı gibi zihinsel veya başka sebeplerden dolayı suça bulaşmadıkları, asıl sorunun göç edenlerin çocuklarının Amerikalılaştırma aşamasında suça bulaştıkları belirtilmiştir (İsaac, 1947: 196).

2.1.2.2. Küreselleşen Göç, Ulus Devlet ve Global Kent

1980'lerden itibaren popüleritesi artan küreselleşme paradigmasının karşılıklı bağlantı ve bağımlılıklar sayesinde önemli bir toplumsal değişime neden olduğu görülmektedir. Dünya artık geleneksel ulus devletlerin birbirlerinden kopuk ilişkilerine dayanan bir süreçten çıkmış bütünleşmiş “tek bir dünya” olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla küreselleşme, bir ülkede yaşanan olayların neden olduğu göç akımlarının uluslararasılaşmasını sağlayan ve boyutlarını genişleten bir sürece yol açmıştır.

Castles ve Miller (2008: 14), ekonomik değişime, siyasal mücadelelere ve çatışmalara koşut olarak dünyadaki göçlerin yeni formlarda varlığını sürdüreceğini belirtmektedir. Bu yeni aşamada çağdaş göçlerin karakteristiğini belirlemede beş temel eğilimin giderek önem kazandığını vurgulamaktadır. Bunlar; göçün küreselleşmesi,

hızlanması veya hacim olarak büyümesi, farklılaşması, kadınsallaşması ve siyasallaşmasıdır.

Günümüzde toplumlar üzerinde en güçlü bir şekilde etki yaratan değişme küreselleşmedir. Geçmiş Batı kapitalizminin başlangıcı olan 1492'ye dayanmasına rağmen, günümüzde politik-ekonomik olarak birçok disiplin alanını da etkilemektedir (Harvey, 2015: 260). Küreselleşme ile dünya çapında sosyal ilişkilerin yoğunlaşmakta ve mekânsal olarak birbirlerinden çok uzak olan yerler birbirleriyle ilişki kurabilmektedirler. Böylece herhangi bir mekandaki olay kilometrelerce uzaklıkta başka bir yerde meydana gelmekte, süreçten etkilenebilmekte veya onlar tarafından biçimlendirilmekte veya bunun tam tersi de geçerli olabilmektedir (Kartal, 2007: 254).

Günümüzde iletişim ve ulaşım teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, çağımız insanların daha hızlı ve kolay yer değiştirmelerinin önünü açmıştır. Küresel ölçekte meydana gelen bu yoğun hareketlilik nedeniyle, Castles ve Miller (2008), içinde bulunduğumuz çağı "göçler çağı" olarak adlandırırken Nikos Papastergoadis (1999) günümüzde yaşanan yer değiştirmeleri "göç türbülansı" olarak tanımlayarak küreselleşme sürecinde göçmenlik koşullarının süreklilik arz edeceğini belirtmiştir (Güllüpinar, 2012: 55). Göç, eskiden bir noktadan bir noktaya tek yönlü bir hareketlilik olarak varsayılırken küreselleşme çağında göçün yönü ulus aşırı olarak tarif edilen hareketin gelinen ülkede bitmemesi, çok yönlü bağlantıları olan ve kamusal kimlikleri birden fazla devletle ilişki sürecinde olan çok yönlü bir hareket olarak tanımlanmaktadır (Aksoy, 2007: 427).

Uluslararası göç birçok gelişmekte olan ülkede küreselleşmenin ve ekonomik kalkınmanın önemli bir bileşenidir (Taylor, 2006: 1). Özellikle 1970'lerden sonra petrol krizinin atlatılmasından itibaren uluslararası göç olgusu, küresel ölçekte önemli ölçüde değişti. 1945-1973 yılları arasında Batı Avrupa'daki sanayileşmiş ülkeler, 1973-74'deki petrol kriziyle biten süreçte geçici işçi alma yoluna gitmişlerdir. Bu süreç, göç edenlerin sayısının artmasına paralel olarak daha karmaşık göç yollarını teşvik eden bir sürece de sebep oldu. Küreselleşme ile birlikte artan göçmen sayısı, 1965'te yaklaşık 76 milyon iken, 2005'te 188 milyonu geçerek bu süre zarfında doğrusal olarak artmıştır (Taylor, 2006: 1). Böylece uluslararası göç, transit ya da menşei ülke olarak giderek küreselleşti (Bakırtaş, 2012: 240). Uluslararası göçe, mülteci ve sığınmacı hareketleri çerçevesinde aile birleşimi gibi başka boyutlar eklenmesiyle eskiden göç alan ülkelerin bazıları da göç veren ülke haline geldi (Çelebi, 2011: 9-13). Bu dönemden

itibaren neo-liberal ve yeni sağ yanlısı politikaların da etkisiyle 1980'lerden itibaren kendini iyiden iyiye hissettiren küreselleşmenin, mekân üstünde akışkanlığı, dolaşım-ları ön plana çıkaran ve eşzamanlı düşünmeyi zorlayan avantajlarının yanında, ulus devletin de parçalanmasını kolaylaştıran olumsuz etkilerini de görmek mümkündür (Öncü ve Weyland, 2013: 13).

Küreselleşme aynı zamanda gelirde, özgürlükte, sosyal ve kültürel alanlarda yaratılan tabakalaştırmanın çok boyutlu bir yapısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eşitsizlik hem göçün artmasına ve vasıflı olma açısından seviye farkına sebep olmakta hem de farklı ülkelerdeki farklı göçmen seviyelerinin de ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Mills, 2009: 5). Bu farklılıklar, çok uluslu şirketlerin belirledikleri “Yeni Ekonomik Düzen”; toplumsal, ulusal, dinsel, etnik, cinsel farklılıklar ve toprağa bağ-lılıkların oluşturduğu kimlik mücadelelerin sonucu olarak ortaya çıkan “ulus-ötesi top-luluklar”; hegemonik güçleri kullanmaya kararlı devletlerden meydana gelen oluşum-lar ortaya çıkmaktadır. Bu yapıyla birlikte göçün görülmemiş şekilde artması ulus-devletlerin yanı başında yepyeni siyasi ve toplumsal oluşumları meydana getirmiştir (Abadan-Unat, 2002: 278).

Göçün küreselleşmeye etkisini irdeleyen Barnett (2002: 253-254) ise, göçün küresel yapının sürmesine katkı sağladığını, göç eden işçilerin ülkelerine para transferi yapmaları kısmende olsa oralardaki krizlerin önüne geçilebileceğini belirtir. Kaypak ise, küreselleşmenin bireyselleşmeyi, sivil katılımı ve en küçük bir kültürel farklılığı bile vurgulayarak kitle iletişim araçları aracılığı ile dünya kamuoyunun dikkatine sun-makta; ayrıca siyasal bağlamda kültürel farklılıkların korunması ilkesini demokratik hak ve özgürlüklerin vazgeçilmez unsuru olduğu anlayışını yaygınlaştırdığını belirt-mektedir (Kaypak, 2013: 336). Göçmenlerin menşei ülkelerine bir diğer katkısı bireyin küreselleştiği şartlarda bazen göçen bireylerin ülkelerindeki değişimi başlatan ilk adımı attıkları görülmektedir (Kazgan, 2005: 222).

Göç, küreselleşme ile birlikte toplumsal ilişkiler, kültürel, ulusal politikalar ve uluslararası ilişkilerde küresel bir denge ve güvenlik sorunu olarak karşımıza çıkmak-tadır (Kümbetoğlu, 1997: 272). Özellikle “etnik hareketlilik” bütünlük için bir tehdit unsuru olarak görülmüş ve bu da küresel güvenliğin dengeleri açısından “sarsıcı bir olgu” olarak kabul edilmiştir (Smith, 2002: 280-286; Tok ve Korkut, 2012: 5). Göçün bu etkisi, ulus devletin yapısında kendini göstermektedir. Yaşanan göçler sonucunda ulus devletin manevra alanı daralmakta, küreselleşmenin getirdiği piyasa ekonomisi

nedeniyle ulusal kamu yönetimlerinin sunabilecekleri sosyal destek hizmetleri azalmakta veya ortadan kalkmaktadır. Demografik hareketlilik, ulus devletinin sınırları içinde daha yüksek bir etno-kültürel farklılaşma yaratmakta, böylece kimlik ve geleneksel sınırlar alanındaki bağlantıların birbirine karışmasına neden olmaktadır (Abadan-Unat, 2002: 297). Hatta birçok göçmen ve mülteci kendi ülkelerine ve siyasi rejimlerine karşı mücadele alanı olarak göç ettikleri ülkeleri seçmektedir (Kümbetoğlu, 1997: 273).

Son dönemlerde küreselleşmenin aldığı yeni konum, farklı göç hareketlerinin ortaya çıkmasına ve coğrafi hareketliliğin daha çok yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu aşamada ulus devletinin bu çerçevede konumu değişmiş ve “göç alan, göç veren” kavramlarının yanında “ulus aşırı” kavramı kullanılarak uluslararası göç sürecinde yasal, yasadışı, emekli, öğrenci ve beyin göçü gibi birçok göç çeşidi ortaya çıkmıştır (İçduygu, 2010: 22). Göçmenlerin ulus aşırı hareketliliği ve toplumsallaşması, sermayenin ulusal sınırları aşarak ve en son teknolojiye imkânları kullanarak sağlayabilmiştir (Aksoy, 2007: 428). Bu nedenle gelecekte göç meselesine karşı daha adil düzenlemelerin gerçekleşmesi beklenmektedir (Zolberg, 1989: 423).

Ulus devletleri, kendilerini dış tehdit altında hissettikçe daha çok sınırlarını korumakta ve göç politikaları sınır güvenliği politikalarıyla özdeşleşmiş duruma gelmektedir (Aksoy, 2007: 422). Mülteci hareketleri veya diğer zorunlu göç çeşitleri, insanların güvenliklerinin sağlanıp sağlanmadığı konusunda bir ölçü olarak görülebilmektedir (Kaypak, 2012: 18). 20. yüzyılın başında ulus devletleri meşru egemenlik sınırları dâhilinde tek yönlü, farklılaşmamış, homojen bir yapıya dayanan bir göç dalgası ile karşı karşıya kalmıştı (İçduygu, 2010: 22). II. Dünya Savaşı’ndan sonra dünyada ekonomik büyüme anlamında neo-liberal politikaların hâkim olduğu dönemlerde (1950 - 2009) başlangıçta (1960-1969) yaşanan refah devletinin göçler üzerinde önemli etkisi olmuştu (Bakırtaş, 2012: 234). Soğuk Savaş’ın bitmesiyle birlikte Batı’da refah devletlerinin sunduğu olanaklarında etkisiyle göç olgusu nedensiz korkulara bağlı olarak eskiye oranla daha büyük bir tehdit olarak ortaya çıkmış ve kimi göçmenler tarafından bazı göçmen İslami gruplar gibi ulus aşırı diasporalar²² Batı’nın değerlerini tehdit eden şiddet grupları olarak görülmeye başlanmıştı (Faist, 2007: 24).

²² Diaspora, ait oldukları ülkeden farklı bir ülkede yerleşmiş, azınlık olarak kalmış veya azınlığa dönüşmüş etno-ulusal ve/veya dini grupları belirtmektedir. Bu gruplar asimilasyona karşı direnen ve sınır dışı edildiklerinde kendi ülkelerine dönmeyi tercih edenlerdir (Bak.:Faist, 2007:25)

Newyork (2011), Londra (2004) ve Madrid'deki (2005) terör saldırılarını takiben artan güvenlik kaygılarıyla birlikte ülkelerin sosyo-ekonomik ve kültürel yapıyı, askeri düzeni, çevreyi ve çevresel yapılarını etkilemesi nedeniyle göç, giderek daha fazla bir güvenlik sorunu olarak karşımıza çıkmıştı (İçduygu ve Biehl, 2012: 9). Güvenlik sorunu göç edenlerin bazen bir terörist grup olarak bazen de silah, insan ve uyuşturucu kaçakçılığı şeklinde yasadışı işlere karışmalarıyla ortaya çıkmaktadır (Lohrmann, 2000: 4-7).

Soğuk Savaş sonrası etno-milliyetçi hareketler, uluslararası uyuşturucu kaçakçılığı ve terörizm konuları, göçün ulusal güvenliği tehdit edici unsur olarak görülmesine yol açmıştır. 11 Eylül saldırılarından sonra Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'daki tüm hükümetler sadece sınır kontrollerini güçlendirmekle kalmayarak aynı zamanda göçmenlerin ülke içindeki kontrollerini de sıklaştırmışlardır. Örneğin, ABD'de İçişleri Bakanlığı'na bağlı "Göç ve Uyrakluğa Kabul Servisi"nde çalışanların sayısı 17000'e çıkarılmıştır. Almanya'da bu dönemde meclisten çıkması düşünülen Göç Yasası'nın ertelenmesi de bu sebebe bağlanabilir (Faist, 2007: 22).

Bu çerçevede OECD ülkelerinin çoğu, 1990'lı yılların başından itibaren daha sıkı sınır kontrolleri, vize zorunluluğu, yetersiz belgeleri olan yolcuları taşıyan hava yolu şirketlerine ceza verme, kimlik kontrolleri, işyeri denetimi, izinsiz girişleri denetlemek için yeni teknolojik denetimler, caydırıcı cezaları da içeren birçok uygulama ve yasal değişikliğe gitmiştir. Hatta ülke içinde göçmenlerin iş bulma, sosyal güvenlik ve eğitim gibi birçok imkândan yararlanmaları için elde etmesi gereken belgelerin temini zorlaştırılmıştır. Kanada'da 1995 yılında çıkarılan İstihdam Yasası, Norveç'te yasadışı göçle mücadelede kurumlar arası bilgilerin toplandığı merkezi bir büronun kurulması, Fransa'da yabancıların istihdamının hükümetin onayına bağlanması, ABD ve Kanada'da düşük gelirli grupların akrabalarının yanlarına yerleşme zorunluluğu bu önlemlere örnek gösterilebilir (Castles ve Miller, 2008: 167).

Hükümetler kamuoyunu sakinleştirmek adına bu tür güvenlik önlemlerini arttırmada kararlı görünmekte ve sembolik başarısı da ortaya çıkmaya devam etmektedir. Bu, Diken'in "meşrulaştırma", Harold Lasswell'in "meta konu" ve Faist'in bundan yola çıkarak "meta siyaset"²³ dediği politik önerilerden çok sembolik çabaları ifade

²³ Meta siyaset, toplumsal sorunlar ile güvenlik kaygılarını uluslararası göç etrafındaki korkularla birbirine bağlamaktır (Faist, 2007: 30).

eden kavramı karşımıza çıkartır. Bu süreçte siyasetçiler ortaya çıkacak sosyo-ekonomik ve kültürel birçok sorunu göç ile ilişkilendirerek güvenlik kavramına daha çok sarılabilmektedir (Diken, 2007: 48). Siyasetçilerin bu korkuları ifade ederek popülist siyaset sergilemeleri yüzünden “yabancı düşmanlığı” hortlamakta ve “biz” ve “onlar” ayrımı toplumsal ayrışma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu ayrışmanın sonucunda toplumsal yanlısamlar ortaya çıkmakta olay ve olguların olumsuz tüm yönleri “biz” dışındakilere bağlanmaktadır. Bu tarz basit indirgeme, küreselleşmenin şiddete körüklediği ve şiddete bizzat Batılı değerlere sahip toplumlar tarafından içsel düzeyde gerçekleştiğini gözden kaçırmaktadır. Örneğin, Oklahoma City’nin bombacısı Ortadoğu’dan Arap bir göçmen olarak belirtilmiş; ancak daha sonra aklını yitirmiş bir Amerikalı Fizik Profesörü olduğu ortaya çıkmıştı. Hükümetlerin popülist yaklaşımlarından kaynaklanan bu meta-siyasetin Batı Avrupa ve Kuzey Amerika’daki sınır kontrolleri dışındaki önlemleri, sadece göçmenler aleyhine etkileri olmamış aynı zamanda kendi yerli halklarını da bu süreçte sıkıntıya koymuşlardır. ABD’de 2001 yılında oturma izni olanların denetleme yetkisini arttıran yasanın kabulü, Almanya, İngiltere ve Fransa’da bu dönemde polis gücü için fonlar ve güvenlik güçlerinin yetkilerinin arttırılması gibi önlemler yerel halkın sabrını da taşıyabilmiştir (Faist, 2007: 30-31).

Modern toplumlar, sanayileşmeye bağlı olarak mekânsal boyutu ön plana çıkarmakta ve bunun sonucunda kentleşme denilen olgu ortaya çıkmaktadır. Ancak, küreselleşme süreci içerisinde bilgi toplumunda belli güzergâhlar üzerinde “akımlar mekânı” söz konusu olmakta, kent ve kentleşme gibi kavramlar tartışılmaya çalışılmaktadır (Tekeli, 1998: 19). Kentler, ilk ortaya çıktıkları tarihten itibaren büyük bir değişim ve dönüşüm süreci içerisinde. Bu süreç içerisinde kentler göç ve diğer sosyal olgular nedeniyle geliştikçe ve büyüdükçe site, polis, komün, kent devleti, dünya kenti gibi adlar almakta ve kendi içerisinde sürekli bir evrim geçirmektedir. Bu evrim içerisinde kentler, buldukları döneme verilen adla kavramsallaştırılmakta ve tanımlanmaktadır. Çağlar boyunca kentlerin evrimi belirli süreçlerde gerçekleşmiştir (Kaypak, 2011: 124).

Dünyada Kavimler Göç’ünden sonra kentlere yoğun göçün yaşanıldığı dönem sanayileşmenin gerçekleştiği 19. yüzyıla dayanır. Sanayileşme ile birlikte fabrikalarda çalıştırılacak insan gücünün kırsal kesimden temini ortaya çıkmış ve sonucunda “sanayi kenti” dediğimiz ticaret ve sanayi özeğinin çevresinde yoğunlaşan toplumsal yoğunluğa sahip kent tipleri ortaya çıkmıştır (Keleş, 2010: 124-125).

Sanayi Devrimi'nden sonra ortaya çıkan modern devletin (ulus devlet) kentleri de sanayileşmenin ve sermayenin tüm imkânlarını içinde barındıran bir yön çizmiştir. Sanayileşmiş ve ekonomileri gelişmiş kentlerde göçler sonucunda, kapitalist ekonomi politikaların yanı sıra küreselleşmenin imkânlarla ulaşmayı kolaylaştırması özellikle gelişmiş Batı ülkelerinde büyük şehirlerin iktisadi, sosyo-kültürel ve siyasal açıdan çevresini önemli ölçüde etkileyen “metropolis” veya diğer adıyla “ana kentler” (İspir, 1982: 2), “global kent” ve birkaç kentin birleşmesinden oluşan “megalopolis” denilen “kentler kenti” adıyla kentin en uç birimi ortaya çıkartmıştır. İlk defa David Harvey ve Manuel Castells'in kente ilişkin çalışmalarıyla literatüre “global veya dünya kenti” kavramının girmiş olması, çok önemli bir aşama olarak görülmesinin yanında, küreselleşme çağında da kentleri analiz eden literatürden en kapsamlısı olarak bilinir (Friedmann, 1986: 69).

Küreselleşmenin sonucu olarak kimi kentler, uluslararası sermayenin istemlerine daha iyi yanıt verebilmek için dünya ekonomisiyle bütünleşmesi, küresel sermayeyi çekebilecek bir kimliğe kavuşturulması, küresel denetleme işlevleri üstlenmesi, iç ve dış göç hareketlerinin odağı durumuna gelmesi, zenginlik, gelir ve güç bakımından mekânsal ve sınıfsal kutuplaşmalara sahne olması, genellikle devletin Akçal gücünün üzerinde toplumsal mal oluşlar gerçekleştirmesi gibi özellikler sayesinde dünya kentine dönüşür (Keleş, 2015: 46-47).

Dünya kentleri ilgili yapılan çalışmalar, dünya ekonomisinin temel merkezlerini oluşturan kentlerin, gelişmekte olan küresel hiyerarşisini incelemektedirler. Sassen (2000), Short ve Kim (1998), Friedman ve Wolf (1982) tarafından da kapsamlı ele alınan ve bir teoriye dönüşen dünya kenti, bir kentin yerel karakteri ile onun içsel sosyo-ekonomik yapısı, o kentin özel konum ve dünya ekonomisindeki işlevselliğini yansıtır (Grant ve Nijman, 2002: 323). Dünya kentinde olması gereken özellikleri²⁴ sıralayan Friedmann, göç olgusunu ana gerekçe olarak belirtmese de, artan nüfusun emek ve zorunlu göçe dayandığı bilinmektedir (Friedmann, 1986: 72). Özellikle 1980'lerden sonra küreselleşmenin de etkisiyle iç ve dış göçlerin başlıca hedefi olan merkezlerde önemli oranda artan nüfus hareketliliği gerçekleşmiştir (Short, 1999: 53).

24 Friedmann “dünya kenti” kavramını belirlerken yedi özellikten bahsetmektedir. Bunlar; dünyadaki çokuluslu şirketlerin finans ve imalat ana merkezi olma, uluslararası kurumların varlığı, uluslararası taşımacılık, büyüyen hizmet sektörü ve büyüyen nüfustur (Friedmann, 1986: 72).

Sassen, küresel ekonomik ilişkilerin küresel kentleri ortaya çıkardığını ifade etmektedir. Londra, New York, Los Angeles, Singapur, Hong Kong, Tokyo gibi küresel ekonominin kumanda merkezleri olarak anılan bu kentler, uluslararası ticaretin ana merkezi haline gelmiş ve dünya finans piyasalarında ulus aşırı şirketlere reklam, danışmanlık ve hukuk gibi küresel hizmetler sunmaktadır (Sassen, 1993: 34-35). Yerel ve çok uluslu tüm firmalar burada etkileşime geçer ve burada kalıcı yerleşmeler sağlamaktadır. Bunların dışında ABD’de Cambridge, California, Kuzey İtalya’da Po Vadisi gibi teknoloji, bilim ve sanatta ilerlemiş birçok küresel kent ise dünyanın çeşitli yerlerinden beyin göçlerinin gerçekleşmesine neden olmaktadır (Giddens, 2000: 521). Günümüzde teknokent, teknopark olarak da adlandırılan “bilgi kenti” bilgi toplumunun mekâna bir yansıması olarak görülmektedir (Kaypak, 2011: 124).

Küreselleşmeyle birlikte artan etkileşimin kentlere yansıması sonucunda “marka kentler” olarak bilinen ve hizmet, turizm, inşaat vb. sektörlerde cazibe merkezi alan kentler birer göç merkezi haline gelmişlerdir. Halen yılda 400 binin üzerinde göç alan İstanbul başta olmak üzere New York, Londra, Paris, Barselona, Sydney, Prag, Madrid, Roma, Berlin, Moskova, Pekin, Kahire, Seul, Tokyo, Rio de Janerio ve diğerleri farklı çekim merkezleri olarak göç alan ve gittikçe büyüyen kentler haline gelmişlerdir (Kaypak, 2013: 344-345).

Üçüncü dünya ülkelerinde insanlar, ya kendi geleneksel kırsal üretim sistemleri çözüldüğü için ya da daha iyi iş olanaklarından yararlanmak için kentlere gelirler. Göçmenler, ekonomik bazı avantajlar kazandıktan sonra köylerine geri dönme veya kalanların kentin çevresinde ucuz banliyö²⁵ veya gecekonduarda yaşamlarını sürdürme konusunda adım attıkları görülmektedir. Gelişmiş ülkeler de ise daha çok kent bölgesinde yerleşmiş göçmen akımı söz konusudur (Giddens, 2000: 522).

Günümüzde banliyöler, kent merkezine yakın bitişik yapılmış grup evler olarak tanımlanmaktadır. Başlangıçta ABD’de ortaya çıkan ve daha çok kent merkezine yapılan göçlerin neden olduğu kirlilik, kalabalık, ırkçı saldırılar, suç oranlarındaki artıştan kaçan beyazların oluşturduğu bu ev kümelerine zamanla azınlık grupların yanında yerli olanların da yerleştikleri görülmüştür. Banliyöleşme sonucunda kentlerin birçok mahalleri aşırı işsizlik, yoksulluk ile beraber bozulmaya başlamış ve çatışmalara neden olmuştur (Giddens, 2000: 512-514). Metropol veya megapol denilen büyük kentlerde

²⁵ Banliyö, konforları ve geçimleri için kent merkezlerine bağımlı yaşayan küçük konut mahalleleridir.

ortaya çıkan hava kirliliğinden trafik sorununa kadar karşılaşılan birçok sorun yüzünden kente rahat ulaşılabilir yerlerde geleneksel köy yapısından farklı bir yerleşim aracı olmaktadır. Bu yerleşim yerleriyle hem kentin konforundan yararlanma, hem de kentin sıkıntılarından uzaklaşmayı hedeflemektedirler (Arslantürk ve Amman, 2013: 414).

İngiltere'deki banliyöleşme süreci ABD'den biraz daha farklı bir şekilde gerçekleşmiştir. Sanayileşmenin sebep olduğu işçi akımları göç eden işçilerin aileleriyle beraber kent merkezlerine yerleşmeleri, kentlerden kaçışı da beraberinde getirmiştir. Kentin iç kesimlerinde ortaya çıkan yığılma ve kasvetli genişleme nedeniyle 1970'li yıllardan itibaren yerel yönetimler alanında yasal gelişmeler ve kentin geri kazanımı üzerinde hükümetler politika geliştirmeye ve mevzuatları düzenlemeye başladı (Giddens, 2000: 516).

Üçüncü dünya ülkelerindeki kentlerde yaşanan kentleşme süreçleri, farklı kent tipolojilerini ortaya çıkartmaktadır. Hindistan ve Latin Amerika'da bulunan Delhi ve Mexico City gibi birçok kentin artan nüfusunun kırsalda barınmaması ve bunun sonucunda ortaya çıkan göçler kentlerin hızlı büyümesine neden olmuştur. Sokaklarda yaşayan, çerçöpten veya kartondan yapılan kulübe evlerde kentin "mikroplu kıyı" olarak adlandırılan mahallelerinde hayatlarını sürdüren birçok insana rastlamak mümkündür. Kişisel mülkiyete sahip çok az kişi olmasına rağmen güçlü toplumsal ilişkiler ve yardım organizasyonları sayesinde barınma ve diğer ihtiyaçlarını karşılayabilmektedirler (Giddens, 2000: 522). Vergin (1986: 32), bir Ortadoğu uzmanının Kahire'de yaptığı araştırmaya dayanarak kent ve köy arasında sosyo-kültürel açıdan ayırım kalmadığını belirtmektedir. Batıda kurulan banliyölerden farklı olarak geleneksel Kahire köyü, sanayi öncesi kentini ve modern metropolü içinde özetleyebilen bir bütün oluşturduğunu ortaya çıkartmaktadır.

2.1.2.3. Göç Sonrası Kent Yaşamı, Kentte Tutunma Tarzları ve Entegrasyon

Entegrasyon veya uyum süreçleri göçmenler açısından en önemli aşama olarak görülmektedir. Başta göç edilen yerin sakinleri ve yöneticilerin tavırları olmak üzere yönetim anlayışı içerisinde uyum süreçlerinin iyi yönetilmesi göç yönetimi başarısını ortaya çıkaran en önemli göstergedir. Bu süreç kentte tutunma imkânları, iş imkânları, barınma, suç oranlarındaki artış ve ruh sağlığındaki bozulmalar gibi fiziksel ve sosyal sonuçlar açısından toplumsal bütünleşmeyi sağlayan unsurlarla ilgilidir.

Uluslararası Göç Örgütü "entegrasyon" terimini, ev sahibi toplum ile göçmen arasındaki karşılıklı uyum süreci olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, göçmenleri ve ev sahibi toplulukları ortak bir amaca bağlayan temel değerlere karşı bir yükümlülük ve saygı duygusunu ifade eder. Bu sebeple uyum süreci ekonomik ve kültürel faydalar sağlamanın yanı sıra, toplumların bir bütün olarak güvenlik ve istikrarını sağlamak için de gereklidir (IOM, 2017).

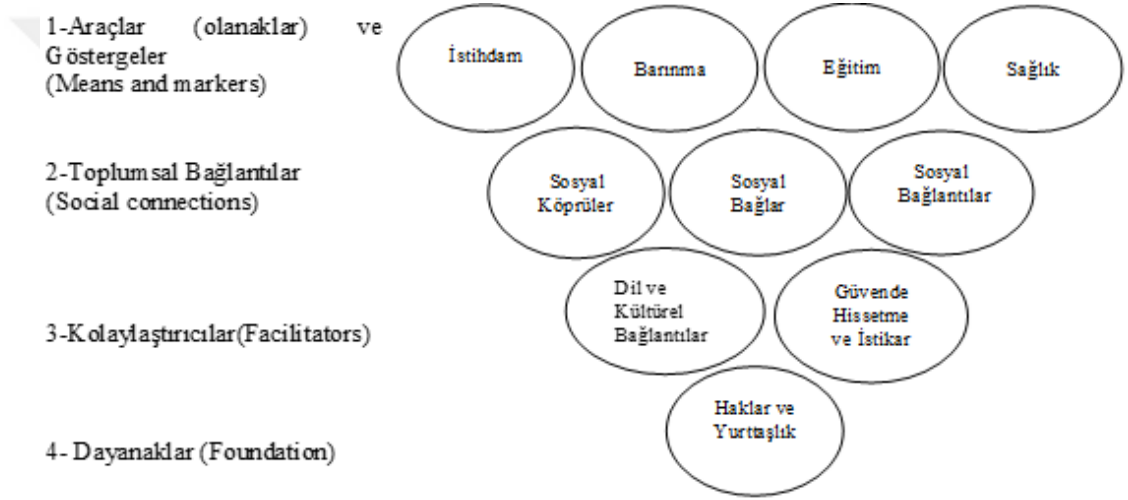
Genellikle göç edenler göç etme sürecinde kabul ettirme ve dışlanma dikotomisiyle (ikilemiyle) karşı karşıya kalmaktadırlar. Bazı durumlarda yerli halk ile yabancılaşma, çatışma ve sonunda uyumsuzluk gibi toplumsal sorunlarda yaşanabilmektedir (Apak, 2014: 58). Başlangıçta göçmen, göç ettiği bölgedeki halklarla kültür ve tarihi bir geçmiş paylaşırsa da genellikle birkaç kuşak sürebilen bir dönem için kendini farklı, kısmen dışlanmış marjinal biri olarak hissettiği için göç sürecinde uyum sorunu yaşayabilmektedir. Uyum sürecinde göç edenin göç ettiği ülke ve geldiği yer arasındaki kültürel ilişkiler, ekonomik durum, etnik farklılıklar, eğitim durumu, statü farklılıkları, kimlik sorunları, dil, din gibi faktörler etkili olabilmektedir (Poyraz-Tacoğlu, Arıkan ve Sağır, 2012: 1947)

Göç sürecinde göçlerin yapıldığı ülkeler açısından üç entegrasyon politikası ortaya çıkmaktadır. Fransa örneğinde olduğu gibi göçmenlerin ülke içinde yerleşimini kabul edip vatandaşlık haklarının verilmesinin bedeli olarak bireysel kültürel asimilasyonu dayatma yoluyla entegrasyon sürecini gerçekleştirmesidir. İkincisi ABD, Avustralya ve Kanada gibi bazı ülkelerin yaptığı gibi vatandaşlığın verilememesi konusunda direnerek geçici emek istihdamı politikalarıyla göç sürecini idare ederek göçmenlerin marjinalleşmiş etnik azınlık haline gelmesine neden olunabilmesidir (Castles ve Miller, 2008: 20). Ulus devlet içerisinde üçüncü bir seçenek olarak çok kültürlülük politikası ortaya çıkmaktadır. Burada göç edenlerin asimile olamaması ve vardıkları ülkede kalmak istememeleri nedeniyle kültürel farklılığa yönelmek zorunda kalmaları söz konusu olabilmektedir (Aksoy, 2007: 426).

Entegrasyon sorunuyla baş edebilme süreci dört farklı şekilde gerçekleşmektedir. Bireyler kültürel kimliğini korumak ve diğer kültürlerle günlük etkileşimde bulunmak istemiyorsa asimilasyon; bireylerin özgün kültürlerini korumaya değer verdikleri ve aynı zamanda başkalarıyla etkileşim kurmaktan kaçınmak istediğinde seperasyon; hem diğer gruplarla günlük etkileşimde bulunmak hem de kendi orijinal kültürünün

korunmasına ilgi duyulduğunda entegrasyon ve son olarak, kültürel korumaya (genellikle zorla uygulanan kültürel kayıplar sebebiyle) ve toplumsal değerlerle (çoğunlukla dışlanma veya ayrımcılık sebepleri nedeniyle) ilişki kurma konusunda az ilgi olması durumunda marjinalleşme olarak ortaya çıkmaktadır(Berry, 1997: 9).

Uyum sürecinde sosyo-ekonomik ve kültürel göstergeler olarak Ager ve Strang'ın "entegrasyon göstergeleri" olarak dört başlık altında saydığı on maddelik göstergeler uyum süreci açısından önemli aşamalar olarak görülmektedir. Ona göre bu göstergeler şekil 3'den anlaşıldığı üzere entegrasyon göstergeleri hiyerarşisi çerçevesinde birbiriyle ilişkili, ancak önem sırasına göre tatmin edilerek sırasıyla önem kazanan bir hiyerarşidir (Ager ve Strang, 2004: 2-3).

Şekil 3. Entegrasyon Çerçevesinin Göstergeleri (The Indicators of Integration Framework) (Ager ve Strang, 2004: 3).

Entegrasyon sürecinde kritik aşamalar ve entegrasyonun kamusal yüzü olarak görülen istihdam, barınma, eğitim ve sağlık gibi göstergeler göç yönetimini sağlayan kurumlar açısından öncelikli göstergelerdir. Entegrasyonun insanlar için hayatları boyunca deneyimledikleri ve anlamını tam olarak açıklayamadığı bu dört göstergeden başka sosyal bağlantılar olarak belli bir kategoride sıralanan sosyal köprüler, sosyal bağlantılar ve sosyal bağlar; ikinci aşamada gelen ve aile ve toplum bağlantılarının göç öncesi ve sonrasında yaşadığı erozyonla ilişkilendirilmektedir.

Dil ve kültürel bilgi, güvenlik ve istikrar göstergeleri de uyumu daha da kolaylaştırıcı iki etken olarak gösterilmektedir. Entegrasyon süreci için beklentilerin ve yükümlülüklerin dayandığı temeli temsil eden haklar ve vatandaşlık göstergesi en son sırada yer almaktadır. Burada birbiri içine girmiş bu göstergelerin uyum sürecinde iyi

yönetilebilmesi için birinin diğerinden daha önemli veya bir hiyerarşik yapılanma olarak göstermemek gerekir. Çünkü aşama aşama gerçekleşecek olan uyum sürecinde bu göstergelerin tamamlanması gerekmektedir (Ager ve Strang, 2004: 2-3).

Entegrasyon süreçleri, göç edenler ile yerleşik toplum arasındaki koşullara bağlı olarak farklılaşabilmektedir. Göç edenlerle ilgili barınma sorunları, uygun fiyatlı konut bulabilme imkânlarının zorluğu, sağlıksız koşullarda ve çok kalabalık bir yaşam tarzına neden olmakta ve sosyal uyumu zorlaştırmaktadır. Bu durum özellikle İtalya gibi ülkelerde düzenli oturma izni almalarını engellemektedir. Zamanla ev sahibi olma çabası içine giren göçmenler konut artışına ve aşırı kentleşmeye neden olabilmektedirler (Marconi, 2012: 133).

Kente göç ile gelenler, kendi yerleşik gelenek ve göreneklerini, tutum ve alışkanlıklarını da beraberlerinde getirirler. Burada önemli olan gelen nüfusun emeğini arz ederek istihdam koşullarına ayak uydurmasının yanında kültürel bir değişim geçirmesi, kentin olanaklarından yararlanarak kentleşme sürecine girmesidir. Bu süreç uzun vadeli olduğundan kentleşmeme durumu ortaya çıkabilmekte ve ikili kent yapısı ortaya çıkabilmektedir.

Göçmenlerin yerleşme, barınma ve hayat tarzları menşei oldukları toplumlarının taşıyabilmektedir. Örneğin İtalya'nın en büyük göçmen kenti olan Bolonya Belediyesi ve Bolonya vilayetinde bulunan göçmenler arasında kültürel açıdan farklılıklar görülmektedir. Önemli bir kısmının hayat pahalılığı nedeniyle şehrin dış banliyölerinde yaşadığı kentte göçmenler, heterojen bir yapı sergilemektedir. Çalışma hayatına bakıldığında Arnavutlu, Tunuslu ve Pakistanlılar küçük ve orta ölçekli firmalarda çalışırken Romanyalılar hizmet sektörlerinde; Moldovyalı, Filipinli ve Ukraynalı gruplar ev veya bakım hizmeti işlerinde; Çinliler daha toplu ve birbirine bağlı bir şekilde kentin kuzeyindeki banliyölerde yaşamakta ve ticaret, bar, restaurant işlerinde çalışmaktadırlar. Aslında Çinliler gibi Filipinli, Bengalli topluluklar da kendi ülkelerinden gelenlerin yaşadıkları bölgeleri tercih etmektedirler. Göçmenlerin cinsiyet gruplarına bakıldığında Pakistan, Bangladeş ve Tunus'tan gelen göçmenlerde erkek oranı fazla iken diğer ülkelerden gelenlerde kadın oranı daha fazla çıkmaktadır (Poli, 2012: 176-178).

Göç edenlerin yoğunlaştığı gecekondu alanları, kentten ayrı bir dünyayı temsil eder. Ancak ikinci veya üçüncü kuşaktan sonra kentli olma bilinci oluşmaya başlar

(Wirth, 2002: 79). Bu süreçte meydana gelen etkileşimde göçmenlerin geldikleri yurtlardaki insanlardan fazla olması durumunda göçmenlerin baskın olduğu, tersi durumda ise göçmenlerin geldikleri toplumun değerlerini kabul ettiği görülmektedir. Örneğin ABD, Türkiye ve Brezilya buna örnek gösterilebilir. Ancak, Fransa ve Almanya’da olduğu gibi gelen göçmenlerin geldikleri yurtlardaki insanlardan daha az olmaları nedeniyle eriyip asimile olmaya mahkûm kalabilmektedirler (Karpat, 2013: 81-85).

Bunun yanında Kahire gibi benzer kentlerde göçmenlerin kentlere uyum sağlarken aynı zamanda kenti biçimlendirdikleri de ortaya çıkmıştır. Özellikle Müslüman kentler olarak addedilen yerlerde “gesellschaft” tipi insan ilişkilerinin belirsizleştiği bir kent toplumundan öte, İslam’dan kaynaklanan “cemaat tipi” hayat tarzını koruyan bir topluluklar toplamı olarak belirlenmektedir. Dahası, kırsaldan gelen göçmenlerin Batılılaşmış toplumun etkisine kapılmaksızın hayatlarını sürdürebiliyorlar. Öte yandan Müslüman nüfusun göç ettiği kentlere uyum sorunda daima “karşıt-kültür” oluşturacağını öne sürmekte yanlıştır. Örneğin Yugoslavya’da yapılan bir araştırmada Müslüman göçmenlerin ekonomik ve mekân açıdan uyum sağlamış olsa da sosyo-kültürel açıdan hala köyün kentteki bir uzantısını devam ettirmektedirler. İşyerlerinde modern, kent kökenli ve Batı kaynaklı normlara uydukları halde bunları içselleştirmedikleri için özel hayatlarındaki davranışlarını geleneksel değer sistemleri uyarınca ayarlamaya devam etmektedirler (Vergin, 1986: 33).

Paylaşılan evlerin büyüklüğü de göçmenlerin geldiği bölgelere göre farklılık göstermektedir. Doğu Avrupa (Ukrayna, Moldova ve Romanya)’dan gelen göçmenler için ortalama 2,5 kişi bir evde kalmakta ve kadınlarının İtalyan erkekleriyle evlenme oranları diğer ülkelere göre fazla olmaktadır. En kalabalık birlikte yaşayan göçmen topluluk 6 veya daha fazla kişi ile Çinliler gelmektedir. Diğer ülkelerde ortalama 3 ile 5 kişi arasında beraber yaşamaktadır (Poli, 2012: 183-184).

Göçmen grupların “geleneksel” olarak nitelendirilen toplumsal davranışları, kutlama ve anma gibi etkinlikleri sürekli yorumlayarak ortak bir miras üzerinde biçimlendirilen özgül bir etnik kimliği ifade etmesi, sürekli ortak kimliğin ve mirasın gelecek nesillere aktarılmasını gerçekleştirmektedir (Bilge, 2007: 320). Egemen gruplar, göçmen kültürlerin ilkel, durağan, gerici ve tehdit olarak gördükleri için göçmenler, kendi oluşturdukları mahallelerde kendi kültürleri etrafında cemaatleşmeye giderek toplumsal farkındalık yaratmaktadırlar (Castles ve Miller, 2008: 53). İçine girilen “güvensiz” ortamın “ikincil” olma hissini uyandırması nedeniyle göç eden kişiler, kendi

değer ve kültürel özelliklerine daha sıkı sarılmaktadırlar (Koşar-Akçapar, 2007: 412). Bu sebeple göçmenler, tarihleri ve gelenekleriyle göç sürecindeki güncel durum dinamikleriyle bir bağ kurabildiği ölçüde yaşama şansına sahip olabilirler. Tam tersine durağan ve çevreye uyum sağlamada yetersiz olan kültürlerin yaşama şansı azalmakta ve ayrımcı, sömürücü, ayrıştırıcı çatışmalara neden olmaktadır (Castles ve Miller, 2008: 54).

Kanada’da yapılan bir araştırmaya göre ev sahibi toplum tarafından değer verilen ve dışlanmayan göçmenlerin, dışlanan göçmenlere göre asimilasyon, ırkçılık ve yoksunluk eğilimlerinin daha az olduğu, bütünleşme ve bireycilik eğilimlerinin de daha fazla olduğu görülmüştür. Söz konusu araştırma da örnek olarak incelenen Fransız ve Haitililere ilişkin olarak da farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Araştırmada göçmenlere Fransızların Haitilere göre daha çok değer verdiği ortaya çıkmıştır (Şeker, 2005: 69). Öte yandan, göçmenlerin toplumsal uyumuna ilişkin farklı bölgeler ve kentler arasında sosyal, mekânsal, ekonomik, politik söylem farklılıkları olmasına rağmen entegrasyon sürecinde olumsuz bir durumla karşılaşılabilir. Örneğin İtalya’nın Emilio Romagna ve Veneto bölgelerinde politik söylemin tamamen göçmenleri dışlamasına rağmen giderek artan göçmen nüfusun yoğunluğuna rağmen entegrasyon gerçekleşmektedir. Bunun iki nedeni bulunmaktadır. Birincisi, bölgenin işgücü piyasasının kendine özgü özellikleridir. Göçmenlerin işgücü piyasasına ulaşımı “Emilia Modeli” olarak tanınan ortam sayesinde kolaylıkla sağlanmakta ve ekonomik gelişmede merkezi rol üstlenmektedir. İkincisi, bölgenin coğrafi olarak çok merkezli olmasıdır. Dolayısıyla iş sahasının büyümesini sağlamakta, beraberinde oluşan “çalışma kültürü” sayesinde kendi kendine uyum sağlanmaktadır. Burada “eğer çalışıyorsan varsın, çalışmıyorsan yoksun” mantığı hakim olmaktadır (Marconi, 2012: 158-159).

Göçmenlerin menşei oldukları bölgelerdeki ekonomik ve kültürel yapılarındaki farklı olarak kentteki iş bölümü ve uzmanlaşmaya dayalı kişisel olmayan ilişkilerin hâkim olması nedeniyle uyum ve kentlileşme sorunu ortaya çıkabilmektedir. Örneğin, Treviso (İtalya)’da çatışma ortamlarının ortadan kaldırılması ve güvenlik amaçlı önlemler nedeniyle ibadethane açılmasına izin verilmemekte, Müslümanlar gibi diğer farklı dinden göçmenler için geçici yerler, ibadethane olarak kullanılmakta ve entegrasyonu zorlaştırmaktadır (Bellun, 2012: 223). Diğer yandan Bolonya (İtalya) belediyesi örneğinde şehrin avantajlarını iyi değerlendiren göçmenler için kurulan der-

nek ve sosyal amaçlı kuruluşlara sayesinde danışmanlık, rehberlik hizmetleri kolaylıkla sağlanmakta ve sosyalleşme kendiliğinden gerçekleşebilmektedir. Özellikle bu derneklerin içinde çalışanların çoğunluğunu yabancılar olduğu düşünüldüğünde bu durumun entegrasyonu kolaylaştırıldığı görülmüştür (Balbo, 2012: 202).

Göç eden grupların etno-dinsel ve etno-milliyetçilik açısından farklılıklar oluşturması, uyumu zorlaştıran önemli etkenlerdendir (Gümüş, 1997: 244). Aksaz'ın Lilas Mahallesi'ndeki incelemesinde “biz”, “onlar”, “biz fakir”, “onlar zengin”, “biz yabancı”, “onlar Fransız” kavramlarının sık sık dile getirilmesi nedeniyle kendi kabuğuna çekilen göçmenlerin aile yapılarında geniş aile durumunun var olduğu, erkeklerin inşaat sektöründe ya da bununla eşdeğer işlerde (tesisatçı, çöpçü, sanayici, fırıncı vb.) çalıştığı ve baba mesleğinin devam ettiği, eğitim düzeylerinin düşük olduğu, liseyi okumak için uğraş verenlerinde meslek liselerini tercih ettiği gözlemlenmiştir. Toplumsal yaşamda mahalle dışına erkeklerin genellikle çıkabildiği, kadınların genellikle ev işleriyle uğraştığı tespit edilmiştir. Boş vakit geçirmek için misafirliğin ön planda olduğu, kişisel ilişkilerde hemen hemen herkesin birbirini tanıdığı bir iç tanışıklıktan bahsetmek mümkündür. Tanıdık akraba ve komşu ziyaretlerinin sıklığı ön planda olduğu ve bu ziyaretlerin resmi olmayan ilişkilere dayandığı belirtilmektedir. En ilginç detay ise kendileri dışında yaşayan “Arap” vb. etnik gruptan insanların Türkler tarafından evlerine kabul edilmemeleri ve onlardan uzak bir hayat yaşamaya çalışmalarıdır (Aksaz, 2007: 368-369).

Uyum sürecinde ayrışmayı körükleyen etnik özellikler dışında toplumun içinde bulunduğu makro sosyolojik yapılar da etkili olmaktadır. Kanada gibi çok kültürlülüğü bir devlet politikası olarak kabul etmiş ve federal bir kanuna dönüştürmüş ülkelerde azınlık gruplar, kendi dillerinde okullarını kurabilmekte ve kendi toplumluluklarına yönelik dini, kültürel, ekonomik veya sosyo-medikal işlevleri olan dernek, kilise, cami, banka, hastane, huzurevi vb. yerleri açabilmekte ve kendi kültürel dini ve geleneksel bayramlarını kamusal işbirliğiyle kutlayabilmektedirler. Örneğin Montreal'de 23 Nisan Çocuk Bayramı'nın kamusal alanda kutlanması bu çerçevede gerçekleşmektedir (Bilge, 2007: 320).

Son dönemlerde özellikle Batı toplumlarında göçmen, mülteci ve sığınmacılara karşı önyargılar, korkular ve nefret giderek artmaktadır. Özellikle bazı kesimler tarafından 1990'ların ortalarından itibaren Doğu Avrupa ve Afrika'dan Avrupa ülkelerine

yapılan göçler için ‘yoksulların işgali’, ‘Avrupa’nın saldırıya uğraması’ şeklinde değerlendirilmesi “göçmenler ücretleri düşürür, yerli nüfus arasında işsizliği yükseltir, doğurganlıklarıyla sosyal sistemi çökertir ve ulusal kimliği tehlikeye düşürür gibi ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yeni argümanlar” öne sürülmüştür (Özekmekçi, 2010: 44). Benzer koşullara sahip etnik topluluklarda göçmenler yerel makamlarla işbirliği yaparak araçsal birçok kültürlülük sağlamakta ve bazı koşullar altında bu eğitimler ırkçılığa doğru kaymakta ve böylece etnik siyasetin hızla büyümesini neden olabilmektedir (Abadan-Unat, 2002: 226).

Uyum sürecinde devletin ve kurumların bıraktığı boşluğu toplumsal ağlar sayesinde gerçekleştirmeye çalışan göçmenler, ev sahibi toplum ile “köprü” vazifesi de görebilmektedir. Ağlar, akrabalık, etnik, dini veya ticari bağlar, modern bir örgütün veya hayali bir cemaatin üyesi olmak gibi toplumsal ilişkiler çeşitliliğine dayanan bağlar üzerine inşa edilmiştir. Bu sebeple devlet yardımının olmadığı yerlerde toplumsal ilişki ağları şeklinde göçmenin topluma uyum sağlamasına yardımcı olmaktadır (Danış, 2010: 218). Aynı etnik kökenli göçmenlerin iş bulmalarına, barınma, uygun iş ve sosyal politika önlemleri hakkında bilgi alabilmeleri için göçmen ağlarının etkisi özellikle önemlidir (Paas vd., 2002: 50).

Entegrasyon sürecinde eğitimin katkısı ve işlevi bireysel ve toplumsal olarak geri planda tutulamayacak kadar önemlidir. Eğitim, toplumda sosyal adaletin tesis edilmesinde en önemli olgudur. Göçmen çocuklarının yerli çocuklarla aynı koşullarda rekabet imkânı sunabilecek fırsat eşitliğine dayalı bir eğitim sisteminin hayata geçirilmesiyle orantılı olacaktır. Bu da çok dilli bir eğitim sayesinde gerçekleşebilmekte ve bu çok dilli eğitim sayesinde insan kaynağının etkinliğini arttırmada ve dünya piyasasında rekabet üstünlüğü sağlamada önemli bir araç olarak görülmektedir. Birey açısından bakıldığında kişiliğin oluşmasında da eğitimin doğrudan etkisi bulunmaktadır. (Neumann, 2007: 188).

Uyum konusunda en önemli süreç kuşkusuz kadın ve çocukların sosyo-kültürel olarak adaptasyon sürecini nasıl geçireceğidir. Almanya’ya yapılan kadın göçü ile ilgili araştırmada, geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçişin hızlandığı, ailenin parçalanması karşısında karar vermede kadının rolünün arttığı, artan gelirin kadınların gösterişçi tüketim kalıpları benimsemesine neden olduğu görülmektedir. Modernleşmenin kadın hayatına girmesiyle birlikte satın alma gücüne dayalı bir kadın özgürleş-

mesi söz konusu olmuştur (Abadan-Unat, 2002: 178). Ülkemizde yapılan araştırmalarda da ortaya çıkan dönüşümlerin kopuş olmaktan çok bir geçiş dönemi şeklinde gerçekleştiği ortaya çıkmıştır. Hatta kadın ve erkek rollerinde kadının rol değişiminin ön planda olduğu ve genel olarak modern dönüşümlere doğru bir evrilme süreci yaşandığı gözlemlenmiştir (Başbuğu, 1997: 579).

Kadın ve çocukların uyumunda konuşulan dil ve eğitim sürecinin önemli etkisi vardır. Çok dilli eğitim veren AB ülkelerindeki (örneğin İsviçre) eğitim sistemlerinin tek dilli eğitim sistemini devam ettiren ve hukuken olmasa da göç ülkesi sayılan Almanya gibi ülkelerde ki eğitim sistemleri arasında fark görüldüğü ortaya çıkmıştır. Örneğin OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) tarafından her yıl yapılan PİSA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) sınavı sonucundaki değerlendirmede çok dilli eğitim veren ülkelerde bu sınavdaki başarı oranlarının daha yüksek olduğu anlaşılmıştır (Neumann, 2007: 190). 2015 yılında yapılan PİSA sınavında ülkemiz OECD'nin 72 ülkesi arasında 49. sırada yer almıştır (OECD, 2017).

Farklı kültür, medeniyet ve dinler arasındaki farklılıklar genç göçmen çocukların zihinlerinde birbirine zıt resimler oluşturmaktadır. Özellikle Batı Avrupa'ya giden Türk göçmenlerde görülen ithal geline bağlı evliliklerde, ülkenin dilini konuşamamak dışı kapalı bir ilişki içine girilmesine neden olmaktadır. Çocuğun ödevine yardımcı olunamama, okul yetkilileriyle ilişkiler kuramama bunların sonucunda ortaya çıkar. Bu durum çocuklarını takip edemeyen ailenin ilgisizlikle itham edilmesine kadar gider. Halbuki entegrasyon sürecinin en önemli aşaması eğitim sürecidir. Doğal olarak göçmenler, yaşadıkları ve geldikleri kültürler arasında gidip gelmektedirler. Özellikle ailelerin eğitsel ve kültürel konumlarının yanında okul programları ve dil farkı işçi çocuklarının yabancı ülkelerin eğitim sistemi ile başarılı bütünleşmelerinin uygulanamamasına neden olmaktadır (Tezcan,1997:593). Koşar-Akçapar'ın Batı Avrupa'da yaptığı araştırmada bu tespiti doğrulamaktadır. Söz konusu araştırmada eğitim ile ilgili şu sorunların ortaya çıktığı tespit edilmiştir (Koşar-Akçapar, 2007: 414-415):

- Bazı istisnalar dışında, Batı Avrupa'da yaşayan Türk çocukları yeterince eğitim olanaklarından yararlanmamakta ve ebeveynleri tarafından eğitim konusunda yeterli destek sunulmamaktadır.
- Özellikle evlilik sonucu kaynak ülkeden gelenlerin dilsel ve kültürel uyum sorunu yaşadıkları görülmektedir.

- Göçmen çocukların gittiği okullarda zamanla öğretmenlerin bu duruma alışarak daha az beklenti ile eğitimlerini gerçekleştirmektedir.
- Çocukların para ile tanışması, eğitim almalarını güçleştirmiştir.
- İş arama süreçlerinde göçmenlerin karşılaştıkları güçlükler de çocukların eğitimini etkilemektedir.
- Kız çocukları, kısmen aileler ve kısmen de sosyal baskı yüzünden fazla okumamaya özendirmektedir.
- İşsiz ve daha alt tabakaya mensup insanların yaşadığı yerlerde oturmayı tercih eden göçmenler, gettolaşma ile yayılan sosyal baskı ve grup dinamikleri gençlerin kaderini belirlemede önemli rol oynamaktadır.

Diğer yandan çeşitli Batı ülkelerinde “getto” olarak nitelendirilen göçmenlerin kendi etnik aidiyetine göre bir araya geldiği, diğer insanlardan büyük ölçüde tecrit edilmiş, kendi alt kültürünü oluşturmuş, nispeten küçük ölçekli yerleşim alanlarında yaşamaları nedeniyle kendi kültürel ve sosyal yapılarının devamını sağlayarak göçmenler için güven telkin etmekte ve kendi yaşama alanlarında özgürce yaşadıkları varsayılmaktadır. Ancak tamamen dışlanılmış bir ortam arz eden gettolarda yaşam, ülke toplumunun hayat tarzlarıyla ilişki kurmasını zorlaştırmakta ve çoğunluğu iletişim ağı dışında kalmaktadır (Boos-Nunning, 2007: 206-207).

Gettolarda işsizlik ve yoksulluğun ortaya çıkardığı yaşam alanı, eğitimsizlik ve tüm bunların bireyin ruh yapısında oluşturduğu eziklik duygusu, bireylerin kendi dar çevreleri içinde yok olup gitmesine ve kendilerinden sonra gelen nesillerinde kentin yapısı ve kurallarına, kültürüne uyum sağlayamayacakları için daha anarşist ruhla hareket etmelerine ve toplumsal yozlaşmaya neden olabilmektedir. Kentlileşememe nedeniyle yaşanan toplumsal uyumsuzluk ve çatışma suç oranlarında artışa da sebep olduğu çeşitli araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Örneğin 19. yüzyılın ikinci yarısında Lambroso'nun bazı İtalyan şehirlerinin suçluluk durumları hakkındaki araştırmaları, Ascshaffenburg'un Alman şehirlerine ilişkin bulguları; Stuart Lothier'in, Clifford R. Shaw, Henry D Mc Kay ve 1940'larda Clinard'ın ABD'de ki tespitleri kentleşme sürecinin suç oranlarında artışa neden olduğunu ortaya çıkartmıştır (Dönemezer, 1986: 57).

Göçmenler göç ettikleri toplumlarda uyum sorunu yaşamamaları için başta yasal hakları olmak üzere maddi ve manevi değerlerini koruyan yaşam standartlarına kavuşturulmaları gerekmektedir. Aidiyet duygusu yaratmak adına özellikle katılım ve

vatandaşlık temelinde her türlü yasal düzenlemelerin yapılarak entegrasyon sürecinin normalleştirilmesi gerekmektedir.

2.1.3. Kentin Fiziki Dokusuna Etkileri

Gelişmiş ülkelerdeki kentlerde yaşanan sanayileşmenin hızına paralel olarak kentleşme hızının artması ve buna bağlı olarak göç eden emeğin düzenli bir şekilde emilmesi, az gelişmiş ülkelerdeki kentlere oranla göçten daha az etkilenmesini sağlar. Az gelişmiş ülkelerde hızlı kentleşmeye bağlı olarak sanayileşmenin de aynı hızda ilerleyememesi, kentler üzerinde zincirleme etkiler bırakmaktadır. Özellikle iç göçlerde ortaya çıkan bu durumun ilk etkisi, yığınla gelen göçmenlerin barınma sorunudur. Yoğun göçler sonucunda artan konut talebinin karşılanamaması ve kent içinde konut fiyatlarının ve buna bağlı olarak arsa fiyatlarının artması nedeniyle göçmenleri kendi imkânlarıyla kenar mahallerde, altyapının yetersiz olduğu ve ulaşımın zor sağlandığı bölgelerde izinsiz ve düşük standartlı konutlar (gecekondu) inşa etmelerine neden olmaktadır. Kısa süreliğine görülen bu ikamet şeklinin kentlerin siyasi ve ekonomik yapısının da etkisiyle bu mekânlar, kalıcı olmaya başlamakta, beraberinde dağınık kentleşme ve çevre kirliliği ortaya çıkmaktadır.

Dağınık kentleşmenin doğurduğu etki sadece çevresel ve kültürel anlamda olmamakta, aynı zamanda yoksullaşmanın da kalıcılığını sağlamaktadır. Çarpık kent yapıları içinde kalanlar yeni göç dalgalarını kendilerine çekmekte ve gettolaşmanın daha da büyümesine ve bu meskenlerin adeta “göçmen mahallelerine” dönüşmesine neden olmaktadır (Kaygalak, 2009: 25). Burada oturan göçmenler, sosyolojik olarak kentin her türlü imkânından (elektrik, temiz su, yol, kanalizasyon gibi altyapı hizmetleri) yoksun kalmakta ve sosyo-kültürel hiçbir olanağa ulaşamamaktadırlar. Bu sebeple göçmenler kırsalın tüm değerlerini kaybetmekle kalmamakta, aynı zamanda kentin hiçbir imkânına ulaşmamakla kentlileşememektedirler.

Öte yandan göçmenlerin kendi sosyo-kültürel alanlarında oluşturdukları getto yaşamı, hemen her göçmen ülkesinde yaşanan bir durumdur. Getto, bazen banliyö bazen de varoş mahalle olarak adlandırılmakta ve dünyanın her yerinde hemen hemen aynı ortak özellikleri barındırmaktadır. Aksaz’ın Paris’te göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı ve 40 km uzaklıkta bulunan Lilas adlı bir mahalleyi incelerken vardığı sonuçlar bu kanıyı doğrulamaktadır.

“Mahallede dolaşınca bir düzensizlik göze çarpar; sokaklara bırakılmış alışveriş merkezlerinin küçük sahipsiz arabaları, yerlere savrulmuş çöp ve kâğıt parçaları,

parçalanmış birkaç araba hurdası, bir yıl önce yanmış bir apartman dairesinin kalıntıları, kapıların önünde gelişi güzel bırakılmış bebek arabaları, kırık dökük posta kutuları, asansörlerde köpek dışkısı kokuları... vs. ile Lilas Mahallesi, banliyöde bulunan birçok HLM sitelerinden biridir. İnşa edildikleri 1960 yılından beri bakımı yapılmamış, renkleri artık ayırt edilmeyen, eski ve birbirine bitişik binalar karanlık, sevimsiz bir dekor oluşturmakta, mimarisi bir “mahalle çocuğunun betimlemesine göre” Her şeyden uzak, dünyanın geri kalanından kopuk, bir hapishane ortamını” anımsatmaktadır. Sanki seri üretimden çıkmışçasına birbirine benzeyen bu binalarda, farklı ülkelerden gelmiş, değişik dillerde konuşan, çeşitli geleneksel kıyafetler giyen, heteroklit bir topluluk yaşamaktadır” (Aksaz, 2007: 368-369).

Barınma ve iskan ile ilgili politikalar, yerel yönetimlerin politikaları doğrultusunda da gerçekleştirilebilmektedir. Ancak, yerel yönetimlerin göç edenlere karşı alacağı tavır, genel olarak göçmenlerin barınmasında etkilemektedir. Örneğin, Bolonya vilayeti 1980’lerden itibaren aldığı yüksek oranda göç ile sol ve sağ koalisyonların kent çapında kamu kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve diğer yerel dinamiklerinin tüm girişim ve çabalarına rağmen barınma politikaları sert engellerle karşılaşmış ve bu bölgede kamu konutları veya kamu-özel ortak girişimi ile oluşturulan konutlarla ilgili projeler gerçekleştirilememiştir (Poli, 2012: 192). Bolonya’da durum biraz daha farklı bir şekilde gerçekleşmiştir. Bolonya belediyesi, STK ve dernekler aracılığıyla sosyalleşme sürecinde genellikle satın alma veya kiralama acenteleri ile birlikte kurulan ağlar sayesinde kiralamalar gerçekleştirilerek barınma sorunu kentin dokusuna zarar verilmeyen gerçekleşmiştir (Balbo, 2012: 206).

Mexico City’de yürütülen bir araştırma, göç eden kent yoksullarının taleplerini olağan bürokratik yollardan ulaştırmaya çalıştıkları ve benzer tüm işlerini yasal yolla yaptıkları, yasadışı tek eylem olarak arazi işgali olduğu tespit edilmiştir (Vergin, 1986: 40). Yine Treviso’da²⁶, göçmenlerin barınma ihtiyaçlarını karşılamak için “gökdelen” adı verilen konutlara akın ettikleri ve binalarda tadilat ve benzeri onarımların yapılması nedeniyle fiziksel ve sosyal bozulma yaşandığı ve konut fiyatlarının düşmeye başladığı ortaya çıkmıştı. Bu sebeple gökdelenlerdeki evlerin gerçek sahipleri buraları terk etmek zorunda kalmışlardı (Bellun, 2012: 223). Bunun yanında birçok gelişmekte olan ülkede kentlerin fiziksel bozulmalarına karşı kentsel dönüşüm adı altında kentlerin yok olan ekonomik koşulların gerçekleştirilmesi, canlandırılması ve toplumsal dış-

²⁶ Treviso, İtalya’da Veneto bölgesine bağlı en büyük şehirdir. Treviso vilayetine bağlı 95 belediye bulunmaktadır. Treviso aynı zamanda vilayetin başkentidir.

lanma olan alanlarda, toplumsal bütünleşmenin sağlanması amacıyla kentlerin ekonomik, fiziksel, toplumsal ve çevresel koşulları yenilenmesi amaçlanmaktadır (Roberts, 2000: 9-26).

2.1.4. Kent Yönetimine Etkileri

Birbirinden farklı; ama çoğunlukla birbiriyle ilişkili olan nedenlerden dolayı yaşanan göç olgusunun karmaşık ve girift yapısı, ulusal ve uluslararası tüm aktörlerin karşılıklı işbirliğini zorunlu kılmaktadır. Merkezi ve yerel yönetim kurumlarından oluşan bir sistemi ifade eden göç yönetimi için, uyum sürecinde kritik aşamalar olarak kabul edilen ve bu sürecin kamusal yüzü olarak görülen istihdam, barınma, eğitim ve sağlık gibi konuların çözümü için iyi bir göç yönetişimi gerekmektedir.

Yoğun göçün neden olduğu hızlı ve çarpık kentleşme ile birlikte kent yönetiminin de çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Özellikle siyasi ve ekonomik kaygılarla göçe ilişkin politikalarının düzenlenmesinde yerel ve ulusal göç yönetimlerinin farklı yönetim tarzları sergilemesi, zamanla göç yönetiminden sorumlu olanların (merkezi ve yerel yönetim ve STK) koordinasyon ve eşgüdüm noktasında ciddi eksiklikler yaşamalarına sebep olmaktadır.

Dünyada iç ve dış göçler konusunda gelişmiş ülkelerin göçmen olgusuna bakış açıları, ülkemizdeki uygulamalardan farklıdır. Gelişmiş ülkelerde yerel ve bölgesel yönetimler, uluslararası göç konusunda önemli paydaşlar olarak görülmekte ve yetkilendirilmektedir. Uluslararası göç konusunda başta Avrupa Birliği ülkeleri olmak üzere gelişmiş ülkelerdeki merkezî yönetim ile yerel yönetim arasında belli bir yetki ve yük paylaşımı söz konusudur. Ülkeye giriş ve yerleşme, vize ve ikamet, çalışma izni ve belirli süre sonra vatandaşlığa giriş gibi “egemenlik alanları” ile güçlü ilişkisi olan konular, merkezî yönetimlerin yetkisi dâhilindeyken göçün sosyal ve kültürel boyutlarındaki hizmetler ise (yerli toplum ile uyumu, kültürel hizmetler, sosyal hizmetler, eğitim ve meslekî eğitim, birçok ülkede istihdam da dâhil olmak üzere) yerel yönetimlere devredilmiştir (Daoudov, 2015: 4). Ancak 2000’li yıllardan itibaren artan uluslararası terör nedeniyle ülkelerin göç olgusuna bakışı güvenlik eksenli olmaya başlamıştır. Dolayısıyla ülkeler, genellikle göç politikalarını güvenlik eksenli geliştirmekte, insanî politikalar ikinci planda kalmaktadır.

Günümüzde özellikle AB ülkelerinde AB'nin birliğinden kaynaklanan “Avrupa Kalesi” fikri ve Schengen²⁷ ve Dublin Anlaşmalarının da etkisiyle kuzeyden gelen düzensiz göçmenlere karşı “kapıları kapatma” politikaları göç olgusuna güvenlik eksenli bakışı ortaya çıkartmış, ikili ve etkisiz bir politikadan öteye gidememiştir. Nitekim bunun sonuçları, şimdiye kadar 20.000 üzerinde insanın canıyla ödenmiştir (Tapia, 2015: 35-40).

Dünyada göçmen olgusunun kentin yönetimine etkileri, kent yönetiminin olaya bakış açısı ve göçmenlerin zamanla takındıkları tutum ve davranışlarla ilgilidir. Balbo, Bolonya ve Treviso (İtalya) kentlerindeki yönetimler üzerindeki göçmen etkisi ilginç bir paradoksu ortaya koymaktadır. İkisi de aynı bölgenin (Emilia-Romagna) kenti olmalarına rağmen iki kentteki yönetim tarzlarının farklı olduğu, ancak gelinen noktada Treviso kentindeki göçmen davranışlarının yönetimin göçmenlere karşı daha iyi bir yönetim tarzı sergilemesi nedeniyle olumlu bir havanın esmesine neden olmuştur (Balbo, 2012: 168-169).

Göç ile ilgili Bolonya yönetiminin özellikle sağ koalisyon döneminde (2000’li yıllardan itibaren) STK’lerle işbirliği içinde geliştirdiği projelere ek olarak 2006 yılından itibaren göçmenlere yönelik üç yıllık planlar ile hem ırkçı “alt kültürler”in etkisini kırma hem de entegrasyonu tamamlama açısından önemli bir gelişme gösterebilmiştir (Balbo, 2012: 196-197).

Emilia- Romagna Bölgesi’ne bağlı bir yerel devlet yönetim düzeyi olarak görülen vilayet düzeyinde kent yönetimine göçmenlerin katılımını sağlamak amacıyla 2007 yılında “Yabancı ve Vatansız Vatandaşlar Konseyi” adı altında seçim düzenlenmiş, Emilia- Romagna Bölgesi’ne bağlı Modena Eyaletinde ilk kez denenmiştir. Günümüzde birçok yerel yönetim biriminde göçmenlerin kamusal karar alma mekanizmalarına katılımını sağlamak amacıyla bu seçim sistemi uygulanmaktadır. Bağlayıcı bir kararı olmazsa da, hemen her konuda fikir beyanında bulunan konseyin kararları

²⁷ Schengen Anlaşması, 1985’te imzalanıp 1990’da yürürlüğe giren ve sınır- gümrük güvenlik kontrollerini ortadan kaldırmak ve AB’nin politik ve fiziksel entegrasyonunu sağlamak amacıyla İngiltere ve İrlanda dışındaki AB’ye üye ülkelerin imzaladığı antlaşmadır.

bütçe planlamalarında özellikle dikkate alınmaktadır. Bunların dışında yerel hükümetler, benzer birçok proje²⁸ ve kurumsal yapı²⁹ hayata geçirerek göçmenlerin daha sağlıklı ve uyumlu bir hayat yaşamalarına yardımcı olmaktadır. Bolonya Belediyesi'nde göçmenlerin kabulüne ilişkin acil durumlar için kurulan kamplar ve tesisler 2008 yılında kapatılmış bunun yerine belirli ihtiyaçlara yönelik küçük çaplı "kabul merkezleri" kurulmuştur. STK ve diğer kuruluşlarla ortak entegrasyon çalışması yürüten belediye yönetimi "danışma masası" kurarak sorunlar zamanında çözmeye çalışmaktadır (Balbo, 2012: 196-200).

Bolonya'ya göre Triviso'da yerel idareler göçmenlerle ilgili konularda yetersiz kalmaktadır. Yönetimlerin bu tarz yönetimleri iyi niyetli olamayan politikalara kadar gitmekte ve yerli nüfusun yabancılara karşı olan algısı olumsuz bir vakaya dönüşmekte şizofrenik bir durum yaratmaktadır. Bu açığı dernek, sendika ve diğer kuruluşlar kapatmaktadır (Bellun, 2012: 236-237).

İspanya'da Çalışma ve Göç Bakanlığı bünyesinde Vatandaşlık ve Entegrasyon Stratejik Planı (2007-2010) uygulanmakta ve göçmenlerin uyum sürecinde sağlık, eğitim, barınma, ikamet ve diğer sorunlarını çözüme konusunda kendilerine yardımcı olmaktadır. Göç ve göçmenlerle ilgili entegrasyonda yapılacaklarla ilgili önemli oranda bir bütçe ayrılmaktadır (Serrano vd., 2012:245). İspanya modelinde özellikle Endülüs bölgesinde bulunan Sevilla ve Jimena La Frontera'da herhangi bir entegrasyon uygulama projesi olmamasına rağmen yerel idare, üçüncü sektör (dernekler, sendikalar vd.) ve göçmenler arasındaki doğaçlama ilişkisi ile yürütmektedir. Özellikle Sevilla'da belediyenin herkese eşit hizmet sunma prensibi sağlık, barınma ve diğer uyum aşamalarında mesafe kat edilmekte ve eksik kalan konularda üçüncü sektör acil önlem almaktadır (Madronal ve Bredy, 2012:328).

Dış göçler konusunda ülkemiz, uluslararası göçe ilişkin çıkardığı mevzuat ve imza koyduğu antlaşmalarda göç yönetimi ile ilgili her ne kadar belirli bir politikanın çerçevesini belirlemiş olsa da, çeşitli çekincelerden dolayı uygulamalar bu çerçevenin dışına çıkabilmiştir. Örneğin 1989 yılında Bulgaristan'dan göç eden Türkler, 1991 yılında Kuzey Irak'tan göç eden Kürtler ve 2011 yılında Suriye'den göç eden

²⁸ Göçmen aileleri ve ebeveynlik, güçlü halka ve zayıf halka: göç içinde bir kadın olmak, ırkçılık karşıtı dünya futbol şampiyonası, Emilia Romagna, sığınmayı kucaklayan bölge ve Bolonya'da ayrımcılık karşıtı antenler, sosyal masalar vd. (Balbo, 2012: 196-200).

²⁹ Göçmen Ve Yabancı Vatandaşların Sosyal Entegrasyonu Konseyi, Vilayet Göç İzleme Kurumu ve Bolonya belediyesinde Entegrasyon Politikaları Konseyi, Kimlik Tespiti ve Sınır Dışı Etme Merkezi (Balbo, 2012: 196-200).

çoğunluğunu Müslüman Arapların oluşturduğu kitlesel akınlara karşı uygulanan politikalar farklılık göstermektedir. Türkiye'nin Soğuk Savaş sürecinde karşıt gruplarda yer aldığı Bulgaristan ile anlaşmazlığa düşmesi nedeniyle 1989 yılında 240 bin Türk göçmen Türkiye'ye gelmişti. Söz konusu göçmenlere 1934 yılında çıkarılan İskan Kanunu ile 1989 yılına kadar yaklaşık 1 milyondan fazla insanın yararlandığı ve kendilerine vatandaşlığın yanında arazi, besi/çiftlik hayvanları, tarım aletleri ve kredi tahsisi sağlanmıştı. 1970 yılında bu uygulamaya son verilmiş, ancak 1989 yılında yaşanan kitlesel Bulgar Türk'ü göçü nedeniyle yeniden uygulamaya konulmuştu. İkinci kitlesel göç olarak sayılan 1988 Ağustos'unda Irak ordusunun Halepçe'de yaptığı katliam sonucunda yarım milyondan fazla Kürt mültecinin göçüdür. Bu göç sürecinde Türkiye, güvenlik gerekçesiyle Bulgaristan'dan gelen Türk göçmenlere uyguladığı politikanın tam tersini uygulamış ve söz konusu uygulamaların aynı döneme gelmesi nedeniyle uluslararası kamuoyundan büyük tepkiler almıştı (Kirişçi ve Karaca, 2015: 301-309).

Son kitlesel akın olarak Nisan 2011 yılında patlak veren Suriye'deki iç savaş nedeniyle yaşanan kitlesel göç hareketleridir. Bu göç hareketlerinin diğerlerinden farklı olarak beklentilerin aksine uzun döneme yayılmış olması ve günümüze kadar 3,5 milyondan fazla insanın göçüne neden olmasıdır. Gelen Suriyeliler mülteci olarak tanımlanarak "geçici koruma" uygulamasına tabi tutulmuş ve "açık kapı" politikası uygulanmıştır (Kirişçi ve Karaca, 2015: 301-309). Savaştan kaçan grupların sığınma talepleri de "açık kapı" uygulamasıyla gerçekleştiği için 1989 ve 1991 yılındaki kitlesel göçlerde uygulanan uygulamalardan farklılık arz etmektedir (Erdoğan, 2015: 317).

İç göçler konusunda da biryandan kentin çarpık büyümesini engelleme adına geliştirilen bir dizi imar ve çevre düzenlemeleri, diğer yandan siyasi nedenlerle gecekondulu mahallelerin birer "oy deposu" olarak görülmesi amacıyla kaçak yapılaşmalara ve çevresel tahribatlara göz yumma durumu ortaya çıkmaktadır. Bu durumun zamanla gecekondulu alanlarındaki gelişmeleri meşrulaştırarak eksik altyapı sağlama sorunlarıyla karşı karşıya bırakarak bir çeşit yönetim krizine sebep olabilmektedir (Kaygalak, 2009: 26). Özellikle kitlesel göçlerde ortaya çıkan karmaşıklığın yönetimi, hazırlıksız ve koordine olmaktan uzak yönetim anlayışlarında önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Faaliyet alanları açısından destek yürüten ulusal veya uluslararası bağımlı ve bağımsız tüm kurum ve kuruluşların statü, görüş ve yapıları farklı olduğu için

yönetişimden uzak bir durum ortaya çıkmaktadır. Başta iş kültürü farklılıkları, görüş farklılıkları ve güven eksikliği gibi faktörler koordinesizliği ortaya koyan en önemli unsurlardır (Callet-Ravat, 2015: 122-123).

Göç veya göçlerin iyi yönetilmesi için hükümetlerin uygulaması gereken belli bazı ilkeler bulunmaktadır. Bunlar (Papademetriou,1997-1998: 28);

- Göçmenlik, kabul eden ülkenin ekonomik, bilimsel ve kültürel hayatını zenginleştirmeli; insanî değerlere cevap vermeli ve uluslararası hukuki yükümlülükleri yerine getirmelidir.
- Göç politikası, değişen koşullara cevap vermelidir.
- Göçmenlik, ülkedeki işverenlerin ihtiyaçlarını işçilerinin çıkarlarıyla dengelemelidir. Bu şekilde gerçekleşen göç yönetimi, göçmenler nezdinde başarılı olur.

2.2. TÜRKİYE'DE GÖÇÜN KENTLEŞME SÜRECİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Kent yaşamında nüfus artışına bağlı olarak kentsel yaşam kalıplarının benimsenmesi ve kültürel kurallara da uyulması olarak kentleşme, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde genellikle göçler sonucunda gerçekleşmektedir. 1950-60 arası üç, 1960-70 yılları arası altı milyona yakın insanın kırsal alanlardan kentlere göç etmesi, bu dönemde kentlerde değişim ve dönüşümün derecesini ortaya koymaktadır. Tablo 2'den anlaşıldığı gibi 1927 yılında kırsal alanlarda yaşayanların oranı % 75,8 iken, 1960'ta % 68,1, 1970'te % 61,5 ve 1980'de % 56,1, 2000'li yıllarda % 35, günümüzde ise bu oran % 10'un altına düşmüştür.

Tablo 2. Türkiye’de Kentsel ve Kırsal Nüfus Oranları

Yıllar	Kentsel Nüfus	%	Kırsal Nüfus	%	Toplam
1927	3 305 879	24,2	10 342 391	75,8	13 648 270
1935	3 802 642	23,5	12 355 376	76,5	16 158 018
1940	4 346 249	24,4	13 474 701	75,6	17 820 950
1945	4 687 102	24,9	14 103 072	75,1	18 790 174
1950	5 244 337	25,0	15 702 851	75,0	20 947 188
1955	6 927 343	28,8	17 137 420	71,2	24 064 763
1960	8 859 731	31,9	18 895 089	68,1	27 754 820
1965	10 805 817	34,4	20 585 604	65,6	31 391 421
1970	13 691 101	38,5	21 914 075	61,5	35 605 176
1975	16 869 068	41,8	23 478 651	58,2	40 347 719
1980	19 645 007	43,9	25 091 950	56,1	44 736 957
1985	26 865 757	53,0	23 798 701	47,0	50 664 458
1990	33 326 351	59,0	23 146 684	41,0	56 473 035
2000	44 006 274	64,9	23 797 653	35,1	67 803 927
2007	49 747 859	70,5	20 838 397	29,5	70 586 256
2012	58 448 431	77,3	17 178 953	22,7	75 627 384
2017 ³⁰	74 749 736	92,5	6 060 789	7,5	80 810 525

Kaynak: TÜİK, 2018

2000’li yıllara kadar göç ve kentleşme sürecini İçduygu ve arkadaşları üç döneme ayırmaktadırlar. Birinci dönem, göç hızının düşük olduğu ve dolayısıyla kentleşme hızının da yavaşladığı 1927-1945 yılları arasındır. 1950’lerden 1980’lere kadar olan ikinci dönemde kırsal büyüme oranı hızla düşerken aynı paralelde ve hatta daha büyük hızla kentsel büyüme gerçekleşmiştir. 1980’lerdeki liberal politikalara bağlı olarak uygulanan sosyo-ekonomik politikalarla kentlere yoğun göç devam etmiştir. 2000’li yıllara kadar siyasi nedenlere bağlı zorunlu göçlerde yaşanmıştı (İçduygu vd., 1998: 218-219). Bu dönemlere, 2011 yılında patlak veren Suriye Savaşı’ndan sonra ülkemize gelen sığınmacıların göçlerini de ekleyebiliriz.

Ülkemizde göçler sonucunda gerçekleşen kentleşme sürecinin üç önemli özelliğinden söz edilmektedir. Birincisi, kentleşmenin hızıdır. İkincisi, göçün en büyük kentlere ve batıdaki bölgelere yönelmiş olmasından kaynaklanan kentleşme sürecidir. Üçüncüsü ise büyük kentlerde, yaşam ve kültür düzeyleri, dünya görüşleri birbirine zıt bireylerden oluşan bütünleşmemiş bir toplumsal yapı oluşturmasıdır. Özellikle İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana gibi kentlerde gecekonduların kent çevresini bir yoksulluk çeperi gibi sarması, bu dengesizliği açıkça ortaya koymaktadır. Kentleşmeye atfedilen “çarpık”, “sağlıksız” ve “aşırı” gibi özellikler bu bütünleşmemişliğin bir göstergesidir (Can ve Çiçek, 2012: 40).

³⁰ 2012 yılında büyükşehir yasasında yapılan değişiklik ve mahalleye dönüşen köylerle birlikte il ve ilçe merkezlerinde yaşayan nüfusta artış sağlanmıştır.

Ülkemizde gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi hızlı kentleşme ve sanayileşmenin aynı hızda ilerleyememesinden ve kentleşme hızının sanayileşmenin ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleşmemesinden kaynaklanan sağlıksız ve düzensiz bir kentleşme yaşanmaktadır (İsbir, 1982: 29-30). Bu tür kentleşme süreçlerinde göç eden emeğin düzenli bir şekilde emilememesi nedeniyle beraberinde birçok etki bırakmaktadır. Bu tür etkilerin dünyanın 1980'lerden itibaren geçirdiği büyük değişim ve dönüşümlerin özellikle bilgi toplumu bağlamında yeni sorunsal alanı yaratarak kentleşme süreçlerini hızlı bir şekilde yönlendirdiği görülmüştür (Tekeli, 1998: 8).

Ülkemizde yapılan araştırmalarda kırdan kente olan göçün önemli bir yer tuttuğu ve kentleşme üzerinde önemli etkilerinin olduğu bilinmektedir (Kartal, 1983; Akkayan, 1979; Özer, 1983; Atauz, 1978; Erdoğan, 1977; Kıray, 1982). Ancak 1960'li yıllardan itibaren yoğunlaşan iç göçlerin yanında, 1980'li yıllardan sonra yaşanan İran-İrak Savaşı ve günümüzde Suriye Savaşı nedeniyle gelen sığınmacıların oluşturduğu dış göçlerinde kentleşme üzerinde farklı önemli etkileri bulunmaktadır. Suriyeli sığınmacılar örneğinde yapılan araştırmada kitlesel halde gelen sığınmacıların Türkiye'nin hemen hemen her tarafına yayıldıkları, kalıcı hale geldikleri, kontrolsüz ve başıboşluğun getirdiği rahatlığın kentlerde adli (dilencilik, fuhuş vb.) ve siyasi birçok suçta sebep olduğu ortaya çıkmıştır (Erdoğan, 2015: 334).

Türkiye'de kentleşme, sosyo-ekonomik ve kültürel gelişmeyi en uygun olarak ortaya çıkartmaktadır. İç göçler kentlerin fiziki, sosyo-ekonomik, kültürel yapısını bozmakta, kente yeni gelenlerin istihdam ve barınma sorunlarını beraberinde getirmekte ve birbiri içine geçerek karmaşıklaşan bu sorunlar, gittikçe içinden çıkılmaz bir hal almaktadır. Bu sebeple bu bölümde ekonomik ve sosyo-kültürel etkilerin ayrı başlıklar halinde incelenmesinde önemli bir yarar görülmektedir.

2.2.1. Ekonomik Etkiler

Göçün ekonomik etkileri, birçok açıdan irdelenebilir. Ülkemizde kırdan kente, kentten kente ve kentten kıra yapılan iç göçlerin yanında düzenli ve düzensiz dış göçlerinde kentleşme üzerindeki önemli etkileri bulunmaktadır. Bunun yanında göçün başladığı ve sonlandığı yer açısından farklı kategoride değerlendirilebilir. Ayrıca göçün nedenleri açısından da bu yerlere olan maliyetini ele almak gerekir. Örneğin bir yere yapılan göç ekonomik kaygılar yüzünden ve daha iyi iş olanakları açısından ya-

pılmışsa bunun sonuçları farklı olmakta; göç terör, çatışma ve benzeri olaylar yüzünden yapılmışsa ekonomik sonuçları daha farklı olabilmektedir. Bu sebeple her iki açıdan da göçün sonuçlarına bakmakta çalışmamız açısından yararlı olacaktır.

Akkayan (1979: 255), kentte aile ekonomisine katkı yapanların sayısı köye göre daha az olmasına rağmen kente göç edenlerin çalışma hayatında yaptığı değişimin etkisiyle kişi başın gelirin daha fazla arttığı, para ekonomisinin hayatın her alanına hüküm ettiği belirtilmektedir. Aslında para ekonomisi daha sonraları köye gönderilen paralarla birlikte köy yaşamını da etkilemektedir. Diğer yandan kır toplumunun çözümlenmesi, sanayileşme süreçleri, bu süreçlerde kentler ve bölgeler arasında ortaya çıkan gelişmişlik farkları, işsizlik, topraksızlık ve yoksulluk gibi ekonomik etkiler bırakabilmektedir (Bahar ve Bingöl, 2010: 45-54). Kırsal-kentsel göç, aynı zamanda kırsal alanların kalkınma hızını da yavaşlatmaktadır (Gimba and Kumshe, 2011: 171-172)

Yapılan diğer araştırmalarda, ülkemizde yapılan kırsal göçlerin genel olarak ekonomik amaçlı yapıldığı ve kişilerin ve ailelerin gelirlerinde belli oranlarda artışlar gerçekleştiği ortaya çıkmıştır. Örneğin, Akan ve Arslan tarafından ülke genelinde yapılan bir araştırmaya göre göç edenlerin ekonomik amaçlı olduğu ve göçten sonra ekonomik durumların eskiye oranla daha iyi olduğunu tespit etmiştir (Akan ve Arslan, 2008: 161).

Türkiye, 1990'lere kadar "artan işgücü ihraç eden" bir ülke olmasına karşın, bu dönemden sonra Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesi ile artan ırkçılık hareketleri, Azerbeycan, Moldova, Romanya ve Ukrayna'dan ekonomik amaçlı gelenlerin oluşturduğu göç akımları ile dış göç almaya başladı. Özellikle bu ülkelerden gelenlerin kadın olması, kentlerde ev işleri, yaşlı bakımı, temizlik işleri ve eğlence sektörlerinde çalışmaları, AB tarafından bu dönemde kadınlara ilişkin önemli koruyucu politiklara rağmen bu alandaki sömürüyü ortadan kaldıramamıştır (Abadan-Unat, 2015: 272).

Genel olarak ülkemizde iç ve dış göçler, kentlerde eksik istihdam, gizli işsiz ve açık işsizlik, sektörler arası dengesizlik, kira-ulaşım vb. nedenlerle kentte yaşam maliyetlerinin artışı, bölgeler arası kentleşme dengesizliği, konut problemi göçün hacmiyle orantılı olarak gerçekleştirilemeyen yerel hizmetler (altyapı hizmetleri) gibi sorunlar ortaya çıkartmaktadır (Akkayan, 1979: 21). Ekonomide istihdamın tüm değişkenler üzerinde doğrudan etkisi olması nedeniyle ayrı başlık altında incelenmiştir.

2.2.1.1. İstihdam Sorunu

Göçlerin istihdama olan etkileri, göç çeşidi, göç nedeni, göç edilen yerin, göç edenin ve göç edilen alanın niteliğine bağlı olarak farklı olabilmektedir (Akan ve Arslan, 2008: 60). Gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de çalışma hayatı özellikle sanayileşmenin geliştiği kentlere yönelik işgücü göçü ile sağlanmaktadır (Akan ve Arslan, 2008: 60). Sanayi, ticaret ve hizmet kuruluşlarının genellikle kentsel alanlarda veya kent çevrelerinde kurulmuş olması kentlerde daha fazla iş imkânı doğurmakta ve göçün yaşanmasına neden olmaktadır (Algan, 1988: 108). Bu durum metropol denilen büyük şehirlerin (İstanbul, İzmir, Bursa vd.) cazibe merkezi olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır (Akan ve Arslan, 2008: 39).

Ülkemizde 1940'lardan itibaren Batı'dan gelen maddi yardımların da etkisiyle hızlanan modernleşme kırsalda topraktan kopmayı, kentlerde ise sanayi ve hizmet sektörü için ciddi bir işgücü ihtiyacını ortaya çıkartmıştır. Özellikle 1950'lerden itibaren sanayileşme hamleleriyle ve bir devlet politikası şeklinde kırdan kente göçün desteklenerek kentleşme, istihdam olanakları ve sanayileşmenin beraber yürütüldüğü bir dönem olarak örgütlenme yoluna gidildi (İçduygu vd., 1998: 208-210). Bu dönemde iç göçler sayesinde kentlerde sanayinin otomatik olarak istihdamı sağlayacağı ve işsizliği azaltacağı beklentisi vardı. Ancak kentleşmenin sanayiye bağlı olarak gelişmemesi, kent istihdam yapısının açık ve gizli işsizlikle sonuçlanmasına ve işsizliğin her geçen gün artmasına sebep olunmuştur (Es ve Ateş, 2004: 219-220). Özellikle yapısal ve kronik nedenlere (hızlı nüfus artışı, kırdan kente göç, yatırımların yetersizliği, enflasyon vb.) potansiyel üretim gücünün yoğun işsizliğe dönüşerek tüketici konumuna geçmesiyle insan gücü kaynağının israf edilmesine yol açmıştır (Irmak, 1997: 514). Kırsal ve kentsel bölgeye daha fazla insan geldiğinde işsizlik oranları artmakta ve bu durum hükümetin istihdam politikalarını zorlaştırmaktadır (Gimba and Kumshe, 2011: 171).

1963 yılından itibaren kalkınma planlarıyla her ne kadar sanayileşmeye paralel olarak yaşanamayan kentleşmeye bilinçli müdahaleler gerçekleşmiş olsa da beklenen ölçüde bir katkı sağlanamamıştır. Göç-kent ikilisi, sanayileşmeden bağımsız büyüdüğü için kentler yığılan işsiz gençlerin mekânı haline gelmiştir (Başel, 2006: 306). Böylece çocuk ve kadın işçiliği dahil çeşitli sektörler ortaya çıkmış, kontrolsüz kentleşme sonucunda kentlileşme sorunları ile karşı karşıya kalınmıştır (İçduygu vd., 1998: 225). Kentsel altyapının yoğun göç hareketleri karşısındaki yetersizliği, iş piyasasında

önemli bir etki bırakmıştır. Kentin formel ekonomisi içinde kendine iş bulamayan göçmenler, geçimlerini sağlamak amacıyla enformel sektörlerde yoğunlaşmışlardır (Kaygalak, 2009: 84). Dolayısıyla, göç eden nüfusun kentsel alanda istihdam imkânlarına, kentte yaşayanlardan daha kolay eriştiği ve bu durumun kentsel alanlardaki işsizlik oranının düşmesine yol açtığı görülmektedir. Buna karşılık göç, göç veren bölgelerde işsizlik oranını azaltmamış, aksine bu bölgelerde işsizlik artmaya devam etmiştir. Mardin-Batman-Siirt-Şırnak ve Şanlıurfa-Diyarbakır³¹ net göç verme hızında üst sıralarda yer alırken, 2004–2006 döneminde işsizlik oranları sırasıyla % 12,7 ve % 6.9 oranlarında artış göstermiştir (Bahar ve Bingöl, 2010: 52).

Ekonominin küreselleştiği 1980'lerden itibaren farklılaşan iş sektörleri arasındaki geçişlerin kolay ve hızlı sağlanması, teknolojideki gelişmeler, tarımda makineleşme ve işgücünün atıl kalması kentlere olan akımları arttırmıştır. Bunun sonucunda göç; yüksek oranlı işsizlik, artan yoksullaşma ve gelir dağılımı adaletsizliği ile eğitimin maddi getirilerinin iyice azalması, çocuk işçiliğinin yaygınlaşmasına neden olmuştur (Öztürk ve Altuntepe, 2008: 1603). Göç ile birlikte geleneksel el sanatları, ziraat ve hayvancılıkla uğraşan kesimin oranı azalırken, genellikle köyde kalan vasıfsız ve yaşlı nüfusun kente göç edenler tarafından gönderilen gelirlerle geçinmeye başladıkları görülmüştür (Akkayan, 1979: 256).

Göçten önce ziraat, hayvancılık ve ormanda çalışma baş gösterirken; göçten sonra fabrika işçisi, memur, müstahdem, esnaf (pastacı yufkacı, börekçi, tatlıcı vb.) gibi işler tercih edilmiştir. Kırsalda herkes kendi işinde çalışırken, kentte büyük oranda ücret karşılığı iş yapmak zorunda kalmıştır (Akkayan, 1979: 255). Bunun yanında hane halkı içerisinde çalışan sayısının artması ve özellikle kadınların, kırsal kesimdeki iş bölümünün değişime uğramasıyla ücretli konuma gelmeleri ve eskiye nazaran daha az tarım işleriyle ilgilenmeleri önemli bir merhale olarak görülmektedir (Çabuk, 2017: 503; Öztürk ve Altuntepe, 2008: 1603).

³¹ 2016 yılı içerisinde Türkiye'nin 26 bölgeye ayrıldığı istatistiklerde ise işsizlik oranı en yüksek bölge yüzde 28,3 ile "Mardin, Batman, Şırnak, Siirt" bölgesi olarak belirlendi. Bunu yüzde 17,2 ile "Şanlıurfa, Diyarbakır" bölgesi takip etti. İşsizlik oranı en düşük bölge ise yüzde 4,5 ile "Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane" bölgesi oldu. En yüksek istihdam oranı yüzde 54 ile "Kastamonu, Çankırı, Sinop" bölgesinde gerçekleşti. Bunu yüzde 53,5 ile "Tekirdağ, Edirne, Kırklareli" bölgesi izledi. En düşük istihdam oranı ise yüzde 28 ile "Mardin, Batman, Şırnak, Siirt" bölgesinde gerçekleşti. En yüksek işgücüne katılma oranı yüzde 57,9 ile "Tekirdağ, Edirne, Kırklareli" bölgesinde görüldü. Bunu yüzde 57,3 ile "Kastamonu, Çankırı, Sinop" bölgesi izledi. En düşük işgücüne katılma oranı ise yüzde 39,1 ile "Mardin, Batman, Şırnak, Siirt" ve yüzde 42,4 ile "Van, Muş, Bitlis, Hakkari" bölgelerinde oldu (TÜİK, 2018).

Öte yandan kentlerde iş imkânı fazla olmakla beraber kişilerin becerilerine uygun iş bulunmamasından kaynaklanan yarı işsiz ve işsiz gruplar ortaya çıkmaktadır (Algan, 1988: 110). Ülkemiz de yaşanan iç göçlerin özellikle kırsal kesimden kente diğer bir değişle tarımdan sanayileşmeye doğru geçişin yavaş ve kontrollü gerçekleşmesi için planlı süreçler başlatılmakta ve arz-talep dengelenmeye çalışılmaktadır. Ancak Suriye Savaşı örneğinde olduğu gibi beklenmeyen kitlesel dış göçlere karşı hazırlıksız yakalanan iş gücü piyasası, gelen talebin ihtiyacını karşılamadığından kontrolsüz, kayıt dışı çalışan ve emeğin ücret değerini düşüren bir dizi olumsuz sonuçlar ile karşı karşıya kalınmıştır.

Göç sonucu yaşanan kentleşme ve gecekondulaşmanın sonucu olarak kent nüfusu ve iş talebinin hızla artmasına karşın, iş olanaklarının bu hıza ayak uyduramaması işsizliği ortaya çıkartmaktadır (Başel, 2006: 305). Ülkemizde her geçen gün artan ve sayısı 3 milyonun üzerinde olan işsiz sayısı emek arzı fazlalığından kaynaklanan ve kentlerde ikincil bir yaşamın kapılarını açan bir işsizliktir. Kendi mahallesi, kendi gecekondu ve hatta kendi eğitim ve kültürünü yaşayan marjinal bir kitle olarak karşımıza çıkmakta ve çarpık kentleşmeye de neden olabilmektedir. Burada karşımıza çıkan işsizlik iradî olmayan işsizliktir (Ekin, 1986: 82-83).

Akış ve Akkuş tarafından Şanlıurfa merkezinde yapılan bir araştırmada, göçlerin en önemli sebebinin işsizlik olduğu ortaya çıkmıştır (Akış ve Akkuş, 2003: 541). Tarımsal üretimin artan nüfusu besleyememesi işsizliği doğurmakta, bunun sonucunda göçler yaşanmaktadır. Göç sonucunda tarım ve hayvancılıkta düşüşler yaşanmakta ve dolayısıyla tarımsal ve hayvansal ürünler ithal edilerek karşılandığı için göç, dış ticareti de etkilemektedir.

İşsizlik bireyin, ailesinin ve toplumun varlığını, refah ve mutluluğunu tehdit eden sosyal bir problemlerden biridir. İşsizlik bu yönüyle intiharlara, boşanmalara, alkolizme, hırsızlığa, silahlı soygunlara, cinayetlere, kişilik bozulmasına ve sosyal sistemde çözümlere neden olan en önemli faktörlerden biri olarak görülmektedir (Bayhan, 1997: 185).

Ülkemize gelen dış göçlerin de istihdam üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Ülkemize dışardan gelen göçler, 1980'lere kadar nispeten yavaş bir hızla artmakta ve büyük ölçüde ulus inşasının önemli bir parçası olarak kabul edildiği için Bulgaristanlı göçmenler örneğinde olduğu gibi komşu ülkelerde bulunan Türklerin ülkeye kabulü şeklinde vatandaşlığa geçirilmeye çalışılmış, sosyo-ekonomik ve kültürel olarak

uyumları kolay gerçekleşmiştir. Ancak 1980’li yıllardan sonra üçte biri düzensiz göçmen olan ve 2010 verilerine göre yılda 235.000’e yakın göçmenin ülkemize geldiği, gelen göçmenlerin sosyal ve siyasal çatışma, ekonomik sıkıntılar, yoksulluk gibi nedenlerle Afrika, Ortadoğu ve Uzakdoğu Asya’dan gelmeleri nedeniyle çalışma hayatında barınmaları zorlaşmaktadır (İçduygu, 2015: 279-280).

21. yüzyılın son çeyreğine kadar genellikle İran, Irak ve Afganistan kökenli göçmenler ağırlıkta iken, 2000’li yıllardan sonra son yetmiş yıl içerisinde bağımsızlığı kazanan Sahra-altı Afrika ülkelerinden de başta İstanbul olmak üzere ülkemizin çeşitli semtlerine göç yaşanmıştır. Başlarda eğitim ağırlıklı göçün zamanla ekonomik amaçlı gerçekleştiği görülmektedir. Ülkemiz üzerinden yapılan bavul ticareti dâhil atölye sanayisi, ayakkabıdan aksesuarlara kadar çeşitli imalat ile küçük ölçekli ticaret yapılmaktadır. İstanbul’da çoğunluğu Laleli, Osmanbey, Zeytinburnu, Merter ve Şişli’de inşaat, kuaför ve bakım ürünlerini satan birçok küçük Afrikalı esnafa rastlamak mümkündür. Gelenlerin içinde çok azı mülteci konumundadır. Genellikle hem tüketici ve hem işçi olarak ülke ekonomisine azımsanmayacak katkıları bulunmaktadır (Şaul, 2015: 112-115).

Şimdiye kadar en önemli kitlesel göç olan Suriyeli sığınmacılarla ilgili Mart 2013’te Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın yürüttüğü çalışma çerçevesinde çalışma izni sağlanmış, 22 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe giren “Geçici Koruma Yönetmeliği” içeriği içinde bulunan “İş Piyasasına Erişim Hizmetleri” başlığı altında bakanlığa yeni düzenleme yetkisi vermekle birlikte geçici koruma belgesine sahip olanların Bakanlar Kurulu’nca belirlenecek sektörler, iş kolları ve coğrafi alanlarda çalışmak üzere bakanlığa başvurabileceklerine ilişkin düzenleme yer almıştır. Ancak yasal düzenleme olmasına rağmen gelinen noktada iki sorunla karşı karşıya kalınmaktadır. Bir yandan kitlesel göçlerde kaçak yoldan gelenlerin kayıt dışı olup ucuz işgücü olarak piyasaya girmeleri yerli emekçinin durumunu olumsuz etkilemiş, diğer yandan sığınmacıların düşük ücretle ve zor koşullarda çalıştırılmasıyla emek sömürüsüne yol açmıştır. Yapılan araştırmalarda ucuz işgücünden kaynaklı iş kaybetme veya bulamama endişesi, yerel halkta ortaya çıkarken işverenlerin bu durumdan memnun olduğu anlaşılmıştır (Erdoğan, 2015: 323). Bu durum yerel halk arasında iş imkânlarının ellerinden alındığı algısı oluşmaktadır.

Suriyeli sığınmacılarla ilgili olarak ekonomik etki; hayat pahalılığı şeklinde ortaya çıkmaktadır. Talep arttıkça temel gıda maddeleri başta olmak üzere, fiyatlar genel

seviyesi yükselme eğilimi göstermektedir. Bu nedenle sınır illerde (Gaziantep, Kilis, Hatay gibi) enflasyon oranı Türkiye ortalamasının üzerinde çıkmaktadır. Öte yandan Suriyelilerin sağladığı bir pozitif katkı da Ortadoğu ülkeleri ile son derece iyi bağlantılara sahip Halepli tüccarların Türkiye’de ticari faaliyetlerini yürütmesidir (Sayın, Usanmaz ve Aslangiri, 2016: 9-10).

Son olarak, makroekonomik dengeler açısından, Suriyelilerin genel bütçe ve işsizlik rakamlarına etkisi olduğu görülmektedir. Türkiye bütçesinden Suriyeliler için harcanan para 31milyar doları bulmuştur (www.hurriyet.com.tr, 2018). Bunun yanı sıra 2018 yılı kasım ayı içinde açıklanan rakamlar ile işsizlik oranı 11,2 ile çift haneye ulaşmıştır (TÜİK, 2018).

2.2.1.2. Yoksulluk

Yoksulluk, sosyo-ekonomik ve kültürel etkileri bulunan çok yönlü bir sorundur. Bu sorun ülkenin ekonomik yapısından kaynaklanmakta ve toplumların sosyo-kültürel anlamda gerilemelerine yol açmaktadır.

Ülkemizde 1950 ‘lerden sonra dünya kapitalizmine entegre olan Türkiye’de uygulanan ithal ikameci politikaların sonucu olarak kırdan çözülme yaşanmış ve kentlere önemli oranda göçler gerçekleşmiştir. 1960’lara kadar devam eden bu göçlerde hızlı sanayileşme ve büyüme sayesinde genellikle sanayileşmeye paralel gelişen, düzenli ve güvenceli iş imkanları nedeniyle sosyo-ekonomik olarak avantajlı bir kentleşme sürecine girilmesini ve kırdan göç edenler için ekonomik olarak rahatlamayı sağlamıştır. Kentsel göçmen ağları sayesinde enformel işlerde çalışanlarda kısa bir süre içinde formel işlere transfer imkânı bulabilmişlerdir. Ancak 1980’li yıllardan itibaren yeni gelişen kapitalizm ve küreselleşmenin etkisiyle yeni göçmenlerin işsizlik, düzensiz, geçici ve düşük ücretle çalışma nedeniyle düzenli iş bulma olanakları git-tikçe zayıflamış ve yoksullaşma artırmıştır. Bu dönemde uygulanan neo-liberal politikalarında etkisiyle mekânsal kutuplaşmalar, sosyal adalet düşüncesinin zayıflaması, gelir dağılımı dengesizliğin artması ve yoksulluğu beslemiş ve günümüze kadar devam etmesini sağlamıştır (Kaygalak, 2001: 137).

Uluslararası göçün ülkemizde yarattığı yoksullaşma açısından bakıldığında, Suriyeli sığınmacılar örneğinde ortaya çıkmıştır. Kayıtsızlarla beraber 3.5 milyonun üzerinde olan Suriyelilerin yaşanan çatışmacı süreçten dolayı kalıcı hale gelmeleri, milli gelirden pay almalarına ve bu nedenle kişi başına gelirin düşmesine neden olmaktadır. Nitekim Türkiye genelinde Murat Erdoğan tarafından yapılan araştırmada,

halkın %70.7'sinin sığınmacıların önemli bir ekonomik yük olduğu ve ülke ekonomisinin bundan zarar gördüğünü belirtmişlerdir (Erdoğan, 2015: 336). Diğer yandan yurtdışına gidenlerin geri dönmesi için 1961 Anayasası ile oluşturulan Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) başlattığı kalkınma planlarıyla dışarıya gidenlerin döviz ve tasarruflarını ülkemizde değerlendirmeleri amacıyla teşvik edici politikalar uygulanmıştır.

2.2.2. Sosyo-Kültürel Etkiler

Göç süreci, göç eden kişinin geriye kalan hayatını kuşatabilecek ve sonraki nesilleri de etkileyen çok uzun soluklu bir süreç olduğu için, göç edilen yerde ve göç sonucu varılan mekân üzerinde birçok sosyo-kültürel etki bırakabilmektedir. Ülkemizde kırdan kentlere yapılan göçlerde, kırsal mekânın gelenek ve göreneklerinin eskisi kadar olmasa da yaşatılmaya çalışıldığı, kendilerine özgü barınaklar (gecekondu) yapıldığı ve mekân adlarıyla anılan küçük ölçekte yaşama alanları oluşturulduğu gözlenmektedir. Kente göç ettikten sonra kıra dönenlerin kır toplumunun değerleri ve yargıları üzerinde de dönüştürücü bir etkiye sahip olmaktadır. Göçmenler, kentte öğrendikleri yeni bilgileri, düşünce ve pratikleri kıra taşıyarak kır toplumunda alternatif yaşam biçimlerinin (özellikle kadınlarda ataerkil tutumların azalmasına) oluşmasına aracılık ederler (Kaygalak, 2009: 19).

Ülkemize gelen dışardan göçlerinde sosyo-kültürel etkileri bakımından önemli etkileri bulunmaktadır. Özellikle 1980'li yıllardan itibaren artan düzensiz göçlerin farklı politik ve dönemler içerisinde değişik etkiler bıraktığı görülmüştür. 1980'li yıllardan sonra sosyal ve siyasal çatışma, ekonomik sıkıntılar, yoksulluk gibi nedenlerle Afrika, Ortadoğu ve Uzakdoğu Asya'dan gelenlerin başta barınma, eğitim, dil vb. sosyo-kültürel uyum sorunu yaşadıkları gözlemlenmiştir. Özellikle ülkemiz gibi etnik ve dini farklılıkları kendi içinde barındıran ulus-devletlerde yaşanan göçler neticesinde işsizlik, yoksulluk, eşitsizlik, adaletsizlik, paylaşım sorunları ve siyasal süreçlerden dışlanmışlık gibi yapısal sorunlar çözülemediğinde, göç edenlerin kültür ve etnisite söylemlerine sıklıkla başvurarak kendilerini toplumdan soyutlamaya çalıştıkları ve alternatif yaşam alanları oluşturdukları görülmektedir (Kaya, 2015: 150). Bu tür yaşam alanlarında çevrenin tahribi, fizikî plansızlık ve yerleşme düzensizliği, trafik, gürültü kirliliği, gelir dağılımındaki eşitsizlik, sosyal tabakalaşmanın veya sınıflaşmanın artması, kültür değişimi ve boşluğu, toplum hayatındaki çözülme ve uyumsuzluk, suçluluk planlama ve yönetim sorunları gibi sosyo-kültürel etkiler oluşturabilmektedir (Es

ve Ateş, 2004: 218-219; Sürmeli, 2017: 280). Bunların dışında barınma, gecekondu-
laşma, hızlı ve çarpık kentleşme, çevre sorunları ve uyumsuzluk gibi sorunların ya-
nında kentlere yapılan göç ile birlikte nüfusun daha çok artmasına ve dolayısıyla tüke-
timin artması, demografik (nüfusa yapılan yatırım-yol, su, elektrik, konut, hastane,
okul gibi) yatırımların ve tasarrufların artması gibi olumlu etkilerde görülmektedir
(Tutar, Tutar ve Eren, 2012: 109).

2.2.2.1. Barınma ve Konut Sorunu

Kente göç edenlerin asgari bir yaşam düzeyine ulaşmalarının ön koşullarından birisi, barınma gereksiniminin karşılanmasıdır. Kentlerin olmazsa olmazı olan konut-
lar, sadece bir barınak değil aynı zamanda kişi ve aile mahremiyetinin muhafaza edil-
diği, bireyin kendisini güvenli hissettiği, bireyin günlük hayat içerisinde sağlıklı ve
kaliteli bir yaşam sürdürmesi için enerji depoladığı bir mekândır (Yılmaz, 2016: 33).
Konut göçmenler için en önemli sosyal güvencedir. Ager, Strang ve Alexandra Fiel-
den, mültecilerin iltica ettiği toplumlara iyi ve kalıcı bir uyum süreci için en önemli
göstergelerden biri olarak barınma koşullarının iyileştirilmesi olarak görmektedir
(Ager ve Strang, 2004: 2-3; Özservet, 2015: 104). Bu nedenle göç yönetiminin özel-
likle kitlesel göçlerde ortaya çıkan barınma krizine çözüm için azami dikkat etmeleri
gerekmektedir.

Konut, diğer adıyla barınma, temel insan haklarından bir olarak kabul edilme-
ktedir. Konut; beslenme, giyinme gibi temel insan gereksinimlerinden biridir. Bu yüz-
den birçok Batı ülkesinde konut güvencesi temel hizmetlerden biri olarak kabul edil-
mektedir. 1948 tarihli BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 25. maddesinde temel
bir hak olarak kabul edilmiş, 1950'lerden beri konut hakkına ilişkin birçok belge³² im-
zalanarak bu hak taahhüt altına alınmıştır. Yine HABİTAT II (İstanbul,1996) ulusla-
rarası konferansında sürdürülebilir insan yerleşimleri oluşturulması ve herkes için ye-
terli konut sağlanması yönünde oluşturulmuş Birleşmiş Milletler Programı, kentleşen
dünyada herkes için yeterli konut ve sürdürülebilir insan yerleşimleri oluşturulması
konusunda küresel bir eylem birliğine varılmıştı (www.csb.gov.tr, 2017). AB'nin ku-

³² Göçmen İşçilerle Ailelerinin Barınma Hakkı Sözleşmesi (1950,m.43), Mültecilerin Barınma Hakkı Sözleşmesi (1951), BM Çocuk Hakları Bildirisi (1959) , BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (1980), İşçilerin Barınma Haklarına İlişkin Uluslararası Çalışma Örgütü'nün(İLO) Tavsiyesi(1961, m. 119), Her türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi(1965,m.5/a), Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Giderilmesi Sözleşmesi (1979, m. 14/3; Bkz.: Keleş, 2015: 280)

ruluş anlaşması olarak kabul edilen Lizbon Anlaşması'nda ve 2008'de imzalanan Avrupa Kentli Hakları Şartı'nda konut hakkına ilişkin önemli kurallar yer almaktadır (Keleş, 2015: 280).

Konut gereksinimi göç ve doğumlar nedeniyle artan nüfus, kamulaştırma ve doğal yıkımlar nedeniyle ortaya çıkan önemli bir kent sorunudur. Gelişmiş ülkelerde gelir düzeyinin yüksek olmasına bağlı olarak ortalama aylık gelirlerinin yaklaşık dörtte biri barınma ihtiyacına ayrılmaktadır. Ancak az gelişmiş ülkelerde gelir düzeyinin düşük olması nedeniyle çok sayıda aile evsiz kalmakta, gecekondularda veya açık havalarda gecelemedirler. Özellikle göçler sonucunda artan barınma ihtiyacı normal koşullarla sağlanamadığı için göçmenler, işi kendileri üstlenerek gecekondular oluşturmaktadır (Keleş, 2015: 255-256). Ayrıca konut yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar sürdürülebilir kentlerin oluşumunu da engellemektedir. Diğer yandan kontrolsüz artan nüfusa paralel artış gösteremeyen arsa ve konutların fiyatlarında da kısmi artış yaşanmaktadır (Akan ve Arslan, 2008: 37). Suriyeli sığınmacılar örneğinde göç sonucunda genellikle kiralarda artış yaşanmaktadır. Bu durum ev sahipleri açısından fırsatlara yol açarken kiracılar ve o bölgede kirada oturan yerel halk için sıkıntı doğurmaktadır. Kiraların artması ile bağlantılı olarak göç edilen kentlerde kiralık ev bulmayı zorlaştırmaktadır (Sayın vd., 2016: 9). HUGO'nun Suriyeli sığınmacılara ilişkin yaptığı araştırmada sığınmacıların mali imkânlar nedeniyle kiralık ev bulmakta zorlandıklarını belirtirken yerel halka yönelik araştırmada da Suriyelilerin temizliğe riayet etmemeleri, tembellikleri, sözünde durmamaları, çok gürültü yapmaları ve kaba olmaları nedeniyle konut eksikliği ve çevresel sorunlara neden oldukları belirtilmektedir (Erdogan, 2015: 332).

Bunların yanında, nüfusu hızla artan ve kentleşen Türkiye'de konut miktarının yanında mevcut konutların özelliklerinin ihtiyaca cevap veremediği görülmektedir. Bu alanda teknik ve sosyal sorunlar, iç içe girmiş olup bunlara yönelik ulusal çerçevede çözümler üretilmemektedir. Bu sebeple hükümetlerin nitelikli yeni konutlar oluşturması ve eski konutları yenilenmesi gerekmektedir. Ancak bu türden yenilenme gelecek 30-40 yıl içinde yılda yarım milyondan fazla konut yapma zorunluluğu ortaya çıkacaktır. Diğer yandan nitelikli sayılan konutları satın alabilecek kesimin giderek azalması, konut fiyatlarındaki artışa paralel olarak kiraların da artma eğiliminde olması yeni sorunları beraberinde getirmektedir. Buna karşılık, halen kirada bulunan konutlarda kira artışları sınırlanmakta, yeni kira ile eski kiralar arasındaki fark açılmaktadır.

Piyasa kurallarına aykırı olan bu gelişme bazen vergi kaybına yol açmakta bazen de konut sahibi olmaktan vazgeçilmektedir (Yenigül, 2005: 283).

2.2.2.2. Gecekondulaşma

Gecekondulaşma, bazılarının sandığı gibi bir barınma sorunu değil, ülkenin ekonomik ve toplumsal yapısından ve bu yapıdaki değişimlerden doğan, kentleşmenin hızı ve biçimiyle yakından ilgili bir kalkınma ya da az gelişmişlik meselesidir (Keleş, 2015: 369). Bu olgu, aynı zamanda aile-ekonomi-değerler bütünü içinde ortaya çıkan bir sosyal sorundur (Yenigül, 2005: 284). Ülkemiz gibi kırdan yapılan göçün önemli boyutlara ulaştığı bir toplumda kentlerde kronik bir konut ihtiyacının duyulması ve kentleşme sürecinin ekonomik ve sosyo-kültürel gelişme ve ilerlemeyle paralel gerçekleşmemesi nedeniyle kentlerde farklı iki yerleşme biçimi ortaya çıkmıştır (Vergin, 1986: 28). Gecekondulaşma, göçler sonrasında hızlı nüfusun barınma ihtiyacını karşılamayan kentlerin kenarlarında henüz ticari özelliği olmayan, yapımcısı ve barınanı aynı olan barınma türü olarak karşımıza çıkmaktadır (Kaygalak, 2009: 84). Dolayısıyla kentlerin çeperinde oluşan gecekondulaşmanın temelinde göç ve ona bağlı olarak da kentleşme olguları yer almaktadır (Akgür, 1997: 78).

Geray, ülkemizdeki gecekondu sorunlarının ortaya çıkışını kentleşme hareketinin hızlanmasıyla kentlerde toplanan nüfusun hızla artan konut ihtiyacını karşılayacak etkili ve hızlı bir konut politikasının yürütülmemesinden kaynaklandığını belirtir. 1927’de nüfusun sadece yüzde 24,2’si şehirlerde yaşarken, 1950’de yüzde 25’e, 1955’te yüzde 28,8 e, 1965’te yüzde 34,4’e varmış ve konut arzı bu paralelde sağlanamamıştır. Devletin konut yapımındaki payının yüzde 2’lerde olduğu düşünüldüğünde, bu konuda ortaya çıkan boşlukların acil ve hızlı bir şekilde doldurulması gerekmektedir (Geray, 1968: 18).

Merkezi yönetimler dışında yerel yönetimlerin de bu sorun karşısında yetersiz kaldığı veya sosyal ve siyasi nedenlerle müdahaleden kaçındığı için kamu arazilerin üzerinde yasadışı ve düşük standartlı (gecekondu) konut yapımının yaygınlaşmasına neden olduğu bilinmektedir (Süher, 1991: 189). Başlangıçta devlet ithal ikameci planlı kalkınma modelini benimsemesi nedeniyle oluşturduğu modelde gecekondu halkı, ucuz iş gücü kaynağı ve tüketici olarak önemli bir rol üstlenmişti (Erman, 2004: 4). Ancak kentlerin içinde ikili bir toplum yapısını ortaya çıkartan gecekondulaşmaya bağlı kentlerde, bir taraftan modernleşen ve kentlileşen yapısıyla gelişmemiş mahalle-

lere alternatif olarak bazen kent merkezine yakın bazen de kentin dışında yoksul kesimlerin oluşturduğu, eğitim ve sağlık olanaklarının diğer mahallelere göre daha az gelişmiş ve kentin diğer yüzünü ortaya çıkaran bir toplumsal yapı olarak ortaya çıkmıştır (Başel, 2006: 304). Sözü edilen gecekondu mahalleleri, yaşam kalitesini belirleyen her türlü teknik ve sosyal altyapı olanaklarından yoksun olmakta ve görsel ve fiziksel kirliliğe yol açmaktadırlar. Gecekondu bu kötü fiziksel yapılaşmanın yanında, sanayileşme ile kentleşme arasındaki uyumun veya kültürel dengenin sağlanamayışı nedeniyle meydana geldiği için, çoğu kez büyük şehirlerde yaşayan insanların önemli bir kesimi için gelir azlığı ve geçim sıkıntısı olarak “sefalet yuvaları” haline gelirler. Bu insanlar yaşadıkları fiziksel ve sosyal çevre ile aynı yaşam biçimlerini paylaştıkları için, zamanla toplumun egemen kültüründen ayrılmakta ve kendilerine özgü bir “yan kültür” olarak “yoksulluk kültürü” oluşturmaktadırlar (Çalışkan, 2006: 60). Bu çerçevede içinde gecekondu halkı tek tip olarak gruplanmakta, bu grubu kentteki diğer insanlardan ayıran temel farklılık “köylü” özellikleri taşımakta ve “kentli” ailelerden farklı “öteki” olarak gösterilmektedir. Bu ötekileştirme kültürü içerisinde kendilerine, 1950 ve 60’lı yıllarda “köylü gecekondu”, 1970’li yıllarda “sömürülen/dezavantajlı gecekondu,” ve 1980’li ve 90’lı yıllarda genelde “çoğul olarak gecekondu” ve özelde “haksız kazanç sahibi gecekondu”ya karşı “kent yoksulu gecekondu,” ve 1990 sonlarından bugüne “sakıncalı gecekondu olarak varoşlu” ya karşı “özne olarak gecekondu” olarak çeşitli kavramlar itham edilmiştir (Erman, 2004: 3-5).

Bu yeni kültürel oluşum gecekondu hayatının her alanına yansiyarak kırdan farklı bir barınma ve yaşam tarzı ortaya koymuştur. Gecekondu ailesi, toplumsal değer ve alışkanlıkları bakımından bir ucu köyde, öbür ucu kentte olan iki aile tipi arasında bir geçiş durumudur. Akkaya’nın Kastamonu’nun Aşağıoba ve Yukarıoba köylerinde yaptığı araştırmada kentlerde konutların köydekilerinin aksine küçüldüğü, bölmelerinin ve içinde yaşayanların azaldığı, ısıtma ve soğutma sistemlerinin değiştiği, fonksiyonlarının değişmesinin yanında ev sahibi ve kiracı müessesinin ortaya çıktığını belirtmektedir (Akkayan, 1979: 254). Ancak yine de gecekondu yaşam alanlarında kendilerine ait bu kültürel yapı içerisinde alışkanlıkları, dayanışmaları, örgütlenmeleri, ilişkileri ve yaşantıları itibarıyla kırsaldaki hemen hemen tüm yaşantıyı kente taşımakta ve kentle bütünleşmede “tampon görevi” görmektedir (Bayhan, 1997: 182).

Önemli bir gelir artışı olmadığı sürece bu tür konut sahipleri başka bir konuta taşınmayı düşünmemektedirler. Konut için yapılan harcamalar diğer tüm harcamaların önüne geçebilmektedir. Yapılan araştırmalarda ülke genelinde kiracı ailelerin sayısının az olması konut sahibi olmanın önemini ortaya çıkartmaktadır (Ersoy, 1985: 122).

Diğer yandan gecekondualarda yaşayanlarda ekonomik farklılıktan kaynaklanan eşitsizliğin sosyo-politik yapılarına da yansıdığı belirtilmektedir. Yapılan araştırmalarda ülkemizde kırsal alanlarda yaşayanların kentte yaşayanlara göre seçimlere katılım oranlarının daha yüksek olduğu, göçmenlerin yaşadığı gecekonduaların da diğer mahallelere göre politik yönlerinin daha ileri bir seviyede olduğu ortaya çıkmıştır. Sosyo-politik olarak eşitsiz koşullarda yaşadıklarının farkında olan gecekondu sakinleri sisteme karşı eleştirel bir tutum takınmaktadır. Politikacılara karşı olan güvensizliğe rağmen siyasal katılımında önemli rol oynayan gecekondu sakinleri, sistemdeki adaletsizliği dönüştürme umudu içerisinde siyasal katılmada rol oynamaktadırlar (Vergin, 1986: 45-50).

Sosyo-politikliğin gecekondualarda geldiği nokta kırdan kente göçlerin büyük artış gösterdiği ve hızlı kentleşmenin yaşandığı 1950'lerden sonra, büyükşehirlerde bulunan gecekondu mahalleleri siyasi partiler için "oy deposu" ve "seçim yatırımı" olarak görülmeye başlanmıştır. Nitekim 1970'lerde CHP (Cumhuriyet Halk Partisi), 1980'lerde ANAP (Anavatan Partisi) ve 1990'lardan sonra RP (Refah Partisi)'nin seçim başarıları gecekonduaları meşrulaştırma ve kentle bütünleştirme politikalarının bir sonucuydu (Kaygalak, 2009: 26). Sosyo-politikliğin artması gecekonduaların sayısı ve cazibesinde de gittikçe artış yaşanmıştı. 1955 yılında 50.000 olan gecekondu sayısı 1960 yılında 240.000, 1985'te 1.5 milyon, 2010 yılında 3 milyona yükselmişti (Keleş, 2010: 390). Ancak Güner'e göre kır-kent göçünün yerine kentten kente olan göçün yer tutması, kentli insanın yapısından dolayı göç edilen alanlarda gecekondu yerine daha önemli barınmayı gerçekleştireceği ve gecekonduaların azalacağı belirtilmektedir (Güner, 2017: 211).

1980'li yıllardan sonra "göçmen belediyelikleri" haline dönüşen gecekondualar üzerinde aynı etnik ve dinden insanların siyasi rant çerçevesinde iş bulma ve konut edinme sorunlarının çözümlendiği enformel ilişki alanları gittikçe artmaya başladığı gözlenmiştir. Söz konusu ilişkilerin sonucunda düşük yaşam standartlarına sahip, enformel sorun çözme metotlarını benimseyen kent yönetim tarzları ortaya çıkmıştı (Kaygalak, 2009: 27). Politikleşen söz konusu belediyelerde gecekonduaların imar

mevzuatına aykırı yapılması nedeniyle hem kentin fiziksel yapısı bozulmuş, hem de bunların zamanla yıkılması sonucu milli ekonomi açısından zararlar ortaya çıkmıştır (Es ve Ateş, 2004: 222).

Gecekonduların en önemli sorunlarından biriside yetersiz kamu hizmetlerine ulaşım güçlüğüdür. Göç eden kişiler, ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak en zayıf dönemlerinde, yabancı oldukları bir ortamda şehir merkezlerinden uzak en ucuz; ancak yaşam koşulları en kötü olan konutlara yerleşmek zorunda kalmaktadırlar (Özen, 1997: 624). Gecekonduyunun üretim ve tüketim sürecinde rol alması ile bu süreçlerdeki bireysel ve kamusal kayıplar gecekondu dışındaki yerleşmelere göre daha fazla olmaktadır (Yenigül, 2005: 284). Bu koşullarda özellikle sağlık ve eğitim gibi hayati önemde bulunan birçok kamu hizmetinden ya hiç yararlanmamakta veya eksik faydalanmaktadırlar. Özellikle gecekonduların bulunduğu yerlerdeki çevresel faktörler (oturulan semtin ve meskenlerin hijyenik olmaması) ve sosyal faktörler (aile üyesi sayısının fazla olması, eğitimsizlik), ekonomik faktörler (ekonomik zorluklar, işsizlik), kent yaşamına uyum güçlüğü, yeterli derecede beslenememe, sağlık hastalık konularında yeterli bilgiye sahip olmama, eğitimsizlik, oturulan semtte yeterli sağlık kuruluşu ve insan gücünün olmaması gibi nedenlerle bazen imkânsız hale gelebilmektedir. Nitekim Mersin örneğinde yapılan araştırmada yeterli beslenememekten, sağlıklı olmayan koşullardan dolayı hastalığa yakalananların oranı yüzde 90'larda olduğu ortaya çıkmıştır (Kızılcıkelik, 1997: 661).

Gecekondu'lara göç ile gelenlerde kırdan taşınan geleneklerin etkisiyle doğurganlık yüksek, yabancılık ve tutuculuktan dolayı aile planlaması gibi sağlık hizmetlerinden yararlanamamaktadırlar (Özen, 1997: 624). Gecekondu semtlerinde okul öncesi eğitimin düşük düzeyde olması, halen okur-yazar olmayanların oranının önemli oranda olması, ülkemizde eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanamadığını göstermektedir (Kabadayı, 1997: 610). Eğitim olanaklarından yoksun kalan çocukların zihinsel ve bedensel gelişimlerinin tamamlayamadıkları gibi geleceğe umutla bakabilme ve ileride bir meslek sahibi olma şanslarını yitirmekte, benliğini yitirmiş bir potansiyel suçlu olarak topluma karışmaktadır (Açıkalin, 1997: 615). Diğer yandan 1980'li yıllardan itibaren dışarı açılma ve modernite projesinin hayata geçirilmesi için kentleşme ve kent planlaması açısından dört önemli kurumsal gelişme ortaya çıkmıştı. Başta gecekonduların dönüştürülmesi olmak üzere kentlerin planlamasında önemli rol oynayan Toplu Konut İdaresi'nin (TOKİ) kurulması, İmar ve İskân Bakanlığı'nın kaldırılması ve 1983 ve 1984

yılındaki mevzuat düzenlemeleriyle belediyelerin kentleşme süreçleri için kaynaklarının artırılmasıdır (Tekeli, 2011-c: 336-337). Yapılışı itibari ile imar kanununa uygun olmayışı, alt yapısının yetersiz, sağlık koşullarının elverişsiz olması, sosyal travmanın ve ekonomik sıkıntıların yanında kentlileşememe gibi sorunlardan dolayı içinden çıkılmaz bir hal alması, 2004 yılında çıkarılan 5162 sayılı Kanun ve 75 sayılı Gecekondu Kanunu'nda yapılan değişiklikler ile TOKİ yetki ve sorumluluklarındaki artış ile kent sel dönüşüme bağlı olarak gecekondu alanlarının ıslahı ile ilgili denetimin yanında yerel yönetimlerle eşgüdüm sağlayarak gerçekleştirmeye çalışılmıştır (Kara, 2010: 199; Can ve Çiçek, 2012: 43-44).

2.2.2.3. Hızlı ve Çarpık Kentleşme

Günümüzde göçlerle büyüyen kentlerde kentleşme bir yandan sanayileşme için gerekli ekonomik kalkınmayı sağlarken diğer yandan da toplumsal ilişkilerin arttığı, ailelerin parçalandığı, işgücünün farklılaştığı ve iş bölümünün giderek uzmanlaştığı sanayileşmiş toplum yapısına geçişi de hızlandırmaktadır (Erdem, 1986: 179). Dolayısıyla kentleşme, sanayileşme ve inovasyona paralel gelişmesi beklenen bir kent yapısından çok, sorunlar yumağı haline gelen nüfus yığının olduğu bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tarihte üretim tarzlarına bağlı olarak ekonomik ilişkiler ve onun belirleyiciliği altında üst yapı, beraberinde farklı yaşam pratikleri oluşturmaktadır. Kent, kentlilik ve göç olguları da buna bağlı değişen bir formasyona girmektedir. Göç eden birey sadece kente gelerek iş bulması onu kentli kılmamakta, bunun yanında kültürel bir dönüşüm geçirmesi, yani kentteki yaşam kalıplarını benimsemesi ve kentle bütünleşmesi gerekmektedir (Tekeli, 1998: 17; Kaygalak, 2009: 29).

Sanayi Devrimi'yle başlayan modern kentleşme çabalarının arkasında da göç edenlerin kente uyumunu sağlayarak bu homojen yapının tamamlanması hedeflenmiştir. Ancak 1970'li yıllarda başlayan ekonomik krizlerin kentlerin refah anlayışını altüst etmesi nedeniyle göç edenlerin kentle bütünleşmesi bir yana daha çok sosyo-ekonomik ve kültürel sorunlarla (sosyal devlet uygulamalarının azaltılması, işsizlik oranının artması, çalışanların örgütlülüklerinin zayıflatılması, ücretlerinin düşürülmesi, gelir dağılımı adaletsizliği ve buna bağlı yoksullaşma) karşı karşıya kalmalarına sebep olmuştur. Bunda neo-liberal yeniden yapılanma politikaları ile küreselleşme ve yerelleşme akımlarının da önemli bir etkisi bulunmaktadır (Kaygalak, 2009: 30).

Ülkemizde göçün toplumsal bir sorun olarak ortaya çıktığı 1950'lerden sonra kentlerin sosyo-ekonomik yapısında değişimler meydana gelmiş ve kent nüfusu hızla artmıştır. Bu hızlı artış, kentlerin büyümesinin yanında içyapısı farklı değişmelere neden olmuştur (Akan ve Arslan, 2008: 63). Kırsal çözümlenin ilk aşamalarında iç göç kentteki emek talebini karşılamakta yetersiz kalmıştır ve çözümler hızlandıkça “aşırı kentleşme” olgusu ortaya çıkmıştır (Tekeli, 1998: 16-17). Bu dönemden itibaren yaşanan iç göçün yöneldiği yerler, çekici özellikleri yüzünden üç büyük kent olması bu kentlerin aşırı kentleşmesine ve bu dengesizliğin sonucu olarak “metropolitenleşmesine” sebep olmuştur (Vergin, 1986: 30). Göçler, geri döndürülemez süreçler olarak kabul edilirse bir tarafta büyüyen şehirler sorunu yaşanırken diğer taraftan kırsal alan, işgücü, sermaye, beceri, girişimci ruhunu kaybetmiştir (Başel, 2006: 317).

Öte yandan kırdan kente yapılan göçler, hızlı ve çarpık kentleşmenin yanında demografik yapının dengesiz büyümesine de sebep olmaktadır. Göçün başta üç büyük metropol (İstanbul, Ankara, İzmir) olmak üzere belli başlı büyükşehirlerle yapılması nüfus dağılımında önemli dengesizliğe neden olmuştur. Göç veren kentlerin nüfusu 50 bin ile 200 bin arasında gidip gelirken göç alan yerlerin 500 bin ve üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Hızlı kentleşme süreci içinde kente göç eden insanların genellikle göç ettiği metropol veya diğer büyük kentlerde yatırımlar gerçekleşmekte göçün geldiği yer ile göçün vardığı mekan arasında gelişmişlik farkı ortaya çıkmaktadır (Koçak ve Terzi, 2012: 179).

Yaşanan iç göçlerle beraber büyük kentlerin nüfusunun iki kat arttığı görülmektedir. Bu hızlı nüfusun barınma ihtiyacını karşılamayan kentlerin kenarlarında henüz ticari özelliği olmayan, yapımcısı ve barınanı aynı olan gecekondular ortaya çıkmıştır (Kaygalak, 2009: 84). Başlangıçta gecekondular mahalleleri kentin çevresinde kurulmuş olmasına rağmen zamanla genişleyen kentlerin merkezi haline gelmişlerdir (Bal, 1999: 117). Bunun sonucunda sanayi tesisleri kent içinde kalmakta ve alt yapı hizmetleri (yol, su, elektrik) azalmaktadır (MEB, 2011: 21). Bu sebeple, kentlerde gelişmemiş ekonomik ve siyasal yapının yanında köy kültürünün hakim olduğu bir kent kültürü yaşanmakta ve zamanla “köyleşen kentler” halini almaktadır (Sezal, 1997: 147-148).

1960'lerden itibaren artan işgücü talebi ve göçmenlerin formel konut piyasasına girişlerine yönelik herhangi bir politika ortaya konulamaması, bunların yanında yerel siyasetçilerin seçim yatırımı olarak bunlara göz yumması, aflarla meşrulaştırması

beş yıl içerisinde (1965-1970) kentleşme oranında yüzde 20'nin üzerinde bir artışa sebep olunmuştur (Kaygalak, 2009: 86).

Hızlı kentleşme sonucunda artan nüfusun tek bir mekâna bağlı kalması nedeniyle sosyal yapı karmaşık hale gelmekte ve işbölümü nedeniyle fertler birbirinden uzaklaşmaktadır. Böylece farklı sosyo-ekonomik gelir gruplarına dönüşen nüfusun birbirine yakın olarak yaşamaları, bireylerde yarışma, sivrılme arzusu, karşılıklı olarak birbirini istismar etme, birbirinden uzaklaşma ve çekingenlik davranış özellikleri meydana getirmektedir (Bayhan, 2017: 181). Bu sebeplerden dolayı söz konusu yerleşim yerlerinde suç oranları, intiharlar, akıl ve ruh hastalıklarında artış olmuştur (Gimba and Kumshe, 2011: 172). Ancak bu artışlar sanıldığı gibi tüm hızlı kentleşme süreçlerinde yaşanmayabilmektedir. Batı'da bu tür benzer sonuçlar ortaya çıksa da ülkemizde olduğu gibi sosyal çözülmeye karşı güçleri sağlayan, ilk grup kontrolünü sürdüren, böylece kültür çekişmesi, anomi, aykırıların birleşmesi olaylarını engelleyen değerler bulunması suç olgusunu arttıran sebepleri engellemektedir. Nitekim Sulhi Dönmezer tarafından 1981-1985 yılları arasını kapsayan İstanbul, İzmir ve Ankara'daki araştırmasına ilişkin bulgularda suç oranlarında değil artış, tam tersine azalma görülmüştür. Özellikle gecekondu bölgelerine sosyal bütünleşmenin sağlanmış olmasından dolayı suça yönelimi azaldığı tespit edilmiştir (Dönmezer, 1986: 57-69).

Öte yandan yoğun göçün yaşandığı bölgelere yeni yerleşme yerleri yapılmakta; ancak bu yerleşmeler, kentleşme sorunlarına çözüm olmaktan çok, konut gereksinimini karşılamaya yönelik olduğu için "günü kurtarmak" olarak görülebilmektedir (Geyray, 1997: 120). Ülkemizin yaşadığı hızlı nüfus artışı ve hızlı kentleşme nedeniyle oluşan konut ve kentleşme sorunlarının çözülmesi ve üretimin artırılarak işsizliğin azaltılması amacıyla, 1984 yılında yürürlüğe giren 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu ile kurulan Toplu Konut İdaresi, 1990 yılında çıkarılan 412 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Toplu Konut İdaresi Başkanlığı olarak değiştirilmiştir. 2005 yılında TOKİ ve yerel yönetimlerin kentsel sürdürülebilirliği gerçekleştirmek amacıyla yerel yönetimlerle işbirliği içerisinde kentsel dönüşümler yapılmasına karar verilmişti. Bu tarihten itibaren TOKİ yaklaşık 500 bin üzerinde sosyal konut ihtiyacını karşılamasına rağmen, bilimsel kentsel planlama, kentsel tasarım, mimarlık ve estetik sorunlarının yeterince göz önünde tutmadığı için eleştirilmiştir (Yılmaz, 2016: 40).

2.2.2.4. Çevre Sorunları

Göç, hızlı kentleşmeyi ve buna bağlı olarak hızlı çevre kirlenmesini doğuran en önemli olguların başında yer almaktadır. Şehre yeni yerleşen halk kesimi birçok alanda hizmetlerin karşılanmasını beklemekte ve hizmetlerin karşılanamaması durumunda ise acil ihtiyaçlarını kendi yöntemleriyle karşılamaya çalışmaktadır. Nüfusun hızlı artışıyla birlikte konut, sosyal hizmetler, sağlık hizmetleri, altyapı, ulaşım, istihdam gibi alanlarda ortaya çıkan eksikliklere bağlı olarak bir dizi çevre sorunu ortaya çıkmaktadır (Yenigül, 2005:285). Ulaşım hizmetlerinde yetersizlik ve trafik sorunu, kültürel çevrenin yozlaşması ve sosyal sorunlar, stres, gürültü, kaçak yapılaşma, doğal dengenin hızlı bir biçimde bozulması, yapılaşma için yeşil alanların ve verimli tarım topraklarının tahrip edilmesi gibi çevre sorunları da her geçen gün artmaktadır (Ceritli, 1995: 16; Akan ve Arslan, 2008: 63; Ulusoy ve Vural, 2001: 10). Parklar, yerler, çeşmeler, banklar ve benzeri donatım ve ekipmanlar tahrip edilmekte ve çevre hızlı bir şekilde kirlenmektedir (Koçak ve Terzi, 2012: 180). Temizlik hizmetlerinin düzenli yürütülememesi ve çöp üretim sorunlarından dolayı hava, su ve toprak kirliliği artmakta ve kirliliğin hareketliliğinden dolayı tüm şehir insanı ve ekosistemin hayatını değişik açılardan tehdit etmektedir (MEB, 2011: 22).

Göçün kentsel çevre üzerindeki en önemli etkilerinden biri de kentsel ranttan kaynaklanan çarpık yapılaşmanın kentin fiziksel yapısında meydana getirdiği hızlı tahribattır. 1970'lere kadar konutu yapan ve konuta yerleşen aynı kişiler olmasına rağmen bu yıldan sonra ortaya çıkan arsa ve inşaat piyasası nedeniyle ucuz maliyetlerle yapılan konutların gelen göçmenlere satılmasıyla kentsel rant ortaya çıkmıştır. Aynı yıllarda hızlı kentleşme ve imarlı arsa sunumunun arttırılmayışı gibi nedenlerle arsa fiyatlarının hızlı bir şekilde artmasına sebep olmuştur (Kaygalak, 2009: 86).

Kartal (1992), Erder (1996) Işık ve Pınarcıoğlu (2003) gibi yazarların araştırmalarında kente ilk gelenlerin barınma amaçlı olarak düşündüğü gecekonduların, zamanla nasıl rant sağlayıcı hale geldiğini açıkça gözler önüne sermektedir (Göktürk ve Tümtaş, 2008: 15). Arsa vurgunculuğu haline gelen bu durumun gelir dağılımını dar gelirli ve yoksul sınıflar aleyhine bozucu etkileri vardır. Diğer yandan plan ve programlar arsa vurguncularına göre yönlendirildiği için kentleşmenin düzenli gelişmesini de etkilemektedir (Keleş, 2015: 146-147). Düzensiz ve hızlı kentleşme ile birlikte gökdelenleri çoğaltıp, yeşil alanları betonlaştırmak da çevre sorunlarını ortaya çıkartmaktadır (Koçak ve Terzi, 2012: 180).

Kırsal ve kentsel göç, göçmenlerin göç etmeden önceki yaşamlarından farklı ve yoğun bir şekilde yaşamalarına sebep olmaktadır. Mekânlarda yaşanan bu nüfus yığılması nedeniyle kentsel konut ve çevre üzerinde baskı yaratmakta ve yaşam kalitesini düşürmektedir. Bunun nedeni, insanoğlu için yaşamsal kaynak olan su ve ormanlar gibi ihtiyaçların yok edilmesidir (Gimba and Kumshe, 2011: 171-172). Buna rağmen kentlerde suyun düzenli ve bol olarak bulunmasından dolayı göç edenlerin eski yaşam tarzlarından daha farklı olarak temizliğe önem verdiği görülmektedir (Akkayan, 1979: 260).

Çevresel tahribatı önlemede yasal alt mevzuatın yeterli ve caydırıcı olmaması nedeniyle de birçok sorun ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple, ilk kez 3. Kalkınma Planı'nda yer alan çevre ile ilgili düzenlemeler, 7. Kalkınma Planı ile AB normları doğrultusunda anayasanın çevre ile doğrudan ve dolaylı şekilde ilgili maddelerinde sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda düzenlemeler yapılması ve 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun günün koşullarına göre revize edilmesi yönünde adımlar atılmıştır. 9. ve 10. Kalkınma Planlarında sürdürülebilir çevre konusunda duyulan hassasiyet dile getirilmiş ve bu çerçevede sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için oluşturulan "yeşil büyüme" modeline yer verilmiştir. Planın hedefleri ve politikaları arasında çevre yönetiminde yerel yönetimlerin ve STK'lerin rolünün artırılacağı, çevre bilincinin artırılmasına yönelik tüketim alışkanlıklarının sürdürülebilirliğinin destekleneceği ve doğa korumanın yaygınlaştırılacağı belirtilmiştir. Bunların yanında göç eden bireyler kentin yaşam kurallarına ayak uydurdukça ve kentleştikçe ekoloji veya çevresel düzenimiz sağlanmış olacaktır. Çünkü, kentleşmenin planlanmasında, yollarımızın düzenlenmesinde, binalarımızın yapımında, çöp toplama ve tasfiye sistemimizde, havayı hızla kirletmemizde, sularımızın tüketim ve kirlenmesinde, yeşil alanlarımızı düzenlemede veya düzenlememede ve bütün diğer faaliyetlerimizin çarpıklığında ortaya hep ekolojik anlayış ve davranışlarımız kentleşememe durumunda ortaya çıkmaktadır (Ceritli, 1995: 21).

2.2.2.5. Bütünleşme, Ötekileştirme ve Uyumsuzluk

"Bütünleşme" göçlerin en önemli sorunsalıdır. Bütünleşme göç edenlerin göç ettikleri topluma sosyo-ekonomik ve kültürel uyum sağlamasıdır. Göç edenlerin kente uyum süreçlerinin hızlı veya yavaş olması göç sonuçları açısından en önemli etkileri meydana getirir. Bütünleşme konusunda yapılan araştırmalarda kırdan kente yaşanan göçlerle ilgili olarak iki tür görüş karşımıza çıkmaktadır. Birincisi, kır yaşamı ile kent

yaşamının birbirine zıt olması nedeniyle bir “ kültürel çatışma” ortamı doğacağı ve dolayısıyla bütünleşmenin de buna bağlı olarak zorlaşacağı tezini öne süren klasik görüşün aksine; eski kültür ile yeni kültürün temasları sonucunda olumlu bir ilişki olacağı ve bu kültürel temasların psikolojik uyum üzerinde olumlu bir etki sağlayacağı beklenmektedir. Karşılıklı ilişki bağları, birey için faydalı bilgiler sağlarken kendisine bir referans noktası olmakta ve zamanla göç edenler, kentsel temas geliştirerek inançlarını ve tutumlarını değiştirerek yavaş yavaş şehre alışacaktır (Levine, 1973: 357).

İlk görüşe göre göç tehlikeli ve sonu hüsrarla biten bir süreç olarak görülür. Levine (1973: 357), bu tür göçlerde kente uyum sağlamak istemeyen grupların geleneksel eski kültürlerini devam ettirerek psikolojik olarak yeni yaşama direnmeye çalıştığını belirtmektedir. Kentin içinde kentle bütünleşememiş bu marjinal grup “kentlileşemeyen kentliler” veya “sahte kentliler” olarak karşımıza çıkmaktadır (Ersoy, 1985: 87). Bununla göç edenlerin geleneksel değerleri kentte yaşatmaya çalışması ile birlikte kentlileşme sağlanamamakta ve kopma yaşanmaktadır. Bu modernliğin ve kentliliğin içsel ve yapısal olarak üretilemeyişi ve inşa edilemeyişi olarak da görülebilir (Genç, 1997: 314). Örneğin, Ankara’nın göç ile büyüyen gecekondu mahallerinden Çukurca ve Bağcılar’da yapılan araştırmada katılımcıların büyük çoğunluğu, kendini hala “köylü” olarak tanımlamakta ve kentli olarak görmemektedir (Erman, 1997: 306).

Kentle bütünleşemeyen insanların eski geleneksel yaşantılarını da zamanla terk etme arzusu ve kentlileşememe, gecekondu mahallelerinde “gecekondu kültürü” oluşmasına neden olmaktadır. Zamanla kendi köylüsü, memleketlisi veya kendisiyle aynı mezhepten insanlarla bir araya gelmelerine ve kendi memleket ve mezhepleriyle anılmasına neden olmaktadır. Büyükşehirlerde Mardinliler, Sivashlılar, Rizeliler, Antepililer veya Aleviler olarak nitelenen belli kesim, mahalle veya topluluklar ortaya çıkmasının altında yatan gerekçe budur.

Kentle bütünleşmede kente göç edenlerin ekonomik ve sosyo-kültürel yapıları etkilediği gibi, göç ettikleri yerin yapısı, kuralları ve hakim kültürel yapısı etkili olmaktadır (Es ve Ateş, 2004: 223). Bu sebeple Levine’nin belirttiği ikinci görüşün aksine ülkemizde kentlere yapılan göçlerde ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal uyumsuzluklardan en az biri yaşanmakta ve bütünleşmeyi güçleştirmektedir. Özellikle kırsal alanlardan kentin istihdam, eğitim ve sağlık olanaklarından yararlanmak amacıyla gelenlerin ekonomik imkânlarının bu olanaklara ulaşmalarında yetersiz kalması, yaşam

koşullarının getirdiği eziklik duygusu; dili, dini ve etnik farklılaşma göç edenlerin sahip olduğu kültürlerin ve değerlerin kent değerleriyle çatışmasına neden olmaktadır. Göçle birlikte mahalle ilişkilerinin ve disiplinin kaybolması, din adamlarının etkinliğinin yok olması, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin azalması gibi değişmelerde uyumu zorlaştıran durumlardır.

Sürdürülebilir yaşam koşullarına sahip olabilmek için başta barınma, sağlık, eğitim, çocuk, yaşlı ve kadınların özel korunmaya alınması ve katılmadır. Uyumla ilgili özellikle barınma, sağlık, eğitim ve istihdam koşulları sağlanmadığı sürece kendi içine kapanan çatışmacı bir psikolojik ruh haline sokulmalarına neden olmaktadır (Kaygalak, 2009: 227). Bu ruh hali içerisinde kendilerini ifade sürecinde toplum içinde sahip oldukları ve kendilerinden sökülüp alınamayacak değerlere sıkı sıkıya bağlanmalarına sebep olur. Bu değerler kendi etnik kimlikleri, inanç değerleri, yaşam tarzları ve gelenekleri olabilir. Ancak bu süreç uyum aşamasında buldukları kentlerin kültüründen bağımsız bir hayat yaşamalarını sağladığı için zamanla topluma uyum göstermekte zorlanmakta ve kaosa neden olabilmektedir (Özservet, 2015: 96). Sosyo-kültürel açıdan özellikle dış göçler konusunda uyumun sağlanması için kente göç edenlerin gelenek ve göreneklerini, çocukların eğitimi ve sağlık koşullarından yararlanma konusunda herhangi bir engel olmadan karşılanmasıdır. Sağlık ile ilgili ülkemizde son dönemlerde hızlı gelişmeler yaşanmış ve göç edenlere ücretsiz sağlık hizmetinin kesintisiz verildiği Afet ve Acil Durum Yönetimi (AFAD) başkanı ve diğer yetkililer tarafından sıklıkla dile getirilmektedir (Özservet, 2015: 108). Ancak Suriyeli sığınmacılar konusunda olduğu gibi sayıları 3.5 milyona varan sığınmacıların çocuklarının eğitimi konusunda sıkıntılar yaşanmıştır. Müslüman kimliğine sahip olanlarla ilgili dini yaşamlarını sürdürme konusunda önemli sıkıntılar çıkmış olmasa da; savaşın Irak'a sıçraması ve Sincar dolaylarındaki Ezidi toplulukların göçünde biraz daha sıkıntı yaşanmıştır. Suriyeli sığınmacılar üzerinde yapılan bir araştırmaya göre, sığınmacılara yönelik zorunlu eğitimin olmaması, sığınmacıların buldukları mekânları geçici yerleşim yeri olarak görmeleri çocukların eğitimi üzerindeki en önemli olumsuz gelişmelerdir (Akalin, 2016: 69).

Göç edilen yerde bulunan akrabalar, hem şehirler ile olan ilişkiler ve eğitimin önemli bir etkisi vardır (Ersoy, 1985: 90-91). Örneğin, Van'da yapılan bir araştırmada kente göç edenlere ilk günlerde hısımlar, akraba veya tanıdıkların sahip çıktığı, konutlarını paylaştıkları, kendileriyle aynı mahalleye yerleştikleri, iş bulma ve çevreye uyum

konusunda destek verdikleri ve kısa sürede kente uyum sağladıkları tespit edilmiştir (Aydoğan, 1997: 553). Dışardan gelen göçmenlerle ilgili olarak etnik, dil ve kültürel benzerliğin uyum konusunda önemli unsurlar olduğu çeşitli araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Örneğin Türki cumhuriyetlerden ülkemize gelen Türk soylu insanların adaptasyonun kısa sürede sağlandığı ve özellikle gelen sanatçı ve bilim insanlarının öğrenim ve bilim yaşamına önemli katkıda bulunduğu tespit edilmiştir (Ünver, 2015: 256).

Göç sonucunda ortaya çıkan uyum sorunları nedeniyle bireylerde yaşanan psikolojik sorunların sonucunda nevroz gibi hastalıklar ortaya çıkmakta, İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü (AİDS), alkol tüketimi, uyuşturucu, kadına yönelik şiddet, çocuk suçları, çocuklarda uyum zorlukları ve davranış bozuklukları gibi suçun çeşitliliğini arttırmaktadır (Balcıoğlu, 2007: 20). Tarihsel süreç içerisinde göçlerin özellikle büyük kentlerde isyan ve anarşi hareketlerine neden olduğu 18. yüzyıl Osmanlı Devleti'nde Patrona Halil İsyanı (1730), Cebeci ve Yeniçerilerin (1731) Yedikule'de meydana getirdiği olaylar ve göç nedeniyle işsiz gezen birçok insanın katıldığı anarşi hareketleri bunlara örnek olarak gösterilebilir (Güler, 1997: 702).

Karmaşık ilişkiler yumağına dönen kentlerin içinde yok olan kollektif aklın yerini bireysel kişiliğin yer alması, kişilerin zamanla uyumsuzluk ve kuralsızlığa doğru kaymasına, işsizlik, gelir dağılımındaki eşitsizlik, kültürel boşluk, sosyal tabakalar arası dengesizlik, cemaatleşme, gettolaşma tehlikesi, şiddet ve suç oranlarının artması, kültürel sistemleşmenin ortaya çıkmasına ve Durkheim'in deyimiyle kentleşme olayı bir çeşit "anomi"ye dönüşmektedir (Bayhan, 1997: 183). Bu anomik durumun eğitim ve özellikle dil farklılığının yarattığı sorunları çözmede bir engel teşkil ettiğini çeşitli araştırmalar göstermektedir. Akkaya tarafından İzmir'de yapılan çalışmada, anne ve babaların cahilliği, bilinçsizliği, yaşadıkları hayatın çarpıklığı, maddi sıkıntılar öğrencilerin ders dışı önceliği olması, çevresel etkenler okulda ve mahallede dilin öğrenilmesini zorlaştırdığı tespit edilmişti (Akkaya, 2011: 85).

Geleneksel toplumlarda bireyler, yetişkin rollerini yerine getirmede ihtiyaç duyduğu bilgi ve beceriyi eğitim kurumları olmaksızın sosyal yapılar (aile vb.) aracılığıyla kazanabilmektedirler. Ancak çağdaş toplumlarda, çocuğun sosyalleşmesi ve çalışma hayatına entegre olması, eğitim kurumları sayesinde gerçekleşebilmektedir. Kente gelenlerin kentleşme sürecinde edinmesi gereken yeni davranışlar (bilgi, beceri ve tutum) eğitim sayesinde gerçekleşebilmektedir (Kabadayı, 1997: 608). Özellikle modern

üretim girdilerinin yüksek teknolojiyle yoğun olarak kullanıldığı sanayi ve hizmet sektörlerinde ihtiyaç duyulan vasıflı emeğin temini bu yolla sağlanmaktadır. Kentsel sektörün belirlediği niteliklere uymayan eğitim düzeyi düşük, niteliksiz kırsal işgücünün işsiz kalmasına yol açmaktadır. Ülkemizde halen imalat sanayine ve örgütlü hizmetler sektörüne yönelik mesleki ve çıraklık eğitiminin okul sisteminin dışında kaldığı bilinmektedir (Tatlıldil, 1997: 600-602).

İç göçün en çok yaşandığı bölgeler arasında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri gelmektedir. Genellikle terör ve kargaşanın olduğu ortamdaki zorunlu göç şeklinde gerçekleşen bu olayın önemli sonuçları ortaya çıkmaktadır. Bunların başında “kültürel yabancılaşma”dır. Göç edenler hem geldikleri kırsal kesimin kültürünü hem de kentleşme sürecinde kente ayak uydurmaya çalışmalarında kültürlerarası bocalama yaşayarak kendi içinde “melodramik” bir yapı sergilemişlerdir. Kentin bireyci ve özgürlük temalarını geleneksel kültürden tamamen ayrılma olarak görerek lüks ve eğlenceye yönelik bir yaşantıya doğru kaymaktadır (Balcıoğlu, 2007: 20).

Aydın’ın Nazilli ilçesinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nden zorunlu nedenlerle göç edenlere ilişkin yapılan araştırmada “yerli” olanın “gelene” antipatik baktığını, eski ya da yeni gelenlerin ise birbirlerine sempatik baktığını ve bunun göç edilen yerde farklılaşmayı olumsuz yönde derinleştirdiği gözlemlenmiştir (Mutioğlu, 1997: 297). Bu bakış açısı, sadece kültür farklılıklardan kaynaklanmamakta, aynı zamanda homojenleşme ve yakınlaşmanın sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle son kırk yılda Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nden zorunlu olarak yapılan göçler neticesinde etnik kültürel farklılıklarının bilincine varılması ve göç neticesinde farklı etnik kültürel grupların bir arada yaşama zorunluluğu beraberinde çeşitli sorunlar ortaya çıkartmıştır (Güneş-Ayata, 1997: 226-227). Doğu ve Güney Doğu Anadolu'nun büyük kentlerine göç edenler arasında yapılan karşılaştırmalı araştırmada "etnik kimlik" üzerine vurgunun batıya göç edenlerde daha yaygın olduğunu göstermiştir (Özer, 2004: 29-30).

Yine kan davaları yüzünden de kısmen uyumsuzluklar ortaya çıkmaktadır. “dökülen kanın yerde bırakılmaması” ilkesinden yola çıkarak hısmını kentte öldürmekten kaçınmayanların sebep olduğu olaylar, dul, yetim ve öksüz çocukların artmasına neden olmuştur (Balcıoğlu, 2007: 20). Öte yandan Akan ve Arslan tarafından ülke genelinde yapılan bir araştırmaya göre göç edenlerin memleketlerine geri dönme isteği kentli

sayıma ve kentle bütünleşmelerini engellediğini belirtmektedir (Akan ve Arslan, 2008: 161).

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO) tarafından yapılan “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” başlıklı araştırmasının sonuçlarına göre, Türkiye’de kalmaya kalıcı bir gözle bakarak farklı birçok kente göç eden Suriyelilerin aşırı yoksulluktan dolayı dilencilğe başvurduğu, bir kısmının kendi işyerlerini açarak esnafla rekabete girmelerinde ekonomiyi canlandıran bir husus olarak görünse de toplumsal uyum açısından rahatsız edici olduğu, kamu hizmetlerinden yaşanan aksaklıklar, ucuz işgücü girdisi nedeniyle iş kaybı bazı yerleşim yerlerinde görülen kültür farklılıkları, mezhep farklılıkları nedeniyle “yabancı düşmanlığı”nın ortaya çıkması, çocuklarda görülen salgın hastalıklar ile diğer güvenlik kaygıları, ahlaksızlık (fuhuş ve kuma sektörü) olaylarının artması, sınavsız üniversiteye girişler yerli halkla uyumu zorlaştırmakta ve “yabancı düşmanlığının körüklenmesine neden olmaktadır (Erdoğan, 2015: 330-334).

Ulusal göç politikası açısından özellikle Suriye Savaşı’nın patlak vermesinden sonra mevzuatımızda değişikliğe gidilmiş ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile göçmen ve yabancı kavramı eş anlamlı kullanılarak 96. ve 104 maddelerinde yabancıların ve mültecilerin ülkemizde hangi haklardan yararlanacaklarına ilişkin düzenlemeler getirmiştir. AB ülkelerinden evlilik, emeklilik, mültecilik vb. sebeplerle ülkemize göç eden vatandaşlar ile ilgili çalışmalarda siyasal katılım önündeki yasal engellerin varlığı adaptasyon konusunda önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizdeki mevzuata göre yabancıların oy kullanma hakkı olmadığı için konut sahibi yabancıların yerel hizmetlerden yararlanmaları konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Alanya’da 2014 yılında kurulan “Yabancılar Meclisi”, Die Brücke (Köprü) Derneği, Avrupa Koleji gibi sivil oluşumlar yoluyla uyumu kolaylaştırmaya çalışmaktadırlar (Balkır ve Kaiser, 2015: 235-236). Buradaki amaç uyum sürecinin her aşamasında yerel yönetimlere genel olarak kentte oturan vatandaşa ne hizmet veriliyorsa aynı hizmetin göç edenlere de verilmesini sağlamaktır. Ancak merkezîyetçi bir yapıya sahip ülkemizde ne yazık ki yerel yönetimlere gelişmiş toplumlarda olduğu gibi genel bir yetki verilmemiştir. 5393 sayılı Belediye Yasası ile demokratik katılım ve vatandaşa hizmet açısından birçok yetki verilmesine rağmen birçok konuda eli kolu bağlı kalmaktadır. Örneğin 5393 sayılı yasanın 13. maddesi ile kentte ikamet eden her-

kesi “hem şehri” kabul ederken diğer yandan 14. maddede ise “vatandaş” kavramı kullanılarak bu konuda sınırlama getirilmiştir. Yerel yönetimlere daha çok yetki verilerek bu gibi sosyal proje nitelikli hizmetleri kent konseyi gibi sivil toplum kuruluşlarının eliyle sağlanması için mevzuatın genişletilmesi gerekmektedir.

2.2.2.6. Sosyal Değişme

Toplum içinde bireyler aile, akrabalar, arkadaşlar, oyun grupları, akran grupları, komşuluk, dostluk gibi araçları kullanarak sosyalleşmeye çalışır (Ceritli, 1995: 18). Ülkemizde özellikle 1940’lı yıllardan itibaren yaşanan göçün bireyler üzerindeki en önemli etkisi aile hayatlarının değişime uğramasından kaynaklanan yeni yaşam biçimleridir. Geleneksel kır ailesi yerine çekirdek aileye bir dönüşüm yaşanmakta, doğum oranları azalmakta ve birey kendini eskiye nazaran daha özgür hissetmektedir (Akan ve Arslan, 2008: 61). Hem aileler hem de birey üzerindeki sosyal kontrol mekanizmaları zayıflarken aile yapısı ve evlilik tercihleri de değişmektedir. Ailede çocuk sayısı ve akraba evlilikleri azalmakta, çekirdek aile tipinde bireysel davranışlar öne çıkmakta, kadın çalışma hayatına girerek belli bir eğitime sahip olmakta, eve maddi destek getirerek karar vermede daha çok söz sahibi olmaktadır. Bunun yanında, özellikle kırsal kesimden göçle gelen ailelerin uyum sorunları, sosyo-ekonomik sıkıntıları, buna bağlı olarak ortaya çıkan aile içi huzursuzluklar artmaktadır (Yıldırım, 2015: 967).

Göçle aile içi şiddet arasında ilişkinin varlığı, sosyal kontrol mekanizmasının azalmasına bağlanmaktadır. Kırsaldan gelerek, genellikle kentlerin varoşlarına yerleşen aileler, sosyal kontrol mekanizmalarından uzak, ekonomik ve sosyal problemlerle birlikte şiddete başvurmakta ve boşanma gibi sosyal olaylar artmaktadır. Boşanma olayının artmasında kentleşmenin önemli bir etkisi bulunmaktadır. Nitekim Türkiye’de boşanmaların % 95’i kent merkezlerinde gerçekleşmektedir (Yıldırım, 2015: 973-972).

Göç olgusu, sürekli tehdit duygusu ile yaşayan, dünyaya karşı güvensiz, çevresine yabancılaşan ve sonucunda düşmanca duygular beslemeye başlayan çocuk ve gençler ortaya çıkartmaktadır. Köydeki sosyal destek ağlarından yoksun, hayatta kalma mücadelesinin verildiği, değişik ortam ve yeni kültüre uyum sorunlarının yaşandığı durumlarda gençler, önyargı ve dışlanma ile karşılaşmakta ve toplumsal uyumsuzluk yaşamaktadır. Evdeki değerler sistemi ile sokaktaki hayat çatışmakta ve bunun

sonucunda davranış bozuklukları, şiddet eğilimi, depresyon, okul başarısızlığı gibi bozukluklar ortaya çıkmaktadır (Yıldırım, 2015: 973-974).

Aile içi şiddet, disiplin şekli ve ceza yöntemleri ile çocuk suçluluğu arasında bir ilişki olduğu yapılan araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Çocuk suçluluğu konusunda yapılan araştırmalarda, aile ve suçluluk arasındaki ilişki “parçalanmış aile” “çatışan, yani şiddet yaşayan aile”, “ihmalkâr aile” ve “suçluluk davranışı barındıran aile” biçimlerde ele alınmıştır. Bu tür özellikler gösteren ailelerde yaşayan çocukların potansiyel suçlu olarak yetiştirildiği görülmektedir (Yıldırım, 2015: 970).

Akkayan tarafından yapılan araştırmada, kırdan kente göç ile köylerdeki ailelerin üye sayısı, köylerde azalmakta ve aile içindeki evli çiftlerin sayısı da azalmaktadır. Evliliklerde evlenme yaşının kentlerde arttığı, dini nikâhın azaldığı, düğün törenleri farklılaşmakta başlık parası tamamen yok olmaktadır (Akkayan, 1979: 252-253). Abadan-Unat tarafından göç ve gelişme üzerine uluslararası göçün Boğazlıyan İlçesi (Müftükışla ve Yeşilhisar) üzerindeki etkileri üzerine yapılan araştırmada gözlemlenen sosyal etkiler en çok aile yapısında özellikle kadın ve çocukların hayatında önemli değişimler yaşandığı görülmüştür. Önceleri erkeğe bağımlı hareket eden kadının ev işlerini tek başına sırtlaması, kendine olan güveni arttırmış ve özgür hareket etmesini, giyim ve kuşamını değiştirmesini sağlamıştır (Abadan-Unat, 2002: 134-135).

Köyden kente gelenlerde maddi ve manevi değişimler yaşanmaktadır. Örneğin, eğitim konusunda da yurtdışından dönen işçilerin erkek çocuklarının en az bir üniversite, kız çocuklarının da bir imam-hatip okulunu bitirmelerini istemişlerdir. Tüketim alışkanlıklarında da önemli değişimler ortaya çıkmıştır. İki katlı güzel evler yaptırma ve beslenme alışkanlıklarını eskiye göre değiştirdikleri gözlemlenmiştir (Abadan-Unat, 2002: 134-137). Akkayan (1979: 257-259)’a göre, yemek yapma biçimlerinden, ev eşyalarına kadar olan tüm maddi değişimler istense de istenmese de kısa süreli gerçekleşmekte, ancak kız çocuklarının okutulma arzusu, kadın-erkek ilişkileri gibi manevi değerlerde aynı hızda gerçekleşemediğini belirtmektedir.

Kente göç edenlerde kentin kırsal alanlara göre daha fazla organize olma temayülündeki yerler olmaları ve yasal baskıların daha kuvvetli oluşu güdümlü değişimleri beraberinde getirmiştir. Vergi ve sigorta primlerinin zamanında yatırılması, ev yaptırırken ruhsata dikkat edilmesi buna örnek gösterilebilir. Bu değişimler ilk bakışta köklü bir değişim olarak görünse de, gerçekte köyde zor olan bir toplumsal yaşam

biçiminin kent ortamında aile, mahalle, cemaat ve hatta kısmen iş yaşamlarında sürdürmeye çalışmalar olarak gösterilebilir (Erhan, 1997: 235).

Kentlere yapılan göçlerde her zaman yukarıda belirtilen çözümlerle sonuçlanmayabilir. Özellikle 1955'lerden sonra kentlerin kenarlarında oluşan gecekondu mahallerinde "cemaatleşme" yapısının ortaya çıktığı ve eski alışkanlıklarına devam edildiği görülmüştür (Kaygalak, 2009: 84). Bu süreçte kişilerin kentte tutunma aracı olarak görülen cemaatlerin, kentin içinde "ötekileştirilen" göçmen grupların yaşadıkları karşısında istemsiz oluşan bir toplumsal yapı olarak da ortaya çıkmaktadır. Bu yapı, göçmenler için sadece iş ve konut bulma aracı değil aynı zamanda bir kimlik edinme mekanizması olarak işlev görmektedir. Kentleşmenin sonucu ortaya çıkan gecekondulaşma ve cemaatleşme kültürü, aynı zamanda hızlı nüfus artışı karşısında kentlerde oluşacak şokları hafifletici bir özelliكتedir (Kaygalak, 2009: 85).

Diğer yandan kentlere yönelik artan göçün bir diğer kültürel sonucu müzik kültüründe ortaya çıkan değişimlerdir. Özellikle kentin varoşlarında oluşan "arabesk" müzik kültürü olarak bilinen ve yıllarca toplumun ruh halini yansıtan kentli seçkinlerin kente zarar veren "kaderci" ve "yoz" bir kesimin müziği olarak devamlı aşağılanan bir müzik türü olarak algılandı. Bu müzik türü, kente göç edenlerin kent yaşamına yabancılaşması, ezilen ve dışlanan ortamlarda barınması nedeniyle ortaya çıkmıştı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖÇÜN BATMAN KENTİ ÜZERİNDEKİ SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL ETKİLERİ

3.1. ARAŞTIRMA ALANINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

Göçün kentleşme süreci üzerindeki etkilerinin araştırılması için, araştırmanın yapılacağı alanın (evrenin) demografik, sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı ile göç ve kentleşme sürecine ilişkin bilgilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple bu bölümde araştırma alanının demografik, sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı ile ilgili özelliklere değindikten sonra, göç ve kentleşme süreçleri bu bağlamda ele alınmaya çalışılacaktır.

3.1.1. Araştırma Alanının Demografik, Sosyo- Ekonomik ve Kültürel Yapısı

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan Batman kenti, Bölgenin Dicle bölümünde deniz seviyesinden 550 m. yükseklikte yer almaktadır. Komşuları olarak güneydoğusunda Bitlis, Siirt; kuzeyinde Muş; batısında Diyarbakır ve güneyinde Mardin illeri bulunmaktadır (Öncül ve Alpaslan, 2014: 32). Düz bir arazi üzerinde kurulan Batman ilinde karasal iklim yaşanmaktadır. Bölgede yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise nispeten ılık ve yağışlı geçer. Kuzey ve kuzeydoğusu dağlık ve sarp olup güney, dağlık ve engebeldir. Batman il merkezi bereketli ovalara sahip Batman Çayı havzasında yer almaktadır. İlin doğusunda petrol üretimi yapılan 1288 metre yüksekliğe sahip Raman Dağları bulunmaktadır (www.batman.gov.tr, 2018).

Tarihi M.Ö. 546 yılına dayandığı ve Med'lerin hükümlerinde olduğu bu dönemde yöre halkının Media, El Medine ve İluh adlarıyla anıldığı bilinmektedir (www.batman.bel.tr, 2018). Asıl adının nereden geldiği bilinmemekle beraber 1597 yılında Bitlis Beylerinden Şeref Han tarafından yazılan “Şerefname” adlı eserde “Batman Beyliklerinden” ve 17. yüzyılda Evliya Çelebi tarafından yazılmış olan “Seyahatname” adlı eserde “Batman Nehri” ve “Batman Köprüsü”nden söz edildiği ve “Batman” isminin ilk defa söz konusu eserlerde kullanıldığı anlaşılmaktadır (Şerefhan, 1990; Evliya Çelebi, 2013).

1515 yılında Siirt vilayeti Elmedin kazasına bağlı İluh Köyü iken, 1926 yılında Elmedin kazasının sular altında kalması nedeniyle İluh Köyü, 1927 yılında Beşiri (Kobin) ilçesine bağlanmış ve 1937 yılında bucak olmuştur. 1927’ de yapılan nüfus sayımını gösteren istatistik kitabında köylerin nüfusu verilmediğinden İluh Köyü’nün o dönemdeki nüfusu hakkında bilgi edinilememektedir. 1935 yılında yapılan nüfus sayımında ise burası 319, 1940’ta 409, 1945’te 443, 1950’de 915 kişi olarak kaydedilmişti (Tuncel, 1992: 201). Buranın bulunduğu mevkiinin coğrafi yapısı ova olması nedeniyle, 1940-1950 yılları arasında halkın geçim kaynağının % 90’nını tarımsal ürünler oluşturmaktaydı (www. batman. gov. tr, 2018).

1950’li yılların başlarında bölgede var olan petrol filizlerinin değerlendirilmesi sonucunda her alanda büyük bir gelişme sağlanmıştır. Bu gelişmelerin sonucu olarak 1955’te yapılan genel nüfus sayımında, Batman’ın nüfusu 4713 kişi olarak dünyada nüfusu en çok artan yerleşim yerlerinden biri olarak kaydedilmiştir. Artan nüfusa bağlı olarak 2 Kasım 1955’te “belediye” teşkilatı kurulmuştur. İluh ismi, yakından geçen Batman Çayı ile bütünleşen asıl ismini ise bu yıllarda almıştır (Çoban, Dilek ve Harman, 2017: 439). Batman, 2 Eylül 1957 tarihinde “ilçe” teşkilatı olarak kabul edilmiştir. 1990 yılına kadar hızlı bir gelişme gösteren Batman, 16 Mayıs 1990 tarih ve 3647 sayılı yasa ile Türkiye’nin 72. ili olmuştur ([www. batman. gov. tr](http://www.batman.gov.tr), 2018; www.batman.bel.tr, 2018; Alaeddinoğlu, 2010: 39; Kaypak ve Bimay, 2016: 95-97). Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre Batman’ın 2018 yılındaki il nüfusu 599,103 olarak belirlenmiştir. Bu nüfusun yaklaşık % 75’i şehirde yaşamaktadır. Nüfusun 301.413’ü (% 50,3) erkek; 297.690’ı (% 49,7) kadındır. İlin 2018 yılı kent nüfusu 447.106 (% 75,1), kırsal nüfusu ise 151.997 (% 24,9) kişidir (TÜİK, 2019). Batman’a yapılan iç ve dış göçlere bağlı olarak yaşanan kentleşme süreci içerisinde nüfus oranlarının gün geçtikçe artış gösterdiği ve aşağıdaki tabloda belirtildiği üzere nüfus artış oranının Türkiye ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Yıllara Göre Genel Nüfus Oranları (Türkiye, Batman)

Yıllar	Türkiye	Nüfus Artış Oranları (%)	Batman	Nüfus Artış Oranları (%)
1927	13 648 270	-	-	-
1935	16 158 018	18,4	319	-
1940	17 820 950	10,3	409	28,2
1945	18 790 174	5,42	443	8,31
1950	20 947 188	11,5	915	106,5
1955	24 064 763	14,9	4713	415,1
1960	27 754 820	15,3	12601	167,37
1965	31 391 421	13,1	24990	98,30
1970	35 605 176	13,4	44991	80,03
1975	40 347 719	13,3	63384	40,91
1980	44 736 957	10,9	86172	36,04
1985	50 664 458	13,2	110 036*	27,72
1990	56 473 035	11,5	344 121**	-
2000	67 803 927	20,0	456 734	32,73
2007	70 586 256	4,10	472 487	3,45
2008	71 517 100	1,32	485 616	2,78
2009	72 561 312	1,46	497 998	2,55
2010	73 722 988	1,60	510 200	2,45
2011	74 724 269	1,36	524 499	2,80
2012	75 627 384	1,21	534 205	1,85
2013	76 667 864	1,38	547 581	2,50
2014	77 695 904	1,34	557 593	1,83
2015	78 741 053	1,35	566 633	1,62
2016	79 814 871	1,36	576 899	1,81
2017	80 810 525	1,25	585.252	1,45
2018	82 003 882	1,47	599 103	2,37

Kaynak: TÜİK,2019; www. batman. gov. tr, 2019

*İl olmadan önce

**İl olduktan sonra

Batman gerek coğrafi konumu, tarihi ve kültürel zenginlikleri gerekse tarım, turizm, sanayi ve ticaret alanlarında sahip olduğu potansiyel bakımından bölgenin en dikkat çekici kentlerinden birisi olmuştur. Son zamanlarda eğitim ve sağlık alanlarındaki gelişmeler ile insan kaynağı açısından da yatırımcının ilgisini çeken bir mekân haline gelmiştir (Eren ve Bimay, 2017: 12). Batman ekonomisi petrol, tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Bu nedenle, tarım sektörü birinci sektör olma özelliğini korumakta ve tütün tarımı ön plana çıkmaktadır. Türkiye genelinde olduğu gibi Batman'da sanayi gün geçtikçe gelişmektedir. Batman'ın sanayi gelişiminde merkezde bulunan Türkiye Petrol Rafinerileri Anonim Şirketi (TÜPRAŞ) ve Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) tesislerinin büyük payı bulunmaktadır. Son yıllarda özellikle müteşebbislerce yapılan sanayi yatırımları göz dolduracak niteliktedir (www. batman. gov. tr, 2018).

Batman'ın doğusunda bulunan ve petrolün ilk çıktığı yer olan “Raman dağları” ve zengin tarihi geçmişe sahip bir antik kent olan “Hasankeyf”, en önemli ekonomik ve kültürel göstergeleridir. Raman dağlarında Türkiye'nin en zengin petrol yataklarının bulunması ve üretilmesi nedeniyle yerli ve yabancı bilim adamlarının jeoloji, arkeoloji, tarih ve coğrafya açısından yıllardır ilgisini çekmektedir. Ayrıca Dicle Nehri üzerine yapılan Ilısu Barajı ve Hidroelektrik Santrali nedeniyle tarihi Hasankeyf kentinin bir bölümünün baraj suları altında kalacağı endişesi, yurtiçi ve yurtdışı kamuoyunun dikkatini buraya çekmiştir (Sinanoğlu, Siyako, Karadoğan ve Erdem, 2017: 37). Tarihi ve kültürel çekiciliklerin önemli bir kısmı Hasankeyf ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır.

Batman kara, demir ve hava yolu taşımacılığı açısından ülke içinde ve dışında önemli kavşak merkezi durumunda olması, seyahat acenteleri ve otelleriyle konaklama ve yatırım merkezi haline gelmesi ekonomik anlamda önemli turizm ve ticaret merkezi olmasını sağlamıştır (Çoban, Dilek ve Harman, 2017: 439). Ancak ülke ekonomisi içerisinde Batman az gelişmişlik endeksinde alt sıralardan kurtulamamaktadır. Dicle Kalkınma Ajansı'nın (DİKA) 2010 yılında yaptığı araştırmaya göre Mardin ve Batman'ı içinde barındıran Dicle Bölgesi, sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırmasında, eğitim sektörü gelişmişlik endeksinde Türkiye'deki 26 bölge içerisinde 24'üncü sırada olduğu tespit edilmiştir. Bunun sebebi bölgenin %98,1'i gibi yüksek bir değerle 13'üncü sırayı aldığı ilköğretimde okullaşma oranı dışındaki bütün göstergelerde ülke ortalamalarının altında olmasıdır (DİKA, 2010: 29). Yine 2015 yılında Türkiye geneli yapılan araştırmada ekonomik göstergeler açısından yapılan analizlerde Batman, mali göstergeler açısından 72., imalat sanayi göstergeleri açısından 48. sırada yer alırken; sosyal göstergelerde yapılan analizlerde sağlıkta 78., okullaşma oranlarında 21. sırada yer almıştır (Özdemir ve Altıparmak, 2005: 101-103)

Diğer yandan sosyo-kültürel yapısıyla gelenek ve göreneklerine bağlı, dinsel öge ve kurumların ön planda olduğu bir yaşam tarzına sahip Batman'da, Müslüman çoğunluğun dışında Yezidi, Ortodoks ve Katolikler de bulunmaktadır. Bunlar dışında Batman, özellikle Suriye savaşı nedeniyle göç ile gelen birçok etnik kültüre sahip göçmenin yerleştiği kozmopolitik bir mekân haline gelmiştir.

3.1.2. Araştırma Alanının Kentleşme Süreci ve Göç

Batman'ın kentleşme süreci, İluh 'la başlayan, TPAO'nun kurulmasıyla girdiği sosyolojik, kültürel, ekonomik, fiziksel ve çevresel gelişme süreciyle devam eden ve yoğun göçlerle hızla artan nüfusuyla gerçekleşmiştir. Yaşanan bu süreç, Batman'ın kendine özgü değişkenlerini farklı kılmakta ve kendine ait bir kentsel gelişim süreci yaşamasına yol açmaktadır (Alaeddinoğlu, 2010: 39). Batman'da özellikle petrolün bulunmasıyla yaşanan çok yönlü hızlı gelişme ve göç akımı, hızlı kentleşmeyi de beraberinde getirmiştir. 1945-1980 yılları arasında Batman'ın nüfusu yaklaşık 25 kat artarak bu artış hızı ortalama yaklaşık % 40 gibi yüksek bir rakama ulaşmıştır. 1955 yılında belediye teşkilatı, 1957 yılında da ilçe teşkilatı kurulan Batman'da, hızlı nüfus artışı sayesinde 1990 yılında Türkiye'nin 72. ili olmasını sağlamıştır. Sosyo-ekonomik ve siyasi nedenlerle yıllara göre aldığı ve verdiği göç rakamlarında değişimler meydana gelmektedir. Örneğin, 2017 yılında aldığı göç 19.889 iken verdiği göç 22.323; 2018 yılında ise aldığı göç 23.099 iken verdiği göç 22.525 olarak tespit edilmiştir (TÜİK, 2019).

Batman'da çok yönlü olarak meydana gelen bu hızlı gelişme, daha sonra yaşanan göçlerle çarpık ve plansız kentleşmeyi de beraberinde getirmiştir. Net göç hızı bölge genelinden daha düşük olmasına rağmen yaşanan iç ve dış göçlerle büyüyen bir kent olmuştur. 1990'lı yıllardan sonra artan iç göçler ve 2011 yılı başında patlak veren Suriye iç savaşı nedeniyle başlayan mülteci akımı, kentin ekonomik ve sosyo-kültürel yapısını etkilemiştir (Kaypak ve Bimay, 2016: 95). Ancak Ortadoğu'da yaşanan tüm bu olumsuz gelişmelere rağmen Batman, gerek coğrafi konumu, tarihi ve kültürel zenginlikleri, gerekse tarım, turizm, sanayi ve ticaret alanlarında sahip olduğu potansiyel bakımından bölgenin en dikkat çekici kentlerinden birisi olmaya devam etmektedir.

Batman'ın kentleşme sürecine yön veren ve günümüze kadar aralıksız devam eden hızlı gelişme ve nüfus artışı sonucunda meydana gelen göç ve kentleşme süreçlerini altı döneme ayırabiliriz. 1955 yılına kadar devam eden ilk dönem, Batman'ın kentleşmesi ve buna bağlı olarak yaşanan göç sarmalı, petrolün çıkartılmasıyla başlamıştır. İlk dönemde yaşanan bu süreç, petrolün bulunmasıyla birlikte ihtiyaç duyulan teknik personellerin ülke içinden ve dışından sağlanmasıyla 1955 yılına kadar devam etmiştir. Bu dönemde Batman, göç veren değil göç alan bir mekân durumundaydı. Sami Öngör'ün 1950-1955 yılları arasını incelediği ülkemizdeki iç göçlere ait araştırmada, söz konusu dönemde Batman'ın da bağlı olduğu Siirt ilinde, diğer illere göre

dışarıya göçün çok düşük oranda gerçekleştiği ve genellikle dışarıdan göç alındığı belirtilmektedir (Öngör,1961: 64).

İkinci dönem (1955- 1970), petrol işinde çalışacak nitelikli işgücü göçünün yaşandığı ve kentsel dönüşümün hissedildiği 1970'lara kadar devam eden süreçtir. Bu dönemde meydana gelen değişime bağlı gerçekleşen büyüme sanayi ile desteklenerek dengeli bir şekilde gerçekleşmiştir. Sanayileşmeye koşut yaşanan bu süreç gelişmiş ülkelerde meydana gelen kentleşmeye benzer şekilde ortaya çıkmıştır (Alaeddinoğlu, 2009: 287).

Üçüncü dönem (1970- 1990), petrolün cazibesinin azaldığı, nitelikli işgücü dışında tüm kırsal bölgelerdekilerin yöneldiği ve kırdan kente göçün en yaygın süreçtir. Batman kentinin gelişim evreleri ve gelişme stratejisi, özellikle 1970'lerden sonra kırdan kente göç ve güvenlik ağırlıklı bir göç hareketi şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu hareketin getirdiği yığılmanın ürünü olması sebebiyle mekânda dağılım süreci eşitsiz bir şekilde gerçekleşmiştir. Sanayileşmeye paralel gelişmeyen hızlı ve yoğun nüfus artışının sonunda çarpık ve düzensiz kentleşme meydana gelmiştir. 1990'lara kadar süren ve kentte ekonomik, sosyo-ekonomik ve kültürel anlamda çok büyük değişimlerin gerçekleştiği bu dönem, Batman'ın vilayet olma sürecinin de yaşandığı karmaşık bir dönemdir. Özellikle I. Körfez Savaşı nedeniyle Irak'tan gelen Kürt kökenli insanların bölgedeki diğer illerde olduğu gibi Batman'a yerleşmeleri bu dönemde gerçekleşmiştir.

Dördüncü dönemde (1990-2000) ise, geçmiş dönemin kargaşalı ortamından kurtulmadan yaşanan terör ve benzeri olaylar sebebiyle kırsaldan kente tekrar bir göç dalgası başlamış ve sonucunda iç ve dış göçler yaşanmıştır. Batman'ın yaşanması zor bir kent haline geldiği bu dönemde, artan şiddet olayları ve beraberinde getirdiği sosyo-ekonomik ve kültürel etkiler nedeniyle 2000'li yıllara kadar hem kırsaldan göç almış, hem de aldığı göç oranından daha fazlasını dışarıya vermiştir. Söz konusu göçlerin gerçekleşmesinde; yaşanan çatışma ortamından dolayı insanların daha güvenli bir mekan aramaları, güvenlik güçleri ve korucular tarafından güvenlik amaçlı yaptırılan köy boşaltmaları, bu ortamdan doğan ekonomik sıkıntılar ve PKK baskısı etkili olmuştur (Kurban, Yüksek, Çelik, Ünal ve Aker, 2008: 178). Bu dönemde meydana gelen hızlı ve sağlıksız kentleşme, ekonomik makro sorunların yanında yalnızlık, uyum, yabancılaşma, suç işleme, kentle bütünleşememe, yerel hizmetlerin zorlanması, intihar

vakaları, çevre kirliliği gibi sosyal problemlerde ortaya çıkmıştır. Bunun yanında plansız yapılaşma, kanalizasyon, temiz su şebekesi, kaldırım, cadde ve sokakların inşası, trafik, rekreasyon, temizlik gibi alt yapı sorunları da yaşanmıştır. Bu sorunlar sürdürülebilir kentleşme olgusunu da sekteye uğratmıştır.

Beşinci dönemde (2000- 2011), Ilısu Barajı'nın yapılmaya başlamasıyla birlikte kamulaştırma çalışmaları nedeniyle Hasankeyf ve çevresinin içinde bulunduğu birçok yerleşim yeri boşaltılmıştır. Bununla beraber, kamulaştırma nedeniyle belli bir gelir grubuna geçen köylülerin daha iyi bir yaşama olanağı için genellikle Batman kent merkezine göç ettikleri gözlenmiştir. Diğer yandan 1990'lı yılların şiddet ortamından kaçanların köylere geri dönüşlerinin sağlanması amacıyla 5233 sayılı Terör veya Terörle Mücadeleden Kaynaklanan Zararların Karşılama Hakkındaki Kanun çıkarılmış ve olağanüstü hal uygulamasının başladığı 19. 07. 1987 tarihi ile Kanun'un yürürlüğe girdiği 27. 07. 2004 tarihi arasında meydana gelen tüm zararları karşılama amacı öngörülmüş, ancak geri dönenlerin çoğu Batman kent merkezine yerleşmişlerdir. Bu şekilde geri dönenlerin sayısı beklenilenin altında gerçekleşmiştir.

Tablo 4. Yıllara Göre Göç Edilen Yerler

Yıllara Göre En Çok Göç Verilen 5 İl (BATMAN)					
2007–2008	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013
İstanbul	İstanbul	İstanbul	İstanbul	İstanbul	İstanbul
Diyarbakır	Diyarbakır	Diyarbakır	Diyarbakır	Diyarbakır	Diyarbakır
K.Maraş	İzmir	Mardin	Mardin	Ankara	Siirt
İzmir	Siirt	-Ankara	Antalya	Antalya	Mardin
Siirt	Ankara	Antalya	Ankara	Mardin	Ankara
Yıllara Göre En Çok Göç Alınan 5 İl (BATMAN)					
İstanbul	İstanbul	İstanbul	İstanbul	İstanbul	İstanbul
Diyarbakır	Diyarbakır	Diyarbakır	Diyarbakır	Diyarbakır	Diyarbakır
Mardin	Siirt	Siirt	Mardin	Siirt	Siirt
Siirt	Mardin	Mardin	Antalya	Mardin	Mardin
Ankara	İzmir	Ankara	Ankara	İzmir	Ankara

Kaynak: Çoban, 2014: 335-337

Altıncı döneme 2011 yılının başında patlak veren Suriye Savaşı'nın sebep olduğu yeni göç dalgası ile girilmiştir. Uluslararası II. göç dalgası olarak niteleyebileceğimiz bu göçün Körfez Savaşı'nda yaşanan göçlerden farkı, savaşın uzun sürmesi nedeniyle gelenlerin kalıcı olarak kentte kalması ve ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan kente büyük etkisinin olmasıdır.

Savaşın tamamen başladığı Nisan 2011 yılından beri Batman'a göç edenlerin çoğu Batman'da ikamet etmektedir. Diğerleri ya kendi ülkelerine dönmüş veya Av-

rupa ülkelerine göç etmişlerdir. 2019 yılı verilerine göre Ülkemizde geçi koruma kapsamında kayıtlı bulunan Suriyeli sayısı 3.642.738 (nüfusun % 4.44) kişi, Batman’da ise 22.449 (nüfusun % 3.75) kişi olarak tespit edilmiştir (www. goc. gov. tr., 2019). Ayrıca büyük çoğunluğu Yezidilerden oluşan Iraklı göçmenlerin sayısı 2014 yılında 5.000’den fazla iken bugün bu sayının 900 kişi civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Bu dönemde göç eden bir diğer grup, Afganistan ve Türk cumhuriyetlerinden gelen sığınmacı ve mültecilerdir. Ekonomik ve diğer başka nedenlerle yapılan bu göçün her geçen gün azaldığı görülmektedir. Bunun sebebi, bu ülkelere gelen mültecilerin, Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği koruması altında oldukları için başka ülkelere tekrar göç etme hakkına sahip olmalarındandır. Ancak Suriye’den gelen mültecilerin, Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu’nun Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 91. maddesi uyarınca 22 Ekim 2014’te geçici korumaya ilişkin yayımladığı Yönetmeliği’nin geçici 1. maddesine göre geçici koruma statüsüne sahip olmaları ve Batı ülkelerinin göçmenlere karşı olan tutumları dış ülkelere göç etmeyi zorlaştırmaktadır (www. unhcr. org. tr, 2016).

3.2. ARAŞTIRMANIN TASARIMI VE YÖNTEMİ

Ülkemizde göç ile ilgili çalışmalar, 1950’li yıllardan itibaren yaşanan iç göçler sonucunda ele alınmaya başlamıştır. Osmanlı Devleti’nin son döneminde yaşanan iç ve dış göçler, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nde devam etmiş, ancak çok fazla inceleme konusu edilmemiştir. Bilimsel anlamda konu edilmesi 1960’lardan itibaren tarımda makineleşmeye bağlı olarak kentlere yönelik iç göçlerin yanında, başta Almanya olmak üzere Batı Avrupa’ya yönelik dış göçlerin yaşanmasıyla gerçekleşmiştir. 1980’li yıllardan itibaren Ortadoğu, Uzakdoğu ve Asya ile Afrika da ortaya çıkan savaşlardan kaçanların ülkemizi geçiş bölgesi olarak kullanmaları ve göç konusunda yaşanan sıkıntılar göç araştırmalarının önemini ortaya koymuştur. Özellikle 2000’li yıllardan sonra AK Parti hükümetleriyle başlayan ciddi anlamdaki göç politikaları ve politikaların hayata geçirilmesi için oluşturulan kurumsal yapılar ile göç araştırmalarında önemli bir aşama kaydedilmiştir. Bu süreçte Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında göç olgusuna yönelik tezlerde artışlar gözlenmiş ve Enstitülerin öncelikli araştırma konularından biri haline gelmiştir. 1980’lerin başında yok denecek kadar az olan göç ile ilgili araştırmalar, 21. yüzyılın ilk çeyreğinin sonunda, Suriye Savaşı’nın da etkisiyle kat kat artış göstermiştir. Ulusal Tez Merkezi’nde tamamlanan 479 tezin 395’i yüksek lisans tezi ve 84’ü doktora tezi olarak literatüre kazandırılmıştır. Bunlardan 2 tanesi doktora

olmak üzere sadece 16 tanesi göç ve kentleşme süreçleriyle ilgili olduğu tespit edilmiştir (www. tez. yok. gov. tr, 2018). Bilime katkı sunacak doktora derecesindeki tez araştırmalarının az olması önemli bir eksiklik olarak görülebilir. Ancak, üniversiteler dışında bir sürü enstitü ve kuruluşun göç ile ilgili araştırmalara yönelmesi ve üniversitelerde yapılan tezlerin sayısında her geçen gün artış olması iyimser tablo olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmalarda mekân ve zaman çok önemlidir. Geçmişte başlayan ve halen devam eden iç ve dış göçlerin en çok etkilediği mekânlardan birisi olan Batman kent merkezi için göç ile ilgili şimdiye kadar herhangi bir araştırma yapılmamış olması bu çalışmanın tasarlanmasında en önemli etken olmuştur.

3.2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ülkemiz, bulunduğu coğrafi konumu nedeniyle tarihsel süreç içerisinde önemli göçlere ev sahipliği yapmıştır. Bu göçler bazen yerleşme ile sonuçlanmakta bazen de geçiş güzergâhı olarak başka yerleşim yerlerine doğru akmaktadır. İster iç ister dış göç olsun yaşanan tüm göçlerin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel etkileri bulunmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan Batman'a yapılan iç ve dış göçler sonucunda oluşan hızlı kentleşme süreciyle ortaya çıkan sosyo-ekonomik ve kültürel etkilerin incelenmesidir. Yıllar itibariyle yaşanan farklı türdeki göçler farklı sonuçlar doğurmuştur. Bu sebeple araştırma amacının tespiti için olaylar arasında gözlenen ilişkilerin gerçekte anlamlı olup olmadıklarını ve geleceğe ne kadar ışık tutabileceğine ilişkin varsayımlar ileri sürülmektedir.

Çalışmada elde edilen bulgular dikkatle incelenerek literatürdeki bilgiler ile karşılaştırılarak göç ile ilgili yeni eğilimler ortaya konulmuştur. Bu açıdan çalışmanın, gerek göç öncesi gerek göç sonrası oluşturulacak politikalar açısından, kent yönetimlerine veri kaynağı olması açısından da önem kazanacaktır. Araştırmanın yararı Batman ilinin kentleşme sürecinde bundan sonra yaşanacak göçlerin etkilerinin önceden tahmin edilerek hızlı ve çarpık kentleşmenin önüne geçilmesi ve göç süreçlerinin iyi yönetilmesi olarak da varsayılmaktadır.

3.2.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma, Batman merkezine kırsaldan, kentlerden ve ülke dışından göç edenleri (geliş tarihlerine bakılmaksızın) kapsamaktadır. Araştırmamızda hedef kitle birimi

Batman merkezinde bulunan 44 mahallede göç etmiş 18 yaş üstü kişiler olarak belirlenmiştir. Ancak araştırma kapsamı içinde en çok anket yapılan mahalleler olarak göç sonucu kentin çeperlerinde kurulmuş olan ve zamanla göçlerin en çok yaşandığı Cudi, İluh, Karşıyaka, Petrol, Petrolkent ve Seyitler mahalleleridir.

Tablo 5. Batman Merkezde Anketlerin Mahallelere Göre Dağılımı

Anket Çalışması Mahalleler	Dağıtılan Anket Sayısı	Toplanan Anket Sayısı	Değerlendirmeye Alınan Anket Sayısı
Akyürek Mahallesi	7	7	2
Aydınlıkevler Mahallesi	12	12	3
Bahçelievler Mahallesi	9	9	2
Beşevler Mahallesi	40	33	22
Bağlar Mahallesi	12	12	2
Belde Mahallesi	7	7	5
Bayındır Mahallesi	40	38	24
Cumhuriyet Mahallesi	14	14	3
Çarşı Mahallesi	5	5	4
Çay Mahallesi	12	12	9
Çamlıca Mahallesi	1	1	1
Çamlıtepe Mahallesi	12	12	5
Fatih Mahallesi	19	19	8
Güneykent Mahallesi	35	32	22
Gap Mahallesi	6	6	3
Gültepe Mahallesi	13	13	7
Huzur Mahallesi	45	42	21
Hürriyet Mahallesi	35	35	25
Hilal Mahallesi	16	16	11
Karşıyaka Mahallesi	45	45	27
Kısmet Mahallesi	32	32	21
Kültür Mahallesi	15	15	11
Ondokuzmayıs Mahallesi	52	52	24
Meydan Mahallesi	14	14	5
Sağlık Mahallesi	12	12	3
Seyitler Mahallesi	55	52	23
Site Mahallesi	5	5	2
Şirinevler Mahallesi	5	5	2
Şafak Mahallesi	6	6	3
İluh Mahallesi	45	38	25
Pınarbaşı Mahallesi	25	22	9
Pazaryeri Mahallesi	40	37	22
Petrol Mahallesi	40	32	18
Petrolkent Mahallesi	60	56	27
Raman Mahallesi	5	5	5
Cudi Mahallesi	35	35	29
Yenimahalle Mahallesi	2	2	2
Yeşiltepe Mahallesi	35	30	18
Ziyagökalp Mahallesi	8	8	2
Yenişehir Mahallesi	5	5	4
Tilmerc Mahallesi	2	2	1
Korik Mahallesi	1	1	-
Seyrantepe Mahallesi	2	2	2
Yenimahalle Mahallesi	2	2	-
Toplam	886	841	490

Örneklemin tek bir ili temsil etmesi nedeniyle ülke genelindeki eğilimi yansıtması açısından yeterliliği kısıtlıdır. Türkiye geneli böyle bir araştırmanın daha fazla maliyet ve zaman gerektirmesi nedeniyle sınırlı bir il merkezi ile kalınmıştır. Dolayısıyla araştırmamızın sonuçları sadece Batman il merkezini bağlamakta ve ülkemizin genelini yansıtmamaktadır. Ülkemizin genelini yansıtacak geniş bir çalışma için her ilde bulunan üniversitelerin yapacağı bağımsız araştırma sonuçlarının ilişkilendirilmesine bağlı olacaktır. Öte yandan ankete katılanların çekingen davranması, soruların tamamına cevap vermek istememeleri, farklı dilden olanlara tercüman gerekmesi vb. birçok zorlukla karşılaşmıştır. Saha araştırmasında örneklemin nesneliliği ve temsil kabiliyeti en yüksek seviyede olması için yaz tatilinin bitmesinin ardından eğitim ve öğretimin başladığı 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında gerçekleştirilmiştir.

3.2.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmadaki başarı kuşkusuz izlenen yönteme, izlenen yöntemdeki başarı ise elde edilen teorik bilgilere bağlıdır. Göç ile ilgili araştırmaların kantitatif ya da kalitatif yöntemlerle yapılması konusunda birçok yazarın farklı yaklaşımları olmuştur. Genel olarak Gökçe (1993), Kocaman ve Beyazıt (1993), Alpar ve Yener (1991), Ersoy (1985), Kartal (1982), Tekeli ve Erder (1978), Şenyapılı (1978) gibi yazarlar kantitatif yöntemler seçerek göç olayında rol oynayan makro değişkenler (sosyo-ekonomik ve kültürel) ile mikro değişkenleri (eğitim, meslek, konut, yaş cinsiyet ve benzeri) ve bunlar arasındaki korelasyonları, göç edenlerin özellikleri çeşitli analiz yöntemleriyle irdelemektedirler. Bunların yanında özellikle iç göçün çeşitli ve karmaşıklığı nedeniyle derinlemesine bir yöntem olarak Tahire Erman (1998) gibi yazarlar etnografik araştırma denilen araştırma alanı içinde olay ve ilişkileri anlamaya yönelik yapılan araştırmalarda bulunmaktadır. Ancak bu araştırmalar, olayları ve kişileri anlamakta avantajlı görünse de göç olayının geniş yelpazede incelenmesini zorlaştırmaktadır. Araştırmanın zaman alıcı olması, araştırmacının alandaki topluluğa kendini kabul ettirmesi, bilgileri tarafsız ve duygulardan uzak yorumlaması bu yaklaşımın dezavantajı ve zorluğu olarak görülmektedir (Erman, 1998: 62).

Bu çalışmada göçlerin sosyo-ekonomik ve kültürel etkilerini araştırmak için kantitatif yöntemler seçilmiştir. Çalışmada araştırma verilerinin toplanması için anket sorularının hazırlanması, anketlerin yapılması, verilerin işlenmesi ve değerlendirmeye uygun hale getirilmesi için istatistik tekniklerinin belirlenmesi olarak tasarlanmıştır.

3.2.3.1. Araştırma Verilerinin Toplanması

Ülkemizde göç ile ilgili yapılan çalışmalarda göç miktarı ve göçün etkilerine ilişkin veriler iki şekilde elde edilmektedir. İlki, istatistiklerin toplanmasına yönelik araştırmalardır. Bu araştırmalar genellikle ihtiyaç duyulan bilgi ve belgelerin bazı kurum ve kuruluşlar (TÜİK, ADNKS, HÜNEE) aracılığıyla derlenip istatistikler halinde toplanmasıdır. İkincisi, göçlerin sonuçlarını araştıran alan araştırmalardır. Çalışmamızın da amaç ve yöntemi olarak kabul edilen bu uygulamada genellikle göç süreçleri içerisinde meydana gelen kentlileşme, kente uyum, gecekondu gibi göçün neden olduğu sosyo-ekonomik ve kültürel sonuçlar üzerinden çalışmalar yürütülmektedir. Bu tür çalışmalar genellikle veri kaynağı olarak da anketleri kullanmaktadır. Bu amaçla çalışmada, göç edenlerin eğilimlerini tespit edebilmek için "geleneksel anket yöntemine" dayalı saha araştırması yapılmıştır. Anket birinci kaynaklardan veri toplamak amacıyla sistematik soru formundan oluşmaktadır. Çalışma verilerinin anket ile elde edilme amacı yüz yüze yapılan anketlerin denekler üzerinde doğrudan etkisi olacağı düşüncesine dayanmaktadır.

Çalışmada kullanılan anket formu literatürdeki çalışmalar bağlamında oluşturulmuştur. Anket sorularının hazırlanması için sahada yapılan gözlemler genişletilerek konunun uzmanlarından yararlanmaya çalışılmıştır. Son hali verilen anket formunun uygulamada işleyip işlemediğini görmek, hazırlanan anketin, hedef örneklem üzerindeki işlevselliğinin tespiti amacıyla, genel uygulamaya geçilmeden önce 37 denek üzerinde bir pilot uygulama yapılmıştır. Bu pilot çalışma deneklere anket sorularının sorulması şeklinde yapılarak deneklerin; anketin bütününe yönelik eleştirileri değerlendirilmiştir. Böylelikle anket sorularının kapsamı, anlaşılabilirliği, uzunluğu ve değinilen konuların katılımcılar nezdindeki görüşleri elde edilmiştir. Elde edilen bu bulgular neticesinde anket soruları üzerinde gerekli değişiklikler yapılarak anket formuna nihai sonuç verilmiş ve esas örneklem üzerinden genel uygulamaya geçilmiştir.

Veri toplama aracı olarak seçilen anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Batman merkezine göç ile gelenlerin demografik özelliklerini ortaya çıkarabilecek değişkenlerden oluşan toplamda 23 soru yer almaktadır. İkinci bölümde ise ekonomik ve sosyo-kültürel faktörlerin etkisini incelemek üzere 72 soruluk likert ölçeği uygulanarak yapılmıştır. Likert ölçeği, birden çok sorudan oluşmaktadır. Likert ölçeğindeki amaç katılımcılara sorulan sorulara verilen yanıtların değerlendirilmesidir (Güriş ve Astar, 2014: 16). Çalışmada likert ölçeğinde, "5: Kesinlikle Katılmıyorum",

“4: Katılmıyorum”, “3:Kararsızım”, “2: Katılıyorum”, “1: Kesinlikle Katılıyorum” aralığında puanlanmış 72 soru yer almıştır.

Araştırmada “liste soru” tekniğiyle oluşturulan anket formu önceden belirlenen bölgelerde yaklaşık 886 kişiye uygulanmaya çalışılmıştır. Ancak bazı katılımcıların soruların bir kısmına yanıt verdikten sonra geri kalanını cevaplandırmak istememeleri nedeniyle söz konusu anketler değerlendirme dışı bırakılmıştır. Değerlendirmeye alınan 490 adet anket için analizler yapılmıştır. Uygulanan anketlerin kontrolleri yapıldıktan sonra IBM SPSS (Statistical Package for the Social Sciences)³³ programına veri girişleri yapılmıştır. Veri girişi sonrası hataların kontrolleri amacı ile tekrar yapılmıştır. Değişkenlere ait frekans bilgileri ve tanımlayıcı istatistik bilgileri tablolaştırılmıştır. Birbiri ile etkileşim halindeki bulgular birlikte değerlendirilmeye tabi tutulmuş, bağlantılı bulgular ortak başlıklar halinde derlenerek, birbirleriyle etkileşimleri ve sonuçları çeşitli testlerle ortaya konulmuştur.

3.2.3.2. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Belirlenmesi

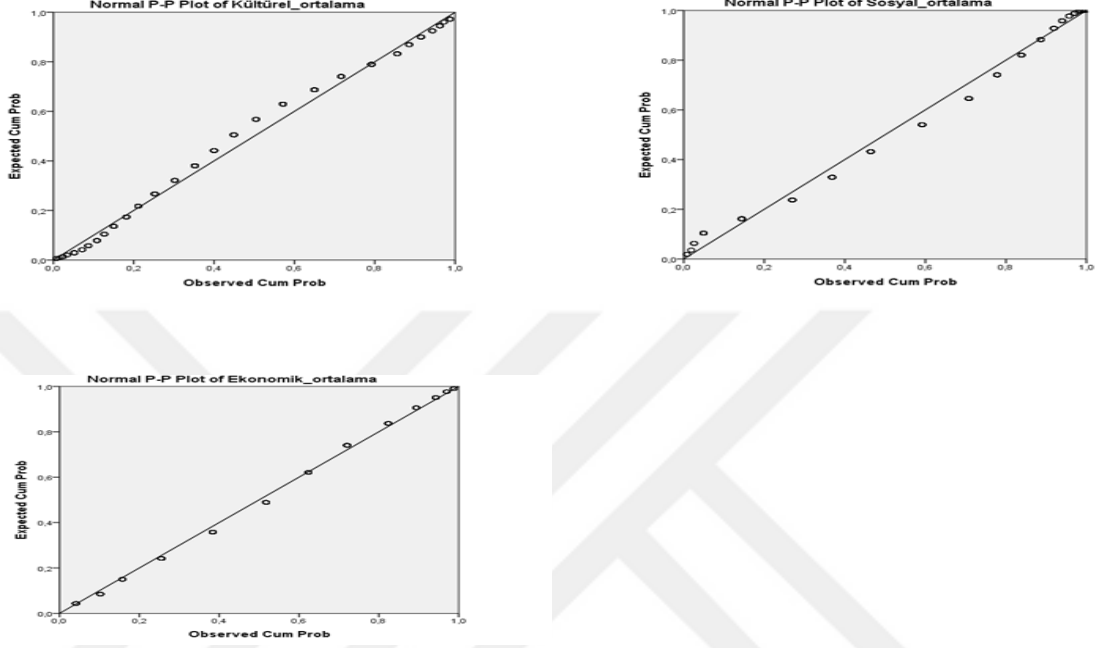
Bir araştırmada veriler toplandıktan sonra yorumlanması için çözümlenmelerine ihtiyaç duyulur. Verilerin analizinde hipotezlerin formüle edilmesi, anlamlılık düzeyinin belirlenmesi, uygun test istatistiğinin seçilmesi ve verilerin analize uygun olarak düzenlenmesine dikkat edilmesi gerekir (İslamoğlu, 2011: 205). Verilerin yorumlarına geçilmeden önce normallik testleri, güvenilirlik ve geçerlilik analizleri yapılarak uygun testler belirlemeye çalışılmıştır.

3.2.3.2.1. Normallik Testleri

Yapılan normallik testlerinde örnek birim sayısı $0 < 10$ olanlarda Liliefors düzeltilmeli KS testi, $10 < 25$ arasında olanlarda Shapiro- Wilk, Anderson Darling veya Ryan- Joiner testlerinden biri uygulanır (Özdamar, 2013: 253). Normallik testlerinin uygulandığı durumlarda çözüm değeri artar. Tam tersi durumunda çözüm değeri azalır. Değişkenlerin tüm doğrusal kombinasyonlarının normalliği test edilemese bile, tek değişkenlere ilişkin normallik, çarpıklık ve basıklık katsayıları ile değerlendirilebilir (Büyüköztürk, 2002: 480). Bunun yanında örnek sayısı arttıkça söz konusu testlerde

³³ SPSS istatistiksel bilgisayar programı özellikle sosyal bilimlerde ve anket çalışmalarında başvurulan, akademik kurumlarda dâhil birçok kurumda genel kabul görmüş, gelişmiş bir istatistiki veri analiz programıdır.

normallik dağılım oranı hata payı verebilmektedir. Bu sebeple örnek sayısı 25 ve üzerinde olanlarda P-P- PLOT, Q-Q-Plot ve Histoğram normallik dağılım testlerinden herhangi biri uygulanmaktadır. Aşağıda gösterilen P-P-Plot testlerinde anlamlılık olmadığı ve verilerin normal dağılım gösterdiği anlaşılmıştır.

Şekil 4. P-P-Plot testleri

3.2.3.2.2. Güvenirlilik ve Geçerlilik Analizleri

Bir oluşumun gerçek haliyle yansıtılması için fiziksel yöntemlerle yapılan ölçme araçlarına ihtiyaç duyulur. Ancak sosyal bilimlerde özellikle bazı davranışsal, yargısal, bilgi, tutum, beğeni, başarı vb. türdeki oluşumların ölçülmesinde fiziksel yöntemlere dayalı bir ölçme aracı olmadığı için bazı ölçme araçlarından (ölçek, scale, inventory, index) yararlanılması (Özdamar, 2013: 551) ve bu ölçümlerinde geçerliliğinin güvenlik analizleriyle test edilmesi gerekir (Demir, Gürer, Köksal ve Dolu, 2009: 83). Geçerlilik için güvenilirlik analizi yapılması şarttır. Ancak, bir ölçeğin güvenilir olması geçerliliğin sağlandığı anlamına gelmez (Altunışık vd., 2012: 126). Geçerlilik için faktör analizlerinin yapılması gerekmektedir.

Güvenirlilik analizi, herhangi bir konuda örnekleme oluşturan birimler üzerinden veri toplamak amacı ile geliştirilen ölçme aracını meydana getiren ifadelerin (yargı, önerme, soru vb.) kendi aralarında tutarlılık gösterip göstermediğini test etmek için kullanılır (Ural ve Kılıç, 2006: 286). Güvenlik analizi Alfa katsayısı (Cronbach Alpha Coefficient) ile açıklanmakta ve 0 (sıfır) ile 1 (bir) arasında değerler almaktadır (Kayış,

2010: 404). Cronbach's Alpha değeri genel olarak 0,40 ve üzeri olduğu zaman güvenilir kabul edilmektedir (Özdamar, 2013: 555; Kayış, 2010: 404). Bunun dışında 0,50 veya 0,70 ve üzeri değerleri güvenilir kabul edenlerde vardır. Alfa katsayısının önemli bir özelliği ölçekte yer alan madde sayısı arttıkça alfa değeri artmaktadır (Altunışık vd., 2012: 126).

Tablo 6. Alfa Katsayısına bağlı Olarak Ölçeğin Güvenirliği

Cronbach Alpha Değeri Sınırları	Karar
$\alpha < 0,40$	Ölçek güvenilir değildir
$0,40 \leq \alpha < 0,60$	Ölçek düşük güvenilirlik düzeyine sahiptir
$0,60 \leq \alpha < 0,70$	Ölçek yeterli güvenilirlik düzeyine sahiptir.
$0,70 \leq \alpha < 0,90$	Ölçek yüksek güvenilirlik düzeyine sahiptir.
$0,90 \leq \alpha < 1,00$	Ölçek çok yüksek güvenilirlik düzeyine sahiptir.

Kaynak: Özdamar, 2013: 555; Kayış, 2010: 403

Verilen bilgiler ışığında araştırma ölçeğine ilişkin yapılan faktör analizinde kullanılan 17 soru için Cronbach's Alpha değeri 0,712 olarak tespit edilmiş olması ölçeğin yüksek derecede güvenilirlik düzeyine sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 7. Reliability Statistics (Alfa Katsayısı)

Cronbach's Alpha	N of Items
,712	17

Faktör analizi, katılımcıların herhangi bir konuda sorulara verilen yanıtlara göre değişkenler arasındaki korelasyonun belirlenmesi sonucu, aynı boyutu ölçen ve birbirleri ile ilişkili değişkenlerin ortak faktör altında toplanması, ilişkili olmayan değişkenleri ise ayıklayan açıklayıcı ve çok değişkenli bir analiz tekniğidir (İslamoğlu, 2011: 238; Tekin, 2014: 241; Ural ve Kılıç, 2006: 281; Büyüköztürk, 2002: 472; Güriş ve Astar, 2014: 367). Faktörler, gözlemlenen karakterler arasındaki tüm ilişkileri açıklamak için yeterli düzeyde tespit edildikten sonra yorumlanması ve anlaşılması oldukça kolaylaşır (Rasch vd. 2011: 483). Faktör analizinin yapılabilmesi için örnek sayısı değişken sayısının 5 katı olması gerekir (İslamoğlu, 2011: 238). Bunların dışında Barlett Küresellik testi ve Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) testleriyle modelin geçerliliği test edilmelidir. Bu testler değişkenler arasında ilişki olup olmadığını analiz eder.

KMO testi, veri setinin faktör analizi için uygunluğunu inceler (Güriş ve Astar, 2014: 368). KMO değeri 0,5'ten büyük ise uygun, altında ise uygun değildir. KMO katsayısı 1'e yaklaştıkça verilerin analize uygun olduğu ve 1 olması halinde ise bir uyum içinde olduğunu gösterir (Sharma, 1996: 116). Barlett testi ise kısmi korelasyona bağlı olarak değişkenler arasında ilişki olup olmadığını, başka bir ifade ile veri setinin

uygunluğunu belirlemektedir. Barlett testi sonucu 0.05'ten küçük olması durumunda veri seti analiz için uygun, büyük olması durumunda ise veri seti analiz için uygun olmadığı anlaşılmaktadır (Altunışık vd., 2012:272;Güriş ve Astar, 2014: 368).

Tablo 8. Barlett Testi ve KMO Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,801
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1848,231
	Df	171
	Sig.	,000

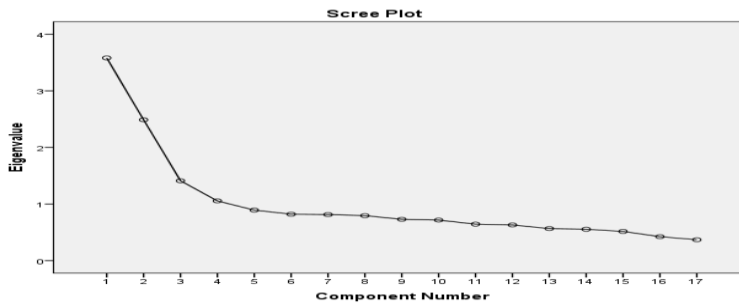
Çalışmamızda Barlett testi sonucu anlamlılık değeri 0,000 olarak tespit edilmiştir. Bu durum veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Örneklem yeterlilik ölçütü olarak adlandırılan KMO değerinin analiz sonucu 0,5 üzerinde olması gerekir. Tablo 9'da gösterilmekte olan değer aralıkları ile veri setinin faktör analizi için en iyi düzeyi tespit edilebilir (Sharma, 1996: 116; Altunışık vd., 2012: 272).

Tablo 9. Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) Değer Aralıkları Ve Yorumu

KMO Değeri	Yorum
0,00 - 0,50	Kabul edilmez
0,50 - 0,60	Zayıf
0,60 - 0,70	Orta
0,70 - 0,80	İyi
0,80 - 0,90	Çok İyi
0,90 - 1,00	Mükemmel

Kaynak: Sharma, 1996: 116; Altunışık vd., 2012: 268

Açımlayıcı faktör analizi sonucu elde edilen 0,801 olan KMO değeri bu çalışmanın veri setinin faktör analizi için çok iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Veri setinin faktör analizine uygunluğu KMO ve Barlett testleri ile tespit edilmiş olup sonrasında yapılan faktör analizi sonucu elde edilen bulgular tablo 10'da verilmiştir. Faktör analizinde faktör sayısı serpilme diyagramı aracılığıyla tespit edilebilmektedir.

Şekil 5. Serpilme Diyagramı (Scree Plot)

Serpilme diyagramında, özdeğeri bir ve birden fazla olan üç faktör olduğundan bu üç faktör seçilecektir. Kırılma noktası 1'in altından itibaren başladığı için bir ve üzeri esas alınmıştır.

Tablo 10.Göçün Kentleşme Süreci Üzerindeki Etkileri Ölçeğine Ait Faktör Ve Güvenirlik Analizi Sonuçları

İfadeler	Faktörler		
	Kültürel	Sosyal	Ekonomik
Göç ettikten sonra daha iyi eğitim olanaklarından yararlandık.	,742		
Göç sonrası bilgi ve kültürümüz arttı.	,731		
Göç ettikten sonra daha iyi sağlık olanaklarından yararlandık.	,710		
Göç sonrası kent yaşamını öğrendik	,680		
Göç etme kararında memleketimdeki yetersiz eğitim hizmetlerinin etkisi vardır.	,675		
Göç sonrası daha kibar ve anlayışlı olduk.	,650		
Batman'a göç etme kararımızın doğru olduğunu düşünüyorum	,636		
Batman'da bir düzen kurdum geri dönmeyi düşünmüyorum.	,394		
Kültürel(Cronbach's Alpha)	,810		
Batman'a göç ettikten sonra farklı dinden olduğum için uyum sorunu yaşadım		,739	
Göç sonrası kültürümüzden ve geleneklerimizden dolayı dışlanma, ayıplanma yaşadım		,681	
İlk göç ettiğimde Devlet kalacak yer sağladı.		,642	
Batman'a göç ettikten sonra farklı dil konuştuğum için uyum sorunu yaşadım		,602	
Göç sonrası ailemiz dağıldı.		,508	
Sosyal (Cronbach's Alpha)		,663	
Göç ettikten sonra konut sorunu yaşadım.			,720
İlk işe başlarken ağır, kirli, tehlikeli vb. işlerde çalıştım			,697
Göç sonrası memleketteki taşınmazları sattım.			,603
Şu anda Batman'da oturduğumuz mahalleyi değiştirmeyi düşünüyorum.			,371
Ekonomik(Cronbach's Alpha)			,498
Varyans Açıklama Oranı	46,428	14,997	12,099
Toplam Varyans Açıklama Oranı		85,341	
Cronbach's Alpha (Genel)		,712	

Faktör analizinde 72 maddeden oluşan deneme ölçeğinde başlangıçta 21 boyut ortaya çıkmıştı. Ancak, faktörlerle ilişkili olmayan soruların ayıklanması sonucunda 17 madde kalmış ve 3 boyutlu bir ölçek elde edilmiştir. Boyutlarda yer alan ifadelerin son hali; kültürel faktör 8, sosyal faktör 5, ekonomik faktör 4 ifadeden oluşmuş ve bu

bulgular üzerinden analizler yapılmıştır. Yapılan faktör analizi testinde ölçeğin öz değeri 1'den büyük toplam varyansın % 85,341'ini açıklayan üç faktör altında toplandığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda 1. faktör (kültürel etkiler) toplam varyansın % 46,428'ini, 2. Faktör (sosyal etki) % 14,997'sini, 3. Faktör (ekonomik etki) % 12,099'unu açıklamaktadır.

3.2.3.3. Araştırmada Kullanılan İstatistiksel Testler

Araştırmada elde edilen veriler SPSS paket programı kullanılarak analizler elde edilmiştir. Ankette yer alan ölçeğe ilişkin güvenilirlik analizi için Cronbach Alpha değeri, geçerlilik için faktör analizi ve araştırmada katılımcıların memnuniyetlerine yönelik görüşlerini belirlemek için her bir ifadeye ilişkin frekans ve yüzde dağılımları hesaplanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler ve genel olarak parametrik (parametrik) testler uygulanmıştır. Parametrik testler ilgili parametreye, belirli bir dağılıma, ortalama ve varyansa dayalı (esnek olmayan) yöntemlerdir. Parametrik olmayan (nonparametrik) testler ise kesin bir parametreye, belirli bir dağılıma, ortalama ve varyansa dayalı olmayan (esnek) yöntemlerdir (Özdamar, 2013: 363-364).

Analizlerin parametrik (parametrik) veya parametrik olmayan (nonparametrik) testlerden hangilerinin kullanılacağına ilişkin Normallik Testleri (Normality Tests) yapılarak karar verilir (Özdamar, 2013: 239). Non-parametrik testler genellikle örneklem sayısının düşük olduğu ve değişkenin kategorik özelliklerde olduğu durumlarda kullanılabilir. Bununla birlikte, non-parametrik testler verinin gerçek değerini göz ardı ettiğinden parametrik testlere oranla daha zayıftır. Ayrıca bu verilerden farkın önemlilik düzeyini (effect of interest) de hesaplayamayız. Bu nedenle, eğer mümkünse veri dönüşümü yaparak verilerimizin teorik dağılımlara benzemesini sağlamaya çalışırız (Aktürk ve Acemoğlu, 2010: 142).

Yapılan normallik testleri sonucuna göre parametrik testlerden T testi ve ANOVA testleri yapılmış ve yorumlanmıştır. T testi, normal dağılım gösteren toplumlarda tek veya iki örneklem grubu arasında ortalamalar açısından fark olup olmadığını araştırmak için kullanılır (Özdamar, 2013: 273). Bağımsız gruplar arasında olduğu için Independent Samples T-testi (bağımsız gruplar arası t- testi) olarak adlandırılır. Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) "ikiden fazla bağımsız grubun bağımlı bir değişkene göre ortalamalarının karşılaştırıldığı testtir" (Ural ve Kılıç, 2006: 215). T ve ANOVA testi analizlerinin yapılabilmesi için daha önce verilerin dağılımlarının normal olması gerekmektedir (Özdamar, 2013: 293).

Yapılan analizler sonucunda Significance (2-tailed) değeri (p) 0,05'ten küçük ise test edilen değer ile gözlenen değer arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farkın olduğu sonucu çıkarılır. Aksi halde, herhangi bir fark yoktur yorumu yapılacaktır (Altunışık vd., 2010: 185; İslamoğlu, 2011: 214). Anlamlılık değeri büyük "P" ya da küçük "p" harfi ile gösterilir ve p değeri ne kadar küçük ise araştırmanın bulgularının o kadar rastlantısal olarak ortaya çıkmadığını gösterir (Alpar, 2014: 194). T testlerinde anlamlı bir fark olması durumunda farkın nereden kaynaklandığına ilişkin bilgiye ulaşamaz (Bayram, 2015: 99). Ancak ANOVA testlerinde testin kendisi bu bilgiyi vermese bile farklı testler uygulanarak ulaşılabilir. Anlamlı farklılığın kaynağını tespit etmek için varyansların homojen olup olmadığına göre çoklu karşılaştırma testleri (Post-Hoc)³⁴ uygulanır. Varyansların homojen olup olmadığını belirlemek için homojenlik testi yapılır ve tablodaki p değerinin 0,05'ten büyük olması durumunda varyanslar homojen, aksi durumda ise varyansların homojen olmadığı sonucuna ulaşılır (Antalyalı, 2010: 138).

Genel olarak grupların varyanslarının homojen (birbirine eşit) olması durumunda genelde çoklu karşılaştırma testlerinden LSD (Fisher's Least Significance Difference) ve Tukey (Tukey's Honestly Significant Difference –HSD) testleri uygulanır. Grupların varyanslarının homojen veya birbirine eşit olmadığı durumlarda ise genelde Tamhane T2 ve Dunnett C testleri kullanılmaktadır (Bayram, 2015: 142). Aslında kullanılan testlerin hemen hepsi aynı amaca hizmet etmektedir (Altunışık vd., 2010: 204). Ancak sadece bu testleri kullanmamızdaki gerekçe, söz konusu testlerin SPSS'te kullanılan diğer çoklu karşılaştırma testlerinden daha az hata ile gerçekleşmesidir.

Ayrıca araştırma sonucu elde edilen verilerden daha iyi yararlanmak amacıyla parametrik olmayan Ki kare testleri uygulanmıştır. Ki kare testi; iki veya daha fazla

³⁴ Çoklu karşılaştırma testleri, hangi grup ortalamasının diğerlerinden farklı olduğunu, farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını ortaya koymak, ortalamaları birbirlerinden farklı olan grupları belirlemek için geliştirilen testlere denilir. Varyansların homojen(eşit) olması durumunda; LSD (Fisher's Least Significant Difference Test), Bonferroni (Dunn's Test, Bonferroni t Test), Standart Genişlik Testi (Studentized Range Test), Student-Newman-Keuls Testi, Duncan Testi (Duncan's New Multiple Range Test), Tukey HSD Testi (Tukey's a Testi, Tukey's Honestly Significant Difference Test), Tukey WSD Testi (Tukey's b Testi, Tukey's Wholly Significant Difference Test), Scheffe' Testi, Dunnett's Testi, MCB Test (Hsu's MCB Test, Hsu's Multiple Comparison of the Best Test), Sidak Test, R-E-G-W F test (Ryan-Einot-Gabriel-Welsch F test), R-E-G-W Q test (Ryan-Einot-Gabriel-Welsch range test), Hochberg GT2 testi, Gabriel testi, Waller-Duncan testlerinden herhangi bir tanesi kullanılabilir. Varyansların homojen(eşit) olmaması durumunda ise; Tamhane T2 testi, Dunnett's T3 testi, Games-Howel testi, Dunnett C testlerinden herhangi bir tanesi kullanılabilir (Bkz.: Özdamar,2013:297-299).

kategoriye sahip, iki değişken arasında bağımsızlık olup olmadığının, diğer bir deyişle ilişki bulunup bulunmadığının incelenmesinde kullanılır (Bayram, 2009: 125). İki grup arasında genellikle Korelasyon, ikiden fazla olanlarda ise Ki kare testleri uygulanmaktadır (Altunışık vd. , 2012: 215). Bu sebeple ki kare denilince Ki kare uygunluk testi yerine kategoriler arasında ilişki olup olmadığına ilişkin 2*2 ya da r*c tipindeki çapraz tablolarda uygulanan ki kare bağımsızlık testi anlaşılmaktadır (Özdamar, 2013: 363-375).

Ki-kare hem ilişkilerin tespiti hem de değişkenler arasındaki anlamlı farklılıkların bulunup bulunmadığını belirler. χ^2 olarak gösterilir (Altunışık vd. , 2010: 215). Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olması durumunda iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğunu gösterir (Altunışık vd. , 2010: 219). P değeri 0,05'ten büyük olması durumunda ise anlamlı bir farklılık olmadığı yönünde yorumlanmaktadır.

χ^2 nin çok büyük çıkması, bağımsızlık hipotezinin daha büyük güvenle reddedilmesini sağlar. Ancak χ^2 büyüklüğü ilişkinin de aynı oranda yüksek olduğunu belirtmez. Sadece iki değişken arasında ilişkinin var olup olmadığını söyler. Çünkü χ^2 'nin değeri, örneklem hacmine ve çapraz tablodaki satır ve sütunların sayısına bağlı olarak değişir. Bu nedenle ilişkinin derecesinin öğrenilmesi için birliktelik ölçülerinden yararlanılır (Bayram, 2009: 126). Bu durumda Ki kare bağımsızlık testi uygulanmakta ve Ki kare analizlerinde çapraz tablolarda herhangi bir hücrenin beklenen sıklığının % 20'sinden fazlasının 5'in altında olmaması gerekmektedir. Bu durum sağlanıyorsa, satır ve sütun kategorileri bazı durumlarda birleştirilebilmektedir (Oğuzlar, 2007: 83). Bu nedenle yapılan analizlerde beklenen sıklıkların % 20'sinden fazlasının 5'in altında olduğu analizler³⁵ (kategoriler arası birleştirme yoluna gidilenler hariç) değerlendirme dışı bırakılmıştır.

³⁵ Bunlar; evde yaşayan kişi sayısı ve göç etme nedenleri arasındaki ki-kare analizi, göç çeşidi ile Batman'da yaşanan en önemli sorun arasındaki ki kare analizi, evde çalışan kişi sayısı ile oturlan konutun mülkiyet durumu arasındaki ki kare analizi, eğitim durumu ile evde yaşayan kişi sayısı, göç edilen yer ile göç etme nedeni arasındaki ki kare analizi, göç etmeden önceki meslek ile göç etmeden önce oturlan konutun türü ve mülkiyeti arasındaki ki kare analizleridir.

3.3. ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırmada elde edilen bulguların çalışmanın amacı doğrultusunda belirlenen istatistikler kullanılarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Bulgular betimsel analizlerden ölççekler arası ilişkileri çözümlenmeye yönelik analizlere doğru sıralanarak yorumlanmıştır.

3.3.1. Frekans Değerlerine Göre Verilerin Analizi

Frekans analizi, birim veya öğelerin sayısal, yüzdesel ve oransal bir tarzda görünme sıklığını ortaya koymaktır. Bu veri belirli bir ögenin yoğunluğunu ve önemini anlamayı sağlar (Bilgin, 2014: 18). Veriyi gruplara ayırarak anlaşılabilir hale getirmek ve gözlenme sıklıklarını ve olasılıklarını belirlemek için yapılan bir analiz türüdür.

3.3.1.1. Katılımcıların Demografik ve Sosyo-ekonomik Özelliklerine İlişkin İstatistiksel Bilgiler

Katılımcıların sosyal, ekonomik ve demografik özelliklerine ilişkin bilgiler aşağıdaki tablolarda açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 11. Katılımcıların Cinsiyeti

Cinsiyet	F	%
Erkek	348	71,0
Kadın	142	29,0
Toplam	490	100,0

Katılımcıların % 71'i (348) erkek, % 29'u (142) ise kadınlardan oluşmaktadır. Bunun en önemli sebepleri olarak geleneksel ataerkil aile yapısı, kültürel ve çevresel faktörler, dini ritüeller, okuma ve yazma bilmeme, yüz yüze yapılan anketlere sıcak bakmama gibi nedenlerle katılımcılar arasında kadınların daha az olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca göçlerin karar verilmesinde en büyük aktör olan erkeğe kadının bağımlı olarak hareket etmesidir.

Tablo 12. Katılımcıların Medeni Durumu

Medeni Durum	F	%
Evli	446	91,0
Bekâr(eşinden ayrılmış, eşi ölmüş veya hiç evlenmemiş)	44	9,0
Toplam	490	100,0

Göç türü ne olursa olsun göç eden kişilerin yeni bir hayat kurma hayalini genellikle eşleri ve çocuklarıyla beraber gerçekleştirirler. Batman'a yapılan göçlerde katılımcıların % 91'i (446) evli iken % 9'u (44) ya hiç evlenmemiş veya eşinden ölüm ve boşanma gibi nedenlerle ayrı kalmış kişilerdir.

Tablo 13. Katılımcıların Yaşı

Yaş	F	%
18- 28	37	7,6
29- 39	160	32,7
40- 50	228	46,5
51 ve üstü	65	13,3
Toplam	490	100,0

Göç eden katılımcıların yarısından fazlası (% 46,5) 40 yaşın üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. Göç edenlerin genellikle evli olması nedeniyle 18-28 yaşın altındaki katılımcı oranı % 7,6 (37)'larda kalmaktadır.

Tablo 14. Katılımcıların Aylık Geliri

Aylık Gelir	F	%
1 000 TL ye kadar	170	34,7
1 000- 2 000 TL arası	174	35,5
2 001- 3 000 TL arası	71	14,5
3 001- 4 000- TL arası	54	11,0
4 001 TL ve üstü	21	4,2
Toplam	490	100,0

Göç eden katılımcıların ekonomik durumlarının kötü olduğu gelir düzeylerinin karşılaştırılmasında ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların yarısından fazlası (% 70,2) 2000 ₺ altında bir gelire sahip iken % 29,8 oranının 2000 ₺ ve üzeri gelire sahip olduğu görülmektedir. 2000 ₺ ve üzeri gelire sahip olanların çoğu genellikle memur ve işçi sınıfındaki çalışanlardan oluştuğu tespit edilmiştir.

Tablo 15. Katılımcıların Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	F	%
Okur-yazar değil	72	14,7
İlköğretim Mezunu	222	45,3
Lise Mezunu	88	18,0
Ön Lisans Mezunu	33	6,7
Lisans Mezunu	63	12,9
Yüksek lisans veya Doktora Mezunu	12	2,4
Toplam	490	100,0

Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında ilköğretim mezunu olanların oranı % 45,3 (222), çeşitli nedenlerle (göç edilen, varılan yerde okul olmaması, ekonomik ve ailevi) okur-yazar olmayanların oranı ise % 14,7 (72)'si olarak tespit edilmiştir. Geri kalan katılımcılardan % 18,0 (88)'i lise, % 6,7 (33) ön lisans, % 12,9 (63)'ü lisans ve % 2,4 (12)'ü yüksek lisans veya doktora mezunu olarak görülmektedir.

Tablo 16. Katılımcıların Okur- yazar Olmama Nedeni

Okur- yazar Olmama Nedeni	F	%
Göç ile ayrıldığı yerde okul olmadığı için	72	14,7
Göç ettiği yerde okul olmadığı için	222	45,3
Ekonomik nedenler	88	18,0
Ailevi veya kişisel sebepler	33	6,7
Diğer	63	12,9
Toplam	490	100,0

Katılımcıların okur-yazar olmama nedeni göç ettikten sonra okula ulaşamama veya göç ettikleri mahallerde böyle bir imkândan yoksun olmalarıdır. Diğer yandan ekonomik sebepler (18), terk edilen yerde okul olmaması (%14,7), ailevi veya kişisel nedenler okula gidilememesinin diğer nedenleri olarak görülmektedir.

Tablo 17. Katılımcıların Göç Etmeden Önceki Mesleği

Göç Etmeden Önceki Meslek	F	%
Kamu Çalışanı veya ücretliler	78	15,9
Serbest meslek (esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.)	181	36,9
Çalışmıyor (öğrenci, işsiz, ev hanımı, emekli vb.)	203	41,4
Diğer (inşaat, tekstil işçisi, şoför, çoban vb.)	28	5,7
Toplam	490	100,0

Göç etmeden önce katılımcıların % 41,4 (203)'ü işsiz, emekli, ev hanımı vb. durumlardan dolayı çalışmadıkları görülmektedir. Diğer yandan esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb. mesleği icra edenlerin oranı % 36,9, kamu çalışanı veya ücretli pozisyonunda çalışanların oranı ise %15,9 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 18. Katılımcıların Mesleği

Meslek	F	%
Kamu Çalışanı veya ücretliler	149	30,4
Serbest meslek(esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.)	164	33,5
Çalışmıyor(öğrenci, ev hanımı, emekli vb.)	156	31,8
Diğer(inşaat, tekstil işçisi, şoför, çoban vb.)	21	4,3
Toplam	490	100,0

Göç eden katılımcıların mesleklerine bakıldığında genellikle göçten önceki mesleklerini aynı şekilde icra etmeye çalıştıkları tablodan anlaşılmaktadır. Buna rağmen iş arayıp ta iş bulamayanların sayısı da (öğrenci, ev hanımı ve emeklileri saymazsak) %31, 8 oranındadır.

Tablo 19. Katılımcıların Evlerinde Yaşayan Kişi Sayısına İlişkin İstatistik Bilgiler

Değişkenler	F	%
2	10	2,0
3	18	3,7
4	49	10,0
5	99	20,2
6+	314	64,1
Toplam	490	100,0

Tablo 19 incelendiğinde katılımcıların evlerinde yaşayan kişi sayısının genellikle 6 ve üstü olduğu (% 64,1), 4'ün altında olanların oranı ise % 5,7 (28) olarak görülmektedir.

Tablo 20. Katılımcıların Göçten Önce ve Göçten Sonra Evlerinde Beraber Yaşadıkları Akrabalara İlişkin İstatistik Bilgiler

Değişkenler	Göçten Önce Aynı Evde Yaşayan Aile Fertleri		Göçten Sonra Aynı Evde Yaşayan Aile Fertleri	
	F	%	F	%
Evde tek başıma	6	1,2	6	1,2
Anne	344	70,2	173	35,3
Baba	332	67,8	159	32,4
Babaanne/anneanne	103	21	26	5,3
Çocuk	245	50	420	85,7
Damat	13	2,7	3	0,6
Dede	48	9,8	6	1,2
Elti	33	6,7	10	2
Eş	243	49,6	416	84,9
Gelin	39	8	28	5,7
Görümce	34	6,9	16	3,3
Kardeş	280	57,1	88	18,0
Kayın birader	33	6,7	12	2,4
Kayın peder	32	6,5	10	2,0
Kayın valide	38	7,8	19	3,9
Teyze/Hala	22	4,5	5	1,0
Torun	13	2,7	12	2,4
Yeğen	43	8,8	13	2,7

Tablo 20'de evlerde yaşayan erkeklerin göçten önce genellikle anne, baba, eş ve çocuklar, dede, babaanne/anneanne, kardeş, yeğen olarak görülürken; kadınlarda kaynana, kayınpeder, görümce ve eltiler olduğu anlaşılmaktadır. Göçten sonra genellikle eş ve çocukların ağırlıkta olduğu ve göç öncesi ataerkil aile yapısının yavaş yavaş terk edilerek kentleşme süreciyle birlikte çekirdek aileye dönüştüğü görülmektedir. Ailelerdeki bu dönüşüme rağmen sağlık vb. olanaklar sayesinde çocuk sayısı oranlarında düşme olmadığı, ailelerin genellikle kalabalık olarak yaşamaya devam ettikleri tablodaki verilerden anlaşılmaktadır.

Tablo 21. Katılımcıların Evlerinde Çalışan Kişi Sayısına İlişkin İstatistikî Bilgiler

Değişkenler	F	%
1	382	78,0
2	83	16,9
3+	25	5,1
Toplam	490	100,0

Katılımcılar kalabalık aileye sahip olsa da çeşitli nedenlerle (iş bulamama, kadınların çalışmasına karşı çıkılması vb.) evlerdeki çalışan sayısının az olması önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların önemli oranı (% 78,1) evlerinde çalışan kişi sayısı 1 kişi olarak belirtmişlerdir. 2 kişi çalışanların oranı % 16,9 (83), 3 ve üstü çalışanların oranı ise % 5,1 (25)'dir.

3.3.1.2. Göç Sürecine İlişkin Değişkenler

Tablo 22'den anlaşıldığı üzere Batman merkeze şimdiye kadar yapılan göçlerin % 80, 4 (394)'ü ekonomik (iş, meslek vb.) ve sosyo-kültürel(eğitim, sağlık, tayin, evlilik vb.) nedenlerle isteğe bağlı yapıldığı, %12, 9 (63)'ünün zorunlu göç kapsamında gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 22. Katılımcıların Yaptığı Göç Türüne İlişkin İstatistikî Bilgiler

Değişkenler	F	%
Zorunlu Göç (Savaş, siyasi baskı ve terör)	63	12,9
İsteğe bağlı Göç (Meslek, Evlilik, Eğitim, Sağlık vb.)	394	80,4
Diğer	33	6,7
Toplam	490	100,0

Tablo 23'de katılımcıların % 5,1 (25)'i 2017 yılı içinde, % 31,4 (154)'ü 2007-2016 yılı içinde, % 22,2 (109)'si 1997-2006 yılı içinde, % 23,1 (113)'i 1986-1996 yılı içinde ve % 18,2 (89)'si ise 1985 ve öncesinde göç ettiği anlaşılmıştır.

Tablo 23. Katılımcıların Kaç Yıl Önce Göç Ettiklerine İlişkin İstatistikî Bilgiler

Değişkenler	F	%
1 yıldan az	25	5,1
1- 10	154	31,4
11- 20	109	22,2
21- 30	113	23,1
31 yıl ve üstü	89	18,2
Toplam	490	100,0

Elde edilen verilerden anlaşıldığı üzere Batman'a yapılan göçlerin çoğu son otuz yıl içinde gerçekleşmiştir. Söz konusu göçlerin sosyo-kültürel (% 55,4), ekonomik (% 28) ve siyasal (% 16,8) nedenlerle yapıldığı Tablo 24'den anlaşılmaktadır.

Tablo 24. Katılımcıların Göç Etme Nedenine İlişkin İstatistikî Bilgiler

Değişkenler	F	%
Savaş (Suriye, Irak ve diğer), Siyasi baskılar / terör	65	13,3
Zorunlu nedenler (kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı)	17	3,5
Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği (eğitim, sağlık vb.)	87	17,8
Ekonomik nedenler (yoksulluk, işsizlik, topraksızlık)	137	28,0
Diğerleri (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği)	184	37,6
Toplam	490	100,0

1990'lı yıllardan sonra başlayan terör olayları nedeniyle köylerin boşaltılması, kırsalda tutunamama (kan davası, doğal afet, baraj yapımı), Batman'ın il olması nedeniyle iş imkânlarının artması, eğitim ve sağlık gibi kamu hizmetlerine ulaşım olanaklarının artması, evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği ve en son olarak Suriye Savaşı önemli öznel sebepler olarak sıralanabilmektedir. Tablo 24'teki verilerden yola çıkarak sosyo-kültürel nedenlerle yapılan göçlerin diğer nedenlerle yapılanlara göre daha fazla olduğu ve bu sonuçların Ülkemizde yapılan bir çok araştırma sonuçlarından farkı bir sonuç ortaya çıkartmaktadır. Nitekim Çakılıcı'nın (2014) Kocaeli'nde, Ergün'ün (2016) Sivas'ta ve Kandemir'in (2010) Türkiye genelinde yaptığı araştırmada göçlerin ekonomik sebeplerle; HÜNEE'nin (2006: 106) Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesin'de 14 ilde ve Dücan'ın (2016: 172) yaptığı araştırmaya göre göçlerin genellikle güvenlik nedeniyle yapıldığı belirtilmektedir.

Tablo 25. Katılımcıların Nereden Göç Ettiklerine İlişkin İstatistikî Bilgiler

Değişkenler	F	%
Batman'a bağlı köy veya mezra	177	36,2
Batman'a bağlı ilçe	98	20,0
Diğer (yurtiçi)	205	41,8
Diğer (yurtdışı)	10	2,0
Toplam	490	100,0

Tablo 25'e baktığımızda katılımcıların önemli bir kesimi (% 56,2) Batman'a bağlı köy ve ilçelerden göç ettiği anlaşılmaktadır. Yurtiçinden göçle gelenlerin oranı % 41,8 (205), yurtdışından gelenlerin oranı ise % 2 (10) olarak tespit edilmiştir. Yurtdışından gelenlerin büyük çoğunluğu ise Suriye'den göç edenlerden oluşmaktadır.

Tablo 26. Katılımcıların Göç Ettikleri İlk Günlerde Karşılaştığı Sorunlara İlişkin İstatistikî Bilgiler

Değişkenler	F	%
Ekonomik sorun	214	43,7
Uyum sorunu	39	8,0
Barınma sorunu	51	10,4
Diğer (eğitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği)	186	38,0
Toplam	490	100,0

Tablo 26 ve 27’de belirtildiği gibi katılımcıların göç ettikleri ilk günlerde karşılaştığı sorunlar ile şu anda karşılaştığı sorunlar arasında önemli bir fark görülmemektedir. Bu da göç edenlerin kentleşme sürecinde karşılaştığı sorunların devam ettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 27. Katılımcıların Şu Anda Karşılaştığı Sorunlara İlişkin İstatistikî Bilgiler

Değişkenler	F	%
Ekonomik sorun	212	43,3
Uyum sorunu	51	10,4
Barınma sorunu	11	2,2
Diğer(eğitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği)	216	44,1
Toplam	490	100,0

Başından itibaren göç edenlerin karşılaştıkları en önemli sorunlar kamu hizmetlerinin eksikliği (göç edilen ilk günlerde % 38; şu anda % 44,1), ekonomik sorunlar (göç edilen ilk günlerde % 43,7; şu anda % 43,3), uyum sorunu (göç edilen ilk günlerde % 8; şu anda % 10,4) ve barınma sorunu (göç edilen ilk günlerde % 10,4; şu anda % 2,2) olarak belirtilmiştir. Kentte ekonomik sorun olarak en çok işsizlik sorunu dile getirilmiştir. Uyum konusunda sorun yaşayanların büyük çoğunluğu ise Siirt ilinden gelenlerin oluşturduğu tespit edilmiştir. Diğer seçeneğini işaretleyenler ise hava kirliliği, şehir içi ulaşım, kent içi çevre temizliği, kamu yönetimi sorunu ve buna bağlı olarak özellikle göç alan bazı mahallerde (Kuyubaşı TOKİ olarak bilinen Yenişehir mahallesi) can güvenliğinin olmaması, hırsızlık olaylarının yaşanması olarak belirtmişlerdir.

Tablo 28. Katılımcıların Kent yaşamında Hoşnut Olmadıkları/Beğenmedikleri/Eksik Buldukları Yana İlişkin İstatistikî Bilgiler

Değişkenler	F	%
Çarpık kentleşme ve konut sorunu	96	19,6
Çevre kirliliği(aşırı trafik, gürültü, kalabalık nüfus, temizlik)	233	47,6
Hayat pahalılığı	138	28,2
Diğerleri	23	4,7
Toplam	490	100,0

Tablo 28’de katılımcıların kente ilişkin görüşlerine ilişkin soruya % 47,6 (233)’sı çevre kirliliğinden (aşırı trafik, gürültü, kalabalık nüfus, temizlik), % 28,2 (138)’sı hayat pahalılığından ve % 19,6 (96)’sı hızlı ve çarpık kentleşme ile barınma sorunundan şikayet ettiği görülmektedir.

Tablo 29. Katılımcıların Göçten Önce ve Sonra Oturdukları Konuta İlişkin İstatistikî Bilgiler

Değişkenler	Göç Öncesi		Göç Sonrası	
	F	%	F	%
Müstakil konut(kerpiç, taş veya bahçeli)	348	71,0	290	59,2
Çok katlı daire(apartman, dubleks veya tripleks)	93	19,0	163	33,3
Gecekondü	18	3,7	18	3,7
Diğerleri(bodrum, çatı veya diğer çeşit evler)	31	6,3	19	3,9
Toplam	490	100,0	490	100,0

Katılımcıların göçten önce ve sonra oturdukları konuta ilişkin görüşleri kentleşme süreciyle paralel değişim gösterdiği Tablo 29'den anlaşılmaktadır. Örneğin, göç öncesinde müstakil konutta (kerpiç, taş veya bahçeli) oturanların oranı % 71 (348) iken, göç sonrasında % 59,2 (290)'e düşmüş ve bu konutların çoğunluğu kentin çevresinde yapılan tek katlı konutlar olarak bilinmektedir. Ancak apartman kültürünün göç sonrasında (% 33,3) göç öncesine (% 19) göre önemli artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu oran başka kentten Batman'a yapılan göçleri de kapsamaktadır. Kırsal kesimden gelenler ise büyük oranda çok katlı dairelere yerleşmişlerdir.

Tablo 30. Katılımcıların Göçten Önce ve Sonra Oturdukları Konutun Mülkiyetine İlişkin İstatistikî Bilgiler

Değişkenler	Göç Öncesi		Göç Sonrası	
	F	%	F	%
Kendime ait	262	53,5	237	48,4
Kira	162	33,1	222	45,3
Lojman	13	2,7	14	2,9
Diğer	53	10,8	17	3,5
Toplam	490	100,0	490	100,0

Katılımcıların göçten önce ve sonra oturdukları konutun mülkiyetine ilişkin görüşleri de çarpıcı sonuçlar ortaya koymaktadır. Tablo 23'de belirtildiği gibi göç öncesinde katılımcıların önemli bir bölümü (% 53,5) kendilerine ait konutlarda yaşarken göç sonrasında bu oran düşmekte ve %48,4 (237)'lere düşmektedir. Kente göç ettikten sonra kiraya çıkanların oranı % 33,1 (162) iken, göç sonrasında bu oran %45,3 (222)'e çıkmıştır. Dolayısıyla kente göç edenlerin önemli bir bölümü kiraya çıkmak zorunda kalmışlardır. Kendilerine ait konutu belirtenlerin çoğu kredi çekerek taksitlendirmeye konut sahibi olduklarını, diğer seçeneği işaretleyenler ise genellikle anne, baba veya akrabalarının evlerinde kaldığını belirtmişlerdir.

3.3.2. Karşılaştırmalı Tablolar Aracılığıyla Tanımlayıcı Bilgilerin Analizi

Aritmetik Ortalama, serinin toplam miktarının serinin birim sayısına bölünmesi sonucunda ulaşılan ölçüye denir (Gürüş ve Astar, 2014: 44). Ölçülen değerler 1

ile 5 arasındadır. Ortalama değer ne kadar yüksek ise sorunun algılama oranı o standarttır. Bu da bize 3'ün üzerinde olan bir aritmetik ortalama sonucunun olumlu, aksi durumda ise olumsuz yönde yorumlanacağı anlamına gelmektedir. Standart sapma da ise değerler ne çok yüksek olmalı ne de düşük olmalıdır.

Tablo 31. Göçün Kentleşme Üzerindeki Kültürel Etkilere İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler

İfadeler		Katılım Düzeyi					\bar{X}	S.S.
		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
Göç ettikten sonra daha iyi eğitim olanaklarından yararlandık.	F	73	65	69	187	96	3,34	1,334
	%	14,9	13,3	14,1	38,2	19,6		
Göç sonrası bilgi ve kültürümüz arttı.	F	63	56	101	189	81	3,34	1,249
	%	12,9	11,4	20,6	38,6	16,5		
Göç ettikten sonra daha iyi sağlık olanaklarından yararlandık.	F	64	76	80	182	88	3,31	1,293
	%	13,1	15,5	16,3	37,1	18,0		
Göç sonrası kent yaşamını öğrendik.	F	81	72	62	195	80	3,25	1,342
	%	16,5	14,7	12,7	39,8	16,3		
Göç etme kararında memleketimdeki yetersiz eğitim hizmetlerinin etkisi vardır.	F	79	87	112	149	63	2,98	1,387
	%	16,1	17,8	22,9	30,4	12,9		
Göç sonrası daha kibar ve anlayışlı olduk.	F	103	92	80	141	74	3,06	1,281
	%	21,0	18,8	16,3	28,8	15,1		
Batman'a göç etme kararımızın doğru olduğunu düşünüyorum.	F	40	43	96	191	120	3,63	1,180
	%	8,2	8,8	19,6	39,0	24,5		
Batman'da bir düzen kurdum geri dönmeyi düşünmüyorum.	F	75	75	110	138	92	3,20	1,328
	%	15,3	15,3	22,4	28,2	18,8		
Ortalama/Standart Sapma							3,26	0,852

Tablo 31'de katılımcıların göçün kentleşme süreci üzerindeki kültürel etkilere ilişkin tanımlayıcı bilgilerin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri belirtilmiştir. Katılımcıların göçün kentleşme süreci üzerindeki kültürel etkilere ilişkin düşüncelerine baktığımızda; "göç ettikten sonra daha iyi eğitim olanaklarından yararlandık" düşüncesine katılımcıların % 14,9 (73)'ü kesinlikle katılmadığını, % 13,3 (65)'ü katılmadığını, %14,1 (69)'i kararsız olduğunu, %38,2 (187)'si katıldığını, % 19,6 (96)'sı ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Katılımcıların göç ettikten sonra daha iyi eğitim olanaklarından yararlanıp yararlanmadıklarına ilişkin aritmetik ortalamaya baktığımızda söz konusu ortalamanın 3,34 olduğu ve katılımcıların göçten sonra daha iyi eğitim olanaklarından yararlandıkları fikrine katıldıkları ortaya çıkmaktadır.

“Göç sonrası bilgi ve kültürümüz arttı” düşüncesine katılımcıların % 12,9 (63)’ü kesinlikle katılmadığını, % 11,4 (56)’ü katılmadığını, % 20,6 (101)’sı kararsız olduğunu, % 38,6 (189)’sı katıldığını ve % 16,5 (81)’i ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Katılımcıların göç ettikten sonra bilgi ve kültürlerinin artıp artmadığına ilişkin aritmetik ortalamaya baktığımızda söz konusu ortalamanın 3,34 olduğu ve katılımcıların göçten sonra bilgi ve kültürlerinin arttığı görüşüne katıldıkları ortaya çıkmaktadır.

“Göç ettikten sonra daha iyi sağlık olanaklarından yararlandık” düşüncesine katılımcıların % 13,1 (64)’ü kesinlikle katılmadığını, %15,5 (76)’i katılmadığını, % 16,3 (80)’ü kararsız olduğunu, % 37,1 (182)’i katıldığını, % 18 (88)’i ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Katılımcıların göç ettikten sonra daha iyi sağlık olanaklarından yararlanıp yararlanmadıklarına ilişkin aritmetik ortalamaya baktığımızda söz konusu ortalamanın 3,31 olduğu ve katılımcıların göçten sonra daha iyi sağlık olanaklarından yararlandıklarını ortaya koymaktadır.

“Göç sonrası kent yaşamını öğrendik” düşüncesine katılımcıların % 16,5 (81)’i kesinlikle katılmadığını, % 14,7 (72)’si katılmadığını, % 12,7 (62)’si kararsız olduğunu, % 39,8 (195)’i katıldığını, % 16,3 (80)’ü ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Katılımcıların göç ettikten sonra kent yaşamını öğrenip öğrenmediklerine ilişkin aritmetik ortalamaya baktığımızda söz konusu ortalamanın 3,25 olduğu ve katılımcıların göçten sonra kent yaşamını daha iyi öğrendikleri fikrine katıldıkları ve bu süreç içerisinde kentlileştiklerini ortaya koymaktadır.

“Göç etme kararında memleketimdeki yetersiz eğitim hizmetlerinin etkisi vardır” düşüncesine katılımcıların % 16,1 (79)’i kesinlikle katılmadığını, % 17,8 (87)’i katılmadığını, % 22,9 (112)’ü kararsız olduğunu, % 30,4 (149)’ü katıldığını ve % 12,9 (63)’ü ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Katılımcıların Göç etme kararında memleketimdeki yetersiz eğitim hizmetlerinin etkisinin olup olmadığına ilişkin aritmetik ortalamaya baktığımızda söz konusu ortalamanın 2,98 olduğu ve katılımcıların göç etme kararlarında yetersiz eğitimin etkisinin az olduğu ortaya çıkmıştır.

“Göç sonrası daha kibar ve anlayışlı olduk” düşüncesine katılımcıların % 21 (103)’i kesinlikle katılmadığını, % 18,8 (92)’i katılmadığını, % 16,3 (80)’ü kararsız olduğunu, % 28,8 (141)’i katıldığını, % 15,1 (74)’i kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Katılımcıların göç sonrası daha kibar ve anlayışlı olup olmadıklarına ilişkin aritmetik ortalamaya baktığımızda söz konusu ortalamanın 3,06 olduğu ve katılımcıların göçten

sonra kibar ve anlayışlı oldukları düşüncesine katıldıkları ve şehir yaşamına uyum sağladıkları anlaşılmaktadır.

“Batman’a göç etme kararımızın doğru olduğunu düşünüyorum” düşüncesine katılımcıların % 8,2 (40)’si kesinlikle katılmadığını, % 8,8 (43)’i katılmadığını, % 19,6 (96)’sı kararsız olduğunu, % 39,0 (191) katıldığını belirtirken % 24,5 (120)’i ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Katılımcıların Batman’a göç etme kararlarının doğru olup olmadığına ilişkin aritmetik ortalamaya baktığımızda söz konusu ortalamanın 3,63 olduğu, katılımcıların Batman’a göç etme kararlarının doğru olduğu görüşüne katıldıkları ve göç etmekten memnun oldukları ortaya çıkmıştır.

“Batman’da bir düzen kurdum geri dönmeyi düşünmüyorum” düşüncesine katılımcıların % 15,3 (75)’ü kesinlikle katılmadığını, % 15,3 (75)’ü katılmadığını, % 22,4 (110)’ü kararsız olduğunu, % 28,2 (138)’si katıldığını ve % 18,8 (92)’i ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Katılımcılardan Batman’dan başka yere göç etmek isteyip istemediklerine ilişkin aritmetik ortalamaya baktığımızda söz konusu ortalamanın 3,20 olduğu ve katılımcıların Batman’da bir düzen kurdukları ve başka yere göç etmek istemedikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 32. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal Etkilere İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler

İfadeler		Katılım Düzeyi					\bar{X}	S.S.
		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
Batman’a göç ettikten sonra farklı dinden olduğum için uyum sorunu yaşadım.	F	254	156	32	24	24	1,76	1,140
	%	51,8	31,8	6,5	4,9	4,9		
Göç sonrası kültürümüzden ve geleneklerimizden dolayı dışlanma, ayıplanma yaşadım.	F	229	150	50	38	23	1,93	1,140
	%	46,7	30,6	10,2	7,8	4,7		
İlk göç ettiğimde Devlet kalacak yer sağladı.	F	45	40	35	210	160	1,79	1,086
	%	9,2	8,2	7,1	42,9	32,7		
Batman’a göç ettikten sonra farklı dil konuştuğum için uyum sorunu yaşadım.	F	185	153	62	53	37	2,19	1,258
	%	37,8	31,2	12,7	10,8	7,6		
Göç sonrası ailemiz dağıldı.	F	210	136	49	57	38	2,14	1,295
	%	42,9	27,8	10,0	11,6	7,8		
Ortalama/Standart Sapma							1,97	0,775

Katılımcıların göçün kentleşme üzerindeki sosyal etkilere ilişkin düşüncelerine baktığımızda; “Batman’a göç ettikten sonra farklı dinden olduğum için uyum sorunu yaşadım” düşüncesine katılımcıların % 51,8 (254)’i kesinlikle katılmadığını, %31,8 (156)’i katılmadığını, % 6,5 (32)’i kararsız olduğunu, % 4,9 (24)’u katıldığını, % 4,9 (24)’u ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Katılımcıların Batman’a göç ettikten sonra farklı dinden olduğu için uyum sorunu yaşayıp yaşamadıklarına ilişkin aritmetik ortalamaya baktığımızda söz konusu ortalamanın 1,76 olduğu ve katılımcıların önemli bir bölümü Batman’a göç ettikten sonra farklı dinden olduğu için uyum sorunu yaşamadıkları ortaya çıkmıştır.

“Göç sonrası kültürümüzden ve geleneklerimizden dolayı dışlanma, ayıplanma yaşadım” düşüncesine katılımcıların % 46,7 (229)’si kesinlikle katılmadığını, % 30,6 (150)’si katılmadığını, % 10,2 (50)’si kararsız olduğunu, % 7,8 (38)’i katıldığını, % 4,7 (23)’si ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Katılımcıların göç sonrası kültürümüzden ve geleneklerimizden dolayı dışlanma, ayıplanma yaşayıp yaşamadıklarına ilişkin aritmetik ortalamaya baktığımızda söz konusu ortalamanın 1,93 olduğu ve katılımcıların göç sonrası kültür ve geleneklerinden dolayı Batman’da dışlanma, ayıplanma yaşamadıkları ortaya çıkmıştır.

“İlk göç ettiğimde devlet kalacak yer sağladı.” düşüncesine katılımcıların % 9,2 (45)’si kesinlikle katılmadığını, % 8,2 (40)’si katılmadığını, % 7,1 (35)’i kararsız olduğunu, %42,9 (210)’u katıldığını, % 32,7 (160)’si ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Katılımcıların ilk göç ettiklerinde devletin kalacak yer sağlayıp sağlamadığına ilişkin aritmetik ortalamaya baktığımızda söz konusu ortalamanın 1,79 olduğu ve katılımcıların ilk göç ettiklerinde devletin kendilerine kalacak yer sağlamadıkları ortaya çıkmıştır.

“Batman’a göç ettikten sonra farklı dil konuştuğum için uyum sorunu yaşadım” düşüncesine katılımcıların % 37,8 (185)’i kesinlikle katılmadığını, % 31,2 (153)’si katılmadığını, % 12,7 (62)’si kararsız olduğunu, % 10,8 (53)’i katıldığını, % 7,6 (37)’si ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Katılımcıların Batman’a göç ettikten sonra farklı dil konuştuğu için uyum sorunu yaşayıp yaşamadıklarına ilişkin aritmetik ortalamaya baktığımızda söz konusu ortalamanın 2,19 olduğu ve katılımcıların Batman’a göç ettikten sonra farklı dil konuştukları için uyum sorunu yaşamadıkları veya aynı dili konuşmalarından dolayı kararsız oldukları ortaya çıkmıştır.

“Göç sonrası ailemiz dağıldı” düşüncesine katılımcıların % 42,9 (210)’ü kesinlikle katılmadığını, % 27,8 (136)’i katılmadığını, % 10 (49)’u kararsız olduğunu, % 11,6 (57)’sı katıldığını, % 7,8 (38)’i ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Katılımcıların göç sonrası ailelerinin dağılıp dağılmadığına ilişkin aritmetik ortalamaya baktığımızda söz konusu ortalamanın 2,14 olduğu ve katılımcıların göç sonrası ailelerinin dağılmadıkları aksine aileleriyle birlikte yaşamaya devam ettikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 33. Göçün Kentleşme Üzerindeki Ekonomik Etkilere İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler

İfadeler		Katılım Düzeyi					\bar{X}	S.S.
		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsız	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
Göç ettikten sonra konut sorunu yaşadım.	F	98	133	54	128	77	2,90	1,399
	%	20,0	27,1	11,0	26,1	15,7		
İlk işe başlarken ağır, kirli, tehlikeli vb. işlerde çalıştım.	F	132	112	48	121	77	2,38	1,343
	%	26,9	22,9	9,8	24,7	15,7		
Göç sonrası memleketteki taşınmazları sattım.	F	161	155	46	81	47	2,79	1,464
	%	32,9	31,6	9,4	16,5	9,6		
Şu anda Batman’da oturduğumuz mahalleyi değiştirmeyi düşünüyorum	F	130	142	94	76	48	2,53	1,681
	%	26,5	29,0	19,2	15,5	9,8		
Ortalama/Standart Sapma							2,65	0,896

Katılımcıların göçün kentleşme üzerindeki ekonomik etkilere ilişkin düşüncelerine baktığımızda; “göç ettikten sonra konut sorunu yaşadım” düşüncesine katılımcıların % 20 (98)’si kesinlikle katılmadığını, % 27,1 (133)’i katılmadığını, % 11 (54)’i kararsız olduğunu, % 26,1 (128)’i katıldığını, % 15,7 (77)’i ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Katılımcıların göç ettikten sonra konut sorunu yaşayıp yaşamadıklarına ilişkin aritmetik ortalamaya baktığımızda söz konusu ortalamanın 2,90 olduğu ve katılımcıların göç ettikten sonra kısmen konut sorunu yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

“İlk işe başlarken ağır, kirli, tehlikeli vb. işlerde çalıştım” düşüncesine katılımcıların % 26,9 (132)’u kesinlikle katılmadığını, % 22,9 (112)’u katılmadığını, % 9,8 (48)’i kararsız olduğunu, % 24,7 (121)’si katıldığını, % 15,7 (77)’si ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Katılımcıların göç sonrası memleketteki taşınmazları satıp satmadıklarına ilişkin aritmetik ortalamaya baktığımızda söz konusu ortalamanın 2,38 olduğu ve katılımcıların bir kısmı göç sonrası ilk işe başlarken ağır, kirli, tehlikeli vb. işlerde çalıştıkları ortaya çıkmıştır.

“Göç sonrası memleketteki taşınmazları sattım” düşüncesine katılımcıların % 32,9 (161)’u kesinlikle katılmadığını, % 31,6 (155)’i katılmadığını, % 9,4 (46)’ü kararsız olduğunu, % 16,5 (81)’i katıldığını, % 9,6 (47)’sı ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Katılımcıların göç sonrası memleketteki taşınmazları satıp satmadıklarına ilişkin aritmetik ortalamaya baktığımızda söz konusu ortalamanın 2,79 olduğu ve katılımcıların bazılarının göç sonrası memleketteki taşınmazları sattıkları konusunda fikir beyan ettikleri ortaya çıkmıştır.

“Şu anda Batman’da oturduğumuz mahalleyi değiştirmeyi düşünüyorum” düşüncesine katılımcıların % 26,5 (130)’i kesinlikle katılmadığını, % 29,0 (142)’u katılmadığını, %19,2 (94)’si kararsız olduğunu, % 15,5 (76)’i katıldığını, % 9,8 (48)’sı ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Katılımcıların şu anda Batman’da oturduğumuz mahalleyi değiştirmeyi düşünüp düşünmediklerine ilişkin aritmetik ortalamaya baktığımızda söz konusu ortalamanın 2,53 olduğu ve katılımcıların çok azının göç sonrası mahallerini değiştirmek istedikleri ortaya çıkmıştır.

3.3.3. Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Yönelik Yapılan Analizler

Araştırmada veri ölçümünün kalitesini ve geçerliliğini daha iyi sağlamak amacıyla oluşturulan ölçekler ile değişkenler arasında anlamlı farklılık tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede uygun analiz için T ve ANOVA³⁶ testleri uygulanmıştır.

Farklılıkları incelemeye yönelik yapılan analizler iki veya daha fazla grup arasında yapılmaktadır. İki grup arasındaki farkı belirlemek için T testi, ikiden fazla grup arasındaki farklılığın belirlenmesi için ANOVA testi uygulanmıştır.

Tablo 34. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımına İlişkin T Testi (N=490)

Değişken	Grup	N	\bar{X} (Ortalama)	S.S. (Standart Sapma)	T	P**
Genel	Erkek	348	2,7828	,51867	2,751	,006*
	Kadın	142	2,6272	,58714		
Sosyal	Erkek	348	1,9776	,77650	,695	,487
	Kadın	142	1,9239	,77101		
Kültürel	Erkek	348	3,3233	,80682	2,242	,026*
	Kadın	142	3,1215	,94061		
Ekonomik	Erkek	348	2,7083	,87845	2,211	,027*
	Kadın	142	2,5176	,83509		

*p<0,05

** T testi kullanılmıştır.

³⁶ İngilizce Analysis Of Variance sözcüklerinin kısaltmasından oluşur.

Göç edenlerin cinsiyetine göre kentleşme süreci üzerindeki etki düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla bağımsız gruplar arasında yapılan t testi analizi sonucunda varyansların homojenliği testi göz önünde bulundurularak genel ölçekte ($p(0,006) < 0,05$), kültürel ($p(0,026) < 0,05$) ve ekonomik ($p(0,027) < 0,05$) olduğundan söz konusu faktörlerde katılımcıların cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sosyal ($p(0,487) > 0,05$) etkilerle katılımcıların cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmıştır.

Anlamlı farklılıklar için ortalamalara baktığımızda genel ölçekte (E: 2,7828; K: 2,6272), kültürel ölçekte (E: 3,3233; K: 3,1215) ve ekonomik (E: 2,7083; K: 2,5176) boyutlarda erkeklerin ortalamalarının kadınların ortalamalarından yüksek olduğu ve dolayısıyla erkeklerin kadınlara göre kentleşme üzerindeki etkileri genel, kültürel ve ekonomik boyutlarda daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 35. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımına İlişkin T Testi (N=490)

Değişken	Grup	N	\bar{X} (Ortalama)	S.S. (Standart Sapma)	T	P**
Genel	Evli	446	2,7536	,53773	2,073	,039*
	Bekâr (eşinden ayrılmış, eşi ölmüş, hiç evlenmemiş)	44	2,5762	,58005		
Sosyal	Evli	446	1,9650	,76416	,271	,786
	Bekâr (eşinden ayrılmış, eşi ölmüş, hiç evlenmemiş)	44	1,9318	,88180		
Kültürel	Evli	446	3,2859	,83513	1,748	,081
	Bekâr (eşinden ayrılmış, eşi ölmüş, hiç evlenmemiş)	44	3,0511	,99026		
Ekonomik	Evli	446	2,6749	,87198	1,773	0,77
	Bekâr (eşinden ayrılmış, eşi ölmüş, hiç evlenmemiş)	44	2,4318	,82187		

* $p < 0,05$

** T testi kullanılmıştır.

Göç edenlerin medeni durumuna göre kentleşme süreci üzerindeki etki düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla bağımsız gruplar arasında yapılan t testi analizi sonucunda varyansların homojenliği testi göz önünde bulundurularak genel ölçekte ($p(0,039) < 0,05$) katılımcıların medeni halleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sosyal faktör ($p(0,786) >$

0,05), kültürel faktör ($p(0,081) > 0,05$) ve ekonomik faktör ($p(0,077) > 0,05$) olduğundan, katılımcıların kentleşme üzerindeki kültürel, sosyal ve ekonomik faktörlerle medeni halleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmıştır.

Ortalamalara baktığımızda genel ölçekte (Evli: 2,7536; Bekâr: 2,5762) evlilerin ortalamalarının bekârların ortalamalarından yüksek olduğu ve dolayısıyla evlilerin bekârlara göre kentleşme süreci üzerindeki etkileri genel ölçek açısından anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur.

Tablo 36. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Yaşına Göre Dağılımına İlişkin Homojenlik Testi

Değişken	Levene Statistic	df1	df2	P**
Genel	2,151	3	486	,093*
Sosyal	1,303	3	486	,273*
Kültürel	,661	3	486	,577*
Ekonomik	,962	3	486	,410*

* $p > 0,05$

** Homojenlik testi

Tablo 36'da p değeri genel ölçekte 0,093, sosyal faktörde 0,273, kültürel faktörde 0,577, ekonomik faktörde 0,410 olduğu ve tüm boyutlarda $p > 0,05$ olduğundan dolayı varyansların homojen olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcıların kentleşme süreci üzerindeki kültürel, sosyal ve ekonomik etkileri ile yaş durumları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını tespit etmek için One- Way ANOVA testi yapılmış ve ortaya çıkan tablo aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 37. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Yaşına Göre Dağılımına İlişkin ANOVA Testi (N=490)

Değişken	Yaş	N	\bar{X}	S.S.	F	P**	Anlamlı Fark
Genel	18- 28(A)	37	2,7297	,53275	3,275	,021*	D-B
	29- 39(B)	160	2,6566	,58157			
	40- 50(C)	228	2,7487	,52499			
	51 yaş ve üstü(D)	65	2,9032	,48378			
Sosyal	18- 28(A)	37	1,9784	,81211	,259	,855	
	29- 39(B)	160	1,9288	,79221			
	40- 50(C)	228	1,9640	,75205			
	51 yaş ve üstü(D)	65	2,0277	,79990			
Kültürel	18- 28(A)	37	3,1520	,84170	4,327	,005*	D-B
	29- 39(B)	160	3,1094	,89194			
	40- 50(C)	228	3,3196	,83652			
	51 yaş ve üstü(D)	65	3,5192	,73595			
Ekonomik	18- 28(A)	37	2,8243	,96261	1,276	,282	
	29- 39(B)	160	2,6609	,89035			
	40- 50(C)	228	2,5877	,86887			
	51 yaş ve üstü(D)	65	2,7654	,75114			

* $p < 0,05$

** ANOVA testi kullanılmıştır.

Tablo 37’den anlaşıldığı üzere göçün kentleşme süreci üzerindeki kültürel, sosyal ve ekonomik etkilerinin katılımcıların yaşlarına göre düzeyleri karşılaştırıldığında, genel boyutta en yüksek ortalamanın ($\bar{X}=2,9032$) 51 yaş ve üstü göçmenlerde olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla 40-50 ($\bar{X}=2,7487$), 18-28 ($\bar{X}=2,7297$) ve en düşük ortalama ise 29- 39 ($\bar{X}=2,6566$) yaş gruplarında olduğu anlaşılmaktadır. Tablo da görülebileceği üzere, genel boyutun aritmetik ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farkın (f) 3,275, Sig (p) değerinin 0,021 olduğu ve $p<0,05$ olduğundan istatistiksel olarak yaş gruplarının aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu da bize genel ölçekte göç edenlerin kentleşme üzerindeki etkisinin yaş düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene’s testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığına bakılmış ve Tablo 36’da görüldüğü üzere genel boyutta varyansların homojen (0,093; $p > 0,05$) olması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tukey çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmış ve veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 38. Göçün Kentleşme Üzerindeki Genel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Yaşına Göre Dağılımı İlişkin Tukey Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Yaş (I)	N	Yaş(J)	Ortalama Farklılıkları	Standart Hata	P*
Genel	18- 28	37	29- 39	,07311	,09844	,880
			40- 50	-,01898	,09565	,997
			51 yaş ve üstü	-,17344	,11114	,402
	29- 39	160	18- 28	-,07311	,09844	,880
			40- 50	-,09209	,05566	,349
			51 yaş ve üstü	-,24655*	,07938	,011
	40- 50	228	18- 28	,01898	,09565	,997
			29- 39	,09209	,05566	,349
			51 yaş ve üstü	-,15446	,07588	,176
	51 yaş ve üstü	65	18- 28	,17344	,11114	,402
			29- 39	,24655*	,07938	,011
			40- 50	,15446	,07588	,383

* Tukey testi kullanılmıştır.

Tablo 38’de farklılığın yönü 51 yaş ve üstü(D) katılımcılardan 29- 39 yaş arası (B) katılımcılara şeklinde tespit edilmiştir. Anlamlı fark, 51 yaş ve üstü(D) katılımcılar ile 29- 39 yaş arası (B) katılımcılar arasında 0,24655 puan olarak tespit edilmiştir.

Göçün kentleşme süreci üzerindeki sosyal etkilerinin katılımcıların yaşlarına göre düzeyleri karşılaştırıldığında en yüksek ortalamanın ($\bar{X}=2,0277$) 51 yaş ve üstü göçmenlerde görülmüştür. Diğerleri sırasıyla 18-28 (1,9784), 40-50 ($\bar{X}=1,9640$) ve en düşük ortalama ise ($\bar{X}=1,9288$) 29- 39 yaş aralığında olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görülebileceği üzere, sosyal boyutun aritmetik ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda f değerinin 0,455, p değerinin 0,714 olduğu ve $p>0,05$ olduğundan istatistiksel olarak yaş gruplarının aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu da bize sosyal boyutta göç edenlerin kentleşme üzerindeki etkilerinin yaş düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır.

Göçün kentleşme süreci üzerindeki kültürel etkilerinin katılımcıların yaşlarına göre düzeyleri karşılaştırıldığında en yüksek ortalamanın 51 yaş ve üstü ($\bar{X}=3,5192$) göçmenlerde görülmüştür. Diğerleri sırasıyla 40-50($\bar{X}=3,3196$), 18-28 (3,1520) ve en düşük ortalama ise 29- 39 ($\bar{X}=3,1094$) olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görülebileceği üzere, kültürel boyutun aritmetik ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda $f=4,327$, p değerinin 0,005 ve $p<0,05$ olduğundan istatistiksel olarak yaş gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu da bize kültürel boyutta göç edenlerin kentleşme üzerindeki etkilerinin yaş düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Tablo 36'da görüldüğü üzere kültürel boyutta varyansların homojen (0,577, $p > 0,05$) olması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tukey çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmış ve farklılığının yönü 51 yaş ve üstü katılımcılardan (D) 29- 39 yaş arası (B) katılımcılara doğru şeklinde bulunmuştur. Anlamlı fark 51 yaş ve üstü katılımcılar (D) ile 29- 39 yaş arası (B) katılımcılar arasında 0,40986 puan olarak tespit edilmiştir.

Tablo 39. Göçün Kentleşme Üzerindeki Kültürel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Yaşına Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Yaş(I)	N	Yaş(J)	Ortalama Farklılıkları	Standart Hata	P*
Kültürel	18- 28	37	29- 39	,04265	,07588	,176
			40- 50	-,16760	,15381	,993
			51 yaş ve üstü	-,36720	,14944	,676
	29- 39	160	18- 28	-,04265	,17364	,150
			40- 50	-,21025	,15381	,993
			51 yaş ve üstü	-,40986*	,08696	,075
	40- 50	228	18- 28	,16760	,12402	,006
			29- 39	,21025	,14944	,676
			51 yaş ve üstü	-,19960	,08696	,075
	51 yaş ve üstü	65	18- 28	,36720	,11856	,333
			29- 39	,40986*	,17364	,150
			40- 50	,19960	,12402	,006

*Tukey testi kullanılmıştır.

Göçün kentleşme süreci üzerindeki ekonomik etkilerinin katılımcıların yaşlarına göre düzeyleri karşılaştırıldığında en yüksek ortalamanın ($\bar{X}=2,8243$) 18-28 göçmenlerde görülmüştür. Diğerleri sırasıyla 51 yaş ve üstü ($\bar{X}=2,7654$) 29- 39 ($\bar{X}=2,6609$) ve en düşük ortalama ise ($\bar{X}=2,5877$) 40-50 yaş aralığında olduğu anlaşılmıştır. Tablo 'da görülebileceği üzere, ekonomik boyutun aritmetik ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda $f = 0,668$, p değerinin $0,572$ olduğu ve $p>0,05$ olduğundan istatistiksel olarak yaş gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu da bize ekonomik boyutta göç edenlerin kentleşme üzerindeki etkilerinin yaş düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 40. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Homojenlik Testi

Değişkenler	Levene Statistic	df1	df2	P**
Genel	,625	5	484	,681*
Sosyal	1,282	5	484	,270*
Kültürel	,820	5	484	,536*
Ekonomik	,757	5	484	,581*

* $p>0,05$

** Homojenlik testi

Tablo 40'da ölçek geneli p değeri $0,681$, sosyal boyutta $0,270$, kültürel boyutta $0,536$, ekonomik boyutta $0,581$ olduğu tüm ölçeklerde $p>0,05$ olduğundan söz konusu ölçeklerde varyansların homojen olduğu anlaşılmıştır. Katılımcıların kentleşme süreci üzerindeki sosyal, kültürel ve ekonomik etkileri ile eğitim durumları arasında anlamlı

bir farklılığın olup olmadığını tespit etmek için One-Way ANOVA testi yapılmış ve ortaya çıkan tablo aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 41. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımına İlişkin ANOVA Testi (N=490)

Değişken	Eğitim	N	\bar{X}	S.S.	F	P**	An-lamlı Fark
Genel	Okur-yazar değil(A)	72	2,7884	,56548	5,398	,000	A-F B-D B-E B-F
	İlköğretim Mezunu(B)	222	2,8172	,51289			
	Lise Mezunu(C)	88	2,7500	,51831			
	Ön Lisans Mezunu(D)	33	2,5169	,56589			
	Lisans Mezunu(E)	63	2,5957	,56347			
	Yüksek lisans veya Doktora Mezunu(F)	12	2,2255	,48884			
Sosyal	Okur-yazar değil(A)	72	1,9806	,73401	,873	,499	
	İlköğretim Mezunu(B)	222	1,9387	,78113			
	Lise Mezunu(C)	88	1,9727	,78385			
	Ön Lisans Mezunu(D)	33	1,8667	,64161			
	Lisans Mezunu(E)	63	2,1079	,87682			
	Yüksek lisans veya Doktora Mezunu(F)	12	1,7000	,54938			
Kültürel	Okur-yazar değil(A)	72	3,3368	,82106	5,090	,000*	A-E B-D B-E
	İlköğretim Mezunu(B)	222	3,3975	,80531			
	Lise Mezunu(C)	88	3,2997	,85487			
	Ön Lisans Mezunu(D)	33	2,9432	,98430			
	Lisans Mezunu(E)	63	2,9206	,83319			
	Yüksek lisans veya Doktora Mezunu(F)	12	2,8125	,86356			
Ekono-mik	Okur-yazar değil(A)	72	2,7014	,78458	4,055	,001*	A-F B-F C-F E-F
	İlköğretim Mezunu(B)	222	2,7545	,83915			
	Lise Mezunu(C)	88	2,6222	,93618			
	Ön Lisans Mezunu(D)	33	2,4773	,88469			
	Lisans Mezunu(E)	63	2,5556	,89515			
	Yüksek lisans veya Doktora Mezunu(F)	12	1,7083	,64696			

*p<0,05

** ANOVA testi kullanılmıştır.

Tablo 41'den anlaşıldığı üzere göçün kentleşme süreci üzerindeki genel ölçekteki etkilerinin katılımcıların eğitimlerine göre düzeyleri karşılaştırıldığında, genel boyutta en yüksek ortalamanın ilköğretim mezunu ($\bar{X}=2,8172$) göçmenlerde olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla okur-yazar değil ($\bar{X}= 2,7884$), lise mezunu ($\bar{X}=2,7500$), lisans mezunu ($\bar{X}=2,5957$), ön lisans mezunu ($\bar{X}= 2,5169$) ve en düşük ortalama ise yüksek lisans veya doktora mezunu ($\bar{X}= 2,2255$) eğitim gruplarında olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görülebileceği üzere, genel boyutun aritmetik ortalamalarının eğitim

değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin (f) = 5,398, Sig (p) değerinin 0,000 olduğu ve $p < 0,05$ olduğundan istatistiksel olarak eğitim gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Bu da bize genel boyutta göç edenlerin kentleşme üzerindeki etkilerinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Tablo 40'da görüldüğü üzere genel boyutta varyansların homojen (0,681, $p > 0,05$) olması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tukey çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmış ve bulgular aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 42. Göçün Kentleşme Üzerindeki Genel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Eğitim(I)	Eğitim(J)	Ortalama Farklılıkları	Standart Hata	P*
Genel	Okur-yazar değil(A)	İlköğretim Mezunu(B)	-,02877	,07210	,999
		Lise Mezunu(C)	,03840	,08448	,998
		Ön Lisans Mezunu(D)	,27146	,11175	,148
		Lisans Mezunu(E)	,19269	,09171	,288
		Yüksek lisans veya Doktora Mezunu(F)	,56291*	,16575	,010
	İlköğretim Mezunu	Okur-yazar değil(A)	-,02877	,07210	,999
		Lise Mezunu(C)	,06717	,06696	,917
		Ön Lisans Mezunu(D)	,30024*	,09918	,031
		Lisans Mezunu(E)	,22147*	,07588	,043
		Yüksek lisans veya Doktora Mezunu(F)	,59168*	,15755	,003
	Lise Mezunu(C)	Okur-yazar değil(A)	-,03840	,08448	,998
		İlköğretim Mezunu(B)	-,06717	,06696	,917
		Ön Lisans Mezunu(D)	,23307	,10851	,265
		Lisans Mezunu(E)	,15430	,08773	,494
		Yüksek lisans veya Doktora Mezunu(F)	,52451*	,16359	,018
	Ön Lisans Mezunu(D)	Okur-yazar değil(A)	-,27146	,11175	,148
		İlköğretim Mezunu(B)	-,30024*	,09918	,031
		Lise Mezunu(C)	-,23307	,10851	,265
		Lisans Mezunu(E)	-,07877	,11423	,983
		Yüksek lisans veya Doktora Mezunu(F)	,29144	,17920	,581
	Lisans Mezunu(E)	Okur-yazar değil(A)	-,19269	,09171	,288
		İlköğretim Mezunu (B)	-,22147*	,07588	,043
		Lise Mezunu(C)	-,15430	,08773	,494
		Ön Lisans Mezunu(D)	,07877	,11423	,983
		Yüksek lisans veya Doktora Mezunu (F)	,37021	,16744	,234
	Yüksek lisans veya Doktora Mezunu(F)	Okur-yazar değil (A)	-,56291*	,16575	,010
		İlköğretim Mezunu (B)	-,59168*	,15755	,003
		Lise Mezunu (C)	-,52451*	,16359	,018
Ön Lisans Mezunu (D)		-,29144	,17920	,581	
Lisans Mezunu (E)		-,37021	,16744	,234	

* Tukey testi kullanılmıştır.

Tablo 42’de farklılığın yönü okur-yazar olmayan gruplardan (A) yüksek lisans veya doktora mezunu eğitim gruplarına (F); ilköğretim mezunu olanlardan (B) ön lisans (D), lisans (E) ve yüksek lisans veya doktora mezunu eğitim gruplarına (F); lise mezunu gruplardan (C), yüksek lisans veya doktora mezunu eğitim gruplarına (F) doğru şekilde bulunmuştur. Anlamlı farklılık okur-yazar olmayan gruplar (A) ile yüksek lisans veya doktora mezunu eğitim grupları (F) arasında 0,56291; ilköğretim mezunu (B) ile ön lisans (D), lisans (E) ve yüksek lisans veya doktora mezunu eğitim grupları (F) arasında sırasıyla 0,30024, 0,22147, 0,59168; lise mezunu gruplar (C) ile yüksek lisans veya doktora mezunu (F) eğitim grupları arasında 0,52451 puanlık fark olarak tespit edilmiştir.

Göçün kentleşme süreci üzerindeki sosyal etkilerinin katılımcıların eğitimlerine göre düzeyleri karşılaştırıldığında en yüksek ortalamanın lisans mezunu ($\bar{X}=2,1079$) göçmenlerde olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla okur-yazar değil ($\bar{X}=1,9806$), ilköğretim mezunu ($\bar{X}=1,9387$), ön lisans mezunu ($\bar{X}=1,8667$) ve en düşük ortalama ise yüksek lisans veya doktora mezunu ($\bar{X}=1,7000$) eğitim gruplarında olduğu anlaşılmıştır. Tablo’da görülebileceği üzere, sosyal boyutun aritmetik ortalamalarının eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin ($f = 0,873$, Sig (p) değerinin 0,499 olduğu ve $p > 0,05$ olduğundan istatistiksel olarak eğitim gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu da bize sosyal boyutta göç edenlerin kentleşme üzerindeki etkilerinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır.

Göçün kentleşme süreci üzerindeki kültürel etkilerinin katılımcıların eğitimlerine göre düzeyleri karşılaştırıldığında en yüksek ortalamanın ilköğretim mezunu ($\bar{X}=3,3975$) göçmenlerde olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla okur-yazar olmayan ($\bar{X}= 3,3368$), lise mezunu ($\bar{X}=3,2997$), ön lisans mezunu ($\bar{X}= 2,9432$), lisans mezunu ($\bar{X}=2,9206$) ve en düşük ortalama ise yüksek lisans veya doktora mezunu ($\bar{X}= 2,8125$) eğitim gruplarında olduğu anlaşılmıştır. Tablo da görülebileceği üzere, kültürel boyutun aritmetik ortalamalarının eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin ($f = 5,090$, Sig (p) değerinin 0,000 olduğu ve $p < 0,05$ olduğundan istatistiksel olarak eğitim gruplarının aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu da bize kültürel boyutta göç edenlerin kentleşme

üzerindeki etkilerinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Tablo 40’da görüldüğü üzere kültürel boyutta varyansların homojen ($0,536 p > 0,05$) olması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tukey çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmış ve farklılığının yönü okur-yazar olmayanlardan (A) lisans mezunlarına (E); ilköğretim mezunu olanlardan (B) ön lisans (D) ve lisans mezunlarına (E) doğru şekilde bulunmuştur. Anlamlı farklılık okur-yazar olmayan gruplar ile lisans mezunu eğitim grupları arasında 0,41617; ilköğretim mezunu ile ön lisans, lisans mezunu eğitim grupları arasında sırasıyla 0,45434, 0,47689 puanlık fark tespit edilmiştir.

Tablo 43. Göçün Kentleşme Üzerindeki Kültürel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Eğitim(I)	Eğitim(J)	Ortalama Farklılıkları	Standart Hata	P*
Kültürel	Okur-yazar değil (A)	İlköğretim Mezunu (B)	-,06072	,11317	,995
		Lise Mezunu (C)	,03709	,13260	1,000
		Ön Lisans Mezunu (D)	,39362	,17542	,220
		Lisans Mezunu (E)	,41617*	,14396	,046
		Yüksek lisans veya Doktora Mezunu(F)	,52431	,26019	,335
	İlköğretim Mezunu (B)	Okur-yazar değil (A)	,06072	,11317	,995
		Lise Mezunu (C)	,09781	,10512	,939
		Ön Lisans Mezunu (D)	,45434*	,15568	,043
		Lisans Mezunu (E)	,47689*	,11912	,001
		Yüksek lisans veya Doktora Mezunu (F)	,58502	,24731	,171
	Lise Mezunu (C)	Okur-yazar değil (A)	-,03709	,13260	1,000
		İlköğretim Mezunu (B)	-,09781	,10512	,939
		Ön Lisans Mezunu (D)	,35653	,17033	,293
		Lisans Mezunu (E)	,37908	,13771	,067
		Yüksek lisans veya Doktora Mezunu (F)	,48722	,25679	,405
	Ön Lisans Mezunu (D)	Okur-yazar değil (A)	-,39362	,17542	,220
		İlköğretim Mezunu (B)	-,45434*	,15568	,043
		Lise Mezunu (C)	-,35653	,17033	,293
		Lisans Mezunu(E)	,02255	,17931	1,000
		Yüksek lisans veya Doktora Mezunu(F)	,13068	,28129	,997
	Lisans Mezunu (E)	Okur-yazar değil(A)	-,41617*	,14396	,046
		İlköğretim Mezunu (B)	-,47689*	,11912	,001
		Lise Mezunu(C)	-,37908	,13771	,067
		Ön Lisans Mezunu(D)	-,02255	,17931	1,000
Yüksek lisans veya Doktora Mezunu (F)		,10813	,26283	,998	
Yüksek Lisans veya Doktora Mezunu (F)	Okur-yazar değil (A)	-,52431	,26019	,335	
	İlköğretim Mezunu (B)	-,58502	,24731	,171	
	Lise Mezunu (C)	-,48722	,25679	,405	
	Ön Lisans Mezunu (D)	-,13068	,28129	,997	
	Lisans Mezunu (E)	-,10813	,26283	,998	

* Tukey testi kullanılmıştır.

Göçün kentleşme üzerindeki ekonomik etkilerinin katılımcıların eğitimlerine göre düzeyleri karşılaştırıldığında en yüksek ortalamanın ilköğretim mezunu ($\bar{X}=2,7545$) göçmenlerde olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, okur-yazar değil ($\bar{X}=2,7014$), lise mezunu ($\bar{X}=2,6222$), lisans mezunu ($\bar{X}=2,5556$), ön lisans mezunu eğitim gruplarında ($\bar{X}=2,4773$) ve en düşük ortalama ise yüksek lisans veya doktora mezunu ($\bar{X}=1,7083$) olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görülebileceği üzere, sosyal boyuttun aritmetik ortalamalarının eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin (f) = 4,055, Sig (p)değerinin 0,001 olduğu ve $p < 0,05$ olduğundan istatistiksel olarak eğitim gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu da bize ekonomik boyutta göç edenlerin kentleşme üzerindeki etkilerinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Tablo 40'da görüldüğü üzere genel boyutta varyansların homojen ($0,581 p > 0,05$) olması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tukey çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmış ve bulgular aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 44. Göçün Kentleşme Üzerindeki Ekonomik Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Eğitim (I)	Eğitim (J)	Ortalama Farklılıkları	Standart Hata	P*
Ekonomik	Okur-yazar değil (A)	İlköğretim Mezunu (B)	-,05312	,11614	,997
		Lise Mezunu (C)	,07923	,13608	,992
		Ön Lisans Mezunu (D)	,22412	,18001	,814
		Lisans Mezunu (E)	,14583	,14773	,922
		Yüksek lisans veya Doktora Mezunu(F)	,99306*	,26700	,003
	İlköğretim Mezunu (B)	Okur-yazar değil (A)	,05312	,11614	,997
		Lise Mezunu (C)	,13235	,10787	,824
		Ön Lisans Mezunu (D)	,27723	,15976	,509
		Lisans Mezunu (E)	,19895	,12224	,581
		Yüksek lisans veya Doktora Mezunu (F)	1,04617*	,25379	,001
	Lise Mezunu (C)	Okur-yazar değil (A)	-,07923	,13608	,992
		İlköğretim Mezunu (B)	-,13235	,10787	,824
		Ön Lisans Mezunu (D)	,14489	,17479	,962
		Lisans Mezunu (E)	,06660	,14132	,997
		Yüksek lisans veya Doktora Mezunu (F)	,91383*	,26351	,008
	Ön Lisans Mezunu (D)	Okur-yazar değil (A)	-,22412	,18001	,814
		İlköğretim Mezunu (B)	-,27723	,15976	,509
		Lise Mezunu (C)	-,14489	,17479	,962
		Lisans Mezunu(E)	-,07828	,18401	,998
		Yüksek lisans veya Doktora Mezunu(F)	,76894	,28866	,085
	Lisans Mezunu (E)	Okur-yazar değil(A)	-,14583	,14773	,922
		İlköğretim Mezunu (B)	-,19895	,12224	,581
		Lise Mezunu(C)	-,06660	,14132	,997
		Ön Lisans Mezunu(D)	,07828	,18401	,998
Yüksek lisans veya Doktora Mezunu (F)		,84722*	,26971	,022	
Yüksek Lisans veya Doktora Mezunu (F)	Okur-yazar değil (A)	-,99306*	,26700	,003	
	İlköğretim Mezunu (B)	-1,04617*	,25379	,001	
	Lise Mezunu (C)	-,91383*	,26351	,008	
	Ön Lisans Mezunu (D)	-,76894	,28866	,085	
	Lisans Mezunu (E)	-,84722*	,26971	,022	

* Tukey testi kullanılmıştır.

Tablo 44’de farklılığın yönü okur-yazar olmayan (A), ilköğretim mezunu (B), lise mezunu (C), lisans mezunu (E) gruplardan yüksek lisans veya doktora mezunu (F) olanlara doğru şeklinde bulunmuştur. Anlamlı farklılık okur-yazar olmayan, ilköğretim mezunu, lise mezunu, lisans mezunu gruplar ile yüksek lisans veya doktora mezunu eğitim grupları arasında sırasıyla 0, 99306, 1,04617, 0,91383, 0, 84722 puanlık fark olarak tespit edilmiştir.

Tablo 45. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Meslek Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Homojenlik Testi

Değişkenler	Levene Statistic	df1	df2	P**
Genel	2,339	3	486	,073*
Sosyal	1,358	3	486	,255*
Kültürel	2,639	3	486	,049*
Ekonomik	,325	3	486	,808*

*p>0,05

** Homojenlik testi

Tablo 45’de ölçek geneli p değeri 0, 073, sosyal 0, 255, ekonomik 0,808 olduğu için söz konusu boyutlarda $p>0,05$ olduğundan varyansların homojen olduğu, kültürel boyutta p değerinin 0, 049 olması ve söz konusu değerin 0,05’ten küçük olması nedeniyle varyansın homojen olmadığı anlaşılmaktadır.

Katılımcıların kentleşme süreci üzerindeki genel, sosyal, ekonomik ve kültürel etkileri ile meslek durumları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını tespit etmek için One- Way ANOVA testi yapılmış ve ortaya çıkan tablo aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 46. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Meslek Durumuna Göre Dağılımına İlişkin ANOVA Testi (N=490)

Değişken	Meslek	N	\bar{X}	S.S.	F	P**	Anlamlı Fark
Genel	Kamu Çalışanı veya ücretliler(A)	149	2,6297	,55073	6,599	,000*	B-A B-C
	Serbest meslek(esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.)(B)	164	2,8838	,48551			
	Çalışmıyor(öğrenci, ev hanımı, emekli vb.)(C)	156	2,7002	,56389			
	Diğer(inşaat, tekstil işçisi, şöför, çoban vb.)(D)	21	2,6415	,55460			
Sosyal	Kamu Çalışanı veya ücretliler(A)	149	2,0094	,80718	,354	,786	
	Serbest meslek(esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.)(B)	164	1,9622	,81597			
	Çalışmıyor(öğrenci, ev hanımı, emekli vb.)(C)	156	1,9179	,70897			
	Diğer(inşaat, tekstil işçisi, şöför, çoban vb.)(D)	21	1,9524	,70116			
Kültürel	Kamu Çalışanı veya ücretliler(A)	149	3,0898	,87802	6,559	,000*	B-A B-C
	Serbest meslek(esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.)(B)	164	3,4832	,73886			
	Çalışmıyor(öğrenci, ev hanımı, emekli vb.)(C)	156	3,2356	,90640			
	Diğer(inşaat, tekstil işçisi, şöför, çoban vb.)(D)	21	3,0179	,72488			
Ekono- mik	Kamu Çalışanı veya ücretliler(A)	149	2,4849	,86321	4,632	,003*	B-A
	Serbest meslek(esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.)(B)	164	2,8369	,88425			
	Çalışmıyor(öğrenci, ev hanımı, emekli vb.)(C)	156	2,6074	,82507			
	Diğer(inşaat, tekstil işçisi, şöför, çoban vb.)(D)	21	2,7500	,90139			

* $p<0,05$

** ANOVA testi kullanılmıştır.

Tablo 46’dan anlaşıldığı üzere göçün kentleşme üzerindeki sosyal, kültürel ve ekonomik etkilerinin katılımcıların mesleklerine göre düzeyleri karşılaştırıldığında, genel ölçekte en yüksek ortalamanın ($\bar{X}=2,8838$) serbest mesleğe (esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) sahip göçmenlerde olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, çalışmıyor

olanlar (öğrenci, ev hanımı, emekli vb.) ($\bar{X}=2,7002$), diğer (inşaat, tekstil işçisi, şoför, çoban vb.) meslek grupları ($\bar{X}= 2,6415$) ve en düşük ortalama ise kamu çalışanı veya ücretlilerde ($\bar{X}=2,6297$) olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görülebileceği üzere, genel ölçeğin aritmetik ortalamalarının meslek değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin($f = 6,599$, Sig (p) değerinin 0,000 olduğu ve $p<0,05$ olduğundan istatistiksel olarak genel ölçekte meslek gruplarının aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu da bize genel ölçekte göç edenlerin kentleşme üzerindeki etkilerinin meslek düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Tablo 45’de görüldüğü üzere genel boyutta varyansların homojen (0, 073; $p > 0,05$) olması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tukey çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmış ve farklılığının yönü serbest meslek (esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) grubundan kamu çalışanı veya ücretliler ile çalışmayan (öğrenci, ev hanımı, emekli vb.) gruba doğru şeklinde bulunmuştur.

Tablo 47. Göçün Kentleşme Üzerindeki Genel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Meslek Durumuna Göre Dağılımı Tukey Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Meslek(I)	Meslek(J)	Ortalama Farklılıkları	Standart Hata	P*
Genel	Kamu Çalışanı veya ücretliler(A)	Serbest meslek(esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) (B)	-,25410*	,06047	,000
		Çalışmıyor(öğrenci, ev hanımı, emekli vb.) (C)	-,07054	,06121	,657
		Diğer(inşaat, tekstil işçisi, şoför, çoban vb.) (D)	-,01177	,12454	1,000
	Serbest meslek(esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) (B)	Kamu Çalışanı veya ücretliler(A)	,25410*	,06047	,000
		Çalışmıyor(öğrenci, ev hanımı, emekli vb.) (C)	,18356*	,05976	,012
		Diğer(inşaat, tekstil işçisi, şoför, çoban vb.) (D)	,24233	,12384	,206
	Çalışmıyor(öğrenci, ev hanımı, emekli vb.) (C)	Kamu Çalışanı veya ücretliler(A)	,07054	,06121	,657
		Serbest meslek(esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) (B)	-,18356*	,05976	,012
		Diğer(inşaat, tekstil işçisi, şoför, çoban vb.) (D)	,05877	,12420	,965
	Diğer(inşaat, tekstil işçisi, şoför, çoban vb.) (D)	Kamu Çalışanı veya ücretliler(A)	,01177	,12454	1,000
		Serbest meslek(esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) (B)	-,24233	,12384	,206
		Çalışmıyor(öğrenci, ev hanımı, emekli vb.) (C)	-,05877	,12420	,965

* Tukey testi kullanılmıştır.

Anlamli fark serbest meslek (esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) grubu ile kamu çalışanı veya ücretliler ve çalışmayan (öğrenci, ev hanımı, emekli vb.) gruplar arasında sırasıyla 0, 25410 ve 0, 18356 puanlık fark olarak tespit edilmiştir.

Göçün kentleşme üzerindeki sosyal etkilerinin katılımcıların mesleklerine göre düzeyleri karşılaştırıldığında en yüksek ortalamanın ($\bar{X}=2,0094$) kamu çalışanı veya ücretli göçmen gruplarında olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, serbest meslek (esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) grupları ($\bar{X}=1,9622$), diğer (inşaat, tekstil işçisi, şoför, çoban vb.) meslek grupları ($\bar{X}= 1,9524$) ve en düşük ortalama ise çalışmayan (öğrenci, ev hanımı, emekli vb.) ($\bar{X}=1,9179$) göçmen gruplarında olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görülebileceği üzere, sosyal boyutun aritmetik ortalamalarının meslek değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin (f) = 0,354, Sig (p) değerinin 0,786 olduğu ve $p>0,05$ olduğundan istatistiksel olarak sosyal boyutta meslek gruplarının aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu da bize sosyal boyutta göç edenlerin kentleşme üzerindeki etkilerinin meslek düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık oluşturmadığını ortaya koymaktadır.

Göçün kentleşme üzerindeki kültürel etkilerinin katılımcıların mesleklerine göre düzeyleri karşılaştırıldığında en yüksek ortalamanın ($\bar{X}=3,4832$) serbest mesleğe (esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) sahip göçmenlerde olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, çalışmıyor (öğrenci, ev hanımı, emekli vb.) ($\bar{X}=3,2356$), kamu çalışanı veya ücretliler ($\bar{X}=3,0898$) ve en düşük ortalama ise diğer (inşaat, tekstil işçisi, şoför, çoban vb.) meslek grubu ($\bar{X}= 3,0179$) meslek gruplarında olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görülebileceği üzere, kültürel boyutun aritmetik ortalamalarının meslek değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin (f) = 6,559 Sig (p) değerinin 0,000 olduğu ve $p<0,05$ olduğundan istatistiksel olarak kültürel boyutta meslek gruplarının aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu da bize kültürel boyutta göç edenlerin kentleşme üzerindeki etkilerinin meslek düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Tablo 45'de görüldüğü üzere kültürel boyutta varyansların homojen (0,049;

p < 0,05) olmaması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tamhane's T2 çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmıştır. Yapılan Tamhane's T2 testinin sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 48. Göçün Kentleşme Üzerindeki Kültürel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Meslek Durumuna Göre Dağılımı İlişkin Tamhane's T2 Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Meslek(I)	Meslek(J)	Ortalama Farklılıkları(I-J)	Standart Hata	P*
Kültürel	Kamu Çalışanı veya ücretliler(A)	Serbest meslek(esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) (B)	-,39347*	,09221	,000
		Çalışmıyor(öğrenci, ev hanımı, emekli vb.) (C)	-,14581	,10218	,635
		Diğer(inşaat, tekstil işçisi, şoför, çoban vb.) (D)	,07191	,17377	,999
	Serbest meslek(esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) (B)	Kamu Çalışanı veya ücretliler(A)	,39347*	,09221	,000
		Çalışmıyor(öğrenci, ev hanımı, emekli vb.) (C)	,24765*	,09271	,047
		Diğer(inşaat, tekstil işçisi, şoför, çoban vb.) (D)	,46537	,16837	,061
	Çalışmıyor(öğrenci, ev hanımı, emekli vb.) (C)	Kamu Çalışanı veya ücretliler(A)	,14581	,10218	,635
		Serbest meslek(esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) (B)	-,24765*	,09271	,047
		Diğer(inşaat, tekstil işçisi, şoför, çoban vb.) (D)	,21772	,17403	,776
	Diğer(inşaat, tekstil işçisi, şoför, çoban vb.) (D)	Kamu Çalışanı veya ücretliler(A)	-,07191	,17377	,999
		Serbest meslek(esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) (B)	-,46537	,16837	,061
		Çalışmıyor(öğrenci, ev hanımı, emekli vb.) (C)	-,21772	,17403	,776

*Tamhane's T2 testi kullanılmıştır.

Tablo 48'de belirtilen Tamhane T2 testi sonuçlarına göre farklılığının yönü serbest meslek grubundan (esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) kamu çalışanı veya ücretliler ile çalışmayan (öğrenci, ev hanımı, emekli vb.) gruplardan olanlara doğru şeklinde bulunmuştur. Bu bağlamda ortalama farklarına baktığımızda serbest meslek(esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) ile kamu çalışanı veya ücretliler arasında 0,39347, serbest meslek (esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) ile çalışmıyor (öğrenci, ev hanımı, emekli vb.) grubu arasında 0,24765 puanlık fark tespit edilmiştir.

Göçün kentleşme üzerindeki ekonomik etkilerinin katılımcıların mesleklerine göre düzeyleri karşılaştırıldığında en yüksek ortalamanın ($\bar{X}=2,8369$) serbest mesleğe(esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) sahip göçmenlerde olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, diğer meslek grubu (inşaat, tekstil işçisi, şoför, çoban vb.) ($\bar{X}=2,7500$),

çalışmıyor olanlar (öğrenci, ev hanımı, emekli vb.) ($\bar{X}=2,6074$) ve en düşük ortalama ise kamu çalışanı veya ücretli ($\bar{X}=2,4849$) meslek gruplarında olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görülebileceği üzere, ekonomik boyutun aritmetik ortalamalarının meslek değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin (f) = 4,632, Sig (p) değerinin 0,003 olduğu ve $p < 0,05$ olduğundan istatistiksel olarak ekonomik boyutta meslek gruplarının aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu da bize ekonomik boyutta göç edenlerin kentleşme üzerindeki etkilerinin meslek düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığına bakılmış ve Tablo 45'de görüldüğü üzere ekonomik boyutta varyansların homojen (0,808; $p > 0,05$) olması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tukey çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmıştır.

Tablo 49. Göçün Kentleşme Üzerindeki Ekonomik Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Meslek Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Meslek(I)	Meslek(J)	Ortalama Farklılıkları	Standart Hata	P*
Ekonomik	Kamu Çalışanı veya ücretliler(A)	Serbest meslek (esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) (B)	-,35199*	,09734	,002
		Çalışmıyor(öğrenci, ev hanımı, emekli vb.) (C)	-,12247	,09852	,600
		Diğer (inşaat, tekstil işçisi, şoför, çoban vb.) (D)	-,26510	,20047	,549
	Serbest meslek(esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) (B)	Kamu Çalışanı veya ücretliler(A)	,35199*	,09734	,002
		Çalışmıyor (öğrenci, ev hanımı, emekli vb.) (C)	,22952	,09619	,081
		Diğer (inşaat, tekstil işçisi, şoför, çoban vb.) (D)	,08689	,19933	,972
	Çalışmıyor(öğrenci, ev hanımı, emekli vb.) (C)	Kamu Çalışanı veya ücretliler(A)	,12247	,09852	,600
		Serbest meslek (esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) (B)	-,22952	,09619	,081
		Diğer (inşaat, tekstil işçisi, şoför, çoban vb.) (D)	-,14263	,19991	,892
	Diğer(inşaat, tekstil işçisi, şoför, çoban vb.) (D)	Kamu Çalışanı veya ücretliler(A)	,26510	,20047	,549
		Serbest meslek (esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) (B)	-,08689	,19933	,972
		Çalışmıyor(öğrenci, ev hanımı, emekli vb.) (C)	,14263	,19991	,892

* Tukey testi kullanılmıştır.

Farklılığın yönü serbest meslek (esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) grubundan kamu çalışanı veya ücretliler grubundan olanlara doğru şeklinde bulunmuştur. Anlamlı fark, serbest meslek (esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) grubu ile kamu çalışanı veya ücretliler arasında 0, 35199 puan olarak tespit edilmiştir.

Tablo 50. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkileri ile Katılımcıların Gelir Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Homojenlik Testi

Değişken	Levene Statistic	df1	df2	P**
Genel	,957	4	485	,431*
Sosyal	,877	4	485	,477*
Kültürel	1,556	4	485	,185*
Ekonomik	,865	4	485	,485*

*p>0,05

** Homojenlik testi

Tablo 50’de ölçek geneli p değeri 0, 431, sosyal faktör 0, 477, kültürel faktör 0,185, ekonomik faktör 0, 485 olduğu için tüm boyutlarda p>0,05 olduğundan varyanslar homojendir.

Katılımcıların kentleşme süreci üzerindeki sosyal, kültürel ve ekonomik etkileri ile gelir durumları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını tespit etmek için One- Way ANOVA testi yapılmış ve ortaya çıkan tablo aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 51. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Gelir Durumuna Göre Dağılımına İlişkin ANOVA Testi (N=490)

Değişken	Gelir	N	\bar{X}	S.S.	F	P**	Anlamlı Fark
Genel	1 000 TL ye kadar(A)	170	2,8311	,53583	9,523	,000*	A-D A-E B-D B-E C-E
	1 000- 2 000 TL arası(B)	174	2,8080	,50921			
	2 001- 3 000 TL arası(C)	71	2,6777	,48740			
	3 001- 4 000- TL arası(D)	54	2,4608	,59153			
	4 001 TL ve üstü(E)	21	2,3137	,51629			
Sosyal	1 000 TL ye kadar(A)	170	1,9482	,74558	,558	,693	
	1 000- 2 000 TL arası(B)	174	2,0069	,82361			
	2 001- 3 000 TL arası(C)	71	1,9408	,77710			
	3 001- 4 000- TL arası(D)	54	1,8481	,72678			
	4 001 TL ve üstü(E)	21	2,0667	,72203			
Kültürel	1 000 TL ye kadar(A)	170	3,3897	,84449	8,459	,000*	A-D A-E B-D B-E C-E
	1 000- 2 000 TL arası(B)	174	3,3685	,75972			
	2 001- 3 000 TL arası(C)	71	3,1673	,81475			
	3 001- 4 000- TL arası(D)	54	2,9769	,92147			
	4 001 TL ve üstü(E)	21	2,4643	,99384			
Ekonomik	1 000 TL ye kadar(A)	170	2,8176	,86465	6,410	,000*	A-D B-D C-D
	1 000- 2 000 TL arası(B)	174	2,6882	,87317			
	2 001- 3 000 TL arası(C)	71	2,6197	,77097			
	3 001- 4 000- TL arası(D)	54	2,1944	,80192			
	4 001 TL ve üstü(E)	21	2,3214	,92919			

*p<0,05

** ANOVA testi kullanılmıştır.

Tablo 51'den anlaşıldığı üzere göçün kentleşme üzerindeki sosyal, kültürel ve ekonomik etkilerinin katılımcıların gelirlerine göre düzeyleri karşılaştırıldığında, genel ölçekte en yüksek ortalamanın 1 000 TL ye kadar ($\bar{X}=2,8311$) gelire sahip göçmenlerde olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, 1 000- 2 000 TL arası gelire sahip olan ($\bar{X}=2,8080$), 2 001- 3 000 TL arası gelire sahip olan ($\bar{X}=2,6777$), 3 001-4 000 TL arası gelire sahip olan ($\bar{X}=2,4608$) ve en düşük ortalama ise 4 001 TL ve üstü gelir gruplarında ($\bar{X}= 2,3137$) olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görülebileceği üzere, genel ölçeğin aritmetik ortalamalarının gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin (f) = 9,523, Sig (p) değerinin 0,000 olduğu ve $p<0,05$ olduğundan istatistiksel olarak genel boyutta gelir gruplarının aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu da bize genel ölçekte göç edenlerin kentleşme üzerindeki etkilerinin gelir düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Tablo 50'de görüldüğü üzere genel boyutta varyansların homojen (0,431; $p>0,05$) olması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tukey çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmış ve farklılığının yönü 1 000 TL'ye kadar olan gelir gruplarından 3 001- 4 000 TL ve 4 001 TL ve üstü (E) gelire sahip gruplara; 1 000- 2 000 TL arası (B) gelire sahip gruplardan 3 001- 4 000 TL ve 4 001 TL ve üstü (E) gelire sahip gruplara doğru şekilde bulunmuştur. Anlamlı fark 1 000 TL ye kadar olan gelir grupları ile 3 001- 4 000 TL ve 4 001 TL ve üstü (E) gelire sahip gruplar arasında sırasıyla 0,37036, 0,51742; 1 000- 2 000 TL arası (B) gelire sahip gruplar ile 3 001- 4 000 TL ve 4 001 TL ve üstü (E) gelire sahip gruplar arasında sırasıyla 0,34719, 0,49425 puan olarak tespit edilmiştir.

Tablo 52. Göçün Kentleşme Üzerindeki Genel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Gelir Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Gelir(I)	Gelir(J)	Ortalama Farklılıkları*	Standart Hata	P*
Genel	1 000 TL ye kadar(A)	1 000- 2 000 TL arası(B)	,02316	,05666	,994
		2 001- 3 000 TL arası(C)	,15343	,07424	,236
		3 001- 4 000- TL arası(D)	,37036*	,08207	,000
		4 001 TL ve üstü(E)	,51742*	,12153	,000
	1 000- 2 000 TL arası(B)	1 000 TL ye kadar(A)	-,02316	,05666	,994
		2 001- 3 000 TL arası(C)	,13027	,07399	,398
		3 001- 4 000- TL arası(D)	,34719*	,08184	,000
		4 001 TL ve üstü(E)	,49425*	,12137	,001
	2 001- 3 000 TL arası(C)	1 000 TL ye kadar(A)	-,15343	,07424	,236
		1 000- 2 000 TL arası(B)	-,13027	,07399	,398
		3 001- 4 000- TL arası(D)	,21693	,09487	,151
		4 001 TL ve üstü(E)	,36399*	,13051	,043
	3 001- 4 000- TL arası(D)	1 000 TL ye kadar(A)	-,37036*	,08207	,000
		1 000- 2 000 TL arası(B)	-,34719*	,08184	,000
		2 001- 3 000 TL arası(C)	-,21693	,09487	,151
		4 001 TL ve üstü(E)	,14706	,13512	,813
	4 001 TL ve üstü(E)	1 000 TL ye kadar(A)	-,51742*	,12153	,000
		1 000- 2 000 TL arası(B)	-,49425*	,12137	,001
		2 001- 3 000 TL arası(C)	-,36399*	,13051	,043
		3 001- 4 000- TL arası(D)	-,14706	,13512	,813

* Tukey testi kullanılmıştır.

Göçün kentleşme süreci üzerindeki sosyal etkilerinin katılımcıların gelirlerine göre düzeyleri karşılaştırıldığında en yüksek ortalamanın ($\bar{X}= 2,0667$) 4 001 TL ve üstü gelire sahip göçmenlerde olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, 1 000- 2 000 TL arası ($\bar{X}=2,0069$), 1 000 TL ye kadar ($\bar{X}=1,9482$), 2 001- 3 000 TL arası gelire sahip olan ($\bar{X}=1,9408$) ve en düşük ortalama ($\bar{X}=1,8481$) ise 3 001- 4 000- TL arası gelire sahip olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görülebileceği üzere, sosyal ölçeğin aritmetik ortalamalarının gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin ($f = 0,558$, Sig (p) değerinin 0,693 olduğu ve $p>0,05$ olduğundan istatistiksel olarak sosyal boyutta gelir gruplarının aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu da bize sosyal boyutta göç edenlerin kentleşme üzerindeki etkilerinin gelir düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık oluşturmadığını ortaya koymaktadır.

Göçün kentleşme süreci üzerindeki kültürel etkilerinin katılımcıların gelirlerine göre düzeyleri karşılaştırıldığında en yüksek ortalamanın ($\bar{X}=3,3897$) 1 000 TL ye kadar gelire sahip göçmenlerde olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, 1 000- 2 000 TL arası ($\bar{X}=3,3685$), 2 001- 3 000 TL arası gelire sahip olan ($\bar{X}=3,1673$), 3 001- 4 000- TL arası gelire sahip olan ($\bar{X}=2,9769$) ve en düşük ortalama ise 4 001 TL ve

üstü gelir gruplarında ($\bar{X}= 2,4643$) olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görülebileceği üzere, kültürel ölçeğin aritmetik ortalamalarının gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin ($f = 8,459$ Sig (p) değerinin $0,000$ ve $0,005$ 'ten küçük olduğundan istatistiksel olarak kültürel boyutta gelir gruplarının aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu da bize kültürel boyutta göç edenlerin kentleşme üzerindeki etkilerinin gelir düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Tablo 50'de görüldüğü üzere kültürel boyutta varyansların homojen ($0,185$; $p>0,05$) olması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tukey çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmış ve farklılığının yönü $1\ 000$ TL ye kadar (A) gelire sahip gruplardan, $3\ 001 - 4\ 000$ - TL arası (D) ve $4\ 001$ TL ve üstü (E) gelire sahip olanlara; $1\ 000 - 2\ 000$ TL arası gelire sahip gruplardan $3\ 001 - 4\ 000$ - TL arası (D) ve $4\ 001$ TL ve üstü (E) gelire sahip olanlara ve $2\ 001 - 3\ 000$ TL arası (C) gelire sahip olanlardan $4\ 001$ TL ve üstü (E) gelire sahip olanlara doğru şeklinde bulunmuştur. Anlamlı fark $1\ 000$ TL ye kadar (A) gelire sahip gruplar ile $3\ 001 - 4\ 000$ - TL arası (D) ve $4\ 001$ TL ve üstü (E) gelire sahip olanlar arasında sırasıyla $0,41285$, $0,92542$; $1\ 000 - 2\ 000$ TL arası gelire sahip gruplar ile $3\ 001 - 4\ 000$ - TL arası (D) ve $4\ 001$ TL ve üstü (E) gelire sahip olanlar arasında sırasıyla $0,39168$, $0,90425$; $2\ 001 - 3\ 000$ TL arası (C) gelire sahip olanlar ile $4\ 001$ TL ve üstü (E) gelire sahip olanlar arasında $0,70297$ puan olarak tespit edilmiştir.

Tablo 53. Göçün Kentleşme Üzerindeki Kültürel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Gelir(I)	Gelir(J)	Ortalama Farklılıkları	Standart Hata	P*
Kültürel	1 000 TL ye kadar(A)	1 000- 2 000 TL arası(B)	,02117	,08917	,999
		2 001- 3 000 TL arası(C)	,22245	,11684	,317
		3 001- 4 000- TL arası(D)	,41285*	,12916	,013
		4 001 TL ve üstü(E)	,92542*	,19126	,000
	1 000- 2 000 TL arası(B)	1 000 TL ye kadar(A)	-,02117	,08917	,999
		2 001- 3 000 TL arası(C)	,20128	,11644	,417
		3 001- 4 000- TL arası(D)	,39168*	,12881	,021
		4 001 TL ve üstü(E)	,90425*	,19102	,000
	2 001- 3 000 TL arası(C)	1 000 TL ye kadar(A)	-,22245	,11684	,317
		1 000- 2 000 TL arası(B)	-,20128	,11644	,417
		3 001- 4 000- TL arası(D)	,19040	,14930	,707
		4 001 TL ve üstü(E)	,70297*	,20540	,006
	3 001- 4 000- TL arası(D)	1 000 TL ye kadar(A)	-,41285*	,12916	,013
		1 000- 2 000 TL arası(B)	-,39168*	,12881	,021
		2 001- 3 000 TL arası(C)	-,19040	,14930	,707
		4 001 TL ve üstü(E)	,51257	,21265	,114
	4 001 TL ve üstü(E)	1 000 TL ye kadar(A)	-,92542*	,19126	,000
		1 000- 2 000 TL arası(B)	-,90425*	,19102	,000
		2 001- 3 000 TL arası(C)	-,70297*	,20540	,006
		3 001- 4 000- TL arası(D)	-,51257	,21265	,114

*Tukey testi kullanılmıştır.

Göçün kentleşme üzerindeki ekonomik etkilerinin katılımcıların gelirlerine göre düzeyleri karşılaştırıldığında en yüksek ortalamanın ($\bar{X}=2,8176$) 1 000 TL ye kadar gelire sahip göçmenlerde olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, 1 000- 2 000 TL arası ($\bar{X}=2,6882$), 2 001- 3 000 TL arası gelire sahip olan ($\bar{X}=2,6197$), 3 001- 4 000- TL arası gelire sahip olan ($\bar{X}=2,1944$) ve en düşük ortalama ise 4 001 TL ve üstü gelir gruplarında ($\bar{X}= 2,3214$) olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görülebileceği üzere, ekonomik ölçeğin aritmetik ortalamalarının gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin ($f = 6410$; Sig (p) değerinin 0,000 ve 0,005'ten küçük olması nedeniyle istatistiksel olarak ekonomik boyutta gelir gruplarının aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu da bize ekonomik boyutta göç edenlerin kentleşme üzerindeki etkilerinin gelir düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığına bakılmış ve Tablo 50'de görüldüğü üzere ekonomik boyutta

varyansların homojen (0,485; $p>0,05$) olması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tukey çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmıştır.

Tablo 54. Göçün Kentleşme Üzerindeki Ekonomik Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Gelir(I)	Gelir(J)	Ortalama Farklılıkları	Standart Hata	P*
Ekonomik	1 000 TL ye kadar(A)	1 000- 2 000 TL arası(B)	,12943	,09177	,621
		2 001- 3 000 TL arası(C)	,19793	,12024	,469
		3 001- 4 000- TL arası(D)	,62320*	,13293	,000
		4 001 TL ve üstü(E)	,49622	,19683	,088
	1 000- 2 000 TL arası(B)	1 000 TL ye kadar(A)	-,12943	,09177	,621
		2 001- 3 000 TL arası(C)	,06850	,11984	,979
		3 001- 4 000- TL arası(D)	,49377*	,13256	,002
		4 001 TL ve üstü(E)	,36679	,19658	,337
	2 001- 3 000 TL arası(C)	1 000 TL ye kadar(A)	-,19793	,12024	,469
		1 000- 2 000 TL arası(B)	-,06850	,11984	,979
		3 001- 4 000- TL arası(D)	,42527*	,15365	,046
		4 001 TL ve üstü(E)	,29829	,21138	,621
	3 001- 4 000- TL arası(D)	1 000 TL ye kadar(A)	-,62320*	,13293	,000
		1 000- 2 000 TL arası(B)	-,49377*	,13256	,002
		2 001- 3 000 TL arası(C)	-,42527*	,15365	,046
		4 001 TL ve üstü(E)	-,12698	,21884	,978
	4 001 TL ve üstü(E)	1 000 TL ye kadar(A)	-,49622	,19683	,088
		1 000- 2 000 TL arası(B)	-,36679	,19658	,337
		2 001- 3 000 TL arası(C)	-,29829	,21138	,621
		3 001- 4 000- TL arası(D)	,12698	,21884	,978

*Tukey testi kullanılmıştır.

Yapılan Tukey testinde farklılığının yönü 1 000 TL ye kadar (A), 1 000-2 000 TL arası (B), 2 001-3000 TL arası (C) gelire sahip gruplardan, 3 001- 4 000- TL arası (D) gelire sahip olanlara doğru şeklinde bulunmuştur. Anlamlı fark 1 000 TL ye kadar (A), 1 000- 2 000 TL arası (B), 2 001-3000 TL arası (C) gelire sahip gruplar ile 3 001- 4 000- TL arası (D) gelire sahip olanlar arasında sırasıyla 0,62320, 0,49377,42527 puanlar olarak tespit edilmiştir.

Tablo 55. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Göç Etme Nedenlerine Göre Dağılımına İlişkin Homojenlik Testi

Değişken	Levene Statistic	df1	df2	P**
Genel	7,434	4	485	,000
Sosyal	,623	4	485	,646*
Kültürel	4,635	4	485	,001
Ekonomik	,970	4	485	,424*

* $p>0,05$

** Homojenlik testi

Tablo 55’de sosyal faktörde 0, 646, ekonomik faktörde 0, 424 olduğu için söz konusu faktörlerde $p>0,05$ olduğundan varyansların homojen olduğu anlaşılmıştır. Ancak ölçek geneli p değeri 0, 000, kültürel faktörde p değeri 0,001 olduğu ve söz

konusu boyutlarda $p < 0,05$ olduğu için varyansların homojen olmadığı tespit edilmiş ve katılımcıların kentleşme süreci üzerindeki sosyal, kültürel ve ekonomik etkileri ile göç etme nedenleri arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını tespit etmek için One- Way ANOVA testi yapılmış ve ortaya çıkan tablo aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 56. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Göç Etme Nedenlerine Göre Dağılımına İlişkin ANOVA Testi (N=490)

Değişken	Göç etme nedenleri	N	\bar{X}	S.S.	F	P**	An-lamlı Fark
Genel	Savaş (Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör(A)	65	2,8018	,47375	9,323	0,000*	A-E C-E D-E
	Zorunlu nedenler (kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı)(B)	17	2,8581	,61098			
	Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği (eğitim, sağlık vb.)(C)	87	2,8715	,39952			
	Ekonomik nedenler (yoksulluk, işsizlik, topraksızlık)(D)	137	2,8562	,50355			
	Diğerleri (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği)(E)	184	2,5524	,59846			
Sosyal	Savaş (Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör(A)	65	1,9846	,67018	9,323	,520	
	Zorunlu nedenler (kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı)(B)	17	2,2824	,94090			
	Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği (eğitim, sağlık vb.)(C)	87	1,9655	,74970			
	Ekonomik nedenler (yoksulluk, işsizlik, topraksızlık)(D)	137	1,9431	,78776			
	Diğerleri (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği)(E)	184	1,9370	,79530			
Kültürel	Savaş (Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör(A)	65	3,3308	,68694	10,350	0,000*	A-E C-E D-E
	Zorunlu nedenler (kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı)(B)	17	3,3235	,72086			
	Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği (eğitim, sağlık vb.)(C)	87	3,5761	,67969			
	Ekonomik nedenler (yoksulluk, işsizlik, topraksızlık)(D)	137	3,4215	,81377			
	Diğerleri (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği)(E)	184	2,9721	,93074			
Ekonomik	Savaş (Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör(A)	65	2,7654	,89254	4,325	0,002*	D-E
	Zorunlu nedenler (kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı)(B)	17	2,6471	,87971			
	Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği (eğitim, sağlık vb.)(C)	87	2,5948	,72561			
	Ekonomik nedenler (yoksulluk, işsizlik, topraksızlık)(D)	137	2,8668	,87450			
	Diğerleri (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği)(E)	184	2,4823	,88824			

* $p < 0,05$

** ANOVA testi kullanılmıştır.

Tablo 56'dan anlaşıldığı üzere göçün kentleşme üzerindeki sosyal, kültürel ve ekonomik etkilerinin katılımcıların göç etme nedenlerine göre düzeyleri karşılaştırıldığında, genel ölçekte en yüksek ortalamanın ($\bar{X}=2,8715$) kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği (eğitim, sağlık vb.) nedeniyle göç edenlerde olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, zorunlu nedenler (kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı) ($\bar{X} =2,8581$), ekonomik nedenler (yoksulluk, işsizlik, topraksızlık) ($\bar{X}=2,8562$), savaş (Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör ($\bar{X} =2,8018$) ve en düşük ortalama ise diğer (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği) ($\bar{X}= 2,5524$) nedenleri belirtenlerde olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görülebileceği üzere genel ölçeğin aritmetik ortalamalarının göç etme nedeni değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin ($f = 9,323$; Sig (p)değerinin 0,000 olduğu ve $p<0,05$ olduğundan istatistiksel olarak genel boyutta göç etme nedenlerinin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu da bize genel ölçekte göç edenlerin kentleşme üzerinde etkilerinin göç nedenleri açısından anlamlı bir farklılık oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Tablo 55'de görüldüğü üzere kültürel boyutta varyansların homojen (0,000; $p < 0,05$) olmaması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tamhane's T2 çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmıştır. Yapılan Tamhane's T2 testinin sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 57. Göçün Kentleşme Üzerindeki Genel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Göç Etme Nedenlerine Göre Dağılımı Tamhane's T2 Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Göç etme nedenleri(I)	Göç etme nedenleri (J)	Ortalama Farklılıkları(I-J)*	Standart Hata	P*
Genel	Savaş(Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör(A)	Zorunlu nedenler(kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı)(B)	-,05632	,15941	1,000
		Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği(eğitim, sağlık vb.)(C)	-,06972	,07272	,984
		Ekonomik nedenler(yoksulluk, işsizlik,topraksızlık)(D)	-,05435	,07283	,998
		Diğerleri (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği)(E)	,24938*	,07348	,009
	Zorunlu nedenler(kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı)(B)	Savaş(Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör(A)	,05632	,15941	1,000
		Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği(eğitim, sağlık vb.)(C)	-,01340	,15425	1,000
		Ekonomik nedenler(yoksulluk, işsizlik,topraksızlık)(D)	,00197	,15430	1,000
		Diğerleri (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği)(E)	,30570	,15461	,477
	Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği(eğitim, sağlık vb.)(C)	Savaş(Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör(A)	,06972	,07272	,984
		Zorunlu nedenler(kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı)(B)	,01340	,15425	1,000
		Ekonomik nedenler(yoksulluk, işsizlik,topraksızlık)(D)	,01537	,06071	1,000
		Diğerleri (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği)(E)	,31911*	,06149	,000
	Ekonomik nedenler(yoksulluk, işsizlik, topraksızlık)(D)	Savaş(Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör(A)	,05435	,07283	,998
		Zorunlu nedenler(kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı)(B)	-,00197	,15430	1,000
		Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği(eğitim, sağlık vb.)(C)	-,01537	,06071	1,000
		Diğerleri (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği)(E)	,30373*	,06162	,000
	Diğerleri (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği)(E)	Savaş(Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör(A)	-,24938*	,07348	,009
		Zorunlu nedenler(kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı)(B)	-,30570	,15461	,477
		Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği(eğitim, sağlık vb.)(C)	-,31911*	,06149	,000
		Ekonomik nedenler(yoksulluk, işsizlik, topraksızlık)(D)	-,30373*	,06162	,000

* Tamhane's T2 testi kullanılmıştır.

Farklılığının yönü savaş (Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör (A) nedenleriyle göç eden gruptan, kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği (eğitim, sağlık vb.) (C) nedenleriyle göç eden gruptan ve ekonomik(yoksulluk, işsizlik, topraksızlık) (D) nedenlerle göç eden gruptan diğer (evlilik, aile veya akrabaların

olması, tayin, şehrin çekiciliği) nedenlerle (E) göç eden gruplara doğru şeklinde bulunmuştur. Bu farklar savaş (Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör (A) nedenleriyle göç eden gruplar, kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği (eğitim, sağlık vb.) (C) nedenleriyle göç eden gruplar ve ekonomik (yoksulluk, işsizlik, topraksızlık) (D) nedenlerle göç eden gruplar ile diğer (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği) nedenlerle (E) göç eden gruplar arasında sırasıyla, 0,24938, 0,31911, 0,30373 puanlık fark tespit edilmiştir.

Göçün kentleşme üzerindeki sosyal etkilerinin katılımcıların göç etme nedenlerine göre düzeyleri karşılaştırıldığında en yüksek ortalamanın ($\bar{X}=2,2824$) zorunlu nedenlerden (kan davası, doğal afet, baraj yapımı) dolayı göç edenlerde olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla savaş (Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör ($\bar{X}=1,9846$), kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği (eğitim, sağlık vb.) ($\bar{X}=1,9655$), ekonomik nedenler (yoksulluk, işsizlik, topraksızlık) ($\bar{X}=1,9431$), ve en düşük ortalama ise diğer (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği) ($\bar{X}= 1,9370$) nedenleri belirtenlerde olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görülebileceği üzere, sosyal ölçeğin aritmetik ortalamalarının göç etme nedeni değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin ($f = 9,323$, Sig (p) değerinin $0,520$ olduğu ve $p < 0,05$ olduğundan istatistiksel olarak sosyal boyutta göç etme nedenlerinin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu da bize göç edenlerin göç etme nedenlerine açısından kentleşme süreci üzerinde sosyal ölçekte etkilerinin olmadığını göstermektedir.

Göçün kentleşme süreci üzerindeki kültürel etkilerinin katılımcıların göç etme nedenlerine göre düzeyleri karşılaştırıldığında en yüksek ortalamanın ($\bar{X}=3,5761$) kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği (eğitim, sağlık vb.) nedeniyle göç edenlerde olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, ekonomik nedenler (yoksulluk, işsizlik, topraksızlık) ($\bar{X}=3,4215$), zorunlu nedenler (kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı) ($\bar{X}=3,3235$), savaş(Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör ($\bar{X}=3,3308$) ve en düşük ortalama ise evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği gibi ($\bar{X}= 2,9721$) nedenleri belirtenlerde olduğu anlaşılmıştır.

Tabloda görülebileceği üzere, kültürel boyutun aritmetik ortalamalarının göç etme nedeni değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin ($f =$

10,350, Sig. (p) değerinin 0,000 olduğu ve $p < 0,05$ olduğundan istatistiksel olarak kültürel boyutta göç etme nedenlerinin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu da bize kültürel boyutta göç edenlerin kentleşme üzerinde etkilerinin göç etme nedenleri açısından anlamlı bir farklılık oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 58. Göçün Kentleşme Üzerindeki Kültürel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Göç Etme Nedenlerine Göre Dağılımına İlişkin Tamhane's T2 Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Göç etme nedenleri(I)	Göç etme nedenleri (J)	Ortalama Farklılıkları(I-J)*	Standart Hata	P*
Kültürel	Savaş(Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör(A)	Zorunlu nedenler(kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı)(B)	,00724	,19449	1,000
		Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği(egitim, sağlık vb.)(C)	-,24538	,11212	,265
		Ekonomik nedenler(yoksulluk, işsizlik, topraksızlık)(D)	-,09076	,10997	,995
		Diğerleri (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği)(E)	,35862*	,10940	,013
	Zorunlu nedenler(kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı)(B)	Savaş(Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör(A)	-,00724	,19449	1,000
		Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği(egitim, sağlık vb.)(C)	-,25262	,18941	,887
		Ekonomik nedenler(yoksulluk, işsizlik, topraksızlık)(D)	-,09800	,18815	1,000
		Diğerleri (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği)(E)	,35138	,18782	,542
	Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği(egitim, sağlık vb.)(C)	Savaş(Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör(A)	,24538	,11212	,265
		Zorunlu nedenler(kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı)(B)	,25262	,18941	,887
		Ekonomik nedenler(yoksulluk, işsizlik, topraksızlık)(D)	,15462	,10072	,741
		Diğerleri (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği)(E)	,60400*	,10009	,000
	Ekonomik nedenler(yoksulluk, işsizlik, topraksızlık)(D)	Savaş(Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör(A)	,09076	,10997	,995
		Zorunlu nedenler(kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı)(B)	,09800	,18815	1,000
		Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği(egitim, sağlık vb.)(C)	-,15462	,10072	,741
		Diğerleri (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği)(E)	,44939*	,09768	,000
	Diğerleri (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği)(E)	Savaş(Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör(A)	-,35862*	,10940	,013
		Zorunlu nedenler(kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı)(B)	-,35138	,18782	,542
		Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği(egitim, sağlık vb.)(C)	-,60400*	,10009	,000
		Ekonomik nedenler(yoksulluk, işsizlik, topraksızlık)(D)	-,44939*	,09768	,000

* Tamhane's T2 testi kullanılmıştır.

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Tablo 55'de görüldüğü üzere kültürel boyutta varyansların homojen (0,001; $p < 0,05$) olmaması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tamhane's T2 çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmıştır. Yapılan Tamhane's T2 testinin sonuçları tablo 58'de verilmiştir.

Farklılığın yönü savaş (Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör (A), kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği (eğitim, sağlık vb.) (C) ve ekonomik(yoksulluk, işsizlik, topraksızlık) (D) nedenlerle göç eden gruplardan diğer (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği) nedenlerle (E) göç eden gruplara doğru şeklinde bulunmuştur. Bu farklar savaş (Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör (A), kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği (eğitim, sağlık vb.) (C) ve ekonomik (yoksulluk, işsizlik, topraksızlık) (D) nedenlerle göç eden gruplar ile diğer (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği) nedenlerle (E) göç eden gruplar arasında sırasıyla, 0,35862, 0,60400, 0,44939 puan fark tespit edilmiştir.

Göçün kentleşme süreci üzerindeki ekonomik etkilerinin katılımcıların göç etme nedenlerine göre düzeyleri karşılaştırıldığında en yüksek ortalamanın ($\bar{X}=2,8668$) ekonomik nedenlerden (yoksulluk, işsizlik, topraksızlık) dolayı göç edenlerde olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, savaş (Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör ($\bar{X}=2,7654$), zorunlu nedenler (kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı) ($\bar{X}=2,6471$), kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği (eğitim, sağlık vb.) ($\bar{X}=2,5948$) ve en düşük ortalama ise ($\bar{X}= 2,4823$) evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği gibi nedenleri belirtenlerde olduğu anlaşılmıştır.

Tabloda görülebileceği üzere, ekonomik ölçeğin aritmetik ortalamalarının göç etme nedeni değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin ($f = 4,325$ Sig (p) değerinin 0,002 olduğu ve $p < 0,05$ olduğundan istatistiksel olarak ekonomik boyutta göç etme nedenlerinin aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu da bize ekonomik boyutta göç edenlerin kentleşme üzerinde etkilerinin göç etme nedenleri açısından anlamlı bir farklılık oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Tablo 55’de görüldüğü üzere ekonomik boyutta varyansların homojen (0,424; $p > 0,05$) olması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tukey çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmıştır. Yapılan Tukey testinin sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 59. Göçün Kentleşme Üzerindeki Ekonomik Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Göç Etme Nedenlerine Göre Dağılımına İlişkin Tamhane’s T2 Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Göç etme nedenleri(I)	Göç etme nedenleri(J)	Ortalama Farklılıkları*	Standart Hata	P*
Ekonomik	Savaş(Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör(A)	Zorunlu nedenler(kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı)(B)	,11833	,23373	,987
		Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği(eğitim, sağlık vb.)(C)	,17056	,14067	,744
		Ekonomik nedenler(yoksulluk, işsizlik, topraksızlık)(D)	-,10140	,12922	,935
		Diğerleri (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği)(E)	,28305	,12380	,151
	Zorunlu nedenler(kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı)(B)	Savaş(Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör(A)	-,11833	,23373	,987
		Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği(eğitim, sağlık vb.)(C)	,05223	,22752	,999
		Ekonomik nedenler(yoksulluk, işsizlik, topraksızlık)(D)	-,21973	,22063	,857
		Diğerleri (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği)(E)	,16472	,21749	,943
	Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği(eğitim, sağlık vb.)(C)	Savaş(Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör(A)	-,17056	,14067	,744
		Zorunlu nedenler(kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı)(B)	-,05223	,22752	,999
		Ekonomik nedenler(yoksulluk, işsizlik, topraksızlık)(D)	-,27196	,11762	,143
		Diğerleri (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği)(E)	,11249	,11163	,852
	Ekonomik nedenler(yoksulluk, işsizlik, topraksızlık)(D)	Savaş(Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör(A)	,10140	,12922	,935
		Zorunlu nedenler(kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı)(B)	,21973	,22063	,857
		Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği(eğitim, sağlık vb.)(C)	,27196	,11762	,143
		Diğerleri (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği)(E)	,38445*	,09682	,001
	Diğerleri (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği)(E)	Savaş(Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör(A)	-,28305	,12380	,151
		Zorunlu nedenler(kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı)(B)	-,16472	,21749	,943
		Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği(eğitim, sağlık vb.)(C)	-,11249	,11163	,852
		Ekonomik nedenler(yoksulluk, işsizlik, topraksızlık)(D)	-,38445*	,09682	,001

* Tamhane’s T2 testi kullanılmıştır.

Farklılığının yönü ekonomik (yoksulluk, işsizlik, topraksızlık) (D) nedenlerle göç eden gruplardan diğer (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği) nedenlerle (E) göç eden gruplara doğru şeklinde bulunmuştur. Bu farklar ekonomik(yoksulluk, işsizlik, topraksızlık) (D) nedenlerle göç eden gruplar ile diğer (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği) nedenlerle (E) göç eden gruplar arasında 0,38445 puan fark tespit edilmiştir.

Tablo 60. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkileri ile Katılımcıların Şu Anda Yaşadıkları En Önemli Soruna Göre Dağılımına İlişkin Homojenlik Testi

Değişken	Levene Statistic	df1	df2	P**
Genel	4,933	3	486	,002
Sosyal	,940	3	486	,421*
Kültürel	3,834	3	486	,010
Ekonomik	,586	3	486	,625*

*p>0,05

** Homojenlik testi

Tablo 60'de sosyal boyutta 0,421, ekonomik boyutta 0,625 olduğu için söz konusu ölçeklerde p>0,05 olduğundan varyansların homojen olduğu; ölçek geneli p değeri 0,002, kültürel boyutta p değeri 0,010 ve söz konusu boyutlarda p<0,05 olduğu için varyansların homojen olmadığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların kentleşme süreci üzerindeki sosyal, ekonomik ve kültürel etkileri ile şu anda yaşanan en önemli sorun arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını tespit etmek için One- Way ANOVA testi yapılmış ve ortaya çıkan tablo aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 61. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Yaşadıkları En Önemli Soruna Göre Dağılımına İlişkin ANOVA Testi (N=490)

Değişken	Şu Anda Yaşanılan En Önemli Sorun	N	\bar{X}	S.S.	F	P**	Anlamlı Fark
Genel	Ekonomik sorun(A)	212	2,8671	,51324	9,106	0,000*	A-B A-D
	Uyum sorunu(B)	51	2,4879	,65570			
	Barınma sorunu(C)	11	2,6845	,60692			
	Diğer(eğitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği)(D)	216	2,6724	,51015			
Sosyal	Ekonomik sorun(A)	212	2,0123	,76811	1,216	0,303	
	Uyum sorunu(B)	51	2,0627	,92649			
	Barınma sorunu(C)	11	1,8364	,66223			
	Diğer(eğitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği)(D)	216	1,8954	,74508			
Kültürel	Ekonomik sorun(A)	212	3,3933	,77393	9,538	0,000*	A-B D-B
	Uyum sorunu(B)	51	2,7034	1,02985			
	Barınma sorunu(C)	11	3,1591	,75227			
	Diğer(eğitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği)(D)	216	3,2766	,83510			
Ekonomik	Ekonomik sorun(A)	212	2,8833	,83375	10,211	0,000*	A-D
	Uyum sorunu(B)	51	2,5882	,90805			
	Barınma sorunu(C)	11	2,7955	1,10010			
	Diğer(eğitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği)(D)	216	2,4352	,82924			

*p<0,05

** ANOVA testi kullanılmıştır.

Tablo 61’den anlaşıldığı üzere göçün kentleşme üzerindeki sosyal, kültürel, ekonomik etkilerinin katılımcıların şu anda yaşadıkları en önemli soruna göre düzeyleri karşılaştırıldığında, genel ölçekte en yüksek ortalamanın (\bar{X} =2,8671) ekonomik sorun yaşayan göçmenlerde olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, eğitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği (\bar{X} = 2,6724), uyum sorunu (\bar{X} =2,4879) ve en düşük ortalama ise barınma sorunu (\bar{X} =2,6845) belirtenlerde olduğu anlaşılmıştır.

Tabloda görülebileceği üzere, genel ölçeğin aritmetik ortalamalarının şu anda yaşadıkları en önemli sorun değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin (f) = 9,106, Sig (p) değerinin 0,000 olduğu ve p < 0,05 olduğundan istatistiksel olarak genel ölçekte katılımcıların şu anda yaşadıkları en önemli sorunun aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu

da bize genel ölçekte göç edenlerin kentleşme üzerinde etkilerinin şu anda yaşadıkları en önemli sorun açısından anlamlı bir farklılık oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Tablo 60’de görüldüğü üzere genel boyutta varyansların homojen (0, 002; $p < 0,05$) olmaması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tamhane’s T2 çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmıştır. Yapılan Tamhane’s T2 testinin sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 62. Göçün Kentleşme Üzerindeki Genel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Yaşadıkları En Önemli Soruna Göre Dağılımına İlişkin Tamhane’s T2 Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Şu Anda Yaşanılan En Önemli Sorun (I)	Şu Anda Yaşanılan En Önemli Sorun (J)	Ortalama Farklılıkları(I-J)	Standart Hata	P*
Genel	Ekonomik sorun(A)	Uyum sorunu(B)	,37920*	,09835	,002
		Barınma sorunu(C)	,18260	,18636	,924
		Diğer(eğitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği)(D)	,19471*	,04947	,001
	Uyum sorunu(B)	Ekonomik sorun(A)	-,37920*	,09835	,002
		Barınma sorunu(C)	-,19660	,20474	,926
		Diğer(eğitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği)(D)	-,18450	,09816	,330
	Barınma sorunu(C)	Ekonomik sorun(A)	-,18260	,18636	,924
		Uyum sorunu(B)	,19660	,20474	,926
		Diğer(eğitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği)(D)	,01211	,18626	1,000
	Diğer(eğitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği)(D)	Ekonomik sorun(A)	-,19471*	,04947	,001
		Uyum sorunu(B)	,18450	,09816	,330
		Barınma sorunu(C)	-,01211	,18626	1,000

* Tamhane’s T2 testi kullanılmıştır.

Farklılığının yönü ekonomik sorunu (A) belirten gruplardan uyum sorunu (B) ve diğer sorunları (eğitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği) (D) belirten gruplara doğru şeklinde bulunmuştur. Bu farklar ekonomik sorun (A) belirten gruplar ile uyum sorunu (B) ve diğer sorunları (eğitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği) (D) belirten gruplar arasında sırasıyla, 0,37920 ve 0,19471 puanlık fark tespit edilmiştir.

Göçün kentleşme üzerindeki sosyal etkilerinin katılımcıların şu anda yaşadıkları en önemli soruna göre düzeyleri karşılaştırıldığında, sosyal boyutta en yüksek ortalamanın uyum sorunu ($\bar{X}=2,0627$) yaşayan katılımcılarda olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, ekonomik sorun ($\bar{X}=2,0123$), diğer (eğitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği) ($\bar{X} = 1,8954$) ve en düşük ortalama ise barınma sorunu ($\bar{X} = 1,8364$) belirlenlerde olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görülebileceği üzere, sosyal boyutun aritmetik

ortalamlarının şu anda yaşadıkları en önemli sorun değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin ($f = 1,216$, Sig (p) değerinin $0,303$ olduğu ve $p > 0,05$ olduğundan istatistiksel olarak sosyal boyutta katılımcıların şu anda yaşadıkları en önemli sorunun aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görölmektedir. Bu da bize sosyal boyutta göç edenlerin kentleşme üzerinde etkilerinin şu anda yaşadıkları en önemli sorun açısından anlamlı bir farklılık oluşturmadığını ortaya koymaktadır.

Göçün kentleşme üzerindeki kültürel etkilerinin katılımcıların şu anda yaşadıkları en önemli soruna göre düzeyleri karşılaştırıldığında, kültürel faktörde en yüksek ortalamanın ($\bar{X}=3,3933$) ekonomik sorun yaşayanlarda olduğu görölmüştür. Diğerleri sırasıyla diğer (eğitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği) ($\bar{X} = 3,2766$), barınma sorunu ($\bar{X}=3,1591$) ve en düşük ortalama ise uyum sorunu ($\bar{X} = 2,7034$) belirtenlerde olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görölebileceği üzere, kültürel ölçeğin aritmetik ortalamalarının şu anda yaşadıkları en önemli sorun değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin ($f = 9,538$, Sig (p) değerinin $0,000$ olduğu ve $p < 0,05$ olduğundan istatistiksel olarak kültürel ölçekte katılımcıların şu anda yaşadıkları en önemli sorunun aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görölmektedir. Bu da bize kültürel boyutta göç edenlerin kentleşme üzerinde etkilerinin şu anda yaşadıkları en önemli sorun açısından anlamlı bir farklılık oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Tablo 60'de göröldüğü üzere kültürel boyutta varyansların homojen ($0,010$; $p < 0,05$) olmaması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tamhane's T2 çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmıştır. Yapılan Tamhane's T2 testinin sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 63. Göçün Kentleşme Üzerindeki Kültürel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Yaşadıkları En Önemli Soruna Göre Dağılımına İlişkin Tamhane's T2 Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Şu Anda Yaşanılan En Önemli Sorun (I)	Şu Anda Yaşanılan En Önemli Sorun (J)	Ortalama Farklılıkları(I-J)*	Standart Hata	P*
Kültürel	Ekonomik sorun(A)	Uyum sorunu(B)	,68985*	,15369	,000
		Barınma sorunu(C)	,23419	,23296	,914
		Diğer(eğitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği)(D)	,11666	,07781	,580
	Uyum sorunu(B)	Ekonomik sorun(A)	-,68985*	,15369	,000
		Barınma sorunu(C)	-,45566	,26878	,490
		Diğer(eğitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği)(D)	-,57319*	,15500	,003
	Barınma sorunu(C)	Ekonomik sorun(A)	-,23419	,23296	,914
		Uyum sorunu(B)	,45566	,26878	,490
		Diğer(eğitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği)(D)	-,11753	,23383	,997
	Diğer(eğitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği)(D)	Ekonomik sorun(A)	-,11666	,07781	,580
		Uyum sorunu(B)	,57319*	,15500	,003
		Barınma sorunu(C)	,11753	,23383	,997

* Tamhane's T2 testi kullanılmıştır.

Farklılığının yönü ekonomik sorun (A) yaşayan gruplardan, uyum sorunu (B) yaşayan gruplara; diğer sorunları yaşayan (eğitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği) gruplardan (D), uyum sorunu (B) yaşayan gruplara doğru şeklinde bulunmuştur. Bu farklar ekonomik sorun (A) belirten gruplar ile uyum sorunu (B) yaşayan gruplar arasında 0,68985 ve ekonomik sorun (A) belirten gruplar ile diğer sorunları yaşayan (eğitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği) gruplar (D) arasında 0,57319 puanlık fark tespit edilmiştir.

Göçün kentleşme üzerindeki ekonomik etkilerinin katılımcıların şu anda yaşadıkları en önemli soruna göre düzeyleri karşılaştırıldığında, ekonomik boyutta en yüksek ortalamanın ($\bar{X}=2,8833$) ekonomik sorun yaşayan göç edenlerde olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla barınma sorunu ($\bar{X}=2,7955$), uyum sorunu ($\bar{X} =2,5882$) ve en düşük ortalama ise ($\bar{X} = 2,4352$) diğer sorunları (eğitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği) belirtenlerde olduğu anlaşılmıştır. Tablo 63'da görülebileceği üzere, ekonomik boyutun aritmetik ortalamalarının şu anda yaşadıkları en önemli sorun değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin (f) 10,211, Sig (p) değerinin 0,000 olduğu ve $p < 0,05$ olduğundan istatistiksel olarak ekonomik ölçekte katılımcıların şu anda yaşadıkları en önemli sorunun aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu da bize ekonomik boyutta göç edenlerin kentleşme üzerinde etkilerinin şu anda yaşadıkları en önemli sorun açısından anlamlı bir farklılık oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Tablo 60’de görüldüğü üzere ekonomik boyutta varyansların homojen (0,625; $p > 0,05$) olması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tukey çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmış ve yapılan Tukey testinin sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 64. Göçün Kentleşme Üzerindeki Ekonomik Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Yaşadıkları En Önemli Soruna Göre Dağılımı(N=490)

Bağımlı Değişken	Şu Anda Yaşanılan En Önemli Sorun (I)	Şu Anda Yaşanılan En Önemli Sorun (J)	Ortalama Farklılıkları*	Standart Hata	P*
Ekonomik	Ekonomik sorun (A)	Uyum sorunu(B)	,29502	,13195	,115
		Barınma sorunu(C)	,08780	,26162	,987
		Diğer(egitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği)(D)	,44807*	,08179	,000
	Uyum sorunu (B)	Ekonomik sorun(A)	-,29502	,13195	,115
		Barınma sorunu(C)	-,20722	,28125	,882
		Diğer(egitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği)(D)	-,15305	,13171	,651
	Barınma sorunu (C)	Ekonomik sorun(A)	-,08780	,26162	,987
		Uyum sorunu(B)	,20722	,28125	,882
		Diğer(egitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği)(D)	-,36027	,26150	,514
	Diğer(egitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği) (D)	Ekonomik sorun(A)	-,44807*	,08179	,000
		Uyum sorunu(B)	-,15305	,13171	,651
		Barınma sorunu(C)	-,36027	,26150	,514

* Tukey testi kullanılmıştır.

Tukey testine göre ekonomik faktörde farklılığının yönü ekonomik sorun (A) yaşayan gruplardan, diğer sorunları yaşayan (egitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği) (D) gruplara doğru şeklinde bulunmuştur. Bu farklar ekonomik sorun (A) belirten gruplar ile diğer sorunları yaşayan (egitim, sağlık vb. kamu hizmeti eksikliği) gruplar arasında 0,44807 puanlık fark tespit edilmiştir.

Tablo 65. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Oturdukları Konutun Çeşidine Göre Dağılımına İlişkin Homojenlik Testi

Değişkenler	Levene Statistic	df1	df2	P**
Genel	1,815	3	486	,144*
Sosyal	,348	3	486	,791*
Kültürel	1,592	3	486	,190*
Ekonomik	1,321	3	486	,267*

* $p > 0,05$

** Homojenlik testi

Tablo 65’de ölçek geneli p değeri 0,144, sosyal boyutta 0,791, kültürel boyutta 0,190 ve ekonomik boyutta ise 0,267 olduğu için söz konusu ölçeklerde $p > 0,05$ olduğundan varyansların homojen olduğu anlaşılmıştır.

Katılımcıların kentleşme süreci üzerindeki sosyal, kültürel ve ekonomik etkileri ile şu anda oturdukları konutun çeşidi arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını tespit etmek için One- Way ANOVA testi yapılmış ve ortaya çıkan tablo aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 66. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Oturdukları Konutun Çeşidine Göre Dağılımına İlişkin ANOVA Testi (N=490)

Değişken	Şu Anda Oturdukları Konutun Çeşidi	N	\bar{X}	S.S.	F	P**	Anlamlı Fark
Genel	Çok katlı daire(Apartman, dubleks veya tripleks)(A)	290	2,6623	,55116	5,503	,001*	B-A
	Müstakil konut(kerpiç, taş veya bahçeli)(B)	163	2,8744	,51012			
	Gecekondu(C)	18	2,7614	,61247			
	Diğerleri(bodrum, çatı veya diğer çeşit evler)(D)	19	2,6935	,43029			
Sosyal	Çok katlı daire(Apartman, dubleks veya tripleks)(A)	290	1,9283	,79485	,743	,527	
	Müstakil konut(kerpiç, taş veya bahçeli)(B)	163	2,0012	,75833			
	Gecekondu(C)	18	2,1667	,73963			
	Diğerleri(bodrum, çatı veya diğer çeşit evler)(D)	19	1,9474	,62126			
Kültürel	Çok katlı daire(Apartman, dubleks veya tripleks)(A)	290	3,1978	,87899	1,828	,141	
	Müstakil konut(kerpiç, taş veya bahçeli)(B)	163	3,3873	,80126			
	Gecekondu(C)	18	3,1736	,83042			
	Diğerleri(bodrum, çatı veya diğer çeşit evler)(D)	19	3,3224	,80829			
Ekonomik	Çok katlı daire(Apartman, dubleks veya tripleks)(A)	290	2,5086	,85795	9,774	,000*	B-A B-D
	Müstakil konut(kerpiç, taş veya bahçeli)(B)	163	2,9402	,82535			
	Gecekondu(C)	18	2,6806	1,00662			
	Diğerleri(bodrum, çatı veya diğer çeşit evler)(D)	19	2,3684	,68399			

*p<0,05

** ANOVA testi kullanılmıştır.

Tablo 66'dan anlaşıldığı üzere göçün kentleşme süreci üzerindeki sosyal, kültürel, ekonomik etkilerinin katılımcıların şu anda oturdukları konutun çeşidine göre düzeyleri karşılaştırıldığında, genel ölçekte en yüksek ortalamanın (\bar{X} =2,8744) müstakil konutlarda (kerpiç, taş veya bahçeli) oturanlarda olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, gecekondu (\bar{X} =2,7614), çok katlı daire (apartman, dubleks veya tripleks) (\bar{X} = 2,6623) ve en düşük ortalama ise (\bar{X} =2,6935) diğer konutlarda (bodrum, çatı veya

diğer çeşit evler) oturanlarda olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görülebileceği üzere, genel ölçeğin aritmetik ortalamalarının şu anda oturdukları konutun çeşidi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin (f) = 5,503, Sig (p) değerinin 0,001 olduğu ve $p < 0,05$ olduğundan istatistiksel olarak katılımcıların şu anda oturdukları konutun çeşidine göre aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu da bize genel ölçekte göç edenlerin kentleşme üzerinde etkilerinin şu anda oturdukları konutun çeşidi açısından anlamlı bir farklılık oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Tablo 58’de görüldüğü üzere genel boyutta varyansların homojen (0,144; $p > 0,05$) olması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tukey testi kullanılmış ve veriler aşağıdaki tabloya aktarılmıştır.

Tablo 67. Göçün Kentleşme Üzerindeki Genel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Oturdukları Konutun Çeşidine Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Şu Anda Oturdukları Konutun Çeşidi (I)	Şu Anda Oturdukları Konutun Çeşidi (J)	Ortalama Farklılıkları*	Standart Hata	P*
Genel	Çok katlı daire(Apartman, dubleks veya tripleks)(A)	Müstakil konut(kerpiç, taş veya bahçeli) (B)	,21214*	,05248	,000
		Gecekondu (C)	-,09917	,13021	,872
		Diğerleri(bodrum, çatı veya diğer çeşit evler) (D)	-,03123	,12695	,995
	Müstakil konut(kerpiç, taş veya bahçeli) (B)	Çok katlı daire(Apartman, dubleks veya tripleks) (A)	,21214*	,05248	,000
		Gecekondu (C)	,11298	,13314	,831
		Diğerleri(bodrum, çatı veya diğer çeşit evler) (D)	,18092	,12995	,505
	Gecekondu(C)	Çok katlı daire(Apartman, dubleks veya tripleks) (A)	,09917	,13021	,872
		Müstakil konut(kerpiç, taş veya bahçeli) (B)	-,11298	,13314	,831
		Diğerleri(bodrum, çatı veya diğer çeşit evler) (D)	,06794	,17632	,981
	Diğerleri(bodrum, çatı veya diğer çeşit evler)(D)	Çok katlı daire(Apartman, dubleks veya tripleks) (A)	,03123	,12695	,995
		Müstakil konut(kerpiç, taş veya bahçeli) (B)	-,18092	,12995	,505
		Gecekondu (C)	-,06794	,17632	,981

* Tukey testi kullanılmıştır.

Farklılığın yönü müstakil konutlarda (kerpiç, taş veya bahçeli) (B) oturan gruplardan, çok katlı dairelerde (Apartman, dubleks veya tripleks) (A) oturan gruplara doğru şeklinde bulunmuştur. Bu fark müstakil konutlarda (kerpiç, taş veya bahçeli)

(B) oturan gruplar ile çok katlı dairelerde (Apartman, dubleks veya tripleks) (A) oturan gruplar arasında 0,21214 puan olarak tespit edilmiştir.

Göçün kentleşme süreci üzerindeki sosyal etkilerinin katılımcıların şu anda oturdukları konutun çeşidine göre düzeyleri karşılaştırıldığında, sosyal ölçekte en yüksek ortalamanın ($\bar{X}=2,1667$) gecekondularda oturanlarda olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, müstakil konutlarda (kerpiç, taş veya bahçeli) ($\bar{X} = 2,0012$), çok katlı daire (apartman, dubleks veya tripleks) ($\bar{X} = 1,9283$) ve en düşük ortalama ise ($\bar{X} = 1,9474$) diğer konutlarda (bodrum, çatı veya diğer çeşit evler) oturanlarda olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görülebileceği üzere, sosyal ölçeğin aritmetik ortalamalarının şu anda oturdukları konutun çeşidi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin ($f = 0,743$, Sig (p) değerinin 0,527 olduğu ve $p>0,05$ olduğundan istatistiksel olarak katılımcıların şu anda oturdukları konutun çeşidine göre aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu da bize sosyal boyutta göç edenlerin kentleşme üzerinde etkilerinin şu anda oturdukları konutun çeşidi açısından farklılık oluşturmadığını ortaya koymaktadır.

Göçün kentleşme süreci üzerindeki kültürel etkilerinin şu anda oturdukları konutun çeşidine göre düzeyleri karşılaştırıldığında, kültürel ölçekte en yüksek ortalamanın ($\bar{X}=3,3873$) müstakil konutlarda (kerpiç, taş veya bahçeli) oturanlarda olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, diğer konutlarda (bodrum, çatı veya diğer çeşit evler) oturanlar ($\bar{X}=3,3224$), çok katlı dairelerde (apartman, dubleks veya tripleks) ($\bar{X}=3,1978$) oturanlar ve en düşük ortalama ise ($\bar{X}=3,1736$) gecekondularda oturanlarda olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görülebileceği üzere, kültürel ölçeğin aritmetik ortalamalarının şu anda oturdukları konutun çeşidi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin ($f = 1,828$, Sig (p) değerinin 0,141 olduğu ve $p>0,05$ olduğundan istatistiksel olarak katılımcıların şu anda oturdukları konutun çeşidine göre aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu da bize kültürel boyutta göç edenlerin kentleşme üzerinde etkilerinin şu anda oturdukları konutun çeşidi açısından farklılık oluşturmadığını ortaya koymaktadır.

Göçün kentleşme üzerindeki ekonomik etkilerinin katılımcıların şu anda oturdukları konutun çeşidine göre düzeyleri karşılaştırıldığında, ekonomik ölçekte en yük-

sek ortalamasının ($\bar{X}= 2,9402$) müstakil konutlarda (kerpiç, taş veya bahçeli) oturanlarda olduğu görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, gecekondularda ($\bar{X}=2,6806$), çok katlı dairelerde (apartman, dubleks veya tripleks) ($\bar{X}=2,5086$) ve en düşük ortalama ise ($\bar{X}=2,3684$) diğer konutlarda (bodrum, çatı veya diğer çeşit evler) oturanlarda olduğu anlaşılmıştır.

Tabloda görülebileceği üzere, ekonomik boyutun aritmetik ortalamalarının şu anda oturdukları konutun çeşidi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin ($f = 9,774$, Sig (p) değerinin 0,000 olduğu ve $p < 0,05$ olduğundan istatistiksel olarak katılımcıların şu anda oturdukları konutun çeşidine göre aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu da bize ekonomik boyutta göç edenlerin kentleşme üzerinde etkilerinin şu anda oturdukları konutun çeşidi açısından farklılık oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 68. Göçün Kentleşme Üzerindeki Ekonomik Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Oturdukları Konutun Çeşidine Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Şu Anda Oturdukları Konutun Çeşidi (I)	Şu Anda Oturdukları Konutun Çeşidi (J)	Ortalama Farklılıkları	Standart Hata	P*
Ekonomik	Çok katlı daire(Apartman, dubleks veya tripleks)(A)	Müstakil konut(kerpiç, taş veya bahçeli) (B)	-,43156*	,08292	,000
		Gecekondu (C)	-,17193	,20576	,837
		Diğerleri(bodrum, çatı veya diğer çeşit evler) (D)	,14020	,20060	,897
	Müstakil konut(kerpiç, taş veya bahçeli) (B)	Çok katlı daire(Apartman, dubleks veya tripleks) (A)	,43156*	,08292	,000
		Gecekondu (C)	,25963	,21040	,605
		Diğerleri(bodrum, çatı veya diğer çeşit evler) (D)	,57176*	,20535	,028
	Gecekondu(C)	Çok katlı daire(Apartman, dubleks veya tripleks) (A)	,17193	,20576	,837
		Müstakil konut(kerpiç, taş veya bahçeli) (B)	-,25963	,21040	,605
		Diğerleri(bodrum, çatı veya diğer çeşit evler) (D)	,31213	,27862	,677
	Diğerleri(bodrum, çatı veya diğer çeşit evler)(D)	Çok katlı daire(Apartman, dubleks veya tripleks) (A)	-,14020	,20060	,897
		Müstakil konut(kerpiç, taş veya bahçeli) (B)	-,57176*	,20535	,028
		Gecekondu (C)	-,31213	,27862	,677

* Tukey testi kullanılmıştır.

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Tablo 65’de görüldüğü üzere ekonomik boyutta varyansların homojen

(0,267; $p>0,05$) olması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tukey çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmıştır. Yapılan Tukey testinin sonuçları tablo 68’de verilmiştir.

Tukey testi sonuçlarına göre farklılığının yönü müstakil konutlarda (kerpiç, taş veya bahçeli) (B) oturan gruplardan, çok katlı dairelerde (Apartman, dubleks veya tripleks) (A) ve diğer konutlarda (bodrum, çatı veya diğer çeşit evler) (D) oturan gruplara doğru şeklinde bulunmuştur. Bu bağlamda ortalama farklarına baktığımızda farklılığın ekonomik etki açısından müstakil konutlarda (kerpiç, taş veya bahçeli) oturan gruplar (B) ile çok katlı dairelerde (Apartman, dubleks veya tripleks) (A) ve diğer konutlarda (bodrum, çatı veya diğer çeşit evler) (D) oturan gruplar arasında sırasıyla, 0,43156; 0,57176 puan olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 69. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Oturduğu Konutun Mülkiyet Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi

Değişken	Levene Statistic	df1	df2	P**
Genel	,590	3	486	,622*
Sosyal	,330	3	486	,803*
Kültürel	,245	3	486	,865*
Ekonomik	,332	3	486	,802*

* $p>0,05$

** Homojenlik testi

Tablo 69’da ölçek geneli p değeri 0,622, sosyal boyutta 0,803, kültürel boyutta 0,865 ve ekonomik boyutta 0,802 olduğu için söz konusu ölçeklerde $p>0,05$ olduğundan varyansların homojen olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcıların kentleşme süreci üzerindeki sosyal, kültürel ve ekonomik etkileri ile şu anda oturduğu konutun mülkiyet durumu arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını tespit etmek için One-Way ANOVA testi yapılmış ve ortaya çıkan tablo aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 70. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Oturduğu Konutun Mülkiyet Durumuna Göre Dağılımına İlişkin ANOVA Testi (N=490)

Değişken	Şu Anda Oturulan Konutun Mülkiyet Durumu	N	\bar{X}	S.S.	F	P**	Anlamlı Fark
Genel	Kendime ait(A)	237	2,7640	,53221	4,932	,002*	A-C B-C D-C
	Kira(B)	222	2,7276	,54078			
	Lojman(C)	14	2,2353	,59498			
	Diğer(Belirtiniz)(D)	17	2,9170	,50347			
Sosyal	Kendime ait(A)	237	1,9586	,75989	,025	,995	
	Kira(B)	222	1,9622	,80474			
	Lojman(C)	14	1,9571	,70680			
	Diğer(Belirtiniz)(D)	17	2,0118	,67997			
Kültürel	Kendime ait(A)	237	3,3935	,84560	7,651	,000*	A-B A-C B-C D-C
	Kira(B)	222	3,1678	,82676			
	Lojman(C)	14	2,4375	,86011			
	Diğer(Belirtiniz)(D)	17	3,4191	,76283			
Ekonomik	Kendime ait(A)	237	2,5116	,84065	7,114	,000*	B-A B-C D-C
	Kira(B)	222	2,8041	,86596			
	Lojman(C)	14	2,1786	,74954			
	Diğer(Belirtiniz)(D)	17	3,0441	,94883			

*p<0,05

** ANOVA testi kullanılmıştır.

Tablo 70'dan anlaşıldığı üzere göçün kentleşme üzerindeki sosyal, kültürel ve ekonomik etkilerinin katılımcıların şu anda oturduğu konutun mülkiyet durumuna göre düzeyleri karşılaştırıldığında, genel ölçekte en yüksek ortalama ($\bar{X}=2,9170$) kendilerine ait olmayan diğer konutlarda oturanlarda görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, oturdukları konutun kendilerine ait olduğu ($\bar{X}= 2,7640$), kirada oturanlar ($\bar{X}=2,7276$) ve en düşük ortalama ise ($\bar{X} =2,2353$) lojman olduğunu belirtenlerde ortaya çıkmıştır. Tabloda görülebileceği üzere, genel ölçeğin aritmetik ortalamalarının şu anda oturdukları konutun mülkiyet durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin ($f = 4,932$, Sig (p) değerinin 0,002 olduğu ve $p<0,05$ olduğundan istatistiksel olarak katılımcıların şu anda oturduğu konutun mülkiyet durumuna göre aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu da bize genel ölçekte göç edenlerin kentleşme üzerinde etkilerinin şu anda oturduğu konutun mülkiyet durumu açısından farklılık oluşturduğu ortaya koymaktadır.

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Tablo 69'da görüldüğü üzere genel ölçekte varyansların homojen ($0,622$; $p>0,05$) olması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tukey testi kullanılmış ve veriler aşağıdaki tabloya aktarılmıştır.

Tablo 71. Göçün Kentleşme Üzerindeki Genel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Oturduğu Konutun Mülkiyet Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Şu Anda Oturulan Konutun Mülkiyet Durumu (I)	Şu Anda Oturulan Konutun Mülkiyet Durumu (J)	Ortalama Farklılıkları(I-J)*	Standart Hata	P*
Genel	Kendime ait(A)	Kira(B)	,03635	,05015	,887
		Lojman(C)	,52867*	,14769	,002
		Diğer(D)	-,15299	,13483	,668
	Kira(B)	Kendime ait(A)	-,03635	,05015	,887
		Lojman(C)	,49232*	,14797	,005
		Diğer(D)	-,18935	,13513	,499
	Lojman(C)	Kendime ait(A)	-,52867*	,14769	,002
		Kira(B)	-,49232*	,14797	,005
		Diğer(D)	-,68166*	,19380	,003
	Diğer(D)	Kendime ait(A)	,15299	,13483	,668
		Kira(B)	,18935	,13513	,499
		Lojman(C)	,68166*	,19380	,003

* Tukey testi kullanılmıştır.

Farklılığın yönü şu anda oturan konutun mülkiyetinin kendilerine ait (A), kira (B) ve diğer konutlar (D) olduğunu belirten gruplardan lojman (C) olduğunu belirten gruplara doğru şeklinde bulunmuştur. Söz konusu farklar şu anda oturan konutun mülkiyetinin kendilerine ait (A), kira (B) ve diğer konutlar (D) olduğunu belirten gruplar ile lojman (C) olduğunu belirten gruplar arasında sırasıyla, 0,52867; 0,49232; 0,68166 puanlık fark olarak tespit edilmiştir.

Göçün kentleşme üzerindeki sosyal etkilerinin katılımcıların şu anda oturduğu konutun mülkiyet durumuna göre düzeyleri karşılaştırıldığında, sosyal boyutta en yüksek ortalama ($\bar{X}=2,0118$) kendilerine ait olmayan diğer konutlarda oturdukları görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, oturdukları konutun kendilerine ait olduğunu belirtenler ($\bar{X} = 1,9586$), kirada oturanlar ($\bar{X}=1,9622$) ve en düşük ortalama ise ($\bar{X} =1,9571$) lojmanda oturduklarını belirtenlerde olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görülebileceği üzere, sosyal ölçeğin aritmetik ortalamalarının şu anda oturdukları konutun mülkiyet durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin ($f = 0,025$, Sig (p) değerinin 0,995 olduğu ve $p>0,05$ olduğundan istatistiksel olarak katılımcıların şu anda oturduğu konutun mülkiyet durumuna göre aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Bu da bize göç edenlerin kentleşme üzerinde etkilerinin şu anda oturduğu konutun mülkiyet durumu açısından sosyal boyutta farklılık olmadığını ortaya çıkartmaktadır.

Göçün kentleşme üzerindeki kültürel etkilerinin katılımcıların şu anda oturduğu konutun mülkiyet durumuna göre düzeyleri karşılaştırıldığında, kültürel boyutta en yüksek ortalama ($\bar{X}=3,4191$) kendilerine ait olmayan diğer konutlarda oturanlarda

görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, oturdukları konutun kendilerine ait olduğunu belirtenlerde ($\bar{X}=3,3935$), kirada oturanlarda ($\bar{X}=3,1678$) ve en düşük ortalama ise ($\bar{X}=2,4375$) lojmanda oturanlarda olduğu anlaşılmıştır.

Tabloda görülebileceği üzere, kültürel boyutun aritmetik ortalamalarının şu anda oturdukları konutun mülkiyet durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin ($f = 7,651$, Sig (p) değerinin $0,000$ olduğu ve $p < 0,05$ olduğundan istatistiksel olarak katılımcıların şu anda oturduğu konutun mülkiyet durumuna göre aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu da bize göç edenlerin kentleşme üzerinde etkilerinin şu anda oturduğu konutun mülkiyet durumu açısından kültürel boyutta farklılık olduğunu ortaya çıkartmaktadır.

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Tablo 69’da görüldüğü üzere kültürel boyutta varyansların homojen ($0,865$; $p > 0,05$) olması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tukey testi kullanılmış ve veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 72. Göçün Kentleşme Üzerindeki Kültürel Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Oturduğu Konutun Mülkiyet Durumuna Göre Dağılımına Tukey Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Şu Anda Oturulan Konutun Mülkiyet Durumu (I)	Şu Anda Oturulan Konutun Mülkiyet Durumu (J)	Ortalama Farklılıkları(I-J)	Standart Hata	P*
Kültürel	Kendime ait(A)	Kira(B)	,22567*	,07798	,021
		Lojman(C)	,95596*	,22962	,000
		Diğer(D)	-,02566	,20962	,999
	Kira(B)	Kendime ait(A)	-,22567*	,07798	,021
		Lojman(C)	,73029*	,23005	,009
		Diğer(D)	-,25132	,21009	,630
	Lojman(C)	Kendime ait(A)	,95596*	,22962	,000
		Kira(B)	-,73029*	,23005	,009
		Diğer(D)	-,98162*	,30130	,007
	Diğer(D)	Kendime ait(A)	,02566	,20962	,999
		Kira(B)	,25132	,21009	,630
		Lojman(C)	,98162*	,30130	,007

* Tukey testi kullanılmıştır.

Farklılığının yönü şu anda oturulan konutun mülkiyetinin kendilerine ait (A) olduğunu belirten gruplardan kira (B) ve lojman (C) olduğunu belirten gruplara; şu anda oturulan konutun mülkiyetinin kira (B) olduğunu belirten gruplardan lojman (C) olduğunu belirten gruplara ve şu anda oturulan konutun mülkiyetinin diğer konutlar (D) olduğunu belirten gruplardan lojman (C) olduğunu belirten gruplara doğru şek-

linde bulunmuştur. Söz konusu farklar şu anda oturlan konutun mülkiyetinin kendilerine ait (A) olduğunu belirten gruplar ile kira (B) ve lojman (C) olduğunu belirten gruplar arasında sırasıyla 0,22567; 0,95596; şu anda oturlan konutun mülkiyetinin kira (B) olduğunu belirten gruplar ile lojman (C) olduğunu belirten gruplar arasında 0,73029 ve şu anda oturlan konutun mülkiyetinin diğer (D) olduğunu belirten gruplar ile lojman (C) olduğunu belirten gruplar arasında 0,98162 puanlık fark tespit edilmiştir.

Göçün kentleşme üzerindeki ekonomik etkilerinin katılımcıların şu anda oturduğu konutun mülkiyet durumuna göre düzeyleri karşılaştırıldığında, ekonomik ölçekte en yüksek ortalama ($\bar{X}=3,0441$) kendilerine ait olmayan diğer konutlarda oturdukları görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, kirada oturanlar ($\bar{X}=2,8041$), oturdukları konutun kendilerine ait olduğunu belirtenler ($\bar{X}=2,5116$) ve en düşük ortalama ise ($\bar{X}=2,1786$) lojmanda oturanlar olduğu anlaşılmıştır.

Tabloda görülebileceği üzere, ekonomik ölçeğin aritmetik ortalamalarının şu anda oturdukları konutun mülkiyet durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin ($f = 7,114$, Sig (p) değerinin $0,000$ olduğu ve $p < 0,05$ olduğundan istatistiksel olarak katılımcıların şu anda oturduğu konutun mülkiyet durumuna göre aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu da bize göç edenlerin kentleşme üzerinde etkilerinin şu anda oturduğu konutun mülkiyet durumu açısından ekonomik boyutta farklılık olduğunu ortaya çıkartmaktadır.

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Tablo 69'da görüldüğü üzere ekonomik boyutta varyansların homojen ($0,802$; $p > 0,05$) olması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tukey testi kullanılmış ve veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 73. Göçün Kentleşme Üzerindeki Ekonomik Boyutta Etkilerinin Katılımcıların Şu Anda Oturduğu Konutun Mülkiyet Durumuna Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Şu Anda Oturulan Konutun Mülkiyet Durumu (I)	Şu Anda Oturulan Konutun Mülkiyet Durumu (J)	Ortalama Farklılıkları(I-J)	Standart Hata	P*
Ekonomik	Kendime ait(A)	Kira(B)	-,29245*	,07974	,002
		Lojman(C)	,33303	,23481	,488
		Diğer(D)	-,53251	,21435	,064
	Kira(B)	Kendime ait(A)	,29245*	,07974	,002
		Lojman(C)	,62548*	,23525	,040
		Diğer(D)	-,24006	,21484	,679
	Lojman(C)	Kendime ait(A)	-,33303	,23481	,488
		Kira(B)	-,62548*	,23525	,040
		Diğer(D)	-,86555*	,30811	,026
	Diğer(D)	Kendime ait(A)	,53251	,21435	,064
		Kira(B)	,24006	,21484	,679
		Lojman(C)	,86555*	,30811	,026

* Tukey testi kullanılmıştır.

Farklılığın yönü şu anda oturan konutun mülkiyetinin kira (B) olduğunu belirten gruplardan, şu anda oturan konutun mülkiyetinin kendilerine ait (A) olduğunu ve lojman (C) olduğunu belirten gruplara; şu anda oturan konutun mülkiyetinin kendilerine ait olmayan diğer konutlar (D) olduğunu belirten gruplardan şu anda oturan konutun mülkiyetinin lojman (C) olduğunu belirten gruplara doğru şekilde bulunmuştur.

Bu bağlamda ortalama farklarına baktığımızda şu anda oturan konutun mülkiyetinin kira (B) olduğunu belirten gruplar ile şu anda oturan konutun mülkiyetinin kendilerine ait (A) olduğunu ve lojman (C) olduğunu belirten gruplar arasında sırasıyla, 0,29245; 0,62548; şu anda oturan konutun mülkiyetinin kendilerine ait olmayan diğer konutlar (D) olduğunu belirtenler ile mülkiyetinin olduğunu lojman (C) olduğunu belirten gruplar arasında 0,86555 puan fark olduğu görülmektedir.

Tablo 74. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Evlerinde Yaşayan Kişi Sayısına Göre Dağılımına İlişkin Homojenlik Testi

Değişken	Levene Statistic	df1	df2	P**
Genel	2,443	4	485	,046
Sosyal	1,950	4	485	,101*
Kültürel	1,112	4	485	,350*
Ekonomik	,497	4	485	,738*

*p>0,05

** Homojenlik testi

Tablo 74’de sosyal faktörde 0,101, kültürel faktörde 0,350, ekonomik faktörde 0,738 olduğu için söz konusu boyutlarda p>0,05 olduğundan varyansların homojen

olduğu anlaşılmıştır. Ancak, ölçek geneli p değeri 0,046 ve $p < 0,05$ olduğundan varyansların homojen olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Katılımcıların kentleşme süreci üzerindeki sosyal, kültürel ve ekonomik etkileri ile katılımcıların evinde yaşayan kişi sayısı arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını tespit etmek için One- Way ANOVA testi yapılmış ve ortaya çıkan tablo aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 75. Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkilerinin Katılımcıların Evlerinde Yaşayan Kişi Sayısına Göre Dağılımı na İlişkin ANOVA Testi (N=490)

Değişken	Katılımcıların Evinde Yaşayan Kişi	N	\bar{X}	S.S.	F	P**	Anlamlı Fark
Genel	2 kişi(A)	10	2,7412	,73533	9,860	,000*	E-C E-D
	3 kişi(B)	18	2,6863	,42370			
	4 kişi(C)	49	2,4406	,54446			
	5 kişi(D)	99	2,5621	,56791			
	6 kişi ve daha fazla(E)	314	2,8423	,50488			
Sosyal	2 kişi(A)	10	2,1400	1,00687	1,257	,286	
	3 kişi(B)	18	2,3222	,93843			
	4 kişi(C)	49	1,9796	,73172			
	5 kişi(D)	99	1,9071	,81482			
	6 kişi ve daha fazla(E)	314	1,9503	,74873			
Kültürel	2 kişi(A)	10	3,1000	1,03548	10,263	,000*	E-B E-C E-D
	3 kişi(B)	18	2,8542	,84153			
	4 kişi(C)	49	2,7908	,88587			
	5 kişi(D)	99	3,0543	,87776			
	6 kişi ve daha fazla(E)	314	3,4339	,78360			
Ekonomik	2 kişi(A)	10	2,7750	,69172	5,924	,000*	E-C E-D
	3 kişi(B)	18	2,8056	,96465			
	4 kişi(C)	49	2,3163	,77858			
	5 kişi(D)	99	2,3965	,85193			
	6 kişi ve daha fazla(E)	314	2,7739	,86130			

* $p < 0,05$

** ANOVA testi kullanılmıştır.

Tablo 75'den anlaşıldığı üzere göçün kentleşme üzerindeki sosyal, kültürel, ekonomik etkilerinin katılımcıların evinde yaşayan kişi sayısına göre düzeyleri karşılaştırıldığında, genel ölçekte en yüksek ortalama ($\bar{X}=2,8423$) 6 ve daha fazla kişinin yaşadığı evlerde görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, 3 kişi ($\bar{X} = 2,6863$), 2 kişi ($\bar{X} = 2,7412$), 5 kişi ($\bar{X}=2,5621$) ve en düşük ortalama ise ($\bar{X}=2,4406$) 4 kişinin yaşadığı evlerde olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görülebileceği üzere, genel ölçeğin aritmetik ortalamalarının katılımcıların evinde yaşayan kişi sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin (f) = 9,860, Sig (p) değerinin 0,000 olduğu ve $p < 0,05$ olduğundan istatistiksel olarak katılımcıların evinde yaşayan kişi sayısına

göre aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu da bize göç edenlerin katılımcıların kentleşme üzerindeki etkilerinin evlerinde yaşayan kişi sayısı açısından genel ölçekte farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır..

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Tablo 74’de görüldüğü üzere genel boyutta varyansların homojen (0,046; $p < 0,05$) olmaması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tamhane’s T2 çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmıştır. Yapılan Tamhane’s T2 testinin sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 76. Göçün Kentleşme Üzerindeki Genel Boyuttaki Etkilerinin Katılımcıların Evlerinde Yaşayan Kişi Sayısına Göre Dağılımına İlişkin Tamhane’s T2 Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Katılımcıların Evinde Yaşayan Kişi (I)	Katılımcıların Evinde Yaşayan Kişi (J)	Ortalama Farklılıkları(I-J)	Standart Hata	P*
Genel	2 kişi(A)	3 kişi(B)	,05490	,25307	1,000
		4 kişi(C)	,30060	,24520	,940
		5 kişi(D)	,17908	,23944	,998
		6 kişi ve daha fazla(E)	-,10109	,23427	1,000
	3 kişi(B)	2 kişi(A)	-,05490	,25307	1,000
		4 kişi(C)	,24570	,12658	,459
		5 kişi(D)	,12418	,11503	,967
		6 kişi ve daha fazla(E)	-,15599	,10385	,800
	4 kişi(C)	2 kişi(A)	-,30060	,24520	,940
		3 kişi(B)	-,24570	,12658	,459
		5 kişi(D)	-,12152	,09648	,906
		6 kişi ve daha fazla(E)	-,40169	,08284	,000
	5 kişi(D)	2 kişi(A)	-,17908	,23944	,998
		3 kişi(B)	-,12418	,11503	,967
		4 kişi(C)	,12152	,09648	,906
		6 kişi ve daha fazla(E)	-,28017	,06379	,000
	6 kişi ve daha fazla(E)	2 kişi(A)	,10109	,23427	1,000
		3 kişi(B)	,15599	,10385	,800
		4 kişi(C)	,40169	,08284	,000
		5 kişi(D)	,28017	,06379	,000

* Tamhane’s T2 testi kullanılmıştır.

Farklılığının yönü katılımcıların evinde yaşayan 6 kişi ve daha fazla (E) olduğunu belirten gruplardan 4 kişi (C) ve 5 kişi (D) olduğunu belirten gruplara doğru şeklindedir. Bu bağlamda ortalama farklarına baktığımızda farklılığın genel ölçekteki etki açısından katılımcıların evinde yaşayan 6 kişi ve daha fazla (E) olduğunu belirten grup ile katılımcıların evinde yaşayan 4 kişi (C) ve 5 kişi (D) olduğunu belirten gruplar arasında sırasıyla 0,40169; 0,28017 puanlık farklar olduğu anlaşılmaktadır.

Göçün kentleşme üzerindeki sosyal etkilerinin katılımcıların evinde yaşayan kişi sayısına göre düzeyleri karşılaştırıldığında, sosyal ölçekte en yüksek ortalama

($\bar{X}=2,3222$) 3 kişinin yaşadığı evlerde görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, 2 kişi ($\bar{X}=2,1400$), 4 kişi ($\bar{X}=1,9796$), 6 ve daha fazla kişi ($\bar{X}=1,9503$) ve en düşük ortalama ise ($\bar{X}=1,9071$) 5 kişinin yaşadığı evlerde olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görülebileceği üzere, sosyal boyutun aritmetik ortalamalarının katılımcıların evinde yaşayan kişi sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin ($f = 0,1257$, Sig (p) değerinin $0,286$ olduğu ve $p>0,05$ olduğundan istatistiksel olarak katılımcıların evinde yaşayan kişi sayısına göre aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu da bize göç edenlerin kentleşme üzerinde etkilerinin katılımcıların evinde yaşayan kişi sayısı açısından sosyal boyutta farklılık oluşturmadığını açıklar.

Göçün kentleşme üzerindeki kültürel etkilerinin katılımcıların evinde yaşayan kişi sayısına göre düzeyleri karşılaştırıldığında, kültürel ölçekte en yüksek ortalama ($\bar{X}=3,4477$) 6 ve daha fazla kişinin yaşadığı evlerde görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, 2 kişi ($\bar{X} = 3,1143$), 5 kişi ($\bar{X}=3,0462$), 3 kişi ($\bar{X}=2,8730$) ve en düşük ortalama ise ($\bar{X} =2,8047$) 4 kişinin yaşadığı evlerde olduğu anlaşılmıştır. Tabloda görülebileceği üzere, kültürel ölçeğin aritmetik ortalamalarının katılımcıların evinde yaşayan kişi sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin ($f = 10,263$, Sig (p) değerinin $0,000$ olduğu ve $p<0,05$ olduğundan istatistiksel olarak katılımcıların evinde yaşayan kişi sayısına göre aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. . Bu da bize göç edenlerin kentleşme üzerinde etkilerinin katılımcıların evinde yaşayan kişi sayısı açısından kültürel boyutta farklılık oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. Tablo 74’de görüldüğü üzere kültürel boyutta varyansların homojen ($0,350$; $p>0,05$) olması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tukey testi kullanılmış ve veriler aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 77. Göçün Kentleşme Üzerindeki Kültürel Boyuttaki Etkilerinin Katılımcıların Evlerinde Yaşayan Kişi Sayısına Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Katılımcıların Evinde Yaşayan Kişi (I)	Katılımcıların Evinde Yaşayan Kişi (J)	Ortalama Farklılıkları(I-J)	Standart Hata	P*
Kültürel	2 kişi(A)	3 kişi(B)	,24583	,32388	,942
		4 kişi(C)	,30918	,28495	,814
		5 kişi(D)	,04571	,27248	1,000
		6 kişi ve daha fazla(E)	-,33392	,26378	,712
	3 kişi(B)	2 kişi(A)	-,24583	,32388	,942
		4 kişi(C)	,06335	,22633	,999
		5 kişi(D)	-,20013	,21042	,877
		6 kişi ve daha fazla(E)	-,57975*	,19902	,031
	4 kişi(C)	2 kişi(A)	-,30918	,28495	,814
		3 kişi(B)	-,06335	,22633	,999
		5 kişi(D)	-,26348	,14343	,353
		6 kişi ve daha fazla(E)	-,64310*	,12613	,000
	5 kişi(D)	2 kişi(A)	-,04571	,27248	1,000
		3 kişi(B)	,20013	,21042	,877
		4 kişi(C)	,26348	,14343	,353
		6 kişi ve daha fazla(E)	-,37962*	,09465	,001
	6 kişi ve daha fazla(E)	2 kişi(A)	,33392	,26378	,712
		3 kişi(B)	,57975*	,19902	,031
		4 kişi(C)	,64310*	,12613	,000
		5 kişi(D)	,37962*	,09465	,001

* Tukey testi kullanılmıştır.

Farklılığın yönü katılımcıların evinde yaşayan 6 kişi ve daha fazla (E) olduğunu belirten gruplardan, katılımcıların evinde yaşayan 3 kişi (B), 4 kişi (C) ve 5 kişi (D) olduğunu belirten gruplara doğru şekilde bulunmuştur. Bu bağlamda ortalama farklarına baktığımızda farkların katılımcıların evinde yaşayan 6 kişi ve daha fazla (E) olduğunu belirten grup ile katılımcıların evinde yaşayan 3 kişi (B), 4 kişi (C) ve 5 kişi (D) olduğunu belirten gruplar arasında sırasıyla 0,57975; 0,64310; 0,37962 puanlar olduğu anlaşılmaktadır.

Göçün kentleşme üzerindeki ekonomik etkilerinin katılımcıların evinde yaşayan kişi sayısına göre düzeyleri karşılaştırıldığında, ekonomik boyutta en yüksek ortalama ($\bar{X}=2,7739$) 6 ve daha fazla kişinin yaşadığı evlerde görülmüştür. Diğerleri sırasıyla, 2 kişi ($\bar{X} = 2,7750$), 3 kişi ($\bar{X}=2,8056$), 5 kişi ($\bar{X}=2,3965$) ve en düşük ortalama ise ($\bar{X} =2,3163$) 4 kişinin yaşadığı evlerde olduğu anlaşılmıştır.

Tabloda görülebileceği üzere, ekonomik boyutun aritmetik ortalamalarının katılımcıların evinde yaşayan kişi sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda farklılık değerinin ($f = 5,924$, Sig (p) değerinin 0,000 olduğu ve $p<0,05$ olduğundan istatistiksel olarak katılımcıların evinde yaşayan kişi sayısına göre aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu da bize göç

edenlerin kentleşme üzerinde etkilerinin katılımcıların evinde yaşayan kişi sayısı açısından ekonomik boyutta farklılık olduğunu göstermektedir.

Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir. ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığına bakılmış ve Tablo 74'de görüldüğü üzere ekonomik boyutta varyansların homojen (0,738; $p>0,05$) olması nedeniyle yaygınlıkla kullanılan Tukey testi kullanılmış ve verileri içeren tablo aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 78. Göçün Kentleşme Üzerindeki Ekonomik Boyuttaki Etkilerinin Katılımcıların Evlerinde Yaşayan Kişi Sayısına Göre Dağılımına İlişkin Tukey Testi (N=490)

Bağımlı Değişken	Katılımcıların Evinde Yaşayan Kişi (I)	Katılımcıların Evinde Yaşayan Kişi (J)	Ortalama Farklılıkları(I-J)	Standart Hata	P*
Ekonomik	2 kişi(A)	3 kişi(B)	-,03056	,33626	1,000
		4 kişi(C)	,45867	,29584	,530
		5 kişi(D)	,37854	,28290	,668
		6 kişi ve daha fazla(E)	,00111	,27387	1,000
	3 kişi(B)	2 kişi(A)	,03056	,33626	1,000
		4 kişi(C)	,48923	,23498	,230
		5 kişi(D)	,40909	,21846	,334
		6 kişi ve daha fazla(E)	,03167	,20664	1,000
	4 kişi(C)	2 kişi(A)	-,45867	,29584	,530
		3 kişi(B)	-,48923	,23498	,230
		5 kişi(D)	-,08014	,14892	,983
		6 kişi ve daha fazla(E)	-,45756*	,13096	,005
	5 kişi(D)	2 kişi(A)	-,37854	,28290	,668
		3 kişi(B)	-,40909	,21846	,334
		4 kişi(C)	,08014	,14892	,983
		6 kişi ve daha fazla(E)	-,37742*	,09827	,001
	6 kişi ve daha fazla(E)	2 kişi(A)	-,00111	,27387	1,000
		3 kişi(B)	-,03167	,20664	1,000
		4 kişi(C)	,45756*	,13096	,005
		5 kişi(D)	,37742*	,09827	,001

* Tukey testi kullanılmıştır.

Tukey testi sonucuna göre farklılığın yönü katılımcıların evinde yaşayan 6 kişi ve daha fazla (E) olduğunu belirten gruplardan, katılımcıların evinde yaşayan 4 kişi (C) ve 5 kişi (D) olduğunu belirten gruplara doğru şekilde bulunmuştur. Bu bağlamda ortalama farklarına baktığımızda farklılığın ekonomik ölçekteki etki açısından katılımcıların evinde yaşayan 6 kişi ve daha fazla (E) olduğunu belirten grup ile katılımcıların evinde yaşayan 4 kişi (C) ve 5 kişi (D) olduğunu belirten gruplar arasında sırasıyla 0,45756; 0,37742 puanlık farklar olduğu anlaşılmaktadır.

3.3.4. Hipotezlere Yönelik Yapılan Analizler

Hipotez, araştırmacının araştırma problemindeki değişkenler arasında ne tür bir ilişkinin olduğuna dair beklentilerini ve yargılarını ifade eder. Araştırmacılar mevcut düşünceleri ve varsayımları test etmek amacıyla araştırma sorusuna önceden verdikleri yanıtları hipotezlerle açıklamaya çalışır (Altunışık vd., 2012: 20). Yaygın olarak kullanılan ve ilişkileri (bağıntıları) incelemeye yönelik yapılan analizlerde Ki kare testi uygulanmıştır. Uygulama sonucunda elde edilen veriler yorumlanarak hipotezler değerlendirilmiştir.

Hipotezler:

H0: Katılımcıların cinsiyetleri ile göç etme nedenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H1: Katılımcıların cinsiyetleri ile göç etme nedenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Tablo 79. Katılımcıların Cinsiyetleri ile Göç Etme Nedenleri Arasındaki İlişki

Göç etme nedeni	Cinsiyet		Toplam
	Erkek	Kadın	
Savaş (Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör	45 69,2%	20 30,8%	65 100,0%
Zorunlu nedenler (kan davası, doğal afet, baraj yapımı)	11 64,7%	6 35,3%	17 100,0%
Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği (eğitim, sağlık vb.)	66 75,9%	21 24,1%	87 100,0%
Ekonomik nedenler (yoksulluk, işsizlik, topraksızlık)	106 77,4%	31 22,6%	137 100,0%
Diğerleri (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği)	120 65,2%	64 34,8%	184 100,0%
Toplam	348 71,0%	142 29,0%	490 100,0%

$$x^2 = 7,118 / p^{***} = 0,130^{**}$$

*p<0,05

**p>0,05

*** Ki-kare testi yapılmıştır

Tablodan anlaşıldığı üzere erkeklerin (%71,0) kadınlara (%29,0) göre göç etme oranının yüksek olduğu; sırasıyla savaş (Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör nedeniyle göç edenlerin % 69,2 (45)'si erkek, %30,8 (20)'i kadın, zorunlu nedenlerle (kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı) göç edenlerin % 64,7 (11)'si erkek, %35,3 (6)'ü kadın, kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği (eğitim, sağlık vb.) nedeniyle göç edenlerin % 75,9 (66)'ü erkek, % 24,1 (21)'i kadın, ekonomik nedenlerle (yoksulluk, işsizlik, topraksızlık) göç edenlerin % 77,4 (106)'i erkek, % 22,6

(31)'si kadın ve diğer nedenlerle (evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği) göç edenlerin % 65,2 (120)'si erkek, % 34,8 (64)'i kadın olduğu anlaşılmaktadır.

Tablodaki verilerden yola çıkarak cinsiyet ile göç etme nedenleri arasındaki ilişki için Ki-kare testi analizi yapılmış ve çapraz tabloda herhangi bir hücrenin beklenen sıklığının % 20'sinden fazlasının 5'in altında olmadığı görülmüştür. Tabloda p değerinin 0,130 ve $p > 0,05$ 'ten büyük olması nedeniyle H0 hipotezi kabul edilmiştir. Bu bağlamda tablodaki verilerden göç eden katılımcıların göç etme nedenleri açısından erkek ve kadın arasında anlamlı bir farklılık görülmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla göç etme nedenleri üzerinde cinsiyetin herhangi bir etkisi görülmemektedir.

Hipotezler:

H0: Katılımcıların cinsiyetleri ile eğitim durumları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Katılımcıların cinsiyetleri ile eğitim durumları arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 80. Katılımcıların Cinsiyetleri ile Eğitim Durumları Arasındaki İlişki

Cinsiyet	Eğitim Durumu						Toplam
	Okur-yazar değil	İlköğretim mezunu	Lise mezunu	Ön lisans mezunu	Lisans mezunu	Yüksek lisans veya doktora mezunu	
Erkek	32	160	66	26	53	11	348
	%9,2	%46,0	%19,0	%7,5	%15,2	%3,2	%100,0
Kadın	40	62	22	7	10	1	142
	%28,2	%43,7	%15,5	%4,9	%7,0	%0,7	%100,0
Toplam	72	222	88	33	63	12	490
	%14,7	%45,3	%18,0	%6,7	%12,9	%2,4	%100,0

$$x^2 = 34215 / P^{***} = 0,000^*$$

* $p < 0,05$

** $p > 0,05$

*** Ki-kare testi yapılmıştır

Tablodan anlaşıldığı üzere erkeklerin önemli çoğunluğu (% 46,0) ilköğretim mezunu, % 19,0(66)'ü lise mezunu, % 15,2 (53)'si lisans mezunu, % 9,2 (32)'si okuma yazma bilmeyen, % 7,5 (26)'i ön lisans mezunu ve % 3,2 (11)'si yüksek lisans veya doktora mezunu olanlardan oluştuğu anlaşılmaktadır. Kadınlarında erkekler kadar olmasa da önemli çoğunluğu (% 43,0) ilköğretim mezunu, % 28,2 (40)'si okuma yazma bilmeyen, % 15,5 (88)'i lise mezunu, % 7,0 (10)'si lisans mezunu, % 4,9 (7)'ü ön

lisans mezunu ve % 0,7 (1)'si yüksek lisans veya doktora mezunu olanlardan oluştuğu anlaşılmaktadır. Tablodan anlaşıldığı üzere katılımcıların çoğunun ilköğretim düzeyinde olduğu, okuma-yazma bilmeyenlerin oranının kadınlarda yüksek olduğu ve erkeklerin kadınlara göre daha eğitilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Tablodaki verilerden yola çıkarak cinsiyet ile göç etme nedenleri arasındaki ilişki için Ki-kare testi analizi yapılmış ve çapraz tabloda herhangi bir hücrenin beklenen sıklığının % 20'sinden fazlasının 5'in altında olmadığı görülmüştür. Tabloda p değerinin 0,000 ve $p < 0,05$ 'ten küçük olması nedeniyle H_0 hipotezi ret edilmiştir. Bu bağlamda tablodaki verilerden göç eden katılımcıların eğitim seviyeleri açısından erkek ve kadın arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla eğitim üzerinde cinsiyetin etkisi olduğu ve göç edenlerde erkeklerin kadınlara göre daha çok eğitim görme şansına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Hipotezler:

H0: Katılımcıların cinsiyetleri ile kent yaşamında en çok hoşlarına gitmeyen/beğenmedikleri/eksik buldukları yönler arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Katılımcıların cinsiyetleri ile kent yaşamında en çok hoşlarına gitmeyen/beğenmedikleri/eksik buldukları yönler arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 81. Katılımcıların Cinsiyetleri İle Kent Yaşamında En Çok Hoşlarına Gitmeyen/Beğenilmeyen/Eksik Bulunan Yönler Arasındaki İlişki

Cinsiyet	Kent yaşamında en çok hoşla gitmeyen/beğenilmeyen/eksik bulunan yan				
	Çarpık kentleşme ve konut sorunu	Çevre kirliliği, aşırı trafik, gürültü, kalabalık nüfus	Hayat Pahalılığı	Diğerleri	Toplam
Erkek	68	165	99	16	348
	19,5%	47,4%	28,4%	4,6%	100,0%
Kadın	28	68	39	7	142
	19,7%	47,9%	27,5%	4,9%	100,0%
Toplam	96	233	138	23	490
	19,6%	47,6%	28,2%	4,7%	100,0%
$\chi^2 = 0,065/P = 0,996^{**}$					

* $p < 0,05$

** $p > 0,05$

*** Ki-kare testi yapılmıştır

Tablodan anlaşıldığı üzere kent yaşamında en çok hoşla gitmeyen/ beğenilmeyen/ eksik bulunan duruma ilişkin erkek ve kadınlarda önemli oranda benzerlikler ortaya çıkmaktadır. Kentte en çok hoşla gitmeyen durum olarak erkeklerin % 47,4 (165)'ü ve kadınların ise % 47,9 (68)'si çevre kirliliği (aşırı trafik, gürültü, kalabalık

nüfus) olarak görmektedir. Kentte hoşla gitmeyen diğer durumlar olarak sırasıyla, hayat pahalılığı, çarpık kentleşme, konut sorunu ve diğerleri gelmektedir. Hayat pahalılığı diyenlerin % 28,4 (99)'ü erkek, %27,5 (39)'i kadın; çarpık kentleşme ve konut sorunu diyenlerin % 19,5 (68)'i erkek, % 19,7 (28)'si kadın ve diğer seçeneği işaretle-yenlerin oranı % 4,6 (16)'si erkek, %4,9 (7)'ü kadın olarak tespit edilmiştir.

Tablodaki verilerden yola çıkararak cinsiyet ile kentte en çok hoşla gitmeyen du-rum arasındaki ilişki için ki-kare testi analizi yapılmış ve çapraz tabloda herhangi bir hücrenin beklenen sıklılığının % 20'sinden fazlasının 5'in altında olmadığı görülmüş-tür. Tabloda p değerinin 0,065 ve $p > 0,05$ 'ten büyük olması nedeniyle H_0 hipotezi ka-bul edilmiştir. Bu bağlamda tablodaki verilerden göç eden katılımcıların kentte hoşla-rına gitmeyen durumlar açısından kadın ve erkek arasında anlamlı herhangi bir farklı-lık olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu da bize kentin sorunlarına bakış üzerinde cinsiyetin bir etkisi olmadığı anlaşılmaktadır.

Hipotezler:

H0: Katılımcıların göç etmeden önceki mesleği ile göç etme nedenleri arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Katılımcıların göç etmeden önceki mesleği ile göç etme nedenleri arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 82. Katılımcıların Göç Etmeden Önceki Mesleği ile Göç Etme Nedenlerine İlişkin Ki-kare Testi Sonuçları

Göç Etmeden Önceki Meslek	Göç etme nedenleri					
	Savaş (Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör	Zorunlu nedenler (kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı)	Kamu hizmetlerin-den daha iyi yarar-lanma isteği (eği-tim, sağlık vb.)	Ekonomik neden-ler (yoksulluk, iş-sizlik, topraksızlık)	Diğerleri (evlilik, aile veya akrabala-rın olması, tayin, şehrin ekiciliği)	Toplam
Kamu alışanı veya ücretliler	7 %9,0	3 %3,8	12 % 15,4	9 % 11,5	47 %60,3	78 100,0%
Serbest meslek (esnaf, ifti, doktor, avukat vb.)	23 % 12,7	4 %2,2	40 % 22,1	68 % 37,6	46 %25,4	181 100,0%
Çalışmıyor (öğrenci, ev hanımı, emekli vb.)	31 % 15,3	8 %3,9	31 % 15,3	54 %26,6	79 %38,9	203 100,0%
Diğer (inşaat, tekstil işçisi, şoför, oban vb.)	4 % 14,3	2 %7,1	4 % 14,3	6 %21,4	12 %42,9	28 100,0%
Toplam	65 % 13,3	17 %3,5	87 % 17,8	137 %28,0	184 %37,6	490 100,0%

$$x^2 = 39,089 / P^{***} = 0,000^*$$

* $p < 0,05$

** $p > 0,05$

*** Ki-kare testi yapılmıştır

Katılımcıların göç etmeden önceki mesleği ile göç etme nedenleri arasındaki ilişkiye baktığımızda kamu çalışanları ve diğer ücretli çalışanların büyük çoğunluğu %60,3 (47)'ü tayin, evlilik, aile veya akrabaların olması, şehrin çekiciliği gibi nedenlerden dolayı göç ettiği, % 15,4 (12)'ü kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteğiyle (eğitim, sağlık vb.), % 11,5 (9)'i ekonomik nedenlerle (yoksulluk, işsizlik, topraksızlık), % 9 (7)'ü savaş (Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör, zorunlu nedenlerle (kan davası, doğal afet, baraj yapımı), % 3,8 (3)'i zorunlu nedenlerle (kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı) göç ettikleri anlaşılmaktadır. Serbest meslek (esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) olarak çalışanlarının büyük çoğunluğu %37,6 (68)'si ekonomik nedenlerle (yoksulluk, işsizlik, topraksızlık), % 25,4 (46)'ü tayin, evlilik, aile veya akrabaların olması, şehrin çekiciliği gibi diğer nedenlerle, % 22,1 (40)'i kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği nedeniyle (eğitim, sağlık vb.), % 12,7 (23)'si savaş (Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör nedeniyle, %2,2 (4)'si zorunlu nedenlerle (kan davası, doğal afet, baraj yapımı) göç ettikleri anlaşılmaktadır.

Öğrenci, ev hanımı, emekli vb. meslek grubundakilerde ise, % 38,9 (79)'ü tayin, evlilik, aile veya akrabaların olması, şehrin çekiciliği gibi diğer nedenlerle, % 26,6 (54)'si ekonomik nedenlerle (yoksulluk, işsizlik, topraksızlık), % 15,3 (31)'ü kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği nedeniyle (eğitim, sağlık vb.), % 15,3 (31)'ü savaş (Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör nedeniyle, % 3,9 (8) zorunlu nedenlerle (kan davası, doğal afet, baraj yapımı) göç ettikleri anlaşılmıştır. İnşaat, tekstil işçisi, şoför, çoban vb. işlerde çalışanlarda en önemli göç nedeni % 42,9 (12)'si tayin, evlilik, aile veya akrabaların olması, şehrin çekiciliği gibi diğer nedenlerle yapıldığı görülmektedir. Diğerleri sırasıyla % 21,4 (6)'ü ekonomik nedenlerle (yoksulluk, işsizlik, topraksızlık), %14,3 (4) savaş (Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör nedeniyle, % 14,3 (4) kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği nedeniyle (eğitim, sağlık vb.), % 7,1'i (2) zorunlu nedenlerle (kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı) göç ettikleri anlaşılmıştır.

Tablodaki verilerden yola çıkarak katılımcıların göç etmeden önceki mesleği ile göç etme nedenleri arasındaki ilişki için ki-kare testi analizi yapılmış ve çapraz tabloda herhangi bir hücrenin beklenen sıklığının % 20'sinden fazlasının 5'in altında olmadığı görülmüştür. Tabloda p değerinin 0,000 ve $p < 0,05$ 'ten büyük olması nedeniyle H_0 hipotezi ret edilmektedir. Bu bağlamda tablodaki verilerden göç eden katı-

lımcıların göç etmeden önceki meslekleri açısından göç etme nedenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu da bize katılımcıların göç etmeden önceki mesleklerinin göç etme nedenleri üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Hipotezler:

H0: Katılımcıların aylık gelir ile Batman’a göç edilen ilk günlerde karşılaşılan sorunlar arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Katılımcıların aylık gelir ile Batman’a göç edilen ilk günlerde karşılaşılan sorunlar arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 83. Katılımcıların Aylık Gelir İle Batman’a Göç Edilen İlk Günlerde Karşılaşılan Sorunlar Arasındaki İlişki

Aylık Gelir	Batman’a Göç Edilen İlk Günlerde Karşılaşılan Sorunlar				
	Ekonomik sorun	Uyum sorunu	Barınma sorunu	Yetersiz kamu hizmeti (eğitim, sağlık vb.) sorunu	Toplam
1 000 TL ye kadar	95	9	20	46	170
	55,9%	5,3%	11,8%	27,1%	100,0%
1 000- 2 000 TL arası	81	9	20	64	174
	46,6%	5,2%	11,5%	36,8%	100,0%
2 001- 3 000 TL arası	28	6	2	35	71
	39,4%	8,5%	2,8%	49,3%	100,0%
3 001- 4 000- TL arası	10	9	5	30	54
	18,5%	16,7%	9,3%	55,6%	100,0%
4 001 TL ve üstü	0	6	4	11	21
	0,0%	28,6%	19,0%	52,4%	100,0%
Toplam	214	39	51	186	490
	43,7%	8,0%	10,4%	38,0%	100,0%
$\chi^2 = 62,357/P^{***}=0,000^*$					

*p<0,05

**p>0,05

*** Ki-kare testi yapılmıştır

Katılımcıların aylık geliri ile Batman’a göç edilen ilk günlerde karşılaştıkları sorunlar arasındaki ilişkiye baktığımızda, aylık geliri 1000 TL ’nin altında olanların ilk karşılaştıkları sorunlar sırasıyla % 55,9 (95)’u ekonomik sorun, % 27,1 (46)’i yetersiz kamu hizmeti (eğitim, sağlık vb.) sorunu, % 11,8 (20)’i barınma sorunu, % 5,3 (9) ’ü uyum sorunu olarak görmektedir. 1 000- 2 000 TL arası gelire sahip olanların % 46,6 (81)’sı ekonomik sorun, % 36,8 (64)’i yetersiz kamu hizmeti (eğitim, sağlık vb.) sorunu, % 11,5 (20)’i barınma sorunu, % 5,2 (9)’si uyum sorunu olarak görmektedir.

2000- 3 000 TL arası gelire sahip olanların % 49,3 (35)'ü yetersiz kamu hizmeti (eğitim, sağlık vb.) sorunu, % 39,4 (28)'ü ekonomik sorun, % 8,5 (6)'i uyum sorunu, % 2,8 (2)'si barınma sorunu olarak görmektedir. 3000- 4 000 TL arası gelire sahip olanlarda % 55,6 (30)'sı yetersiz kamu hizmeti (eğitim, sağlık vb.) sorunu, % 18,5 (10)'i ekonomik sorun, % 16,7 (9)'si uyum sorunu, % 9,3 (5)'ü barınma sorunu olarak görmektedir. 3000- 4 000 TL arası gelire sahip olanlarda % 52,4 (11)'ü yetersiz kamu hizmeti (eğitim, sağlık vb.) sorunu, % 28,6 (6)'sı uyum sorunu, %19,0 (4)'u barınma sorunu olarak görmektedir.

Tablodaki verilerden anlaşıldığı üzere aylık geliri 2000 TL altındaki katılımcıların göç ettikleri ilk günlerde karşılaştıkları en önemli sorun olarak ekonomik ve barınma sorunu olarak belirtirken 2000 TL ve üzeri katılımcılar, yetersiz kamu hizmeti (eğitim, sağlık vb.) ve uyum sorunu olarak görmektedir.

Aylık gelir ile Batman'a göç edilen ilk günlerde karşılaşılan sorunlar arasındaki ilişki için Ki-kare testi analizi yapılmış ve çapraz tabloda herhangi bir hücrenin beklenen sıklığının % 20'sinden fazlasının 5'in altında olmadığı görülmüştür. Tablo'da p değerinin 0,000 ve $p < 0,05$ olması nedeniyle H_0 hipotezi ret edilmektedir. Bu bağlamda tablodaki verilerden göç eden katılımcıların aylık gelirleri açısından Batman'a göç edilen ilk günlerde karşılaştıkları sorunlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu da bize katılımcıların aylık gelirlerinin Batman'a göç edildikten sonra karşılaşılan sorunlara bakışta etkili olduğunu göstermektedir.

Hipotezler:

H₀: Katılımcıların aylık gelir ile şu anda oturdukları konut çeşidi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Katılımcıların aylık gelir ile şu anda oturdukları konut çeşidi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Tablo 84. Katılımcıların Aylık Gelir İle Şu Anda Şu Anda Oturdukları Konut Çeşidi Arasındaki İlişki

Aylık Gelir	Şu Anda Oturulan Konut Çeşidi			
	Çok katlı daire (apartman, dubleks veya tripleks)	Müstakil konut (kerpiç, taş veya bahçeli)	Gecekondu, bodrum, çatı katı vb. konutlar	Toplam
1 000 TL ye kadar	65	80	25	170
	38,2%	47,1%	14,7%	100,0%
1 000- 2 000 TL arası	107	60	7	174
	61,5%	34,5%	4,0%	100,0%
2 001- 3 000 TL arası	53	15	3	71
	74,6%	21,1%	4,2%	100,0%
3 001- 4 000- TL arası	48	6	0	54
	88,9%	11,1%	0,0%	100,0%
4 001 TL ve üstü	17	2	2	21
	81,0%	9,5%	9,5%	100,0%
Toplam	290	163	37	490
	59,2%	33,3%	7,6%	100,0%

$$\chi^2 = 69,454 / P^{***} = 0,000^*$$

*p<0,05

**p>0,05

*** Ki-kare testi yapılmıştır

Katılımcıların aylık gelir ile şu anda oturdukları konut çeşidi arasındaki ilişkiye baktığımızda, aylık geliri 1000 TL'nin altında olanların sırasıyla % 47,1 (80)'i müstakil konut (kerpiç, taş veya bahçeli), % 38,2 (65)'si çok katlı daire (apartman, iki katlı veya tripleks), % 14,7 (25)'si gecekondu, bodrum, çatı katı vb. konutlarda oturdukları görülmektedir. 1 001- 2 000 TL arası gelire sahip olanlarda % 61,5'i (107) çok katlı daire (apartman, iki katlı veya tripleks), % 34,5 (60)'i müstakil konut (kerpiç, taş veya bahçeli), % 4,0 (7)'ü gecekondu, bodrum, çatı katı vb. konutlarda oturdukları görülmektedir. 2001- 3000 TL arası gelire sahip olanlarda % 74,6 (53)'sı çok katlı daire (apartman, iki katlı veya tripleks), % 21,1'i (15) müstakil konut (kerpiç, taş veya bahçeli), % 4,2 (3)'si gecekondu, bodrum, çatı katı vb. konutlarda oturdukları görülmektedir. 3001-4000 TL arası gelire sahip olanlarda % 88,9 (48)'u çok katlı daire (apartman, iki katlı veya tripleks), % 11,1 (6)'i müstakil konutlarda (kerpiç, taş veya bahçeli) oturdukları görülmektedir. 4001 TL ve üstü gelire sahip olanlarda % 81,0 (17)'i çok katlı daire (apartman, iki katlı veya tripleks), % 9,5 (2)'ü müstakil konut (kerpiç, taş veya bahçeli), % 9,5 (2)'ü gecekondu, bodrum, çatı katı vb. konutlarda oturdukları görülmektedir.

Tablodaki verilerden anlaşıldığı üzere aylık gelir azaldıkça müstakil konut (kerpiç, taş veya bahçeli) ve gecekondü, bodrum, çatı katı vb. konutlarda oturma oranının arttığı; aylık gelir arttıkça çok katlı daire (apartman, iki katlı veya tripleks) ve müstakil konutlarda (kerpiç, taş veya bahçeli) oturma oranının arttığı görülmektedir.

Aylık gelir ile şu anda oturlan konut çeşidi arasındaki ilişki için ki-kare testi analizi yapılmış ve çapraz tabloda herhangi bir hücrenin beklenen sıklığının % 20'sinden fazlasının 5'in üstünde olması nedeniyle tablodaki sorunlar kısmı birleştirme yoluna gidilmiş ve çapraz tabloda herhangi bir hücrenin beklenen sıklığının % 20'sinden fazlasının 5'in altında olmadığı görülmüştür. Tabloda p değerinin 0,000 ve $p < 0,05$ olması nedeniyle H_0 hipotezi ret edilmektedir. Bu bağlamda tablodaki verilerden göç eden katılımcıların aylık geliri açısından şu anda oturdukları konut çeşidi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu da bize katılımcıların aylık gelirlerinin oturlan konut çeşidi üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Hipotezler:

H₀: Katılımcıların aylık gelir ile şu anda Batman'da yaşanan en önemli sorun arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Katılımcıların aylık gelir ile şu anda Batman'da yaşanan en önemli sorun arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 85. Katılımcıların Aylık Geliri İle Şu Anda Batman'da Yaşanılan En Önemli Sorun Arasındaki İlişki

Aylık Gelir	Şu Anda Batman'da Yaşanılan En Önemli Sorun			
	Ekonomik sorun	Uyum sorunu	Diğer (eğitim, sağlık, yetersiz kamu hizmeti vb.) sorunu	Toplam
1 000 TL ye kadar	116	8	46	170
	68,2%	4,7%	27,1%	100,0%
1 000- 2 000 TL arası	80	7	87	174
	46,0%	4,0%	50,0%	100,0%
2 001- 3 000 TL arası	19	11	41	71
	26,8%	15,5%	57,7%	100,0%
3 001- 4 000- TL arası	6	18	30	54
	11,1%	33,3%	55,6%	100,0%
4 001 TL ve üstü	2	7	12	21
	9,5%	33,3%	57,1%	100,0%
Toplam	223	51	216	490
	45,5%	10,4%	44,1%	100,0%
$\chi^2 = 114,552 / P^{***} = 0,000^*$				

* $p < 0,05$

** $p > 0,05$

*** Ki-kare testi yapılmıştır

Katılımcıların aylık gelir ile şu anda Batman’da yaşanan en önemli sorun arasındaki ilişkiye baktığımızda, aylık geliri 1000 TL’nin altında olanların ilk karşılaştıkları sorunlar sırasıyla % 68,2 (116)’si ekonomik sorun, % 27,1 (46)’i yetersiz kamu hizmeti, eğitim, sağlık vb. diğer sorunlar, % 4,7 (8)’si uyum sorunu olarak görmektedir. 1 001- 2 000 TL arası gelire sahip olanlarda % 50,0 (87)’si yetersiz kamu hizmeti, eğitim, sağlık vb. diğer sorunlar, % 46,0 (80)’si ekonomik sorun, % 4,0 (7)’ü uyum sorunu olarak görmektedir. 2001- 3 000 TL arası gelire sahip % 57,7 (41)’si yetersiz kamu hizmeti, eğitim, sağlık vb. diğer sorunlar, % 26,8 (19)’i ekonomik sorun, % 15,5 (11)’i uyum sorunu olarak görmektedir. 3001- 4 000 TL arası gelire sahip olanlarda % 55,6 (30)’si yetersiz kamu hizmeti, eğitim, sağlık vb. diğer sorunlar, % 33,3 (18)’ü uyum sorunu, % 11,1 (6)’i ekonomik sorun olarak görmektedir. 4 001 TL ve üstü gelire sahip olanlarda % 57,1 (12)’i yetersiz kamu hizmeti, eğitim, sağlık vb. diğer sorunlar, % 33,3 (7)’ü uyum sorunu, % 9,5 (2)’i ekonomik sorun olarak görmektedir.

Tablodaki verilerden anlaşıldığı üzere aylık geliri 1000 TL altındaki katılımcıların karşılaştıkları en önemli sorun olarak ekonomik iken, 2000 TL ve üzeri katılımcılarda ise yetersiz kamu hizmeti, eğitim, sağlık vb. diğer sorunlar ile uyum sorunu ön plana çıkmaktadır.

Aylık gelir ile şu anda Batman’da yaşanan en önemli sorun arasındaki ilişki için ki-kare testi analizi yapılmış ve çapraz tabloda herhangi bir hücrenin beklenen sıklığının % 20’sinden fazlasının 5’in üstünde olması nedeniyle tablodaki sorunlar kısmı birleştirme yoluna gidilmiş ve çapraz tabloda herhangi bir hücrenin beklenen sıklığının % 20’sinden fazlasının 5’in altında olmadığı görülmüştür. Tabloda p değerinin 0,000 ve $p < 0,05$ olması nedeniyle H_0 hipotezi ret edilmektedir. Bu bağlamda tablodaki verilerden göç eden katılımcıların aylık geliri açısından şu anda Batman’da yaşanan en önemli sorun arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu da bize katılımcıların aylık gelirlerinin şu anda Batman’da yaşanan en önemli sorunlar üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Hipotezler:

H0: Katılımcıların eğitim durumu ile şu anda Batman’da yaşanan en önemli sorun arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Katılımcıların eğitim durumu ile şu anda Batman’da yaşanan en önemli sorun arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 86. Katılımcıların Eğitim Durumu İle Şu Anda Batman’da Yaşanılan En Önemli Sorun Arasındaki İlişki

Eğitim Durumu	Şu Anda Batman’da Yaşanılan En Önemli Sorun			
	Ekonomik sorun	Uyum sorunu	Diğer (eğitim, sağlık, yetersiz kamu hizmeti vb.) sorunu	Toplam
Okur-yazar değil	40	2	30	72
	55,6%	2,8%	41,7%	100,0%
İlköğretim Mezunu	118	14	90	222
	53,2%	6,3%	40,5%	100,0%
Lise Mezunu	32	7	49	88
	36,4%	8,0%	55,7%	100,0%
Ön Lisans Mezunu	11	9	13	33
	33,3%	27,3%	39,4%	100,0%
Lisans Mezunu	22	16	25	63
	34,9%	25,4%	39,7%	100,0%
Yüksek lisans veya Doktora Mezunu	0	3	9	12
	0,0%	25,0%	75,0%	100,0%
Toplam	223	51	216	490
	45,5%	10,4%	44,1%	100,0%

$$\chi^2 = 53,805 / P^{***} = 0,000^*$$

*p<0,05

**p>0,05

*** Ki-kare testi yapılmıştır

Katılımcıların eğitim durumu ile şu anda Batman’da yaşanılan en önemli sorun arasındaki ilişkiye baktığımızda, okur-yazar olmayanların ilk karşılaştıkları sorunlar sırasıyla % 55,6 (40)’sı ekonomik sorun, % 41,7 (30)’si yetersiz kamu hizmeti, eğitim, sağlık vb. diğer sorunlar, % 2,8 (2)’i uyum sorunu olarak görmektedir. İlköğretim mezunu olanlarda % 53,2 (118)’si ekonomik sorun, % 40,5 (90)’i yetersiz kamu hizmeti, eğitim, sağlık vb. diğer sorunlar, % 6,3 (14)’ü uyum sorunu olarak görmektedir. Lise mezunu olanlarda % 55,7 (49)’si yetersiz kamu hizmeti, eğitim, sağlık vb. diğer sorunlar, % 36,4 (32)’ü ekonomik sorun, % 8,0 (7)’i uyum sorunu olarak görmektedir. Ön lisans mezunu olanlarda % 39,4 (13)’ü yetersiz kamu hizmeti, eğitim, sağlık vb. diğer sorunlar, % 33,3 (11)’ü ekonomik sorun, % 27,3 (9)’ü uyum sorunu olarak görmektedir. Lisans mezunu olanlarda % 39,7 (25)’si yetersiz kamu hizmeti, eğitim, sağlık vb. diğer sorunlar, % 34,9 (22)’u ekonomik sorun, % 25,4 (16)’i uyum sorunu olarak görmektedir. Yüksek lisans mezunu olanlarda % 75,0 (9)’i yetersiz kamu hizmeti, eğitim, sağlık vb. diğer sorunlar, % 25 (3)’i uyum sorunu olarak görmektedir.

Tablodaki verilerden anlaşıldığı üzere eğitim düzeyi azaldıkça sorunlar ekonomik olmakta, eğitim düzeyi arttıkça sorunlar ekonomik olmaktan çıkmakta daha çok yetersiz kamu hizmeti, eğitim, sağlık vb. diğer sorunlar ile uyum sorunu ön plana çıkmaktadır.

Eğitim durumu ile Şu anda Batman’da yaşanılan en 3nemli sorun arasındaki ilişki için ki-kare testi analizi yapılmış ve çapraz tabloda herhangi bir hücrenin beklenen sıklığının % 20’sinden fazlasının 5’in üstünde olması nedeniyle tablodaki sorunlar kısmı birleştirme yoluna gidilmiş ve çapraz tabloda herhangi bir hücrenin beklenen sıklığının % 20’sinden fazlasının 5’in altında olmadığı g3rlmŐtr. Tablo’da p değeğinin 0,000 ve $p < 0,05$ olması nedeniyle H_0 hipotezi ret edilmektedir. Bu bağlamda tablodaki verilerden g3 eden katılımcıların eğitim durumu açısından Şu anda Batman’da yaşanılan en 3nemli sorunlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu g3rlmektedir. Bu da bize katılımcıların eğitim durumunun yaşanan sorunlar üzerinde etkili olduğunu g3stermektedir.

Hipotezler:

H0: Katılımcıların eğitim durumu ile kent yaşamında en çok hoşlarına gitmeyen/beğenmedikleri/eksik buldukları y3nler arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Katılımcıların eğitim durumu ile kent yaşamında en çok hoşlarına gitmeyen/beğenmedikleri/eksik buldukları y3nler arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 87. Katılımcıların Eğitim Durumu İle Kent Yaşamında En ok Hoşlarına Gitmeyen/Beğenmedikleri/Eksik Buldukları Y3nler Arasındaki İlişki

Eğitim Durumu	Kent yaşamında en çok hoşunuza gitmeyen/beğenmediğiniz/eksik bulunduğunuz yan			
	arpık Kentleşme ve Konut Sorunu	evre kirliliği(AŞırı trafik, gürültü, kalabalık nüfus)	Hayat pahalılığı	Toplam
Okur-yazar değil	11	31	30	72
	15,3%	43,1%	41,7%	100,0%
İlk3đretim Mezunu	35	112	75	222
	15,8%	50,5%	33,8%	100,0%
Lise Mezunu	15	44	29	88
	17,0%	50,0%	33,0%	100,0%
3n Lisans Mezunu	5	15	13	33
	15,2%	45,5%	39,4%	100,0%
Lisans Mezunu	27	22	14	63
	42,9%	34,9%	22,2%	100,0%
Yüksek lisans veya Doktora Mezunu	3	9	0	12
	25,0%	75,0%	0,0%	100,0%
Toplam	96	233	161	490
	19,6%	47,6%	32,9%	100,0%

$$\chi^2 = 33,705 / \mathbf{P***} = 0,000*$$

* $p < 0,05$

** $p > 0,05$

*** Ki-kare testi yapılmıştır

Katılımcıların eğitim durumu ile kent yaşamında en çok hoşlarına gitmeyen/beğenmedikleri/eksik buldukları yönler arasındaki ilişkiye baktığımızda, okur-yazar olmayanların kentte beğenmedikleri durumlar ve gördükleri sorunlar olarak sırasıyla % 43,1 (31)'i çevre kirliliği (aşırı trafik, gürültü, kalabalık nüfus), % 41,7 (30)'si hayat pahalılığı, % 15,3 (11)'ü çarpık kentleşme ve konut sorunu olarak görmektedir. İlköğretim mezunu olanlarda % 50,5 (112)'i çevre kirliliği (aşırı trafik, gürültü, kalabalık nüfus), % 33,8 (75)'i hayat pahalılığı, % 15,8 (35)'i çarpık kentleşme ve konut sorunu olarak görmektedir. Lise mezunu olanlarda % 50,0 (44)'si yetersiz kamu hizmeti, eğitim, sağlık vb. diğer sorunlar, % 33,0 (29)'ü hayat pahalılığı, % 17,0 (15)'si çarpık kentleşme ve konut sorunu olarak görmektedir. Ön lisans mezunu olanlarda % 45,5 (15)'i çevre kirliliği (aşırı trafik, gürültü, kalabalık nüfus), % 39,4 (13)'ü hayat pahalılığı, % 15,2 (5)'i çarpık kentleşme ve konut sorunu olarak görmektedir. Lisans mezunu olanlarda % 42,9 (27)'ü çarpık kentleşme ve konut sorunu, % 34,9 (22)'u çevre kirliliği (aşırı trafik, gürültü, kalabalık nüfus), % 22,2 (14)'si hayat pahalılığı olarak görmektedir. Yüksek lisans mezunu olanlarda % 75,0 (9)'i yetersiz kamu hizmeti, eğitim, sağlık vb. diğer sorunlar, % 25 (3)'i çarpık kentleşme ve konut sorunu olarak görmektedir.

Tablodaki verilerden anlaşıldığı üzere eğitim düzeyi azaldıkça katılımcıların kent yaşamında en çok hoşlarına gitmeyen/beğenmedikleri/eksik buldukları yön çevre kirliliği (aşırı trafik, gürültü, kalabalık nüfus) ve hayat pahalılığı olarak görülürken; eğitim düzeyi arttıkça yetersiz kamu hizmeti, eğitim, sağlık vb. diğer sorunlar ile çarpık kentleşme ve konut sorunu ön plana çıkmaktadır.

Eğitim durumu ile kent yaşamında en çok hoşlarına gitmeyen/beğenmedikleri/eksik buldukları yönler arasındaki ilişki için ki-kare testi analizi yapılmış ve çapraz tabloda herhangi bir hücrenin beklenen sıklığının % 20'sinden fazlasının 5'in üstünde olması nedeniyle tablodaki sorunlar kısmı birleştirme yoluna gidilmiş ve çapraz tabloda herhangi bir hücrenin beklenen sıklığının % 20'sinden fazlasının 5'in altında olmadığı görülmüştür. Tabloda p değerinin 0,000 ve $p < 0,05$ olması nedeniyle H_0 hipotezi ret edilmektedir. Bu bağlamda tablodaki verilerden göç eden katılımcıların eğitim durumu ile kent yaşamında en çok hoşlarına gitmeyen/beğenmedikleri/eksik buldukları yönler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu da bize kent yaşamında beğenilen durumların katılımcıların eğitim durumlarına göre farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Hipotezler:

H0: Katılımcıların mesleği ile şimdi oturduğunuz konutun çeşidi arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Katılımcıların mesleği ile şimdi oturduğunuz konutun çeşidi arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 88. Katılımcıların Mesleği İle Şimdi Oturduğunuz Konutun Çeşidi Arasındaki İlişki

Meslek	Şimdi Oturulan Konutun Çeşidi				Toplam
	Çok katlı daire (apartman, dubleks veya tripleks)	Müstakil konut (kerpiç, taş veya bahçeli)	Gecekondu	Diğerleri (bodrum, çatı veya diğer çeşit evler)	
Kamu çalışanı veya ücretliler	111 74,5%	33 22,1%	2 1,3%	3 2,0%	149 100,0%
Serbest meslek (esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.)	80 48,8%	67 40,9%	6 3,7%	11 6,7%	164 100,0%
Çalışmıyor (öğrenci, ev hanımı, emekli vb.)	81 51,9%	61 39,1%	9 5,8%	5 3,2%	156 100,0%
Diğer (inşaat, tekstil işçisi, şoför, çoban vb.)	18 85,7%	2 9,5%	1 4,8%	0 0,0%	21 100,0%
Toplam	290 59,2%	163 33,3%	18 3,7%	19 3,9%	490 100,0%

$$x^2 = 36,176 / P^{***} = 0,00^*$$

*p<0,05

**p>0,05

*** Ki-kare testi yapılmıştır

Katılımcıların göç etmeden önceki mesleği ile şu anda oturdukları konut arasındaki ilişkiye baktığımızda kamu çalışanları ve diğer ücretli çalışanların büyük çoğunluğu % 74,5 (111)'i çok katlı dairelerde (apartman, dubleks veya tripleks), % 22,4 (33)'ü müstakil konutlarda (kerpiç, taş veya bahçeli), geri kalan % 3,3'ü de gecekondu, bodrum, çatı veya diğer çeşitli evlerde oturduğu anlaşılmaktadır. Serbest meslek (esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) olarak çalışanlarının % 48,8 (80)'i çok katlı dairelerde (apartman, dubleks veya tripleks), % 40,9'u müstakil konutlarda (kerpiç, taş veya bahçeli), geri kalan % 10,4'ü de gecekondu, bodrum, çatı veya diğer çeşitli evlerde oturmaktadır.

Öğrenci, ev hanımı, emekli vb. meslek grubundakilerde ise, % 51,9'ü (81) çok katlı dairelerde (apartman, dubleks veya tripleks), % 39,1 (61)'i müstakil konutlarda (kerpiç, taş veya bahçeli), geri kalan % 9 (14)'ü de gecekondu, bodrum, çatı veya diğer çeşitli evlerde oturduğu anlaşılmaktadır. İnşaat, tekstil işçisi, şoför, çoban vb.

mesleklerde çalışanların tamamına yakını (% 85,7) çok katlı dairelerde (apartman, dubleks veya tripleks), geri kalan % 14,3'ü ise müstakil (kerpiç, taş veya bahçeli), gecekondulu, bodrum, çatı veya diğer çeşitli evlerde oturduğu anlaşılmaktadır.

Tablodaki verilerden yola çıkarak katılımcıların mesleği ile şu anda oturulan konut çeşidi arasındaki ilişki için ki-kare testi analizi yapılmış ve çapraz tabloda herhangi bir hücrenin beklenen sıklığının % 20'sinden fazlasının 5'in altında olmadığı görülmüştür. Tablo' da p değerinin 0,000 ve $p < 0,05$ 'ten büyük olması nedeniyle H0 hipotezi ret edilmektedir. Bu bağlamda tablodaki verilerden göç eden katılımcıların meslekleri ile göç etme nedenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu da bize katılımcıların mesleklerinin oturdukları konut çeşidi üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Hipotezler:

H0: Katılımcıların Batman'da ikamet etme sebebi (göç türü) ile Batman'a kaç yıl önce göç edildiği arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Katılımcıların Batman'da ikamet etme sebebi (göç türü) ile Batman'a kaç yıl önce göç edildiği arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 89. Katılımcıların Batman'da İkamet Etme Sebebi (Göç Türü) İle Göç Ettikleri Yıl Arasındaki İlişki

Batman'da ikamet etme sebebi (göç türü)	Batman'a kaç yıl önce göç edildiği					
	1 yıldan az	1- 10	11- 20	21- 30	31 yıl ve üstü	Toplam
Zorunlu göç (savaş, siyasi baskı ve terör)	3 4,8%	16 25,4%	12 19,0%	24 38,1%	8 12,7%	63 100,0%
İsteğe bağlı göç (meslek, evlilik, eğitim, sağlık vb.)	17 4,3%	120 30,5%	93 23,6%	84 21,3%	80 20,3%	394 100,0%
Diğer	5 15,2%	18 54,5%	4 12,1%	5 15,2%	1 3,0%	33 100,0%
Toplam	25 5,1%	154 31,4%	109 22,2%	113 23,1%	89 18,2%	490 100,0%
$\chi^2 = 29,400 / P^{***} = 0,00^*$						

* $p < 0,05$

** $p > 0,05$

*** Ki-kare testi yapılmıştır

Katılımcıların yaptıkları göçün türü ile Batman'a kaç yıl önce göç edildiği arasındaki ilişkiye baktığımızda, zorunlu göç (savaş, siyasi baskı ve terör) nedeniyle göç edenlerin büyük çoğunluğu (% 38,1) 21-30 yıl önce (1988-1999 yılları arası) göç ettiklerini, diğerleri ise sırasıyla % 25,4 (16) 1-10 yıl (2008-2017 yılları arası), % 19,0 (12) 11-20 yıl (1998-2008 yılları arası), % 12,7 (8) 31 yıl ve daha fazla (1987 yılı ve

öncesi), % 4,8 (3) 1 yıldan az (2007-2008 yılları arası) bir süre içinde göç ettiklerini belirtmişlerdir. İsteğe bağlı göç (meslek, evlilik, eğitim, sağlık vb.) nedeniyle göç edenlerin büyük çoğunluğu (% 30,5) 1-10 yıl arası (2008-2017 yılları arası) göç ettiklerini, diğerleri ise sırasıyla % 23,6 (93) 11-20 yıl (1998-2008 yılları arası), % 21,3 (84) 21-30 yıl (1988-1997 yılları arası), % 20,3 (80) 31 yıl ve daha fazla (1987 yılı ve öncesi), % 4,3 (17) 1 yıldan az (2007-2008 yılları arası) bir süre içinde göç ettiklerini belirtmişlerdir. Bu sebepler dışında göç edenlerin büyük çoğunluğu (% 54,5) 1-10 yıl arası (2008-2017 yılları arası) göç ettiklerini, diğerleri ise sırasıyla % 15,2 (5) 21-30 yıl (1988-1997 yılları arası), % 15,2 (5) 1 yıldan az (2007-2008 yılları arası) bir süre içinde, % 12,1 (4) 11-20 yıl (1998-2008 yılları arası), % 3 (1) 31 yıl ve daha fazla (1987 yılı ve öncesi) bir süre içinde göç ettiklerini belirtmişlerdir.

Batman'a yapılan göç türü ile Batman'a kaç yıl önce göç edildiği arasındaki ilişki için ki-kare testi analizi yapılmış ve çapraz tabloda herhangi bir hücrenin beklenen sıklığının % 20'sinden fazlasının 5'in altında olmadığı görülmüştür. Tablo'da p değerinin 0,000 ve $p < 0,05$ olması nedeniyle H_0 hipotezi ret edilmektedir. Bu bağlamda tablodaki verilerden Batman'da ikamet etme sebebi (göç çeşidi) ile Batman'a kaç yıl önce göç edildiği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu da bize göç edilen yıllar ile katılımcıların yaptığı göçün türü arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Hipotezler:

H0: Katılımcıların aylık geliri ile kent yaşamında en çok hoşlarına gitmeyen/beğenmedikleri/eksik buldukları yönler arasında arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Katılımcıların aylık geliri ile kent yaşamında en çok hoşlarına gitmeyen/beğenmedikleri/eksik buldukları yönler arasında arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 90. Katılımcıların Aylık Geliri İle Kent Yaşamında En Çok Hoşlarına Gitmeyen/Beğenmedikleri/Eksik Buldukları Yönler Arasındaki İlişki

Aylık Gelir	Kent yaşamında hoşla gitmeyen/beğenilmeyen/eksik bulunan yan				
	Çarpık Kentleşme ve Konut Sorunu	Çevre kirliliği, aşırı trafik, gürültü, kalabalık nüfus)	Hayat pahalılığı	Diğerleri	Toplam
1 000 TL ye kadar	24	74	64	8	170
	%14,1	43,5%	37,6%	%4,7	%100,0
1 001- 2 000 TL arası	36	82	47	9	174
	%20,7	47,1%	27,0%	%5,2	%100,0
2 001- 3 000 TL arası	14	33	20	4	71
	%19,7	%46,5	%28,2	%5,6	%100,0
3 001- 4 000- TL arası	17	33	4	0	54
	%31,5	%61,1	%7,4	%0,0	%100,0
4 001 TL ve üstü	5	11	3	2	21
	%23,8	%52,4	14,3%	%9,5	%100,0
Toplam	96	233	138	23	490
	%19,6	%47,6	%28,2	%4,7	%100,0
$\chi^2 = 28,592 / P^{***} = 0,05^*$					

*p<0,05

**p>0,05

*** Ki-kare testi yapılmıştır

Katılımcıların aylık gelir ile kent yaşamında en çok hoşlarına gitmeyen/beğenmedikleri/eksik buldukları yönler arasındaki ilişkiye baktığımızda, aylık geliri 1000 TL'nin altında olanların kent yaşamında en çok hoşlarına gitmeyen/beğenmedikleri/eksik buldukları yön sırasıyla % 43,5 (74)'i çevre kirliliği (aşırı trafik, gürültü, kalabalık nüfus), % 37,6 (64)'sı hayat pahalılığı, % 14,1 (24)'i çarpık kentleşme ve konut sorunu, % 4,7 (8)'si diğer sorunlar olarak görmektedir. 1 001- 2 000 TL arası gelire sahip olanlarda % 47,1 (82)'i çevre kirliliği (aşırı trafik, gürültü, kalabalık nüfus), % 27,0 (47)'sı hayat pahalılığı, % 20,7 (36)'si çarpık kentleşme ve konut sorunu, % 5,2 (8)'si diğer sorunlar olarak görmektedir. 2001- 3 000 TL arası gelire sahip olanlarda % 46,5 (33)'i çevre kirliliği (aşırı trafik, gürültü, kalabalık nüfus), % 28,2 (20)'si hayat pahalılığı, % 19,7 (14)'si çarpık kentleşme ve konut sorunu, % 5,6 (4)'sı diğer sorunlar olarak görmektedir. 3001- 4 000 TL arası gelire sahip olanlarda % 61,1'i (33) çevre kirliliği (aşırı trafik, gürültü, kalabalık nüfus), % 31,5 (17)'i çarpık kentleşme ve konut sorunu, % 7,4 (4)'ü hayat pahalılığı olarak görmektedir. 4 001 TL ve üstü olanlarda arası gelire sahip olanlarda % 52,4 (11)'ü çevre kirliliği (aşırı trafik, gürültü, kalabalık nüfus), % 23,8 (5)'i çarpık kentleşme ve konut sorunu, % 14,3 (3)'ü hayat pahalılığı, % 9,5 (2)'i diğer sorunlar olarak görmektedir.

Tablodaki verilerden anlaşıldığı tüm gelir gruplarında kent yaşamında en çok hoşlarına gitmeyen/beğenmedikleri/eksik buldukları yönler olarak çevre kirliliği(aşırı trafik, gürültü, kalabalık nüfus) görülmekte iken, aylık geliri 2000 TL altındaki katılımcıların ikinci sırada hayat pahalılığı olarak görürken; 2000 TL ve üzeri katılımcılarda ise çarpık kentleşme ve konut sorunu ön plana çıkmaktadır.

Aylık gelir ile kent yaşamında en çok hoşlarına gitmeyen/beğenmedikleri/eksik buldukları yönler arasındaki ilişki için ki-kare testi analizi yapılmış ve çapraz tabloda herhangi bir hücrenin beklenen sıklığının % 20'sinden fazlasının 5'in altında olmadığı görülmüştür. Tablo'da p değerinin 0,005 ve $p < 0,05$ olması nedeniyle H_0 hipotezi ret edilmektedir. Bu bağlamda tablodaki verilerden göç eden katılımcıların aylık gelir ile kent yaşamında en çok hoşlarına gitmeyen/beğenmedikleri/eksik buldukları yönler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu da bize katılımcıların aylık gelirleri ile kent yaşamında en çok hoşlarına gitmeyen/beğenmedikleri/eksik buldukları yönler arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Göç, ilk insanın ortaya çıkmasından günümüze kadar sosyo-ekonomik ve kültürel birçok nedene bağlı olarak bazen zorunlu bazen de gönüllü olarak gerçekleşen ve sonuçları itibarıyla kalıcı izler bırakan en önemli sosyal olgularından biridir. Tarih boyunca göçler yeni yaşam alanları, yeni kentler ortaya çıkartarak toplumların yeniden şekillenmesini sağlamış ve son yüzyıldaki büyük göç hareketleri ile dünyamız bugünkü halini almıştır. Bu önemi nedeniyle göç, bilimsel anlamda dünyada ve ülkemizde üzerinde tartışılması ve incelenmesi gereken en önemli konulardan birisi olması gerekmektedir.

Kentler göçün sonlandığı ve sonuçlarının ortaya çıktığı cazibe merkezleridir. Kırsaldan kopuş ile birlikte nüfusun kentlerde yoğunlaşması ve bu şekilde yaşanan alanların genişlemesi, ekonomik, siyasal ve kültürel süreçlerin kesintisiz ve bütünleşmiş olarak yaşanması kentleşme süreçlerini meydana getirmiştir. Dünyada kentleşme süreçleri 19. yüzyıldan itibaren sanayinin ihtiyaç duyduğu emeğin temini amacıyla kırsal alanlardan kentlere kitleler halinde yapılan göçler sonucunda sanayileşmeye koşut olarak gerçekleşmiştir. 20. yüzyılın ilk yarısında yaşanan dünya savaşları ve son çeyreğinde meydana gelen teknolojik ilerlemeler, post-modern küresel oluşumlar, dünya genelinde artan nüfus yeni göç dalgalarını ortaya çıkartmış, sermaye, bilgi ve emeğin hareketliliğinde de bir hızlanma eğilimi yaşanmıştır. Dolayısıyla göç ile kentleşme arasında bir ilişki olduğu ve göçün kentleşme üzerinde birçok yönde etki ettiği görülmektedir. Gerek teorik çalışmalar gerekse saha analizleri bu etkinin özellikle kentin alanını şekillendirdiği ve kültürel yapı üzerinde önemli etkilerde bulunduğu görülmektedir.

Ülkemizde kentleşme süreçleri sanayileşmiş ülkelerin geçirdiği süreçlerden farklı şekilde gerçekleşmiştir. Başlangıçta ekonomik amaçlı ve devlet destekli olarak kırsal alanlardan kentsel alanlara yapılan nüfus hareketleri; tarımda makineleşme sonucu açığa çıkan işgücü, toprağın aşırı parçalanması, tarımdaki düşük üretkenlik ve kırsal alandaki işsizlik, kan davaları, köyde artan nüfus baskısı, doğal afetler, toprağın mirasla parçalanması, tarıma teknolojik aletlerin girmesi, yoksulluk, işsizlik, yaşam biçiminin sınırlılığı, eğitim ve son yıllarda Güneydoğu'da artan toplumsal, siyasal çatlama ve belirsizlikler kentlere olan göç hareketlerini arttırmıştır.

Bu nüfus hareketleri, sanayileşmiş kentin ihtiyaçları doğrultusunda ve gelişmeyi yeterli ölçüde sağlayan bir süreç olarak gerçekleşmediği için sağlıksız ve düzensiz bir kentleşme ile sonuçlanmıştır. Bu sebeple yaşanan göçler sonucunda kentlerin fiziki, sosyo- ekonomik, kültürel yapısı bozulmuş, kente yeni gelenlerin istihdam ve barınma sorunları ortaya çıkmış ve birbiri içine geçerek karmaşıklaşan bu sorunlar git-tikçe içinden çıkılmaz bir hal almıştır.

Ülkemizde özellikle 1950'lerden itibaren başlayan göç hareketlerinin sebep olduğu hızlı ve çarpık kentleşme süreçlerinden etkilenen kentlerden biri de Batman'dır. Ancak Batman'ın kentleşme süreci 1970'lere kadar sanayileşmiş ülkelerin kentleşme sürecine benzer şekilde gerçekleşmiştir. Bu dönemde yaşanan göçler talebe bağlı sanayinin ihtiyacı doğrultusunda meydana gelmiş ve kentleşme süreçleri rahat yaşanmıştır. 1970'lerden itibaren ise sanayinin (petrol rafinerisi) emek ihtiyacının tamamlanması ve gelişen kente çevresindeki tüm kırsal bölgelerden ekonomik ve güvenlik amaçlı göçler yaşanması yeni bir kentleşme sürecini ortaya çıkartmıştır. Günümüze kadar süren söz konusu göçler, Suriye Savaşı ile birlikte artış göstermiş ve kentleşme süreci üzerinde farklı birçok sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel etkiler bırakmıştır. Bu göçlerin getirdiği yığılma ile birlikte mekânda dağılım süreci eşitsiz bir şekilde gerçekleşmiş ve sanayileşmeye paralel gelişmeyen hızlı ve yoğun nüfus artışının sonunda çarpık ve düzensiz kentleşme meydana gelmiştir. Bu düzensiz kentleşme süreci sürecinde Batman, göç aldığı kadar çevresine göç vermektedir.

Batman şehir merkezi İluh ile başlayan ve günümüze kadara süren kentleşme süreci kuşkusuz yaşanan iç ve dış göçlerin neticesinde gerçekleşmiştir. Bu araştırmada elde edilen bulgular dikkate alındığında;

Batman'a yapılan göçlerin yarısından fazlası, merkeze bağlı köy ve ilçelerden yapıldığı, geri kalan göçün önemli bir bölümü yurtiçinde bulunan çeşitli kentlerden gelenler oluşturmaktadır. Çok azda olsa yurtdışından gelen göçmenler ise daha çok Suriye, Irak, Afganistan kökenli olduğu görülmektedir. Yapılan göçlerin Batman'ın kentleşmesi üzerindeki etkisi göçlerin tarihsel sürecine göre değişiklik göstermektedir. 1985 yılından önce Batman'a göç edenlerin büyük çoğunluğu TPAO'ya işçi olarak girenlerdir. Sanayileşmeye koşut olarak gerçekleşen bu göçler, genellikle TPAO'nun ihtiyaç duyduğu nitelikli ve niteliksiz elamanların temini amacıyla gerçekleşmiştir. Yapılan bu göçler sonucunda sanayileşmeye koşut istihdamın sağlanmasıyla birlikte artan nüfusun kentleşme üzerinde olumlu etkileri olmuştur. 1990'lı yıllardan sonra

başlayan terör olayları nedeniyle köylerin boşaltılması, kırsalda tutunamama (kan davası, ağa baskısı, doğal afet) vb. nedenlerden dolayı yapılan göçlerin olumsuz etkilerini görmekteyiz. Bu dönemde vasıflı personelin kent dışına göçü etkili olmuş ve kırsal bölgelerden gelen vasıfsız işgücü artışı kentleşmeyi olumsuz etkilemiştir. Batman'ın il olması nedeniyle iş imkânlarının artması, eğitim ve sağlık gibi kamu hizmetlerine ulaşım olanaklarının artması, evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği bu dönemde gelen vasıfsız kırsal işgücünün emilimi kolay olmuş, ancak hızlı ve çarpık kentleşmenin önüne geçilememiştir.

Göçlerin yarısına yakını son on yılda gerçekleşmiş ve göçle gelenlerin barınma ve istihdam olanakları yaratma konusunda hızlı davranmaları kentlileşemeyen nüfusu ortaya çıkarmıştır. Söz konusu göçlerin içinde Suriye iç savaşından kaçan sığınmacıların yanında genel olarak Ilısu Barajı nedeniyle kamulaştırma yapılan ilçe ve köylerde oturanlar ile eğitim, sağlık, tayin, evlilik vb. sebeplerle göç edenlerde bulunmaktadır.

Diğer yandan yoksulluk, işsizlik, topraksızlık gibi ekonomik nedenlerle yapılan göçlerin oranında yüksek olduğu, özellikle yakın il ve ilçelerden göç edenlerin Batman'ın sanayi kenti olması nedeniyle tercih ettiği görülmektedir. Buna rağmen sosyo- kültürel nedenlerle yapılan göçlerin ekonomik nedenlerle yapılanlara göre daha fazla olduğu karşımıza çıkmaktadır. Bu sonuç, Ülkemizde yapılan birçok çalışmadan farklı şekilde ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla göçlerin nedenlerine göre hızlı ve çarpık kentleşme üzerindeki etkileri farklı olabilmektedir.

Katılımcıların göç ettikleri ilk günlerde istihdam olanaklarına erişim ve barınma sorunu önemli sorun olarak görülürken, kentleşme süreciyle birlikte kentlileşmeye çalışan göçmenlerin kamu hizmetlerinin eksikliğini önemli bir sorun olarak görmeye başladıklarını görmekteyiz. Uyum konusunda yalnızca Siirt ilinden gelenlerin sorun yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni farklı dillerin (Arapça ve Kürtçe) konuşulması olarak belirtilmektedir.

Batman'a yurtiçinden yapılan göçlerin Batman'a yakın il ve ilçelerden yapıldığı ve bunların sırasıyla Siirt, Şırnak, Midyat, Cizre, Diyarbakır, İdil, Nusaybin, Silvan, Dargeçit, Van, Eruh, Kurtalan, İstanbul, Adana, İzmir, Mersin, Ağrı olduğu tespit edilmiştir. İstanbul, Adana, İzmir ve Mersin'den Batman'a göç edenlerin büyük çoğunluğu daha önce Batman ve kırsalından göç edenlerin geri dönmeleri (tersine göç) sonucu gerçekleşmiştir. Tersine göçlerin çoğu, 1990-2000 yılları arasında terör, şiddet vb. gerekçelerle dışarıya göç edenlerin, güvenlik ve huzur ortamının sağlanmasıyla

birlikte geri dönüş yapmalarıyla gerçekleşmiştir. Tersine göç şeklinde gelenlerin çoğunun eski konutlarına ve arazilerine yerleşmesi, göç ettikleri yerlerden topladıkları tasarruflarını Batman'da küçük ölçekli istihdam alanları için kullanmaları veya bankalarda mevduat olarak bekletmeleri kent merkezinde bankacılık sektörünün gelişmesine ve kentin gelişimine olumlu katkı sağlamıştır. Yurtdışından gelenlerin büyük çoğunluğu ise 2011 yılından günümüze kadar son sekiz yıl içinde Suriye ve Irak'tan gelenlerin oluşturduğu, bunların çoğunun kentin çeperinde bulunan mahallelerdeki tek katlı evlerde birkaç ailenin beraber yaşamasıyla hayatlarına devam ettikleri, düşük ücretli ve vasıf gerektirmeyen işlerde çalışmaları nedeniyle kentte bulunan yerlilerin istihdam olanaklarını azalttıkları ortaya çıkmıştır. Bunlardan bazılarının kentin belli bölgelerinde dilencilik vb. tutumlar içine girmesi kent yaşam kalitesini olumsuz etkilemektedir.

Göçten önce genellikle ikinci ve üçüncü dereceden akrabalarla birlikte ataerkil bir aile hayatı süren katılımcıların, göçten sonra genellikle eş ve çocukların ağırlıkta olduğu ve göç öncesi ataerkil aile yapısının yavaş yavaş terk edilerek kentleşme süreciyle birlikte çekirdek aileye dönüşüldüğü görülmektedir. Ailelerdeki bu dönüşüme rağmen sağlık vb. olanaklar sayesinde çocuk sayısı oranlarında düşme olmadığı, ailelerin genellikle kalabalık olarak yaşamaya devam ettikleri görülmektedir. Bu da nüfus artışı ile birlikte hızlı ve çarpık kentleşmeyi doğurmaktadır.

Göçlerin en çok yapıldığı mahallelerin başında Petrolkent gelmektedir. Cudi, İluh, Karşıyaka, Petrol ve Seyitler göçün yoğunlaştığı diğer mahallelerdir. Bu mahallelerin genel özellikleri, ataerkil yapısı bozulmamış, ailevi veya ekonomik sebeplerden dolayı okula ya hiç gitmemiş veya ilkokul mezunu, göç sonrası zorunlu nedenlerden dolayı bir arada yaşamaya çalışan, yetim ve öksüzleri çok olan, erkekleri Batman dışında inşaat vb. sektörlerde çalışmakta olan ailelerdir. Göç eden katılımcıların büyük çoğunluğunun düşük gelire sahip olduğu ve dolayısıyla kente olan katma değerlerinin az olduğu ortaya çıkmıştır.

Katılımcıların eğitim durumlarının ilköğretim ve daha alt düzeyde olması nedeniyle vasıflı ve üretici bir birey yerine, daha çok kentin olanaklarını tüketen işsiz bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle katılımcıların serbest meslek dedikleri inşaat, tarım vb. sektörlerde günlük çalışanların yoğunlukta olduğunu görmekteyiz. Dolayısıyla kente göç edenlerin vasıfsız nitelikte olması ve istihdam olanaklarının az olması işsizliği artırmakta ve Türkiye ortalamasının iki katına çıkmaktadır. Eğitim

düzeyi yüksek olanlarında daha güzel iş ve yaşam imkânlarının sunulduğu başka kentlere göç etmesi “beyin göçü ”ne neden olmakta ve kent gerilemektedir. Göç edenler içinde ilköğretim mezunlarının çoğunlukta olmalarının nedeni; göç öncesi oturulan yerde bir üst öğrenim görülebilecek bir okul olmaması, özellikle kız çocukları için ilköğretimin yeterli görülmesi, erkek çocuklar için ekonomik veya başka nedenlerden dolayı ailenin izin vermemesidir. Göç sonrası bu durum değişmekte ve kentleşme süreciyle birlikte Yükseköğretim kurumlarının da açılmasıyla eğitim düzeyinde artış görülmektedir. Araştırmada okur-yazar olmayan kadınların ankete katılma konusunda ilgi ve alakalarının diğerlerine göre daha fazla olması kentleşme sürecinde kadınların özgüvenlerinin arttığı ve katılımcı bir anlayış geliştirdikleri görülmektedir.

Göçün kentin konut yapısına da önemli etkileri ortaya çıkmıştır. Göç öncesinde müstakil konutta (kerpiç, taş veya bahçeli) oturanların oranı yüksek iken, göç sonrasında çok katlı dairelerde veya apartmanlarda oturanların sayısının arttığını görmekteyiz. Ancak apartman kültürünün artışına rağmen kentleşme anlamında bir kentleşme sürecinden söz etmek imkânsızdır. Göçten sonra gecekondü kültürünün Batman’da olmadığı, bunun yerine kentin kenar mahallerinde kerpiç, taş veya bahçeli evlerin kısa sürede inşa edildiği ve konut olarak kullanıldığı görmekteyiz. Son on yılda yapılan göçlerden sonra kiraya çıkma oranlarının artması nedeniyle evlerin ve kiraların ücretlerinde artışlar olduğu ortaya çıkmıştır. Göç sonrası oturulan konutların bir kısmı da eş, dost ve akrabalara ait olan evlerdir. Diğer yandan göç sonrası konut mülkiyetinin kendilerine ait olduğunu belirtenlerin çoğu kredi karşılığı uzun vadeli taksitlendirme yaparak ev sahibi olduklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların kent yaşamına uyum sürecinde kente ilişkin düşünceleri de değişebilmektedir. Başlangıçta barınma, hayat pahalılığı önemli bir sorun olarak görülürken, zamanla çevre kirliliği, aşırı trafik, gürültü, kalabalık nüfus, temizlik, hava kirliliği, şehir içi ulaşım, kamu yönetimi sorunu gibi kentleşmeye uygun sorunlar ön plana çıkmaktadır.

Genel olarak göçlerin kentleşme üzerindeki sosyo-kültürel etkilerine baktığımızda katılımcıların göç etme kararlarında yetersiz eğitimin etkisi az olmasına rağmen göçten sonra daha iyi sağlık ve eğitim olanaklarından yararlandıkları, bilgi ve kültürlerinin arttığı, kent yaşamını daha iyi öğrendikleri, daha kibar ve anlayışlı oldukları, bu sebeple göç etme kararlarının doğru olduğu ve bu yüzden başka yere göç ederek kurdukları düzenlerini terk etmek istemedikleri ortaya çıkmıştır. Diğer yandan

katılımcılar göç ettiklerinde farklı din ve dil konuşmalarından, kültür ve geleneklerinden dolayı dışlanma, ayıplanma yaşamadıkları ve aile olarak birlik ve beraberliklerinin devam ettiği ortaya çıkmaktadır.

Yapılan tüm araştırmalarda göçten sonra yaşanan sürecin en sıkıntılı ayağını ekonomik sorunlar oluşturmaktadır. Göçlerin kentleşme süreci üzerindeki ekonomik etkilerine baktığımızda katılımcıların göçten sonra konut sorunu ve yaşanan ekonomik sıkıntılardan dolayı memleketteki taşınmazları satarak kente yatırım yaptıkları ortaya çıkmıştır. Göç edilen mahallerde istihdam olanaklarının olmayışı nedeniyle kent içinde veya dışında ağır, kirli, tehlikeli vb. işlerde çalışmalarına rağmen belirli bir kimlik etrafında farklı aidiyet duygusuna sahip oldukları ve bu nedenle buldukları mahalleleri terk etmek istemedikleri ortaya çıkmıştır

Bilindiği gibi toplumsal cinsiyet toplumların tarihinde sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına bağlı olarak şekillenir. Ülkemizde ve özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde kadınların dezavantajlı gruplar arasında sayıldıkları, erkek egemen bir anlayışın güdümünde yaşamlarını idame ettikleri, karar alma süreçlerinde erkek egemenliğinin yaşamın her safhasında karşımıza çıktığı ve üstelik bu durumun gelenek ve göreneklere bağlanarak birer tapu haline getirildiği bilinmektedir. Batman özelinde yapılan çalışmanın analizlerinde erkeklerin kadınlara göre kültürel ve ekonomik anlamda kentleşme üzerinde daha çok etki ettiği anlaşılmaktadır. Göç eden katılımcıların evli veya bekâr olması açısından sosyal, ekonomik, kültürel etkileme açısından bir farklılık oluşturmamaktadır.

Katılımcıların yaşı büyük olanların gençlere; eğitim düzeyi düşük olanların yüksek olanlara; düşük gelirli olanların yüksek gelirli olanlara; serbest meslek grubunda olanların (esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) diğer meslek gruplarına göre ekonomik ve kültürel olarak kentleşme üzerinde daha fazla etki bıraktığı ortaya çıkmıştır. Serbest meslek erbabının etki düzeylerinin yüksek olmasının nedeni ekonomik ve kültürel açıdan kent yaşamına adaptasyonun diğer mesleklere göre daha avantajlı olmalarından kaynaklanmaktadır.

Katılımcıların göç etme nedenlerine göre kentleşme süreci üzerindeki etkilerine baktığımızda, savaş (Suriye, Irak ve diğer), siyasi baskılar / terör, kan davası, ağa baskısı, doğal afet, baraj yapımı, kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği (eğitim, sağlık vb.), yoksulluk, işsizlik, topraksızlık gibi ekonomik nedenlerden dolayı göç edenlerin evlilik, aile veya akrabaların olması, tayin, şehrin çekiciliği gibi nedenlerle

göç edenlere göre kentleşme üzerinde daha çok etki ettiği ortaya çıkmıştır. Burada zorunlu nedenlerle göç edenlerin gönüllü olarak yapılan göçlere göre çarpık ve hızlı kentleşmeye daha çok sebebiyet verdikleri anlaşılmaktadır.

Katılımcıların şu anda yaşadıkları en önemli soruna göre göçün kentleşme süreci üzerindeki kültürel ve ekonomik etkilerinin olduğu ancak sosyal etkilerinin olmadığı anlaşılmıştır. Bu etkiler ekonomik ve barınma sorunu yaşayanların kamu hizmeti eksik bulanlar ile kültürel anlamda uyum sorunu yaşayanlara göre daha fazla etkiledikleri ortaya çıkmıştır. Diğer yandan müstakil konutta (kerpiç, taş veya bahçeli) oturanların çok katlı daire(Apartman, dubleks veya tripleks) bodrum, çatı veya diğer çeşit evlere göre ekonomik anlamda kentleşmeyi daha çok etkiledikleri anlaşılmaktadır. Katılımcılar içerisinde konut mülkiyetinin kendine ait olduğunu veya kira olduğunu belirtenlerin lojman olduğunu belirtenlere göre kentleşme üzerinde daha çok etki ettiği anlaşılmaktadır. Yine katılımcıların evinde yaşayan kişi sayısının 6 kişiden fazla olduğunu belirtenlerin 6 kişiden daha az olduğunu belirtenlere göre kentleşme üzerinde daha çok etki bıraktığı karşımıza çıkmaktadır.

Kentleşme sürecinde katılımcıların cinsiyet ve eğitim ilişkisine baktığımızda, göç eden erkeklerin kadınlara göre daha çok eğitim görme şansına sahip olduğu, kentin sorunlarına bakış açısında ise cinsiyetin bir etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır. Serbest meslek (esnaf, çiftçi, doktor, avukat vb.) erbabının önemli bir oranı ekonomik nedenlerle (yoksulluk, işsizlik, topraksızlık), kamu çalışanı veya ücretlilerin yarısından fazlası tayin vb. nedenlerle göç ettikleri tespit edilmiştir.

Katılımcıların gelirleri ile kentleşme sürecinde değişen yaşam kalitesi ilişkisine baktığımızda, katılımcıların gelir arttıkça çok katlı dairelerde (apartman, iki katlı veya tripleks) oturmayı tercih ettikleri, gelir azaldıkça müstakil konutlara(kerpiç, taş veya bahçeli) yöneldikleri görülmektedir. Gelir arttıkça kentte ilk günlerde karşılaşılan en önemli sorun olarak eğitim, sağlık vb. kamu hizmetlerinin yetersiz görülmesi ve uyum sorunu, aylık gelir azaldıkça ekonomik sıkıntılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine gelir düzeyi arttıkça kente bakış açısının farklılaştığı çalışmada ortaya çıkmıştır.

Katılımcıların eğitim düzeyi ve kentleşme süreci ilişkisine baktığımızda, eğitim azaldıkça şu anda Batman'da yaşanan en önemli sorun ekonomik imkânlarla ulaşma olarak görülürken, eğitim düzeyi arttıkça şu anda Batman'da yaşanan en önemli sorunlar eğitim, sağlık vb. kamu hizmetlerinin yetersiz görülmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim düzeyi okur-yazar olmayanların yarısından fazlası yaşanan

en önemli sorunu ekonomik olarak görürken, eğitim düzeyi arttıkça ekonomik sorun olarak görenlerin oranı azalmakta veya ekonomik sorun tamamen ortadan kalkmakta bunu yerine eğitim, sağlık gibi alanlarda yetersiz kamu hizmeti eksikliği görülmektedir. Uyum sorunu genel olarak önemli bir sorun olarak görülse de bu diğer sorunlara göre düşük kalmaktadır. Genellikle eğitim düzeyi yükseldikçe söz konusu sorunu önemli sorun olarak görenlerin oranı artmaktadır. Katılımcıların eğitim düzeyi arttıkça kent yaşamında hoşça gitmeyen veya eksik bulunan yönler olarak aşırı trafik, gürültü, kalabalık nüfus, çevre kirliliği, çarpık kentleşme ve konut sorunu olarak görülmektedir. Buna karşın eğitim düzeyi düştükçe hayat pahalılığında şikâyetçi olanların oranı artmakta, ancak diğer sorunlarda göz ardı edilmemektedir. Hayat pahalılığı, yüksek lisans veya doktora bitirenlerde kentin bir sorunu olarak hiç görülmemesine rağmen, lise mezunu ve altı eğitim düzeyindekilerin kent sorunlarına bakışı dengeli olmaktadır.

Yukarıda ortaya çıkarılan tüm bu bulgular ışığında Batman özelinde gerçekleşen göçe iki farklı açıdan bakılabilir. İlk olarak kente olan göçün tarihleri, göçün oran-sal büyüklüğü, göç edilen mahalleler itibarıyla söz konusu yapının Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunan birçok ilde benzer sonuçları verebileceği iddiası öne sürülebilir. İkincisi, göçe ilişkin bu unsurların Batman özelinde anlamlı olduğu, kentin sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal yapısının ve kente özgü kimliğin bu sonucun ortaya çıkmasında belirleyici olduğu ve Batman özelinde gerçekleştiği iddia edilebilir. Nitekim Batman özelinde yapılan araştırmada göçlerin genel olarak kentleşme süreci üzerinde çoğu araştırmanın aksine uyum vb. sosyal etkilerinin az olduğu ekonomik ve kültürel etkilerinin belirgin olduğu karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak, Batman'a gelen göçlerin tamamen durdurulması veya azaltılması mümkün görünmese de, bu konuda alınacak bazı tedbirlerle kentleşme süreci üzerindeki sosyo-ekonomik ve kültürel etkileri azaltılabilecektir. Buna göre;

- Batman ile ilgili Valilik ve yerel yönetim birimleri arasında ortak göç politikası oluşturulması ve göçle ilgili temel tercihlerin belirlenmesi gerekir. Göçün hangi ölçüde desteklenip, hangi ölçüde engelleneceğine karar verilerek; göç politikasına yönelik uygulamalar bu politika çerçevesinde biçimlendirilmelidir.

- Göçlerin kentleşme süreci üzerindeki ekonomik ve kültürel etkilerine yönelik yerel yönetimlerin yetkileri arttırılarak popülist karar vermekten ve ayrımcılıktan uzak bir bakış açısıyla hizmet edilmesi, ötekileşmeyi ve ötekileştirmeyi tetikleyen tüm kanalların kapatılması gerekir.
- Batman'ın yerel yönetim statüsünün değiştirilerek büyükşehir belediyesi statüsü sağlanması ve Batman'a bağlı tüm kırsal kesimden sorumlu belediye yönetiminin kamu hizmeti ve yatırımları hızlı, etkin ve verimli bir şekilde sağlanması gerekir.
- Göç edenlerin problemlerini enformel yollardan değil formel yollardan halletmesi için Valilik ve yerel yönetimlerin göçmenlerle doğrudan iletişime geçmesi gerekir. Batman Valiliği tarafında uygulamaya konulan "Açık Kapı" benzeri büroların yerel yönetimler nezdinde göçmenlere yönelik hizmet sağlanması amacıyla kurulması gerekir.
- Genel olarak göç eden ailelerin çok çocuk sahibi olması onların eğitim sorunuyla karşı karşıya bırakmaktadır. Kırsal kesimde üretime katılan bu çocukların sadece tüketici hale gelmesi bile yeterince zor bir durumken, ilaveten eğitim masraflarının ortaya çıkması aileleri zorlayacaktır. Özellikle dezavantajlı durumda olan kız çocukları konusunda denetim mekanizması geliştirilmeli ve buna okur-yazar olmayan kadınlarında dâhil edilmesi gerekir. Sosyal ve Dayanışma Vakfı Teşvik fonları dışında yerel yönetimlerin bu konuda aktif rol oynaması çözümü kolaylaştıracaktır.
- Kent yönetişimi mantığı çerçevesinde belediyelerin imar izinleri ve diğer kente ilişkin yapılanmaları denetim ve kontrolü açısından kentin tüm aktörlerinin belediye yönetiminin paydaşı olarak sağlanması ve bunun yasal statüye kavuşturulması gerekir. Böylece kaçak ve gecekondu benzeri yapılaşmaların önüne geçilebilecektir. Her ne kadar 08.10.2006 tarihli ve 26313 sayılı Yönetmelik gereği her belediye teşkilatı altında bu amaçlara hizmet edecek kent konseyinin kurulması ön görülse de, Belediye Kanunu, belediye meclisinin görevleri arasında kent konseyi kararlarının görüşülmesini saymaması ve konsey tarafından alınan kararların belediye meclisi açısından bağlayıcılığının olmaması bu konuda yapılacak çalışmaları sınırlandırmaktadır. Bu yüzden kent konseylerinin işlevselliğini ve sürdürülebilirliği için Belediye Kanunu'nda kararlarının bağlayıcılığına ilişkin yasal düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

- Göç veren kırsal alanlara kamu yatırım ve hizmetlerinin ulaştırılması ve eksik kalan yatırımların tamamlanması gerekir. Buna bağlı olarak istihdam olanakları yaratarak nüfusun geri dönüşlerinin sağlanması gerekir.
- Kırsal kesimden güvenlik amaçlı göçler azalmış olsa bile göçün en büyük nedenleri arasında halen varlığını koruyabilmektedir. Bu sebeple, kırsal kesimin güvenliğinin yanında huzur ve refahını sağlayacak tedbirlerin alınması gerekmektedir. Özellikle köy korucularının çoğunlukta olduğu alanların sık sık güvenlik alanları oluşturması konusunda daha hassas olunmalı, tarım ve hayvancılık geliştirilmelidir.
- Batman’da gecekondular sorunundan çok kat mülkiyeti konusunda planlı bir imar izninin olmaması en büyük imar sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Batman yerel basının da sık sık dile getirdiği alüvyon zeminli, deprem riskli alanlara yoğunlaşan, yeşil alanlardan yoksun, her biri diğerinden farklı katlara sahip çok katlı binaların durumu 21. yüzyılın yerel sorunları için BM’nin aldığı Yerel Gündem 21 projesinin sürdürülebilir bir kent uygulamasından uzaktır. Üstelik bu yapıların kentsel dönüşüm çerçevesinde yeniden yapılması ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Batman Çağdaş Gazetesi, 2017). Bu sebeple özellikle göç alan Petrolkent gibi mahallerde kent imarına aykırı yapılan tek katlı ve birbirine yapışık evler için Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhasseki’nin, yeni imara açılacak bölgelerdeki planlarda 5 kattan fazlasına izin verilmemesine ilişkin karar doğrultusunda ivedi kentsel dönüşüm projelerinin hayata geçirilmesi gerekir (Milliyet, 2018). Batman’da bir tarafta modern binaların yapıldığı şehrin kuzey bölgesinde yeni yapılanmaya başlayan Gültepe, Kültür, Bahçeşehir, Tilmerç gibi mahaller ile göçle büyüyen ve tek katlı binalardan oluşan Petrolkent, Cudi, İluh, Karşıyaka, Petrol ve Seyitler gibi mahalleler arasında kopukluk meydana gelmektedir. Bu nedenle kent yerleşim planının derhal gözden geçirilerek göçlere uyumlu hale getirilmesi gerekir.
- En önemli göç nedeni ve kent sorunu olarak sağlık ve eğitim gibi kamu hizmetlerine erişimin eksikliğinin giderilmesi konusunda kırsal alanlara yönelik daha etkili çözümler gerçekleştirilmesi gerekir. Örneğin merkeze bağlı ilçe ve köylerde çalışan kamu personeline kademeli olarak özlük haklarının iyileştirilmesi, muhtarlıklara bütçe ayrılması, ihtiyar heyeti üyelerinin işlevlerinin artırılması gibi düzenlemeler önemli teşvikler olarak görülebilmektedir.

- Göçlerin en çok yapıldığı mahalleler olan Petrolkent, Cudi, İluh, Karşıyaka, Petrol ve Seyitler gibi yerleşim yerlerine yapılan göçlerin azaltılmasına yönelik ekonomik ve sosyo-kültürel önlemlerin alınması ve bu mahallerin kentsel dönüşüm kapsamında kent yaşamına uygun hale getirilerek çarpık yapılaşmanın önüne geçilmesi gerekir.
- Batman'a yapılan dışardan göçlerin geldiği yerlere baktığımızda genel olarak köye dönüşlerin sağlanmasına bağlı olarak kent merkezinde kamu hizmetlerinin artması ve tekstil gibi yatırımlar için verilen teşviklere bağlı istihdam imkânlarının yaratılması sayesinde Adana, İzmir, Mersin ve İstanbul'dan tersine göçler yaşanmıştır. Ancak söz konusu imkânların kısa vadeli olması nedeniyle yeniden göç yaşanabilmektedir. Bunun için uzun vadeli istihdam olanaklarının artırılması gerekmektedir. Bu konuda GAP ve DİKA gibi kurum ve kuruluşların projelerinin siyasi ranttan uzak sonuçlandırıcı ve göçleri önleyici ya da göç sonrası uyumu sağlayıcı projeleri hayata geçirilmesi gerekir. Şimdiye kadar bu yöndeki teşviklerin suiistimal edildiği düşünüldüğünde yapılacak yatırımlara ayrılan nakit veya fon kaynaklı kredilerin amaca uygun kullanımının sağlanması gerekir. KOSGEB eliyle dağıtılan mikro kredi uygulamalarının geliştirilmesi ve tabana yayılması, İŞKUR eğitimlerinin yeterli finansmanla desteklenerek, bu kişilerin birer müteşebbise dönüştürülmesi acilen sağlanmalıdır.
- Gelir dağılımının düzeltilmesi için gerekli önlemler alınmalıdır. Halıcılık, kümes hayvancılığı, el sanatları, arıcılık, çilek yetiştiriciliği gibi özel kırsal kalkınma ve gelişme projelerinin ihracata yönelik değerlendirilmesi gerekir. Batman'ın zengin tarihi geçmişe sahip bir antik kent olan Hasankeyf'in turizm potansiyeli göz önünde bulundurularak İlisu Barajı nedeniyle kaybedilmesi muhtemel zengin tarihi ve kültürel mirasının korunması için su altı ve üstü turizm potansiyeline yönelik yeni projelerin hayata geçirilmesi gerekir.
- Orta Doğu'nun zengin petrol damarlarının yayılma kuşağı içerisinde bulunması nedeniyle Batman'da bulunan rafineriden göç ile gelenlerin istihdamının sağlanmasına yönelik tedbirler alınmalıdır.
- Olağanüstü hal türünden uygulamaların kırsal bölgelerden kente göçü hızlandırmıştır. Yarar getirmeyen bu tür uygulamaların etkilerinin azaltılması için psikolojik ve sosyo-kültürel iyileştirme çabalarının geliştirilmesi gerekir.

- Kente ilişkin çevre kirliliği, hava kirliliği, gürültü, trafik konularında sürdürülebilirliği sağlama adına acil önlemler alınması gerekir.
- Suriye’de yaşanan savaş nedeniyle gelenlere ilişkin rehabilitasyon vb. çalışmalar yapılarak entegrasyonun sağlanması gerekir.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, Nermin (2002). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Abadan-Unat, Nermin (2015). “Türkiye’nin Son Elli Yıllık Emek Göçü”. (Ed. M.Murat Erdoğan-Ayhan Kaya), *Türkiye’nin Göç Tarihi-14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 260-276.
- Açıkalın, Neriman (1997). “Göç ve Çalışkan Çocukların Sorunları”. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı(Mersin-Kasım1996)*, Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 615-620.
- Adıgüzel, Yusuf (2016). *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Ager, Alastair ve Strang, Alison (2004). “Indicators of Integration: Final Report”, *Home Office Development and Practice Report 28*, Queen Margaret University College, Edinburgh , (Erişim Tarihi:07.02.2017).
- Akalın, A. Tanay (2016). *Türkiye’ye Gelen Suriyeli Göçmen Çocukların Eğitim Sorunları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akan, Yusuf ve Arslan, İbrahim (2008), *Göç Ekonomisi*, Bursa: Ekin Yayın ve Dağıtım.
- Akgür, Zeynep G. (1997). *Türkiye’de kırsal kesimden kente göç ve bölgeler arası dengesizlik (1970-1993)*. (1. baskı). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları Başbakanlık Basımevi.
- Akış, Ayhan ve Akkuş, Akif (2003). “Güneydoğu Anadolu Projesi’nin (Gap) Şanlıurfa’daki Göçe Etkisi”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 529-542.
- Akkaya, Nevin (2011). “Göçle Gelen Öğrencilere Türkçe Öğretirken Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri (İzmir Örneği)”, *Folklor/Edebiyat*, Cilt:17, Sayı:67, 2011/3, 75-88.
- Akkayan, Taylan (1979). *Göç ve Değişme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Aksaz, Elif (2007). “Bir Paris Banliyö Mahallesindeki Türk Göçmen Kadınlarının Gündelik Yaşamı”. (Ed.: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin), *Kökler ve Yollar: Türkiye’de Göç Süreçleri*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 359-400.

- Aksoy, Asu (2007). "Göçmenlik Deneyimine Kozmopolit Perspektiften Bakış". (Ed.: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin), *Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 421-443.
- Akşin, Sina (2007). *Kısa Türkiye Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş bankası Yayınları,
- Akşit, Bahattin, (1998), "İçgöçlerin Nesnel ve Öznel Toplumsal Tarihi Üzerine Gözlemler: Köy Tarafından Bir Bakış". (Ed.: Ahmet İçduygu ve Diğerleri) ,*Türkiye'de İçgöç*, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 22-37.
- Aktürk, Zekeriya ve Acemoğlu Hamit (2010). Sağlık Çalışanları İçin Araştırma ve Pratik İstatistik. (Erişim Tarihi:05.03.2018).
- Akyüz, Jülide (2008). "Göç Yollarında; Kafkaslardan Anadolu'ya Göç Hareketleri". *Kafkas Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Yaz / sayı 46*, 37-56.
- Alaeddinoğlu, Faruk (2009). "Batman'da Kentleşme ve Kentlileşme Olgusu: Petrolün Kentin Sosyo-ekonomik ve Sosyo-kültürel Yaşamına Etkisi". *1. Uluslararası Batman ve Çevresi Tarihi ve Kültürü Sempozyumu*, İstanbul: Batman Valiliği, 285-300.
- Alaeddinoğlu, Faruk (2010). "Batman Şehri, Fonksiyonel Özellikleri ve Başlıca Sorunları". *Doğu Coğrafya Dergisi*, Cilt:15, Sayı:24,19-42.
- Algan, Neşe (1988). " Adana İlinde Kentleşme: Kentleşmeyi Etkileyen Faktörler ve Yarattığı Sorunlar". *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2 (1), 105-119.
- Altunışık, Remzi, Coşkun, Recai, Bayraktaroğlu, Serkan ve Yıldırım, Engin (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*, Geliştirilmiş 6. Baskı, Sakarya Yayıncılık.
- Altunışık, Remzi, Coşkun, Recai, Bayraktaroğlu, Serkan ve Yıldırım,Engin (2005). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Sakarya: Sakarya Kitabevi
- Altunoğlu, Mustafa (2010). "Millet İnşâ: Özcü, Modernist ve Etno-Sembolcü Yaklaşımlar". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-7.
- Apak, Hıdır (2014). "Suriyeli Göçmenlerin Kente Uyumları: Mardin Örneği". *Mukaddime*, 5(2), 53-70.
- Arango, Joaquin (2000). "Explaining Migration: A Critical View." *International Social Science Journal* 52, (165): 283–296.

- Arsenault, Natalie (2011). *Understanding Migration Curriculum Resources for the Classroom*, Revised Edition, The University of Texas, at Austin. <https://repositories.lib.utexas.edu/bitstream/handle/2152/24542/Migration.pdf?sequence=3> (Erişim Tarihi:02.03.2017).
- Arslantürk, Zeki ve Amman, Tayfun (2014). *Sosyoloji*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Avşar, Z. Gökçe (1995). *Türkiyede Kırsal Kesimden Kente Göç ve Bölgeler Arası Dengesizlik (1970-1993)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydoğan, Feramuz (1997). “Köyden Kente Göçün Ailenin Akrabalık ve Komşuluk İlişkileri Üzerine Etkileri”. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı (Mersin-Kasım1996)*, Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 546-555.
- Aziz, Aysel (2011). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Bahar, Ozan ve Bingöl, Fehime K. (2010). “Türkiye’de İç Göç Hareketlerinin İstihdam Ve İşgücü Piyasalarına Etkileri”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.15, S.2, 43-61.
- Bakewell, Oliver (2015). “Göç Kuramında Yapı ve Fail Kavramları Üzerine Bazı Görüşler”. *Göç Araştırmaları Dergisi*. Cilt: 1, Sayı: 2, Temmuz-Aralık, 188-218.
- Bakırtaş, Tahsin, (2012). Küresel Gelişme Modelinde Uluslararası Göç Olgusu ve Yansımaları. *Alternatif Politika*, Cilt: 4, Sayı:2, 232–261.
- Bal, Hüseyin (1999). *Kent Sosyolojisi*. Ankara: Turhan Kitabevi
- Bal, Hüseyin, Aygül, Hasan Hüseyin, Oğuz, Zekâvet Nuran ve Uysal Meryem Tuna (2012). “Göçle Gelenlerin Toplumsal Sorunları(Isparta Örneği)”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2012, Sayı:27, 191-210.
- Balbo, Marcello (2012). “Örnek Vaka Analizleri: Bolonya ve Treviso”. (Ed.: Ahmet İçduygu), *Kentler ve Göç*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları. 167-170.
- Balcıoğlu, İbrahim (2007). *Sosyal ve Psikolojik Açından Göç*. İstanbul: Elit Kültür Yayınları.
- Balkır, Canan ve Kaiser, Bianca (2015). “Türkiye’de Avrupa Birliği Vatandaşları.” (Ed. M.Murat Erdoğan-Ayhan Kaya), *Türkiye’nin Göç Tarihi-14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 221-241.

- Barnett, Thomas P.M. (2005), *Pentagon'un Yeni Haritası 1: 21. Yüzyılda Savaş ve Barış*, (Çev.: Cem Küçük), 1. Baskı, İstanbul:1001 Kitap.
- Başbuğu, Ayşegül Yaraman (1997). “ Büyük Kentle Bütünleşme Sürecinin Aile Kurumuna Etkileri”. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı* (Mersin-Kasım1996), Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 573-579.
- Başel, Halis (2006). “İç Göçün Sonuçları ve İşgücüne Etkileri”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı 51, 288-321.
- Başel, Halis (2007). “Türkiye’de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 53, 516-542.
- Bayhan, Vehbi (1997). “Türkiye’de İç Göçler ve Anomik Kentleşme”. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı*(Mersin-Kasım1996), Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 178-193.
- Bayram, Nuran(2009). *Sosyal Bilimlerde SPSS Veri Analizi*. Bursa:Ezgi Kitabevi
- Bellun, Mauro (2012). “Örnek Vaka Analizi: Treviso”. *Kentler ve Göç*, (Ed.: Ahmet İçduygu), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 217-240.
- Berry, John W.(1997). “Immigration, Acculturation, And Adaptation Applied Psychology: An International Review”, *Applied Psychology*, Volume 46, Issue 1, January, 5–34.
- Beyazıt, Sema ve Kocaman, Tuncer (1993). *Türkiyede iç göçler ve göç edenlerin sosyo-ekonomik nitelikleri*. DPT.
- Bilge, Sırma (2007). “Ulus, Cemaat ve Diaspora Arasında Çok Mekanlı Aidiyet İceraları: Montreal’de Bir Türk Bayramı” (Ed.: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin). *Kökler ve Yollar: Türkiye’de Göç Süreçleri*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 317-334.
- Bilgili, Ahmet, Aydoğan, Feramuz ve Güngör, Celil (1997). “Doğu Anadolu Bölgesinde Zorunlu Göç Olgusunun Sosyolojik Çözümlemesi: Van Örneği”. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı*(Mersin-Kasım1996), Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 327-338.
- Bilgin, Nuri (2014). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- BMMYK ve T.C. İçişleri Bakanlığı, (2005). *İltica ve Göç Mevzuatı*, Ankara: Başkent Matbaası.

- Boos-Nünning, Ursula(2007). “Almanya’daki Türk Kökenli Genç Göçmenlerin Toplum Entegrasyonu: Kültürlerarası Eğitim”. (Ed.: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin). *Kökler ve Yollar: Türkiye’de Göç Süreçleri*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 205-220.
- Borjas, George J.(1989). “Economic Theory and International Migration”. *The International Migration Review*. Vol. 23, No. 3, (Autumn, 1989), pp. 457-485 Published by: Center for Migration Studies of New York, Inc. Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/2546424>,(Accessed: 14-02-2017 06:16 UTC)
- Bourdieu, Pierre ve Loic Wacquant. (1992). *An Invitation to Reflexive Sociology*. Chicago: University of Chicago Press.
- Boyd, Monica(1989). “Family and Personal Networks in International Migration: Recent Developments and New Agendas” *The International Migration Review*, Vol. 23, No. 3, (Autumn, 1989), pp. 638-670 Published by: Center for Migration Studies of New York, Inc. Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/2546433>, (Accessed: 02-03-2017 11:07 UTC).
- Brettell Caroline B. and Hollifield James F. (2000) “Migration Theory (Talking Across Disciplines)” (Der. : In C.B. Brettell and J. Hollifield) *Migration Theory (Talking Across Disciplines)*, New York: Routledge.
- Brewer, Kelly T. and Deniz Yüksek (2006). “A Survey on African Migrants and Asylum Seekers in İstanbul”. *Research Report*, İstanbul: MIREKOC.
- Brücker, Herbert (2011). “The Labor Market Challenge Does International Migration Challenge Labor Markets in Host Countries? A Critical Review of the Recent and Traditional Literature”. *Migration Policy Institute, Research Report Background Paper*, Washington, DC: EU-US Immigration Systems 2011/21.
- Bulut, Yakup ve Eraldemir, Zeynep (2015). “Göç Olgusunun Farklı Boyutlarıyla Hatay İli İskenderun ve Dört Yol İlçeleri Ölçeğinde İncelenmesi”. (Ed.: Yakup Bulut), “*Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü*”, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Bulut, Yakup, (Ed.), (2015). “*Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü*”, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Büyüköztürk, Şener (2002). Faktör Analizi: Temel Kavramlar Ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı, Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yöntemi, Güz,2002 Sayı:32, 470-483.

- Callet-Ravat, Lauranne (2015). “Suriyelilere Yönelik Çalışmalarında Yerel-Uluslararası Eşgüdüm ve Tamamlayıcılık”. (Ed.: Yakup Bulut), “*Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü*”, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Can, İslam Ve Çiçek, Cihat (2012). “Gecekondulaşma, Kentsel Dönüşüm Ve Toki Konutlarının Ticarileşmesi: Kars Örneği.” *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , Sayı 9, Bahar, 37-61.
- Can, Yılmaz (2011). *Göç Ve Kent: 1989’dan Günümüze Göç Eden, İnsanların Kent Adaptasyonu Diyarbakır Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Castells, Manuel (1997). “*Kent, Sınıf, iktidar*”,(Çev: Asuman Erendil), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Castles, Stephen ve Miller, Mark J. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (Çev.: Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut), 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ceritli, İsmail (1995). “Şehirleşmeye Bağlı Çevre Sorunlarını Oluşturan Temel Kaynaklar”. *Ekoloji Çevre Dergisi*, Sayı:17, 15-21.
- Crisp, Jeff (1999). “Policy Challenges Of The New Diasporas: Migrant Networks And Their Impact On Asylum Asylum Flows And Regimes”. *Research Unit, UNHCR CP 2500, CH-1211 Geneva Switzerland Regimes*. <http://www.unhcr.org/research/working/3ae6a0c6c/policy-challenges-new-diasporas-migrant-networks-impact-asylum-flows-regimes.html> (Erişim Tarihi: 28.02.2017).
- Çabuk, Nilay (1997). “Kapitalist Dönüşümler, Cinsiyete Dayalı İşbölümü ve Göç”. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı(Mersin-Kasım1996)*, Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 502-509.
- Çağlayan, Savaş (2006). “Göç Kuramları, Göç Ve Göçmen İlişkisi”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, Sayı 17, 67-91.
- Çakmak, Zafer (2008). “Kıbrıs’tan Anadolu’ya Türk Göçü (1878–1938)”. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı:36, 201-223.
- Çalışkan, Zekeriya (2006).“Türkiye’de Şehirleşme ve Gecekondulaşma”, *Fırat Üniversitesi Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi (DAUM)*, C.4, S.2, 55-61.

- Çelebi, Özlen. (2011). Kuramların sessizliği: liberalizm, realizm ve iltica rejiminin kuruluşu. (Ed.: Çelebi, Özlen, Özçürümez, Saime ve Türkay, Şirin). *İltica, uluslararası göç ve vatansızlık: kuram, gözlem ve politika*. Ankara: BMMYK, 9-16.
- Çelik, Fatih (2007). “Türkiye’de İç Göçler: 1980-2000”. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(1), 87-109.
- Çiçek, Kemal (2005) *Ermenilerin Zorunlu Göçü 1915-1917*, Ankara: Türk Tarih Kurumu
- Çiçekli, Bülent (2009-a). *Göç Terimler Sözlüğü*. Uluslararası Göç Örgütü.
- Çiçekli, Bülent (2009-b). *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Çiçekli, Bülent ve Oğuzhan Ö. Demir (2013). *Türkiye Koridorunda Yasadışı Göçmenler*, Ankara: Karınca Yayınları.
- Çoban, Asım(2014). “Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Nüfus ve Nüfus Hareketleri”. *TÜCAUM(Türkiye Coğrafyası Araştırma Ve Uygulama Merkezi) VIII. Coğrafya Sempozyumu*, Ankara, 329-341.
- Çoban, Ömer, Emre, Sebahattin Dilek ve Harman, Serhat (2017). “Batman İlinde Turizm Gelişiminin Değerlendirilmesi”. *International Journal Of Social Science* Doi Number: 56, 437-455.
- Danış, Didem (2010). “İstanbuldaki Iraklı Göçmenlerin Parçalı Eklemlenme Sürecinde Toplumsal Ağlar” (Der.: Barbara Pusch ve Tomas Wilkoszewski), *Türkiye’ye Uluslararası Göç: Toplumsal Koşullar- Bireysel Yaşamlar*, İstanbul: Kitap Yayınevi, 191-224.
- Danış, Didem (2011). *Demografi: Nüfus Meselelerine Sosyolojik Bakış*, Powerpoint Sunu, İstanbul: Galatasaray Üniversitesi.
- Daoudov, Murat (2015). “Türkiye’de Yabancıların Uyumunda Yerel Yönetimlerin Rolü.” (Ed.: Yakup Bulut), *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Demir, İrfan, Gürer, Cüneyt, Köksal, Tamer ve Dolu, Osman (2009). “Kavram Oluşturma ve Ölçüm”. (Ed:Dr. Kaan Böke), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul :Alfa Yayınları, s.63-101
- Deniz, Taşkın (2014). “Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(1), 175-204.

- Develi, Erdem Selman (2017). "21. Yüzyılda Göç Olgusu: Uluslararası Göç Teorilerinin Ekonomi Politığı". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Y.2017, C.22, Göç Özel Sayısı, 1343-1353.
- Diken, Bülent (2007). "Göç: Eleştiri ve Politika Ötesi" (Ed.: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin). *Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 41-62.
- Dönmezer, Sulhi (1986) "Hızlı Şehirleşme İle Suç Ve Ceza Adalet Sistemi İlişkileri", *Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar*, İstanbul: SİSAV Yayınları, 53-75.
- Drinkwater, Stephen, Paul Levine, Emanuela Lotti and Joseph Pearlman (2003). "The Economic Impact Of Migration: A Survey", *Flowenla Discussion Paper* 8, November, UK.
- Durugönül, Esmâ (1997). "Sosyal Değişme, Göç ve Sosyal Hareketler". *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı (Mersin-Kasım1996)*, Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 95-100.
- Dücan, Engin (2016). "Türkiye'de İç Göçün Sosyo-Ekonomik Nedenlerinin Bölgesel Analizi". *Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 12, Yıl 12, Sayı 2, 167-183.
- Efe, Ercan, Bek, Yüksel, Şahin, Mustafa (2000). SPSS'te çözümleri ile istatistik yöntemler-II. K.Maraş Sütçü İmam Üniversitesi Rektörlüğü, Yayın No: 10, Kahramanmaraş, http://www.baskent.edu.tr/~matemel/courses /deney_tasarimi.pdf, 25-62.
- Ekin, Nusret (1986). " Hızlı Şehirleşmenin Sosyo-Ekonomik Etkileri ", *Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar*, SİSAV Yay. İstanbul. 76-85.
- Ekşi, Nuray(2016). "İklim Mültecileri". *Göç Araştırmaları Dergisi*, Vol:2, No:2, 10-58.
- Emilio A. Parrado and Marcela Cerrutti,(2003) "Labor Migration Between Developing Countries: the Case of Paraguay and Argentina", *The International Migration Review*, Vol. 37, No. 1 (Spring, 2003), pp. 101-132 Published by: Center for Migration Studies of New York, Inc. Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/30037820> Accessed: 05-06-2017 11:18 UTC

- Eraldemir, Zeynep (2013). *Türkiye’de Göç Sorunu Göçlerin Sosyo- Ekonomik Yansımaları İskenderun- Dört Yol Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdem, Vahit (1986) "Hızlı Şehirleşme ve Konut Sorunu", *Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar*, İstanbul: SİSAV Yayınları, 179-183.
- Erder, Sema (1997). *İstanbul’a Bir Kent Kondu Ümraniye*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Erder, Sema (2010). ““Düzensiz” Göç, Göçmen Korkusu ve Çelişen Tepkiler” (Der.: Barbara Pusch ve Tomas Wilkoszewski). *Türkiye’ye Uluslararası Göç: Toplumsal Koşullar- Bireysel Yaşamlar*, İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Erdoğan, Murat (2015). “Türkiye’ye Kitleli Göçlerde Son Dalga: Suriyeliler”. *Türkiye’nin Göç Tarihi-14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler*. (Ed.:Murat Erdoğan-Ayhan Kaya), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 315-347.
- Eren, A. Cevat (1966). *Türkiye’de Göç ve Göçmen Meseleleri*. İstanbul: Nurgök Matbaası
- Eren, Veysel ve Bimay, Muzaffer (2017). Belediyelerde Karar Verme Süreci: Batman Örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 1 Sayı: Özel Sayı -4
- Ergün, Abdulkadir (2016). *Sivas İl’inde Coğrafi Faktörlerin Göç Olgusu Üzerine Etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erhan, Selahattin (1997). “Göç ve Kimlik”. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı(Mersin-Kasım1996)*, Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 231-242.
- Erkan, Hüsnü (1993). *Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Erkan, Rüstem ve Bağlı, Mazhar (2005). “Göç yoksulluk alanlarında kentle bütünleşme eğitimi: Diyarbakır örneği.” *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 22(1), 105-124.
- Erman, Tahire (1997). “Şehirli Olmak ya da Köylü Kalmak: Kentteki Kırsal Göçmenin Kendini Tanımlaması Olayı”. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı(Mersin-Kasım1996)*, Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 303-307.

- Erman, Tahire (2004). Gecekondu Çalışmalarında 'Öteki' Olarak Gecekondu Kur-
guları. 1, <http://journals.openedition.org/ejts/85>(Erişim Tarihi:08.07.2018).
- Ersoy, Melih (1985). *Göç ve Kentsel Bütünleşme*. Ankara: A. Ü. S.B.F. ve Basın Yayın
Yüksekokulu Basımevi.
- Es, Muharrem ve Ateş, Hamza (2004). "Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar
ve Çözüm Önerileri". *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. Sayı:48, İ.Ü.İ.F. Ya-
yını, 205-248.
- Etzo, İvan (2008). Internal Migration: A Review Of The Literature. *University of Cag-
liari Online at*, <http://mpa.ub.uni-muenchen.de/8783/> MPRA Paper No. 8783,
posted (Erişim Tarihi:18 Mayıs 2008-UTC).
- Evliya Çelebi(2013). Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi (Haz. Seyit
Ali Karahan, Yücel Dağlı). 1. Cilt 2. Kitap, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 137-
138.
- Faist, Thomas (2003). Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar. (Çev:Azat
Zana Gündoğan ve Can Acar), Ankara: Bağlam Yayınları.
- Faist, Thomas (2007). "Göç ve Güvenlik Bağı: 11 Eylül Öncesi ve Sonrası Uluslararası
Göç ve Güvenlik". (Ed.: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin). *Kökler ve Yollar: Tür-
kiye'de Göç Süreçleri*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 19-40.
- Fichter, Joseph (1990). Sosyoloji Nedir?(Çev:Nilgün Çelebi). Konya:Selçuk Üniver-
sitesi Yayını.
- Friedmann, John (1986). "The World City Hypothesis." *Development and Change*
17(1), 69-83.
- Genç, Emur (1997). "Kentleşme" Gleneksel-Modern Geriliminde Kimlikler". *II.
Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı(Mersin-Kasım1996)*. Ankara:DİE
(Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 308-317.
- Geray, Cevat (1968). Gecekondu Sorununa Toplu Bir Bakış. *Amme İdaresi Dergisi*,
C. I. S. 2 (Eylül), 11-28.
- Geray, Cevat(1997). "Göç ve Kentleşme, Kentleşme ve Konut Politikaları Açısından
Yeni Yerleşmeler". *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı(Mersin-Ka-
sım1996)*, Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5)
Ortak Yayını, 119-130.
- Giddens, Anthony (2000). *Sosyoloji*. Ankara: Ayraç Yayınevi.

- Giddens, Anthony (2010). "Göçmenlerin Emek Piyasası Üzerindeki Etkisi". (Ed.: Anthony Giddens). *Sosyoloji Başlangıç Okumaları*, Ankara: Say Yayınları, 522-527.
- Gökçe, Birsen (1977). *Gecekondu Gençliği*. Ankara: Hacettepe Üniv. Yayınları.
- Göktürk, Atilla ve Tümtaş, M. Sertaç (2008). "Kentın Değişimi". *Özgürlük Dünyası Dergisi*, 195, Temmuz, İstanbul.
- Grant, Richard ve Jan Nijman (2002). "Globalization and the Corporate Geography of Cities in the Less-Developed World". *Annals of the Association of American Geographers*, cilt 92/2, 320- 340.
- Greenwood Michael J. and Hunt Gary L. (2003). "The Early History of Migration Research Revisited". *International Regional Science Review*, 26(1), 1-37.
- Güler, İbrahim (1997). "18.Yüzyılda Osmanlı Cemiyetinde "Göçlerin Köy ve Şehir Hayatına Etkisi". *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı(Mersin-Kasım1996)*, Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 694-705.
- Güllüınar, Fuat(2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği Ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 4, Nisan 2012- Eylül 2012, 53-85.
- Gümüş, Adnan (1997). " Göç, Din ve Asimilasyon". *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı(Mersin-Kasım1996)*, Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 243-257.
- Gündüz, Mustafa ve Yetim, Nalan (1997). "Terör ve Göç", Toplum ve Göç". *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı(Mersin-Kasım1996)*, Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 109-116.
- Güner, Bülent (2017). "Türkiye'de Kent-Kent Göçü Üzerine Bazı Değerlendirmeler". *Mediterranean Journal of Humanities*, mjh.akdeniz.edu.tr,VII/1, 205-212.
- Güneş-Ayata, Ayşe (1997). "Türkiye'de Etnik Kimlik ve Etnik Gruplar". *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı(Mersin-Kasım1996)*, Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 221-230.
- Gürbüz, Mehmet ve Karabulut, Murat (2008). "Kırsal Göçler ile Sosyo-Ekonomik Özellikler Arasındaki İlişkilerin Analizi", *Türk Coğrafya Dergisi*, sayı:50, 37-60.

- Güreşçi, Ertuğrul (2007). “Kırsal Göçün Nedenleri Ve Tarıma Etkileri Üzerine Bir Araştırma: Erzurum İli İspir İlçesi Kırık Bucağı Örneği”. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Güreşçi, Ertuğrul (2010). “Türkiye’de Kentten Köye Göç Olgusu”. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11 (1) , 77-86.
- Güriş, Selahattin ve Astar, Melek (2014). *Bilimsel Araştırmalarda SPSS ile İstatistik*. İstanbul: Der Yayınları.
- Harvey, David (2015). “*Sermayenin Mekânları*”, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Haung, Sonja (2008). “Migration Networks and Migration Decision-Making”. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 34. No. 4. May, 585-605.
- Hoşgör, Şeref (1998). “Türkiye’de Kantitatif Yöntemlerle Dolaylı Göç Tahminleri, Sorunlar ve Yaklaşımlar”. (Ed.:Ahmet İçduygu ve Diğerleri), *Türkiye’de İçgöç*, İstanbul:Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 104-124.
- Hugo, Graeme(1996). Environmental Concerns and International Migration. *The International Migration Review*, Vol. 30, No. 1, pp. 105-131 Published by: Center for Migration Studies of New York, Inc. Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/2547462> Accessed: 07-03-2017 10:26 UTC
- HÜNEE, (2006). “Türkiye göç ve yerinden olmuş nüfus araştırması”, *Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü*, Ankara: İsmet Matbaacılık Yayıncılık.
- International Migration Report (2015). s. 2-3, <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/Migration-Report2015.pdf> (Erişim Tarihi:06.10.2017).
- Irmak, Özlem (1997). “Göç ve Kent İşsizliği”. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı(Mersin-Kasım1996)*, Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 510-517.
- Isaac, Julius(1947). “Economics of Migration”. With a foreword by Sir Alexander. Carr-Saunders. London.
- İçduygu, Ahmet (2010). “Türkiye’de Uluslararası Göçün Siyasal Arka planı: Küreselleşen Dünyada Ulus-Devlet İnşa Etmek ve Korumak”. *Türkiye’ye Uluslararası Göç: Toplumsal Koşullar- Bireysel Yaşamlar*, (Der.: Barbara Pusch ve Tomas Wilkoszewski), İstanbul: Kitap Yayınevi.
- İçduygu, Ahmet (2015). “Türkiye’ye Yönelen Düzensiz Göç Dalgaları İçinde “Transit Göç”. *Türkiye’nin Göç Tarihi-14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler*. (Ed.:

- M.Murat Erdoğan-Ayhan Kaya), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 277-294.
- İçduygu, Ahmet ve Biehl, Kristian (2012). “Türkiye’ye Yönelik Göçün Değişen Yönergesi”. *Kentler ve Göç*, (Ed.: Ahmet İçduygu), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 9-72.
- İçduygu, Ahmet ve İbrahim Sirkeci (1999). “Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Göç Hareketleri”. (Ed.:Oya Baydar). *75 Yılda Köylerden Şehirlere*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- İçduygu, Ahmet ve Turgay Ünalın (1998). “Türkiye’de İç Göç: Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri”. (Ed.:Ahmet İçduygu ve Diğerleri). *Türkiye’de İçgöç*, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 38-55.
- İçduygu, Ahmet, İbrahim Sirkeci ve İsmail Aydınğün (1998), “Türkiye’de İç Göç ve İçgöçün İşçi Hareketine Etkisi”, (Ed.: Ahmet İçduygu ve Diğerleri). *Türkiye’de İçgöç*, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yay., 207-244.
- İslamoğlu, A. Hamdi(2011). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Beta Yayınları.
- İspir, Eyüp (1982). *Kentleşme, Metropolitan Alan ve Yönetimi*. Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları.
- Jacobsen, Joyce P. and Levin, Laurence M. (2000). “The Effects of Internal Migration on the Relative Economic Status of Women and Men”. *Journal of Socio-Economics*, 29 (2000), pp.291–304, <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1053535700000755>. (Erişim Tarihi:05.06.2017).
- Jayant Singh, Hansraj Yadav and Florentin Smarandache (2009). “Structural Dynamics of Various Causes of Migration in Jaipur”. (Ed.Rajesh Singh, Jayant Singh and Florentin Smarandache), *Studies in Statistical Inference, Sampling Techniques and Demography*, ProQuest Information & Learning, USA, s. 44-62 <https://archive.org/details/StructuralDynamics>. (Erişim Tarihi:06.06.2017).
- Jenissen, Roel (2006) “Economic Theoris of İnternational Migration and The Role of İmmigration Policy”. <http://epc2006.princeton.edu/> (Erişim Tarihi: 03.02.2017).
- Johnson, Hans and Hill, Laura(2011), “Illegal Immigration”, Public Policy Institute of California, San Francisco, CA.

- Kabadayı, Reşide (1997). “Kente Gelenlerin Eğitim İhtiyaçları”. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı (Mersin-Kasım, 1996)*, Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 605-612.
- Kale, Başak (2015). “Zorunlu Göçün 19.yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu Üzerindeki Etkileri”. *Türkiye'nin Göç Tarihi-14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler*, (Ed.: M.Murat Erdoğan-Ayhan Kaya), İstanbul:İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 153-170.
- Kandemir, Orhan (2010). *İktisadi Gelişme Sürecinde Göç Olgusu: Türkiye Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kara, Mustafa (2010). “Türkiye’de Gecekondu Dönüşüm Projelerinin Konut Sorununun Çözümündeki Rolü: Ankara İli Gültepe Ve Yatıkmsuluk Örneği”. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi* (5:2), 171-204.
- Kara, Polat ve Korkut, Recep (2010). “Türkiye’de Göç, İltica Ve Mülteciler” *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 467, Haziran, 153-193.
- Karabulut, Tahsin (2014). “Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımı Araştırmalarının Analizi”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 9 (1-2), 21-36.
- Karagöz, Murat (2015). *Excel ve SPSS Uygulamalı İstatistik Yöntemleri*, 9. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Karpat, Kemal H. (2013). *Osmanlıdan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kartal, S. Kemal, (1983) “Kentlileşmenin Ekonomik ve Sosyal Maliyeti”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt-16, Sayı-4, (Aralık-1983), 92-110.
- Kartal, Zeki (2007). “Kuramsal ve Tarihsel Yönleri ile Küreselleşme”. *Eskişehir Os-mangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 251-263.
- Kaya, Ayhan (2015). “Farklı Göç Türlerini Yaşayan Ülke: Türkiye”. (Ed.:Lülüfer Kö-rükmez ve İlkey Südaş). *Göçler Ülkesi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 15-26.
- Kaya, Ayhan ve Şahin Bahar (2007). *Kökler ve Yollar: Türkiye’de Göç Süreçleri*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kaygalak, Sevilay (2001). “Yeni Kentsel Yoksulluk, Göç ve Yoksulluğun Mekânsal Yoğunlaşması, Mersin/Demirtaş Mahallesi Örneği”. *Praksis* (2):2001, 124–72.

- Kaygalak, Sevilay (2009). *Kentin Mültecileri, Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme*, Ankara: Dipnot Yayınları.
- Kayış, Aliye (2010). “Güvenirlilik Analizi”. (Ed.: Şeref Kalaycı), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, 5. Baskı, Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Kaypak, Şafak (2011). “ Bilgi Toplumu Olma Yolunda Kentsel Değişim Ve Bilgi Kentleri”. *Bilgi Ekonomisi Ve Yönetimi Dergisi*, Cilt: V1, Sayı: I, 117-130.
- Kaypak, Şafak (2012). “Güvenlikte Yeni Bir Boyut; Çevresel Güvenlik”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:8, Yıl:8, Özel Sayı, 8, 1-22.
- Kaypak, Şafak (2013). “Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Markalaşması Ve Marka Kentler” *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 14, Sayı 1, 335-355.
- Kaypak, Şafak ve Bimay, Muzaffer (2016). “Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri: Batman Örneği”, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6 (1), 84-110.
- Kayri, Murat (2009). “Araştırmalarda gruplar arası farkın belirlenmesine yönelik çoklu karşılaştırma (post-hoc) teknikleri”. *Journal of Social Science*, 19(1): 51-64.
- Kazgan, Gülten (2005). *Türkiye Ekonomisinde Krizler 1919-2001: Ekonomi Politik Açısından Bir İrdeleme*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Keleş, İhsan (1997), “Türkiye’de Göç Eğilimleri ve Şehirleşme Süreci”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fak. Derg.*, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/1_2_tam.pdf. (Erişim Tarihi:11.10.2016).
- Keleş, Ruşen (1998), *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, İmge Kitabevi, Ankara
- Keleş, Ruşen (2010-a). *Kentleşme Politikası*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, Ruşen (2015). *100 Soruda Türkiye’de Kentleşme Konut ve Gecekondu*, Ankara: Cem Yayınevi.
- Kınal, Füzulan (1983). *Eski Mezopotamya Tarihi*, Ankara: AÜDTCF Yayınları.
- Kınık, Kerem (2010). “Göç, Sürgün ve İtice”, https://www.amnesty.org.tr/uploads/Docs/1538-kerem_kinik.pdf, (Erişim Tarihi: 10.10.2016).
- Kıray, Mübeccel (1982). “Toplumsal Değişme ve Kentleşme”, *Kentsel Bütünleşme*, Ankara: Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayınları, 57-66.
- Kıray, Mübeccel B. (1998). *Kentleşme Yazıları*, İstanbul: Bağlam Yayınları.

- Kızılçelik, Sezgin (1997). "Mersine Göç Etmis İnsanların Sağlık Koşulları Üzerine Bir Çalışma". *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı(Mersin-Kasım1996)*, Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 657-666.
- Kızılçelik, Sezgin (2000). *Sosyoloji Yazıları 2*. Ankara: Anı yayınları.
- King, Russell (2012). "Theories and Typologies of Migration: an overview and a primer published", (Ed.: Erica Righard), *published by Malmö Institute for Studies of Migration, Diversity and Welfare (MIM) Malmö University, Sweden*.
- Kirişçi Kemal ve Karaca, Sema (2015). Hoşgörü ve Çelişkiler: 1989,1991 ve 2011'de Türkiye'ye Yönelen Kitleli Mülteci Akımları. "*Türkiye'nin Göç Tarihi-14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler.*", (Ed. M.Murat Erdoğan-Ayhan Kaya), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 295-314.
- Kirişçi, Kemal (2000). "*Zorunlu Göç ve Türkiye*", *Sığınmacı, Mülteci ve Göç Konularına İlişkin Türkiye'deki Yargı Kararları*. Ankara: BMMYK Yayını.
- Kocacık, Faruk (1997). "1878 1900 Yılları Arasında Balkanlar'dan Anadolu'ya Yönelik Göçlerin Anadolu'daki Sürekli Yerleşme Yerleri ve Toplumsal Yapıya Etkileri". *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı(Mersin-Kasım1996)*, Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 137-147.
- Koçak, Yüksel ve Terzi, Elvan (2012). Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Etkileri Ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 3, 163-184.
- Koşar-Akçapar, Şebnem (2007). "Batı Avrupa'da Yaşayan Türk "İthal Gelinler" ve Entegrasyon Sorunları: Belçika Örneği". (Ed.: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin), *Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 401-420.
- Köroğlu, Kemalettin (2006). *Eski Mezopotamya Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kurban, Dilek, Yüksek H.Deniz, Çelik, A.Betül, Turgay, Ünal ve Aker, A. Tamer (2008). "*Zorunlu Göç" İle Yüzleşmek: Türkiye'de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İflası*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV).
- Kutlay, Naci(2010). *İttihat Terakki ve Kürtler*. Ankara: Dipnot Yayınları.

- Kümbetoğlu, Belkıs (1997). “Göçmenlik Mültecilik, Yeni Bir Yaşam ve Sonrası”. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı(Mersin-Kasım1996)*, Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 271-280.
- Lee, Ewerett. (1966). “A Theory of Migration”, *Demography*, 3:(1), 47-57.
- Levin, Ned (1973). “Old Culture-New Culture: A Study of Migrants in Ankara, Turkey”. *Social Forces*, Vol. 51, No. 3 (Mar., 1973), pp. 355-368 Published by: Oxford University Press Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/2577141>, (Accessed: 28-07-2017).
- Lewis, Gareth J. (1982). “*Human Migration: A Geographical Perspective*”. New York: St. Martin’s Press.
- Lohrmann, Reinhard (2000). “Migrants, Refugees and Insecurity. Current Threats to Peace”. *International Migration*, 38(4), 3-22.
- Macar, Elçin (2015). Yunanistan’dan Anadoluya Göç: Nüfus Mübadelesi. “*Türkiye’nin Göç Tarihi-14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler.*”, (Ed. M.Murat Erdoğan-Ayhan Kaya), İstanbul:İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 171-190.
- Madronal, A. Castano ve Bredy, Erica (2012). “Örnek Vaka Analizi: Sevilla”. (Ed.: Ahmet İçduygu), *Kentler ve Göç*, İstanbul:Bilgi Üniversitesi Yayınları, 305-336.
- Manning, Patrick (2005). “Migration in World History”, Routledge, New York.
- Marconi, Giovanna (2012). İtalya, Göç Veren Bir Ülkeden Göç Alan Bir Ülkeye. (Ed.: Ahmet İçduygu), *Kentler ve Göç*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 115-166.
- Marshall, Gordon (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çeviren: Osman Akınbay- Derya Kömürücü), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Martin, Volkan (2011). “Bir Osmanlı Kurumunun Adı Ve Etkinliği Üzerine”. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:2, Sayı:5,14-30.
- Mar-Yeşua, Süryani (1958). *Vakayi’name*. İstanbul: Şehir Matbaası.
- Massey, Douglas, Joaquin, Arango, Graeme, Hugo, Ali, Kouaouci, Adela, Pellegrino, J. Edward Taylor (1993). “Theories of International Migration: A Review and Appraisal”, *Population and Development Review*, Vol. 19, No. 3 (Sep., 1993), pp. 431-466, <http://www.jstor.org/stable/2938462>
- MEB (2011). *Aile ve Tüketici Hizmetleri, Nüfus Hareketleri Ve Çevre*. Ankara. http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/N%C3%BCfus%20Hareketleri%20Ve%20%C3%87evre.pdf

- Mills, Melinda (2009). *Globalization and Inequality* *SEuropean Sociological Review*, Vol. 25, No. 1 (Feb., 2009), pp. 1-8 Published by: Oxford University Press Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/25548302>, (Accessed: 14-03-2017 12:12 UTC).
- Mutioğlu, Halil (1997). "Kentlileşme ve Kent Kimliği, Göç ve Bütünleşmeme Sorunu". *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı (Mersin-Kasım1996)*, Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 297-307.
- Mutlu, Ahmet, İrdem, İbrahim ve Üre, Berna (2015). "Ekolojik Mültecilik". *Memleket Siyaset ve Yönetim (MSY)*, Cilt 10, Sayı 23, 79-118.
- Mutluer, Mustafa(2003). *Uluslararası Göçler ve Türkiye*, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Neumann, Ursula (2007). "Eğitim ve Öğretim Sürecinde Bir Kaynak Olarak Çok Dillilik" (Ed.: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin). *Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları. 185-204.
- Oğuzlar, Ayşe (2007). *İstatistiksel veri analizi 1: SPSS VE MINITAB uygulamalı*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Oris, Michel (2003). "The history of migration as a chapter in the history of the European rural family: An overview". *History of the Family* 8 (2003) 187–215.
- O'Toole, Laurence J. (1997). Treating Networks Seriously: Practical and Research-Based Agendas in Public Administration. *Public Administration Review*, Vol. 57, No. 1 (Jan. - Feb., 1997), pp. 45-52: <http://www.jstor.org/stable/976691>.
- Ozankaya, Özer (1975). *Toplumbilim Terimler Sözlüğü*, T.D.K. Yayınları, Ankara.
- Öncü, Ayşe ve Petra Weyland (Der.) (2013). *Mekan, Kültür, İktidar Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler*, (Çev.: Leyla Şimşek ve Nilgün Uygun), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Öncül, Nuray ve Alpaslan, Nuray (2014). "Batman İli Gültepe Mahallesi Yeraltı Yapısının Sismik Ve Elektrik Özdirenç Yöntemleri İle İncelenmesi". *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, Cilt 4 Sayı 1, 31-51.
- Öngör, Sami (1961). "1950-1955 Devresinde Türkiye'de İç Göçler". *Türk Coğrafya Dergisi*, 21, 46-63.
- Özcan, Y. Ziya (1998). "İç Göçün Tanımı ve Verileri İle İlgili Bazı Sorunlar". (Ed.: Ahmet İçduygu ve Diğerleri). *Türkiye'de İçgöç*, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 78-90.

- Özdamar, Kazım (2013). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*. Eskişehir: Nisan Kitabevi.
- Özdemir Ali İhsan Ve Altıparmak Aytekin (2005). “Sosyo-Ekonomik Göstergeler Açısından İllerin Gelişmişlik Düzeyinin Karşılaştırmalı Analizi” *Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 24, Ocak - Haziran 2005, 97-110.
- Özden, Şenay (2013). “Syrian Refugees in Turkey”. MPC Research Reports(2013/5), Robert Schuman Centre for Advanced Studies, San Domenico di Fiesole (FI): European University Institute, Italy.
- Özekmekçi, M. İnanç (2010). “Tehdit Sınırını Geçemeyen Göçmen.” *Hayat Sağlık Dergisi*, Temmuz, Sayı: 2, 44-48.
- Özen, Sevinç (1997). “Kentleşme Sürecinde Sağlık Problemleri ve Politikaları”. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı(Mersin-Kasım1996)*, Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 657-666.
- Özer, İnan (2004), *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Bursa, Ekin Kitabevi.
- Özgür, Eertuğrul M. ve Deniz, Ayla (2015). “Rusya ve Türkiye (Antalya) arasında turizme dayalı bir göç sistemi oluşumu” (Ed.:Lülüfer Körükmez ve İlkay Südaş). *Göçler Ülkesi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 69-94.
- Özkırmımlı, Umut (2015). *Milyetçilik Kuramları*. Doğu Batı Yayınları. Ankara
- Özkiroz, Ahmet ve Çetin, Mehmet (2015). “1864 Çerkes Sürgünü Sonrası Anadolu’da Çerkes İskanı Ve Osmanlı Devleti’nin Göçmenlere Karşı Politik Tutumu”. *Tesam Akademi Dergisi*, Temmuz (2). 9 – 28, 2148 – 2462.
- Özservet, Yasemin Ç.(2015). Göçmen Çocukların Şehre Uyumu ve Eğitim Politikası, (Ed.:Bulut, Yakup). *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Öztürk, Mustafa, Altuntepe, Nihat (2008). “Türkiye’de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması”, *Journal of Yasar University*, Cilt:3, Sayı:11, 1587-1625. (Erişim Tarihi:11.10.2016).
- Paas, Tiiu, Eamest, Raul, Room, Marit, Selliov, Rena, Jurgenson, Anne and Masso, Jaan (2002). “Labour Flexibility and Migration in the EU Eastward Enlargement Context: The Case of Baltic States”, *Ezoneplus Working Paper*, No: 11, https://www.econstor.eu/bitstream/10419/22127/1/ezoneplus_wp_eleven.pdf (Erişim Tarihi:05.06.2017).

- Papademetriou, Demetrios G. (1997). Migration, *Foreign Policy*, No. 109 (Winter, 1997-1998), pp. 15-31 Published by: Washingtonpost.Newsweek Interactive, LLC Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/1149453> (Accessed: 10-10-2016 10:37 UTC).
- Parnwell, Mike (1993). *Population Movements and The Third World*, New York: Routledge.
- Poli, Alice (2012). “Örnek Vaka Analizi: Bolonya”. (Ed.: Ahmet İçduygu), *Kentler ve Göç*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 171-216.
- Portes, Alejandro ve Robert, L. Bach (1987). *Latin Journey: Cuban and Mexican Immigrants in the United States*. Berkeley: University of California Press.
- Poyraz-Tacoğlu, Tuğçe, Arıkan, Gülay ve Sağır, Adem (2012). “Boşnak Göçmenlerde Göç Ve Kültürel Kimlik İlişkisi: Fevziye Köyü Örneği”. *Turkish Studies*, 7(1), 1941-1965.
- Rasch, Dieter, Kubinger, Klaus D. Yanagida, Takuya (2011), *Statistics in Psychology Using R and SPSS*, Wiley Publication, University of Vienna, Austria.
- Roberts, Peter (2000). “The evolution, definition and purpose of urban regeneration”. (Ed.:Roberts, peter ve Hugh, Sykes,), *Urban regeneration a handbook*, London: SAGE Publications.
- Robinson, Rudi (2005). *Beyond The State-Bounded Immigrant Incorporation Regime: Transnational Migrant Communities: Their Potential Contribution to Canada's Leadership Role and Influence in A Globalized World*. The North-South Institute: Ottawa. <http://www.nsi-ins.ca/wp-content/uploads/2013/10/Transnational-Migrant-Communities-Their-Potential-Contribution-to-Canadas-Leadership-Role-and-Influence-in-a-Globalized-World.pdf>. (Erişim Tarihi:15.06.2017).
- Rogers, Andrei “A Regression Analysis of Interregional Migration in California”, *The Review of Economics and Statistics*, *The Review of Economics and Statistics*. Vol. 49, No. 2 (May, 1967), 262-267. https://www.jstor.org/stable/1928234?seq=1#page_scan_tab_contents. (Erişim Tarihi: 06.06.2017)
- Sağır, Meral (1997). “Sivas'ta Kentleşme İşsizlik ve Göç”. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı(Mersin-Kasım1996)*, Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 379-390.

- Sallan-Gül, Songül (2002), “Dış Göçler, Yoksulluk ve Türkiye’de Göçmenlere Yönelik Yardımlar”, *İnsan Hakları Yıllığı*,(23-24), 79-93.
- Sander, Oral (1998). *Siyasi Tarih 1918- 1994*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Sassen, Saskia (1993). “Rebuilding the Global City: Economy, Ethnicity and Space”, *Social Justice*, Vol. 20, No. 3/4 (53-54), Global Crises, Local Struggles (Fall-Winter 1993), 32-50. Published by: Social Justice/Global Options Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/29766753> (Accessed: 28-12-2017 07:39 UTC).
- Sayın, Yusuf, Usanmaz, Ahmet ve Aslangiri Fırat (2016). “Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği”. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18 (31): s.1-13
- Schloenhardt, Andreas (2002). Organised Crime and Migrant Smuggling: Australia and Asia Pacific, Australian Institute of Criminology Research and Public Policy Series No. 44, (Erişim Tarihi:05.05.2017, http://www.aic.gov.au/media_library/publications/rpp/44/rpp044.pdf)
- Serrano J. Perez, Iglesias, Marcela ve Alle, J.J. Fernandez(2012) . “İspanya Ülke Raporu: İspanya, Göç Veren Bir Ülkeden Bir Göçmenler Ülkesine”. (Ed.: Ahmet İçduygu), *Kentler ve Göç*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 243-296.
- Sezal, İhsan(1992). *Şehirleşme*. İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- Sever, Hanifi ve Sever, Muhammed (2013). Avrupa Birliği ve Türkiye Ekseninde Yasadışı Göç ve İltica Paradoksu: Domino Etkisi Sonrası Yaşananlar. *Polis Bilimleri Dergisi*, 15 (2), 85-108
- Sezal, İlhan (1997). “Göçler ve Şehirleşemeyen Şehirler”. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı(Mersin-Kasım1996)*, Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 147-151.
- Sharma, Subbash (1996), *Applied Multivariate Techniques*, John Wiley & Sons Inc., Newyork.
- Short, John R.(1999). *Globalization And The City*. Newyork: Longman.
- Sinanoğlu Derya, Siyako, Muzaffer, Karadoğan Sabri, Erdem, Nazire Özgen (2017). “Kültürel Jeoloji Açısından Hasankeyf (Batman) Yerleşmesi” *Türkiye Jeoloji Bülteni*, Cilt 60, Sayı 1, 35-47.
- Sinha, Vishwa N. P. and Ataulloh M.D. (1987). *Migration- An Interdisciplinary Approach*. (First Edition), Delhi: Seema Publications.

- Sjaastad, Larry A. (1962). "The Cost and Returns of Human Migration", *Journal of Political Economy*, Vol. 70, No. 5, Part 2: Investment in Human Beings (Oct., 1962), 80-93. <https://www.jstor.org/stable/pdf/1829105.pdf> (Accessed: 07-03-2018 09:58 UTC).
- Smith, Anthony D. (2002). *Küreselleşme Çağında Milliyetçilik*. (Çev.:D. Kömürcü), Everest Yayınları.
- Smith, Anthony D. (2014). *Milli Kimlik*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Smith, David. A. (2003). "Emerging Issues in the 21st Century World-System (Vol II): New Theoretical Directions for the 21st Century World-System in". (Ed.: Wilma A. Dunaway), *Studies in the Political Economy of the World-System*, Westport Praeger, 111-129.
- Sönmez, Pelin (2015). *Avrupa Birliğinde Yeni Dönem Postkolonyal İlişkiler ve Göç Politikaları Diyalogu*, Ankara: MT Butik Matbaa.
- Stark, Oded ve Bloom, D. (1985), "The New Economics for Labor Migration", *The American Economic Review*, 75(2), 173-178.
- Süher, Hande (1991). *Türkiye'de Kentleşme*. İstanbul: Yeni Yüzyıl Kitaplığı.
- Sürmeli, İpek (2017). "Türkiye'de İç Göçün Değişim ve Dönüşümü: Kentten Kıra Yöneliş". *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Gazi Akademi Genç Sosyal Bilimciler Sempozyumu 2017, Özel Sayı*, 275-286.
- Şahin, Cengiz (2001). "Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme". *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 21, Sayı 2 (2001), 57-67.
- Şaul, Mahir (2015). Geçmişten Bugüne Siyah Afrika'dan Türkiye'ye Göçler: Kölelikten Küresel Girişimciliğe, "*Türkiye'nin Göç Tarihi-14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler.*", (Ed. M.Murat Erdoğan-Ayhan Kaya). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 75-117.
- Şeker, B. Dilara (2005). *Kente Göç Etmiş Bir Örnekte Bireycilik-Toplulukçuluk Eğilimleri ve Değerler Açısından Kültüre Uyum (Kültürlenme) Süreçleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şen, Mustafa (2014). "Türkiye'de iç göçlerin neden ve sonuç kapsamında incelenmesi". *Çalışma ve Toplum*, 1. 231- 256.
- Şeref Han (1990). *Şerefname (Kürt Tarihi)*. (Çev.: M. Emin Bozarslan), İstanbul: Hacet Yayınları.

- Şimşek, Mevlüdiye (2006). *Beşeri Sermaye ve Beyin Göçü Kapsamında Türkiye*, Bursa: Ekin Kitabevi.
- Tapia, Stephane de (2015). “Akdeniz Havzası:Göç Yollarının Kavşak Noktası ve Yeni Eğilimlerin Aynası”.(Ed.:Lülüfer Körükmez ve İlkay Südaş), *Göçler Ülkesi*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 27-44.
- Taşdöner, Kevser (2012). “Eski Çağ’da Anadolu’nun Siyasi ve Demografik Yapısını Değiştiren Kitlesele Göçler”. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, Yıl: 10, Sayı: 13, 85-103.
- Tatlıdil, Ercan (1997). “Hızlı Kentleşmenin Eğitim Politikaları Üzerine Etkileri”. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı(Mersin-Kasım1996)*, Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 598-604.
- Taylor J. Edward (2006), “International Migration and Economic Development”, *International Symposium on International Migration and Development*, Population Division Department of Economic and Social Affairs United Nations Secretariat Turin, June 2006,Italy, 28-30 .
- TBMM (2010). *İnsan Hakları Işığında Türkiye’de Bulunan Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenlerin Sorunları* TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, Ankara: TBMM Basımevi.
- Tekeli, İlhan (1998). “Türkiye’de İç Göç Sorunsalı Yeniden Tanımlama Aşamasına Geldi”. (Ed.: Ahmet İçduygu ve Diğerleri). *Türkiye’de İç Göç*, İstanbul:Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 7-21.
- Tekeli, İlhan (2007). “Türkiye’nin Göç Tarihindeki Değişik Kategoriler” (Ed.: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin). *Kökler ve Yollar: Türkiye’de Göç Süreçleri*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları. 447-474.
- Tekeli, İlhan (2011). *Göç ve Ötesi*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Tekeli, İlhan (2011). *Modernizm, Modernite ve Türkiye’nin Kent Planlama Tarihi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Tekeli, İlhan (2011). *Türkiye’nin Kent Planlama ve Kent Araştırmaları Tarihi Yazıları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Tekeli, İlhan (2015). *Kent, Kent Hakları, Kentleşme, Kentsel Dönüşüm*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Tekeli, İlhan ve Erder, Lila (1978). *Yerleşme Yapısının Uyum Süreci Olarak İç Göçler*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

- Tekin, Vasfi Nadir (2014). *SPSS Uygulamalı İstatistik Teknikleri Klasik ve Bilgisayarlı Çözümler*. 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tezcan, Mahmut (1997). “Ulusal ve Uluslararası Göçün Eğitimsel Sonuçları”. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı (Mersin-Kasım1996)*, Ankara: DİE (Yayın No: 2046) ve Sosyoloji Derneği (Yayın No: 5) Ortak Yayını, 591-597.
- Todaro, Michael P. & Maruszko, Lydia (1987). “Illegal Migration and US Immigration Reform: A Conceptual Framework”. *Population and Development Review*, Vol. 13, No. 1 (Mar., 1987), pp. 101-114, <http://www.jstor.org/stable/1972122> (Accessed: 07-03-2018 10:00 UTC).
- Todaro, Michael P. (1997). *Economic Development* New York. Sixth Edition, Addison Wesley Longman Limited, England.
- Tok, Nazif ve Korkut, Recep (2012). “Küreselleşme ve yerinden olma sorununun çevresel güvensizliklere bağlı değişen tabiatı bağlamında iklim mültecileri”. *Akademik Bakış Dergisi*, 32(1), 1-16.
- Toksöz, Gülay (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Toksöz, Gülay (2007). “Göç Alan Ülkelerin İşgücü Piyasalarındaki Gelişmeler ve Göçmen İşgücüne Talep: Almanya Örneği” (Ed.: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin). *Kökler ve Yollar: Türkiye’de Göç Süreçleri*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 135-157.
- Torlak, Sülün S. ve Polat Ferihan (2006). “Kentlileşme Sürecinde Kimlik Farklılaşması Açısından Denizli’de İki Mahallenin Karşılaştırmalı Analizi.” *Gazi Üniversitesi İ. İ. B. F. Dergisi*. 8/2, 167-186.
- Tuncel, Metin (1992). *İslam Ansiklopedisi*, Cilt.5, İstanbul: TDV Yayınları.
- Tutar, Erdinç, Tutar, Filiz, Eren ve Mehmet V. (2012). “Yerel Kalkınma ve Göç: Gaziantep Örneği”. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1, s:107-116. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/hiad/article/view/5000145235.pdf>. (Erişim Tarihi: 11. 10.2016).
- Tümertekin, Erol (1968). *Türkiye’de iç göçler*. İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, (Coğ. Enst. No: 54).
- Tümertekin, Erol ve Özgüç, Nazmiye (1998). *Beşeri Coğrafya; İnsan, Kültür, Mekân*. İstanbul: Çantay Kitapevi.

- Ulusoy, Ahmet ve Vural, Tarık (2001). “Kentleşmenin Sosyo Ekonomik Etkileri”. *Belediye Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 12, 1-17.
- UNHCR (2009). 2008 Global Trends: Refugees, Asylum-seekers, Returnees, Internally Displaced and Stateless Persons. <http://www.acnur.org/fileadmin/Documentos/archivo/7096.pdf?file=fileadmin/Documentos/archivo/7096>, 13/12/2017
- Ural, Ayhan ve Kılıç, İbrahim (2006). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. 2. Baskı, Ankara:Detay Yayıncılık, http://www.istatistikanaliz.com/faktor_analizi.asp, (Erişim Tarihi:04/11/2016).
- Ünalın, Turgay (1998). “Türkiye’de İç Göçe İlişkin Veri Kaynaklarının Değerlendirilmesi”. (Der.: Ahmet İçduygu ve Diğerleri), *Türkiye’de İçgöç*, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Üner, Sunday (1972), Nüfusbilim Sözlüğü, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Ünver, O. Can (2015). “Azerbeycan Türkleri Örneğinde Avrasya Coğrafyasından Türkiye’ye Yönelik Yüksek Nitelikli İnsan Göçü”. *Türkiye’nin Göç Tarihi-14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler*, (Ed. M.Murat Erdoğan-Ayhan Kaya). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 243-258.
- Vergin, Nur (1986). "Hızlı Şehirleşmenin Sosyolojik ve Siyasal Sonuçları". *Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar*, İstanbul: SİSAV Yayınları, 27-52.
- Wainer, Andrew (2011). “Development and Migration In Rural Mexico, Briefing Paper”. *Bread for theWorld Institute*, 11, 2011, <https://www.microlinks.org/sites/microlinks/files/resource/files/Development%20and%20Migration%20in%20Rural%20Mexico.pdf> (Erişim Tarihi:06.06.2017).
- Weede, Erich (1997). “Income inequality, democracy and growth reconsidered.” *European Journal of Political Economy*, vol. 13, no. 4, 751–764.
- Wickramasinghe, A.A.I.N. and Wimalaratana, Wijitapure (2016). “International Migration And Migration Theories”. *Social Affairs: A Journal for the Social Sciences*, Fall 2016, Vol.1 No.5, 13-32.
- Wimmer, Andreas and Glick-Schiller, Nina (2002). “Methodological Nationalism and Beyond: Nation-state Building, Migration and the Social Sciences.” *Global Networks*, 2 (4), 301-334.

- Wirth, Louis (2002). “Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme”. (Der. ve Çev.: Ayten Alkan ve Bülent Duru), *20. Yüzyıl Kenti, İmge Yayınevi*, Ankara, 77-106.
- World Migration Report (2015). *Migrants and Cities: New Partnerships to Manage Mobility*, Switzerland: Organization for Migration (IOM). http://publications.iom.int/system/files/wmr2015_en.pdf, 13/01/2018
- World Urbanization Prospects: the 2014 revision, Highlights (2014), United Nations Department of Economic and Social Affairs (UNDESA).
- Yalçın, Cemal (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yalçın, Ruhan (2014). “Etnisite ve Milliyetçilik: Eleştirel Bir Değerlendirme”. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 189-215.
- Yamak, Rahmi ve Yamak Nebiye (1999). “ Türkiye’de Gelir Dağılımı ve İç Göç “, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 16-28.
- Yanık, Celalettin (2013). Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik Kavramlarının Sosyolojik Analizi. *Kaygı*, 225-237.
- Yenigül, Sevinç Bahar (2005). “Göçün Kent Mekânı Üzerine Etkileri”. *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 18(2), 273-288
- Yıldırım, Kazım (2015). Göçün Aile Üzerindeki Etkisi. <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/YILDIRIM-Kazım>, (Erişim Tarihi:07.02.2018).
- Yılmaz, Abdurrahman (2014). “Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri Ve Etkileri” *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/2 Winter, 1685-1704, Ankara-Turkey http://www.turkishstudies.net/Makaleler/1475860303_95Y%c4%b1lmazAbdurrahman-sos-1685-1704.pdf. (Erişim Tarihi:11.10.2016)
- Yılmaz, Emin (2016). “Konut Sorunu Ve Toplu Konut Üretiminde Toki’nin Ve Belediyelerin Rolü”. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Vol/Cilt:3, No/Sayı:7, 31-50.
- Yılmaz, Esin Başçeri, (1998). “Uluslararası Göç”. (Ed.: Faruk Sönmezoğlu), *Uluslararası Politika Yeni Alanlar Yeni Bakışlar*, İstanbul: Der Yayınları, 489- 517.
- Yurtseven, Rıdvan, Erkul, Hüseyin ve Morkoç, D. Kekeç(2013). *Örneklerle Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Zainab Gimba and Mustapha G. Kumshe, “Causes And Effects Of Rural-Urban Migration In Borno State: A Case Study Of Maiduguri Metropolis”, *Asian Journal of*

Business and Management Sciences, 1(1), 2011, 168-172. (https://www.ajbms.org/articlepdf/ajbms_2011_1130.pdf.06.06.2017)

Zolberg, Aristide R. (1989). The Next Waves: Migration Theory for a Changing World. *The International Migration Review*, Vol. 23, No. 3, (Autumn, 1989), pp. 403-430 Published by: Center for Migration Studies of New York, Inc. Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/2546422>. (Accessed: 14-02-2017 06:14 UTC).

<http://www.bbc.com/>, (Erişim tarihi: 28.01.2017).

<http://www.goc.gov.tr/>, (Erişim tarihi: 28.03.2017).

<http://multecihaklari.org.tr/>, (Erişim tarihi: 30.02.2017).

<http://www.batman.bel.tr/>, (Erişim tarihi: 08.11.2017).

<http://www.batman.gov.tr/>, (Erişim tarihi: 19.11.2017).

<http://www.csb.gov.tr/>, (Erişim tarihi:17.05.2017).

<http://www.gazeteduvar.com.tr/>, (Erişim tarihi:07.06.2017)

<http://www.tuik.gov.tr/>, (Erişim tarihi:22.03.2017)

<http://www.tuik.gov.tr/>, (Erişim tarihi:01.03.2017)

<https://www.iom.int/>(Erişim tarihi:05.05.2017)

<http://www.tuik.gov.tr/>, (Erişim tarihi:20.06.2018)

<http://www.goc.gov.tr/>, (Erişim tarihi:08.10.2017).

<http://www.hurriyet.com.tr/>, (Erişim tarihi:02.09.2017).

<http://www.mfa.gov.tr/>, (Erişim tarihi:28.03.2017).

<http://www.milliyet.com.tr/> , (Erişim tarihi: 23.06.2017).

<http://www.turkey.iom.int/> , (Erişim Tarihi:15.03.2017).

<http://www.umke.org/>,(Eriřimtarihi:04.04.2017).

<http://www.un.org/> (Erişim tarihi: 06.09.2016).

<http://www.unhcr.org/>, (Erişim tarihi: 06.09.2017).

<http://www.unfpa.org.tr/>, (Erişim tarihi: 08.10.2017).

<https://www.ab.gov.tr/>, (Erişim Tarihi:30.11.2017)ç

<https://www.afad.gov.tr/tr/>, (Erişim tarihi: 30.05.2017).

<http://www.oecd.org/pisa/>, (Erişim tarihi: 13.04.2017)

<http://www.resmiistatistik.gov.tr/> , (Erişim Tarihi:29.03.2017)

<http://www.dw.com/tr/>, (Erişim Tarihi:28.12.2017).

<http://www.tez.yok.gov.tr/>, (Erişim Tarihi:10.05.2018).

<http://www.tr.undp.org/> l(Erişim Tarihi:02.01.2017).

[http://www.haberturk.com/gundem/haber /1391973](http://www.haberturk.com/gundem/haber/1391973), (Erişim Tarihi:15.02.2017).

<https://esa.un.org/> (Erişim Tarihi: 08.12.2017).

<http://www.batmanyon.com/yazi/91/> (Erişim Tarihi:10.05.2018).

<http://www.batmancagdas.com/batman-kent-konseyi-makale,11642.html>, (Erişim Tarihi:10.05.2018).

<http://www.batmancagdas.com/batmanda-kentsel-donusum-makale,11564.html> (Erişim Tarihi:10.05.2018).

<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/akdag-suriyelilere-31-milyar-harcadik-40817022>(Erişim Tarihi:10.05.2018).

EKLER

Ek 1: Mülakat Soruları

Mahalle Adı:.....

1. Cinsiyetiniz?

Erkek Kadın

2. Yaşınız?

18- 28 29- 39 40- 50 51- 61 62 ve üstü

3. Eğitim Durumunuz?

Okur-yazar değil İlkokul Mezunu İlköğretim Mezunu /Ortaokul Mezunu

Lise Mezunu Ön Lisans Mezunu Lisans Mezunu

Yüksek lisans veya Doktora Mezunu

4.(Okur- yazar değil şikkını işaretleyenler için)Okur- yazar olamamanızın nedeni nedir?

Geldiğim yerde okul olmadığı için Vardığım yerde okul olmadığı için

Ekonomik nedenler Eğitim almanın gereğine inanmama

Ailenin izin vermemesi Diğer (.....)

5. Mesleğiniz?

Kamu Çalışanı Ücretli çalışan veya işçi Çiftçi

Serbest Meslek Esnaf Emekli Ev Hanımı Öğrenci

Çalışmıyor

Diğer.....

6. Göç Etmeden Önceki Mesleğiniz?

Kamu Çalışanı Ücretli çalışan veya işçi Çiftçi

Serbest Meslek Esnaf Emekli Ev Hanımı Öğrenci

Çalışmıyor Diğer.....

7. Aylık geliriniz?

1 000 TL ye kadar 1 000- 2 000 TL arası 2 001- 3 000 TL arası 3

001- 4 000- TL arası 4 001- 5 000 TL arası 5 001 TL ve üstü

8. Medeni durumunuz?

evli bekâr Eşi Ölmüş Eşinden ayrılmış

9.Evinizde yaşayan kişi sayısı

2 3 4 5 6+

10. Evinizde çalışan kişi sayısı

1 2 3 4 5+

11. Batman’da ikamet etme sebebiniz?

Zorunlu Göç (Savaş, siyasi baskı ve terör) İsteğe bağlı Göç (Meslek, Evlilik, Eğitim, Sağlık vb.)

Doğum Yeri Diğer.....

12. Batman’a kaç yıl önce göç ettiniz?

1 yıldan az 1- 6 7- 10 11- 20 21- 30 31 yıl ve üstü

13. Nereden göç ettiniz?

.....’den göç ettim,
 Batman’a bağlı Mezra Batman’a bağlı köy Batman’a bağlı ilçe
 Diğer (yurtiçi.....) yurtdışı(.....)

14. Göç etme nedeniniz hakkında bilgi verir misiniz?

Siyasi baskılar / terör Savaş(.....)
 Deprem, sel vs. gibi doğal afetler nedeniyle Eğitim İşsizlik
 Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği
 Baraj, köprü yapımı gibi nedenlerle yerleşim yerini terk etme zorunluluğu Ağa baskısı Sağlık Tayin Topraksızlık Yoksulluk Evlilik
 Ailem veya akrabalarımın bulunması Kan Davası Şehrin Çekiciliği Diğerleri

15. Batman’a göç ettiğiniz ilk günlerde karşılaştığınız sorunlar nelerdir?

maddi-ekonomik sorun sosyo-kültürel açıdan uyum sorunu barınma sorunu
 sağlık sorunu eğitim sorunu sorun yoktu Diğer.....,

16. Şu anda Batmanda yaşadığınız en önemli sorun

maddi-ekonomik sorun sosyo-kültürel açıdan uyum sorunu barınma sorunu
 sağlık sorunu eğitim sorunu sorun yoktu Diğer.....,

17. Kent yaşamının en çok hoşunuza gitmeyen/beğenmediğiniz/eksik bulduğunuz yanı nedir?

- Çarpık Kentleşme ve Konut Sorunu Aşırı trafik Can güvenliği/asayiş
 Çevre kirliliği Gürültü Hayat pahalılığı Kalabalık Nüfus
 Diğerleri

18. Göçten önceki oturduğunuz konut hakkında bilgi verir misiniz?

- Müstakil kerpiç ev Müstakil bahçeli ev Çok katlı daire
 Bodrum katı Çatı katı Diğer-
leri.....

19. Göçten önce oturduğunuz konutun mülkiyet durumu neydi?

- Kendime ait Kira Lojman Diğer(Belirtiniz).....

20. Şimdi oturduğunuz konutun çeşidi nedir

- Apartman dairesi müstakil konut Gecekondu Müstakil
kerpiç ev
 Müstakil bahçeli ev Çok katlı daire Bodrum katı
 Çatı katı
 Diğerleri (.....)

21. Şimdi oturduğunuz konutun mülkiyet durumu nedir?

- Kendime ait Kira Lojman Diğer(.....)

22. Göçten önce sizinle birlikte aynı evde yaşayan aile fertleri hakkında bilgi verir misiniz?

- Evde tek başıma yaşıyordum Anne Baba Babaanne/anne-
anne Çocuk
 Damat Dede Elti Eş Gelin Görümce
 Kardeş Kayın birader Kayın peder Kayın valide
 Teyze/Hala Torun Yeğen
 Toplam kişi.

23. Göçten sonra sizinle aynı evde yaşayan aile fertleri hakkında bilgi verir misiniz?

- Evde tek başıma yaşıyorum Anne Baba Babaanne/anne-
anne Çocuk
 Damat Dede Elti Eş Gelin Görümce
 Kardeş Kayın birader Kayın peder Kayın valide
 Teyze/Hala Torun Yeğen Toplam kişi.

		1	2	3	4	5
	Görüşler ve Katılma Derecesi	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
24	Batmana gelmeden önceki gelirimiz şimdikinden daha iyiydi.					
25	Batmana göç etmeden önceki yer ile ekonomik bağlamda ilişki- rim devam ediyor.					
26	Ekonomik olarak yeterli düzeye erişince memleketime geri dön- meyi düşünüyorum.					
27	Kamu yardımı alarak bu şehirde tutunabiliyorum.					
28	Özel vakıf ve derneklerden yardım alarak bu şehirde tutunabiliyo- rum.					
29	Batman'a göç etmesem aç kalırdım/geçinemezdim.					
30	Batman'a geldiğimde hemen iş buldum.					
31	Göç ettikten sonra çalıştığım iş, geçimimizi sağlamaya yetiyor					
32	Göç sonrası kredi kullandım.					
33	Göç sonrası dost-akrabadan borç aldım.					
34	Göç sonrası memleketteki taşınmazları sattım.					
35	Kadının çalışması aile ekonomisine katkı sağlar					
36	Çocukların çalışması aile ekonomisine katkı sağlar					
37	Göç etme kararında "daha iyi ücret almak" önemli bir etkidir.					
38	İlk işe başlarken ağır, kirli, tehlikeli vb. işlerde çalıştım					
39	İş seçiminde sosyal güvence aranan bir özelliktir					
40	Çalışmak için düşük ücretli bir iş tercih edilmez					
41	Göç ettikten sonra konut sorunu yaşadım.					
42	İlk göç ettiğimde hemşerilerim kalacak yer sağladı.					
43	İlk göç ettiğimde akrabalarım kalacak yer sağladı.					
44	Göç edenler genellikle ev, arsa türü gayrimenkul yatırımları yap- mayı tercih ederler					
45	Göç ettikten sonra harcamalarımız arttı					
46	Göçten sonra can ve mal güvenliğimiz sağlandı.					
47	Batman'ı güvenli olduğu için tercih ettim.					
48	Batmanda ulaşım olanaklarının iyi olması göç etmemi kolaylaş- tırdı.					
49	İletişim ağlarının gelişmiş olması göç etmemi kolaylaştırdı.					
50	Göç ederken mesafe (uzaklık-yakınlık) etkili oldu.					
51	Göç ederken gideceğim yer hakkında akraba ve yakınarımdan bilgi aldım.					
52	Göç ederken gideceğim yer hakkında iletişim araçlarından(televiz- yon, gazete ve internet vb.) bilgi edindim.					
53	Göç kararı ailece aldığımız bir karardır.					
54	Göç etme kararında akrabalarımın önerisi önemli bir etkidir.					
55	Göç etme kararında hemşerilerimin önerisi önemli bir etkidir.					
56	Göç etme kararında arkadaşlarımdan önerisi önemli bir etkidir.					
57	Batmana göç ettikten sonra farklı dinden olduğum için uyum so- runu yaşadım					
58	Göç sonrası sosyalleşmemiz kolaylaştı.					
59	Göç sonrası ailemiz dağıldı.					
60	Göç sonrası kent yaşamını öğrendik					
61	Batman'da oturan akraba ve/veya hemşerilerimizle görüşüyorum					
62	Batman'daki hayat çok kalabalık ve gürültülü					
63	Batman'da ulaşım sıkıntısı ve trafik sorunu insanı rahatsız ediyor.					

64	Gece hayatı ve eğlence sektörü yeterli olmadığı için Batman'ı sıkıcı buluyorum.					
65	İmkânı olsa Batman'dan başka bir kente göç etmek isterim.					
66	Şu anda Batman'da oturduğumuz mahalleyi değiştirmeyi düşünüyorum.					
67	Batman'da bir düzen kurdum geri dönmeyi düşünmüyorum.					
68	Akrabalarım olmasa Batmana ilk göç ettiğimde çok sıkıntı çekerdim.					
69	Batmana ilk göç ettiğimde hemşerilerimden çok yardım gördüm.					
70	Göç etme kararında memleketimdeki yetersiz sağlık hizmetlerinin etkisi vardır.					
71	Göç ettikten sonra daha iyi sağlık olanaklarından yararlandık.					
72	Göçten sonra daha iyi bir konutta yaşadım					
73	İlk göç ettiğimde Devlet kalacak yer sağladı.					
74	Göç ettikten sonra yol, su ve elektrik gibi tüm kamu hizmetlerinden yararlandım					
75	Göç etme kararında memleketimdeki alt yapı yetersizliğinin etkisi vardır.					
76	Göç etme kararında memleketimdeki yetersiz çevre düzenlemesinin etkisi vardır.					
77	Ailem ve akrabalarımın düşündükleri davranışlarım üzerinde belirleyicidir					
78	Sinema ve tiyatro gibi benzer aktivitelere katılıyorum					
79	Göç sonrası kültürümüzden ve geleneklerimizden dolayı dışlanma, ayıplanma yaşadım					
80	Günlük olarak gazete/sürelî yayını ve görsel medyayı takip ediyorum.					
81	Göç sonrasında da ailem düğün, bayram gibi eski özel törenleri kutlamaya devam ediyor.					
82	Çocukların eğitimi konusunda kız erkek ayrımı yapmam.					
83	Ailemizde önemli kararları hep birlikte veririz.					
84	Göçten sonra müzik, sanat ve eğlence yaşamamım da değişmeler meydana geldi					
85	Ekonomik ve ya başka nedenlerden dolayı zorda kalan akraba veya komşuya yardım ederim					
86	Kadına yönelik şiddet kullanılmasını onaylamıyorum.					
87	Göç sonrası manevî değerlerimiz yavaş yavaş yok oldu.					
88	Dini cemaatler, kentte insanın ahlakının bozulmasını engelliyor.					
89	Göç sonrası bilgi ve kültürümüz arttı					
90	Göç sonrası daha kibar ve anlayışlı olduk.					
91	Göç etme kararında memleketimdeki yetersiz eğitim hizmetlerinin etkisi vardır.					
92	Göç ettikten sonra daha iyi eğitim olanaklarından yararlandık.					
93	Batman'a göç etme kararımızın doğru olduğunu düşünüyorum					
94	Batmana göç ettikten sonra farklı dil konuştuğum için uyum sorunu yaşadım					
95	Göç sonrası daha özgür yaşıyorum.					